stevig is, dat het tot deugdelijke bewaring van de meest gevaarlijke gevangenen geschikt is en dezen weinig zal uitlokken eene poging tot ontvluchting te wagen. Deze kwamen dan ook in de laatste jaren niet voor. In 1870 poogden 4 gevangenen te ontvluchten; in den afgeloopen winter is dit door 2 herhaald, maar de pogingen zijn beide malen mislukt. Merkwaardig is ook de omstandigheid dat tijdens de laatste verbouwing, voltooid in het voorjaar 1878, zelfs geen enkele poging tot ontvluchting is voorgekomen.

De indruk van de Leidsche gevangenis was daarentegen een geheel andere. Het gebouw, vóór de ingebruikneming als gevangenis een ziekenhuis, heeft nooit eene zoo deugdelijke herziening of liever hernieuwing als het Leeuwardsche gesticht ondergaan; men ziet dit dadelijk.

Meer waarde echter dan aan een indruk, dien hij zelf bij zijn bezoek ontving, hecht de ondergeteekende aan hetgeen hem bij zijn bezoek te Leiden door enkele leden van het bestuur en door den kommandant der gevangenis (een in den dienst van het gevangeniswezen vergrijsden beambte) werd medegedeeld. Zij maakten er namelijk geen geheim van dat zij niet zonder bezwaar eene bevolking als de Leeuwardsche in het meer lichtgebouwde Leidsche gesticht geplaatst zouden zien, en dat zij vreesden dat het in dat geval later moeilijk zou blijken de bevolking er in te houden.

Met het oog op deze uitspraak is de ondergeteekende er niet gerust op of wellicht niet later nog meerdere thans niet te voorziene kosten noodzakelijk zullen blijken om aan het gesticht de zoo noodzakelijke soliditeit te verzekeren.

Acht men in het vorenstaande niet voldoende beantwoord de vraag, in het verslag tot den ondergeteekende gericht: »welke redenen hem bewogen hebben aan het gesticht te Leeuwarden de voorkeur te geven boven dat te Leiden?"

Tegenover den grond (minder juist werd hier van gronden gesproken) van den Minister MODDERMAN, gelegen in de fundamenten voor de 120 cellen, stelt de ondergeteekende over dat behalve de daarvoor geraamde ƒ 80 000, te Leiden nog andere, wellicht zeer aanzienlijke uitgaven zullen worden gevorderd om het gesticht aldaar zoo goed en zoo stevig te maken als het behoort, terwijl, zooals hier achter zal blijken, de inrichting te Leeuwarden niet meer den ƒ 82 000 zal kosten.

Ook is het hier nog de plaats er op te wijzen dat — tenzij het Leidsche gesticht eene geheele zeer kostbare hernieuwing onderga — met zekerheid kan worden voorspeld dat de kosten van onderhoud van het gebouw te Leeuwarden belangrijk minder zullen zijn dan van dat te Leiden.

[Het gesticht te] Leeuwarden zou de ondergeteekende op de volgende wijze wenschen in te richten.

Het [zuid-westelijk en het middenste gedeelte] zou voor de gemeenschappelijk opgeslotenen bestemd moeten blijven; in dat gedeelte vindt men tevens de bureaux, wasscherij, keuken, badlokalen, school, hospitaal en alle verdere lokalen voor den huishoudelijken dienst. Een voldoend aantal zalen blijft over voor verblijf en werkplaatsen der 100 gemeenschappelijk geplaatsten, en het kerklokaal aan de noordzijde, gelegen aan de grens van het cellulaire gedeelte, zou zoodanig worden ingericht, dat zoowel de gemeenschappelijk als de afzonderlijk geplaatsten de gods-

dienstoefening bijwonen zonder met elkander in aanraking te komen.

Het [noord-westelijk] gedeelte zou den cellulairen vleugel moeten uitmaken. Het zou bijna geheel van den grond af moeten worden opgetrokken: alleen aan de oostelijke zijde bestaat een klein gedeelte. Volgens opgave van den ingenieur-architect zou voor de uitvoering van dit werk eene som van *f* 82 000 worden gevorderd.

Als men werkelijk gemeend heeft dat het in de bedoeling van den ondergeteekende lag om bestaande cachotten voor cellen te gebruiken, dan stelle men zich derhalve gerust. De cellen te Leeuwarden zullen even groot worden als die te Leiden zouden zijn en als ze tegenwoordig te Groningen, Breda enz. worden gebouwd. Zij hebben eene afmeting van 4 × 2,60 × 3,20 meter, alzoo een kubieken inhoud van ruim 33 kubiekmeter. Die inhoud voldoet volkomen, ook aan de eischen eener vijfjarige opsluiting.

Het [oostelijk] gedeelte is thans bebouwd met weefzalen gelijkvloers, zonder verdieping. Deze zalen kunnen, ten behoeve der gemeenschappelijk geplaatsten, in den aanvang in gebruik blijven, maar dit zal niet lang noodig zijn, en de weverij zal spoedig naar het alcovengebouw kunnen worden verplaatst. Ook de andere localiteit op dat achtergedeelte zal dan moeten worden ontruimd, en de bedoeling is dan van het geheel beschikbaar geworden terrein gebruik te maken voor den bouw eener gewone strafgevangenis, zooals er te Leeuwarden ook nog eene zal moeten worden opgericht. Het gebouw van het tuchthuis wordt dan wel kleiner dan het thans is, maar dat is volkomen geëvenredigd aan de zooveel geringere bevolking; en hetgeen er van af wordt genomen, wordt dan weder zeer goed benuttigd.

Men heeft in het verslag ook de vraag gedaan of het voornemen bestond het oude personeel van het tuchthuis te behouden, ook voor den dienst in het cellulair gedeelte. Een besluit daaromtrent zoude misschien een weinig praematuur zijn. Maar de ondergeteekende wil toch wel reeds antwoorden dat de zuiverheid van het cellulaire stelsel z. i. weinig gevaar loopt als de bewaarder, die op den corridor toezicht houdt, vroeger in eene gemeenschappelijke gevangenis werkzaam geweest is.

Ten slotte moet nog ééne vraag worden beantwoord, namelijk deze: »welke bestemming denkt de Minister in zijn stelsel aan Leiden te geven?" De ondergeteekende zou wellicht op zijn beurt mogen vragen: welke bestemming denken de voorstanders van Leiden, voor zooverre ze echter niet met den Minister Modderman mede wenschen te gaan om Ommerschans en Veenhuizen op te heffen, aan Leeuwarden te geven? Die wedervraag zou geoorloofd zijn omdat de vraag, wat men met een overblijvend gesticht wenscht te doen, veel van haar gewicht verliest, wanneer vast staat dat, hoe de beslissing ook valle, er in ieder geval één gesticht overschiet.

Het antwoord nu is, dat de Minister daaromtrent de toekomst uitspraak zou laten doen.

Welke bestemming hij mogelijk acht? meerdere, te weten:

òf die van een gewone strafgevangenis. Als later de raming van de behoeften aan cellen te gering mocht blijken of om andere redenen de behoefte toeneemt, dan zou men van de reeds meer genoemde fundamenten kunnen gebruik maken en er voor *f* 80 000 120 cellen op kunnen doen bouwen;

òf die van bijzondere strafgevangenis voor invaliede mannen, bedoeld

in art. 7 § 2. Want raamde de Minister MODDERMAN het maximum dezer op 80, en kunnen deze te 's Hertogenbosch behoorlijk geplaatst, het zou *kunnen* zijn, ook al acht de ondergeteekende het zeer onwaarschijnlijk, dat later eene wijziging noodig is en over een grooter gesticht moet worden beschikt.

òf die van huis van bewaring, ingeval het aantal tot hechtenis of detentie veroordeelden, die in gemeenschap eene straf van omstreeks 1 jaar of langer moeten ondergaan, later eens zóó groot mocht blijken dat de inrichting van een afzonderlijk gesticht, ter tegemoetkoming aan de overbevolking der anderen, wenschelijk werd.

òf die van Rijksopvoedingsgesticht voor jongens. Ingeval de Kamer onverhoopt het voorstel van den ondergeteekende mocht verwerpen om het te Ommen te vestigen, aan welk plan de ondergeteekende om hierna [zie bij art. 8] te noemen redenen altijd verreweg de voorkeur zou geven, dan zou deze bestemming zeker *zeer ernstige* aanbeveling verdienen.

Dit zijn vier wegen, die de ondergeteekende mogelijk oordeelt. Wellicht komen er nog meer. Het zou daarom niet aan te raden zijn — en dit wordt ook nog door niets gevorderd — reeds thans te kiezen.

En er is altijd nog een vijfde mogelijkheid ook, namelijk deze, dat de stad haar eigendom weer in bezit neme, omdat het Rijk er niet langer gebruik van wenscht te maken voor eene gevangenis. Het gesticht behoort aan de stad en werd in 1822 door haar ten gebruike aan het Rijk afgestaan.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(10 October 1883.)

Amendement van den heer VAN ECK,

strekkende, om in art. 7: 1°, tweede zinsnede, den naam »Leeuwarden" te veranderen in »*Leiden*".

[Dit amendement was een gevolg van dat, door hetzelfde lid voorgesteld op art. 8, 2e lid; verg. dit, ook wat de toelichting betreft, hierachter bij **art. 8**; het amendement op art. 7 werd als *vervallen* beschouwd door de verwerping van dat op art. 8.]

(11 October 1883.)

De heer A. MACKAY: De eerste zaak die ik thans wensch te bespreken is deze: welke inrichting moet worden aangewezen voor de zwaarste misdadigers.

De Minister stelt, in tegenstelling met zijn ambtsvoorganger, het tegenwoordig tuchthuis te Leeuwarden voor. 's Ministers ambtsvoorganger meende dat het gebouw te Leeuwarden het meest geschikt was voor eene Rijks-werkinrichting, waarvoor het als gebouwd scheen, zooals hij zich uitdrukte. Mij dunkt dat hier wel eenige overdrijving heerscht. Wanneer die Minister er *alleen* op uit was om naar eene Rijks-werkinrichting te zoeken, dan kon ik toegeven dat hij Leeuwarden daarvoor geen ongeschikte plaats vond, maar had de Minister in de eerste plaats gezocht naar de inrichting het meest geschikt om de zwaarste misdadigers te plaatsen, dan, dunkt mij, moet in de allereerste plaats de aandacht vallen op de gevangenis te Leeuwarden, als het gebouw waar men met de meeste gerustheid die misdadigers kan opsluiten. Niet alleen is de inrichting van het gebouw uiterst goed en doelmatig maar tevens is proefondervindelijk bewezen, dat het genoeg waarborgen oplevert voor de veiligheid van de maatschappij, daar ontvluchtingen bijkans onbekend zijn. Het eenige bezwaar dat nog bleef bestaan was de quaestie of het mogelijk was om bij die gevangenis het noodige aantal cellen te bouwen.

Uit de door dezen Minister overgelegde teekeningen blijkt echter, dat het zeer wel mogelijk is om bij de gevangenis te Leeuwarden eene cellulaire gevangenis te bouwen, terwijl de plaats die ongebruikt zou moeten blijven, wegens het gering getal personen die in het vervolg aldaar zullen geplaatst worden, gelegenheid aanbiedt om een huis van bewaring te zetten. Wat dit punt betreft meen ik dan ook ten volle met het voorstel van dezen Minister te kunnen medegaan.

(10 October 1883.)

Amendement van de heeren VAN BAAR *en* SCHAEPMAN,

strekkende om in art. 7, 2°., laatste zinsnede, weg te laten de woorden: »te Eindhoven" en in de plaats daarvan te stellen: »te Amersfoort.".

Dit amendement was ingediend met de volgende schriftelijke *toelichting:*

De tegenwoordige gevangenis te Eindhoven is voor de bestemming, daaraan bij dit ontwerp toegedacht, geheel ongeschikt, en kan daartoe niet zonder algeheele verbouwing, althans niet zonder aanzienlijke kosten worden ingericht. Integendeel is zij uitnemend geschikt voor *huis van bewaring*, hetwelk voor de kantons Eindhoven en Oirschot onmisbaar is.

Het gebouw overigens, hetwelk te Amersfoort moet worden ingericht voor meisjes (art. 7, 3°.), kan gevoegelijk — zeer zeker met veel geringer kosten — tot een gevangenis voor vrouwen (art. 7, 2°.) worden uitgebreid; waardoor tevens wordt verkregen, dat beide door ééne administratie kunnen worden beheerd.

De heer VAN BAAR: De tegenwoordige inrichting der gevangenis te Eindhoven, die nu bestemd wordt voor gevangenis voor vrouwen, verkeert in dergelijken toestand, dat zij onmogelijk daartoe kan worden gebezigd, zonder algeheele verbouwing, althans zonder zeer aanzienlijke kosten. Om maar iets te noemen, geef ik aan dat de verdiepingen van het gebouw zeer laag zijn, de inrichting slecht, terwijl er volstrekt geen wandelplaats is. Als ik mij niet vergis en het niet onbescheiden is het te zeggen, dan zijn de eigen ambtenaren van het Ministerie van dien toestand volkomen overtuigd.... Het is onmogelijk dat de gevangenis te Eindhoven gebruikt wordt voor het doel, waarvoor zij nu bestemd wordt, zonder algeheele verbouwing of zeer aanzienlijke kosten.

Daarbij komt dat een huis van bewaring voor de kantons Eindhoven en Oirschot aldaar onmisbaar is. Er zijn niet zoovele deugnieten, maar de afstand is zoo groot dat zonder groot ongerief en enorme kosten, men niet zonder een huis van bewaring kan blijven De gevangenis te Eindhoven nu, is voor een dergelijk huis van bewaring uitnemend geschikt.

Wat nu de verplaatsing naar Amersfoort betreft.

Ik heb voor Amersfoort op zich zelf niet zulk eene groote voorliefde. Als soms de Minister of iemand anders mocht meenen dat die gevangenis elders beter geplaatst was, ik zou er geen kabinetsquaestie van maken. Maar het komt mij voor dat te Amersfoort, waar toch moet gebouwd worden, dat gesticht gevoegelijk zou kunnen worden uitgebreid en geschikt gemaakt ook voor deze vrouwen. Behalve de uitsparing van kosten van verbouwing, kan men dan ook volstaan met eene administratie te Amersfoort, terwijl voor Eindhoven weder eene geheel nieuwe zou moeten worden ingericht.

(11 October 1883.)

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Toen de geachte afgevaardigde uit Eindhoven heeft voorgesteld, Amersfoort aan te wijzen, heb ik

mij afgevraagd: is het mogelijk daarin toe te stemmen, want wanneer Amersfoort geschikt is, waarom dan niet aan dien wensch voldaan?

Maar is er een bezwaar tegen. Eene gevangenis voor veroordeelde vrouwen boven de 60 jaren kan niet gepaard gaan met eene gevangenis voor gestrafte meisjes. Bovendien is er geen plaats in Amersfoort om vrouwen en meisjes in hetzelfde gesticht te kunnen opnemen. Men zou dus twee gevangenissen moeten maken. Dit is zeer kostbaar en daarom te verwerpen. Ik heb evenwel getracht de solutie op eene andere wijze te vinden en nagegaan of het mogelijk was de gestrafte meisjes te Deventer te plaatsen. Dit heeft evenwel ook een bezwaar, daar de gevangenis is ingericht voor 19 cellen, die men dus zou moeten doorslaan en afbreken.

Nu heeft de heer Van Baar gewezen op de groote kosten die men te Eindhoven zou moeten maken om het huis van bewaring tot gevangenis in te richten. Eenige uitgaven zullen er natuurlijk gemaakt moeten worden, maar zij zullen niet zeer aanzienlijk zijn. Ik moet het Regeeringsvoorstel blijven handhaven, omdat ik geen andere en betere plaats dan Eindhoven weet.

En had die geachte afgevaardigde bezwaar tegen de plaats als plaats? Volstrekt niet. Zijn bezwaar was dat hij liever het huis van bewaring in de hoofdplaats van dat kanton zou willen behouden. Maar dat kan men wel voor iedere kantonnale hoofdplaats eischen. Trouwens dat denkbeeld is reeds verworpen bij art. 6, alinea 1. Die huizen van bewaring moeten even als de strafgevangenissen zooveel mogelijk op de arrondissements-hoofdplaatsen, maar niet op de kantonnale hoofdplaatsen gevestigd zijn.

En is het nu misschien eene onrechtvaardigheid tegenover Eindhoven om het daar op te heffen, terwijl men het in andere plaatsen laat bestaan? Dit is eene quaestie van afstand. En dan wensch ik er op te wijzen dat de afstand van Eindhoven naar den Bosch slechts 31 kilometers bedraagt, terwijl andere kantonnale hoofdplaatsen veel verder van de arrondissements-hoofdplaats verwijderd zijn. Helmond ligt bijvoorbeeld 48 kilometers van Roermond, Bergen op Zoom 37 kilometers van Breda, terwijl in andere streken van ons vaderland de kantonnale hoofdplaatsen nog veel verder van de arrondissements-hoofdplaatsen verwijderd zijn. Dus onrechtvaardig is dit voorstel niet.

De heer SCHAEPMAN: De bezwaren tegen het amendement somt de Minister op de volgende wijze op. Twee gestichten te Amersfoort zijn, zegt hij, onmogelijk. Ik antwoord daarop, dat twee gestichten aldaar in den strikten zin van het woord ook niet noodig zijn. Men kan beide gestichten — een zou dienen voor 20 meisjes en de andere voor 15 vrouwen — onder één dak en onder ééne administratie vereenigen. En wanneer dit nu al eenige meerdere kosten in den bouw zou na zich slepen, dan zou toch op het beheer bij de jaarlijksche uitgaven zooveel worden uitgespaard, dat die meerdere kosten inderdaad geene schade voor de schatkist zouden opleveren. Indien echter de Minister het onmogelijk acht om te Amersfoort deze beide gestichten te vereenigen, dan wensch ik hem de vraag te stellen of het niet mogelijk zou zijn het gesticht dat nu te Eindhoven zal worden opgericht, eenvoudig te brengen in Gorinchem, waar toch reeds een dergelijk gesticht aanwezig is, en waar — naar ik meen — de noodige ruimte ook zal kunnen worden gevonden?

De Minister zegt dat het eigenlijke doel van het amendement is het huis van bewaring te Eindhoven te behouden.

Ik moet toegeven, dat deze bedoeling niet geheel zonder invloed op de indiening van het amendement is gebleven....

Wanneer de Minister zegt: op die wijze kan iedere kantonnale hoofdplaats een huis van bewaring vorderen, dan antwoord ik hierop, dat ik nog genoeg vertrouwen in de Regeering stel, dat zij die onbescheiden eischen wel zal weten af te wijzen.

Maar nu zegt de Minister: dat huis is te Eindhoven niet volstrekt noodig, en hij wijst ons op den grooteren kilometer-afstand die er tusschen Helmond en Roermond

en eenige andere door hem genoemde plaatsen bestaat. Mag ik den Minister vragen of de kilometer-afstand hier beslissend is en of de meerdere bevolking van een arrondissement hier niet ter zake afdoet; of hier de omstandigheid niet moet wegen, dat het arrondissement 's-Hertogenbosch het grootste is van Nederland; of hier niet in rekening moet worden gebracht dat het arrondissement acht kantons telt; of hier niet moet worden gelet op eene andere bijzonderheid, dat hier namelijk niet de afstand van de hoofdplaats Eindhoven tot 's-Hertogenbosch beslissend is, maar de afstand van andere gemeenten, die onder het kanton behooren en zich zeer ver tot aan de Belgische grenzen uitstrekken ...

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Ik zal alleen antwoorden op de vragen die de geachte afgevaardigde heeft gedaan, en zeggen dat te Gorinchem 33 cellen zijn. Nu is het zeker dat de overtollige cellen, want er zullen er voortaan niet meer dan 15 in gebruik zijn, zullen worden afgebroken; maar dit sleept altijd eenige kosten na zich. Als de Vergadering geen bezwaar ziet om de Regeering te machtigen tot het doen van eenige meerdere uitgaven, dan zal ik mij niet verzetten tegen de aanneming van het amendement.

(10 October 1883.)

Amendement der heeren VAN DER KAAY, KIST *en* VAN ECK,

strekkende om in art. 7, 1ste lid, 3°. in plaats van »voor de jongens aan den Kruisberg bij Doetinchem" te lezen: »*voor de jongens voorloopig, totdat voor hen een gesticht zal zijn aangewezen, aan den Kruisberg bij Doetinchem*".

en om in art. 8, laatste lid, in plaats van »voor de jongens te Alkmaar en te Ommen", te lezen: »*voor de jongens te Alkmaar en aan den Kruisberg bij Doetinchem*".

Dit amendement werd ingediend met de volgende schriftelijke *toelichting:*

Met den Minister zijn de ondergeteekenden van meening, dat een rijksopvoedingsgesticht, zal het aan zijn doel beantwoorden, althans niet meer dan 200 jongens moet bevatten. De gestichten te Alkmaar en aan den Kruisberg zijn ingericht voor 200 en 194, alzoo te zamen voor 394 jongens. Het aantal jongens die, als gehandeld hebbende zonder oordeel des onderscheids, *niet* zijn veroordeeld, maar naar een opvoedingsgesticht verwezen, bedraagt thans 311, neemt voortdurend toe, en zal licht tot 400 kunnen stijgen. (Zie Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag van het tweede onderzoek in de afdeelingen [hiervoor bl. 103].) Worden beide gestichten voor rijksopvoedingsgestichten bestemd, dan zal alzoo in de behoefte worden voorzien zonder dat eenige uitgaaf noodig is, en de gestichten zullen noch te groot noch te klein zijn.

Voor de *veroordeelde* jongens acht de Minister een gesticht noodig dat een maximum van 100 jongens kan bevatten. (Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag van het tweede onderzoek in de afdeelingen [hiervoor bl. 107].) De ondergeteekenden achten dit maximum nog te hoog gesteld. Men schijnt steeds meer geneigd om aan te nemen dat beschuldigden of beklaagden beneden de 16 jaren *zonder* oordeel des onderscheids hebben gehandeld. Volgens de gerechtelijke statistiek van 1881 is de verhouding van de veroordeelden beneden de 16 jaren tot het gezamenlijk bedrag der veroordeelden in de laatste tien jaren bij de

gerechtshoven gedaald van 3 pct. tot 1 pct. en bij de arrondissementsrechtsbanken van 4 pct. tot 3 pct. Werd het gesticht aan den Kruisberg (ingericht voor 194 jongens) voor hen bestemd, dan zou het althans voor de helft ongebruikt blijven, terwijl een nieuw opvoedingsgesticht voor 200 jongens opgericht zou moeten worden. Wordt daarentegen het gesticht aan den Kruisberg voor opvoedingsgesticht aangewezen, dan zal een nieuw gesticht moeten worden ingericht voor ten hoogste 100 veroordeelde jongens. De ondergeteekenden achten het beter daarvoor de plaats in dit wetsontwerp niet aan te wijzen. Dit kan een onderwerp van nadere overweging en van een latere wetsvoordracht uitmaken, waarbij ook Ommen in aanmerking zou kunnen komen en eene beslissing zou kunnen worden genomen of, en in hoeverre, opleiding tot het landbouwbedrijf wenschelijk geacht moet worden.

Voorloopig zouden de jongens aan den Kruisberg kunnen blijven en eene afzonderlijke klasse kunnen vormen.

De heer KIST: De Minister stelt [voor de twee opvoedingsgestichten voor jongens] voor Alkmaar en Ommerschans, waaraan om euphemistische redenen thans de naam Ommen gegeven wordt. Ten aanzien van dit voorstel zijn in de afdeelingen een aantal vragen tot den Minister gericht, die de Minister zeer volledig en — wat nog meer waard is — zeer openhartig beantwoord heeft, zoodat aangaande de plannen van den Minister ten aanzien van de inrichting van Ommerschans voor jongens geen twijfel bestaan kan.

De Minister wil van het gesticht niet maken eene colonie agricole of een nieuw ingericht opvoedingsgesticht, zooals te Alkmaar.

De Minister wil het bestaande gebouw eenvoudig gebruiken. Ingebruikneming van het bestaande is dus de bedoeling.

Van de 100 jongens (wellicht later 200) die men verwacht, zal de eene helft den landbouw beoefenen. „Even als thans zullen zij onder de leiding der hoevenaars boerenarbeid verrichten." De andere helft zal een ambacht leeren. „En": zegt de Minister, „*even als thans te Ommerschans met de bedelaars het geval is, zal later, als de bedelaarsbevolking door eene jongensbevolking is vervangen, een gedeelte daarvan binnenshuis en een gedeelte op het land moeten werken.*" Kleeding, voeding, dagverdeeling enz. zullen overigens volgens de plannen des Ministers te *Ommen* op dezelfde wijze geregeld zijn als te Alkmaar.

Bestaat er alzoo ten aanzien van de plannen des Ministers geen twijfel, zoo kan hetzelfde niet gezegd worden omtrent de deugdelijkheid dier plannen, die verschillende vragen bij ons doet rijzen.

Zal die inrichting, welke door de voorstanders van de bedelaarskoloniën genoemd wordt een aschbelt van de maatschappij, als noodzakelijk kwaad, als veiligheidsklep geduld, geschikt zijn om verwaarloosde knapen te vormen tot nuttige leden der maatschappij, naar het schoone ideaal dat de Minister daaromtrent in de stukken heeft ontwikkeld? Zal zij niet veeleer eene pepinière vormen voor de bedelaarsgestichten?

Zullen de gebouwen, die naar het oordeel van bevoegde personen in hoogst ellendigen toestand verkeeren, en thans een 900 bedelaars opnemen, wel geschikt zijn voor de huisvesting van 100, later misschien 200 jongens?

Wel zegt de Minister dat een gedeelte ongebruikt kan blijven, maar zal dat niet belemmerend werken op het toezicht? Ook mag men niet uit het oog verliezen, dat dit ongebruikt gedeelte der gebouwen toch een groot onderhoud zal kosten.

Verder rijst de vraag of deze kolonie, die 700 hectaren groot is, waarvan 450 hectaren gebracht zijn in cultuur van verschillende soort, een geschikte oefeningsschool zal zijn

voor de jongens en of de resultaten daarvan wel beter zullen zijn dan ten aanzien van de bedelaars. Die bedelaars toch, hoe ook naar het heet voor den landbouw gevormd, blijven zich daaraan niet wijden, maar haasten zich om naar de groote steden te komen.

Dan is hier de vraag of bij de jongens de arbeidskrachten zullen worden gevonden om die 120 hectaren behoorlijk te exploiteeren; men neme toch in aanmerking, dat de knapen jong zijn en slechts een vierde van hen den leeftijd van 16 jaren heeft bereikt.

Ten slotte wijs ik op het zeer kostbare beheer dat de Minister zich voorstelt in verhouding tot het zeer gering aantal jongens. Het beheer wordt geraamd op ƒ 20 676.

Om deze redenen meen ik, dat het gesticht te Ommerschans niet geschikt is voor jongens. In de plaats daarvan wenschen wij den Kruisberg aangewezen te zien. Ik kan hier zeer kort zijn, omdat de Kruisberg aanbevolen is èn door den vorigen Minister èn door den tegenwoordigen.

Deze Minister zegt: wanneer wij willen komen tot één gesticht voor jongens, dan is er geen geschikter plaats. Omtrent dit punt bestaat er dus tusschen beide Ministers en ons geen verschil.

Wanneer de Kruisberg bestemd wordt voor opvoedingsgesticht, dan moet er een gesticht gevonden worden voor de veroordeelde jongens, die thans daar verblijven. Op dit oogenblik is er geen gesticht aanwezig en het is daarom dat wij voorstellen om voorloopig, totdat daaromtrent een nader, en, zoo wij hopen, een spoedig voorstel door den Minister zal worden gedaan, al de jongens op den Kruisberg te plaatsen, natuurlijk in afgezonderde gedeelten.

Op het oogenblik is er nog, hoewel nauwelijks, op den Kruisberg plaats voor beide categoriën. Daar de aanwijzing van een gesticht beter door de Regeering kan geschieden dan door ons, stellen wij voor voorloopig den toestand te laten zooals hij is.

De heer BEELAERTS VAN BLOKLAND: Mocht dit amendement worden aangenomen, dan zou de Kruisberg voorloopig worden ingericht voor veroordeelde *en* niet-veroordeelde jongens. Dit nu verdient, mijns inziens, alleszins afkeuring, en wel om twee redenen.

In de eerste plaats op grond van het feit dat dan een groot bestaand euvel, dat namelijk van de weinige plaatsruimte, niet wordt weggenomen. Zoo als de gestichten thans zijn ingericht — en de geachte voorstellers zeggen het zelven in hunne toelichting — is er te Alkmaar voor 200 jongens plaats en aan den Kruisberg voor 194, te zamen voor 394 jongens. Nu is het echter een feit, dat er op dit oogenblik reeds meer dan 430 jongens in de beide gestichten zijn, en er dus overbevolking bestaat. Dien toestand wenschen de geachte voorstellers te bestendigen. In het belang van onze jeugd — want ik hecht inderdaad veel aan deze gestichten — schijnt bestrijding van dit voorstel mij plicht.

Een tweede zoo mogelijk nog ernstiger bezwaar is: de allerbedenkelijkste samenvoeging van veroordeelde en niet-veroordeelde jongens.

Men heeft er indertijd terecht veel over geklaagd, dat er te Rotterdam een gemeenschappelijk huis was voor veroordeelde en voor niet-veroordeelde jongens. Men ging dezelfde groote deur binnen en aan het publiek was het onbekend of men rechts of links van de deur verblijf hield, of men tot de veroordeelden dan wel tot de niet-veroordeelden behoorde.

Het nieuwe Wetboek van Strafrecht heeft een scherp onderscheid gemaakt tusschen opvoedingsgestichten en huizen waar straf wordt ondergaan. Welnu, op dit oogenblik heeft men door den nood gedrongen een zeker aantal jongens uit Alkmaar moeten plaatsen op den Kruisberg, maar in deze Vergadering is tegen deze handelwijze altijd met kracht opgekomen. Dien toestand te bestendigen is inderdaad aan groote bedenking onderhevig. Ik zal zoo kort mogelijk zijn, maar het zij mij vergund de aandacht te vestigen op hetgeen wij vinden in het Voorloopig Verslag op het IVde hoofdstuk der

begrooting voor het jaar 1880. Men leest daar op bladzijde 12 bij art. 40: „In meerdere afdeelingen vroeg men of de Regeering voornemens is de verplaatsing van jongelieden uit het huis van opvoeding en verbetering te Alkmaar naar den Kruisberg nog lang te laten voortduren. In het vorige jaar toch (zie *Handelingen* bl. 319 en verv.) werd door den toenmaligen Minister van Justitie in de zitting van 7 December uitdrukkelijk verklaard, dat die overplaatsing slechts een *tijdelijke* maatregel was, genomen met het oog op de bestaande overbevolking te Alkmaar. Sedert is echter daarin geene verandering gekomen, en daar de aanvraag voor laatstgenoemde inrichting geheel gelijk is aan die van het vorig jaar, zoo vreesde men maar al te zeer dat de maatregel een *blijvend* karakter zou aannemen. Met het oog op het vroeger reeds besproken verderfelijk beginsel, dat daardoor *vrijgesprokenen*, die in een huis van opvoeding en verbetering te huis behooren, met *veroordeelden* in een en dezelfde inrichting worden te zamen gebracht, wenschte men te vernemen wanneer die overplaatsing een einde zal nemen."

Ik verheug mij, dat ik mij te dien aanzien mag beroepen op den Minister Modderman, en in hem een bondgenoot vind voor de bestrijding van het nu behandelde amendement. Want wat antwoordde die bewindsman op de aanmerking van het Voorloopig Verslag? Niets meer of niets minder dan dit: „De ondergeteekende zal niet beproeven de vereeniging van vrijgesprokene en veroordeelde jongelieden in éénzelfde (straf)gesticht *zelfs als tijdelijken*, *door plaatsgebrek uitgelokten maatregel* te verdedigen. Intusschen is het niet altijd mogelijk dadelijk een einde te maken aan een toestand welken men afkeurt. Zoodra slechts eenigszins mogelijk, zal de vereeniging ophouden."

Men vindt dit op bl. 11 van de Memorie van Antwoord.

Welnu, bij dit wetsontwerp is ten volle gelegenheid om dit euvel te doen ophouden, en ik zou het ten zeerste betreuren, indien zulks *voorloopig* niet geschiedde en de tegenwoordige toestand nog wel door de wetgevende macht zoude worden bestendigd.

Nog eene enkele opmerking, ze is deze: Er is door de geachte voorstellers op gewezen, dat men ook op den Kruisberg gelegenheid heeft dit doel te bereiken, door in hetzelfde gesticht afscheidingen te maken tusschen veroordeelde en niet-veroordeelde jongens. Die bewering kan ik echter niet zonder een woord van besliste tegenspraak voorbijgaan.

Wat is de zaak? Op den Kruisberg bevinden zich op het oogenblik veroordeelde en niet-veroordeelde jongens, en hoe zijn die nu afgescheiden? Wèl in de slaapvertrekken, maar *niet* in de werkplaats, *niet* in de school. Dit ware trouwens in zoodanig gesticht eene onmogelijkheid. Hoe zou men daar dubbele scholen en dubbele werkplaatsen kunnen inrichten?

Die jongens zijn dus slechts voor een gedeelte van den dag gescheiden, en kunnen, zoolang het gesticht bestaat, zonder aanzienlijke kosten ook niet beter gescheiden worden. Het amendement handhaaft dus een gebrekkigen, verderfelijken toestand.

(11 October 1883.)

De Heer A. MACKAY: De Minister wil een nieuw huis van opvoeding bestemmen voor 200 jongens in Ommen en den Kruisberg laten voor de hoogstens 100 veroordeelde jongens. Elkeen nu, die den Kruisberg kent, zal het met mij eens zijn, dat er moeilijk, niet alleen in Nederland maar ook in het buitenland, eene inrichting kan gevonden worden die zoozeer den naam verdient van een goed en degelijk gesticht als het gesticht voor jongens aldaar. Die inrichting is voor 200 jongens op ruime schaal gebouwd; dat getal kan er dan ook zeer gemakkelijk en zeer goed geplaatst worden. Nu zou het, dunkt mij, zeer jammer zijn, wanneer dit gesticht aangewezen werd voor eene categorie van jongens, die zeker nooit meer dan 100 zal bedragen, naar mijn idee zelfs aanmerkelijk minder, en bijgevolg voor een groot gedeelte leeg

zou staan. Het amendement van den heer van der Kaay c. s., waarin voorgesteld wordt zoowel den Kruisberg als Alkmaar voor opvoedingsgestichten te bestemmen, komt daarin te gemoet. Zoo dit aangenomen wordt, heeft men nog slechts een klein gesticht voor de veroordeelde jongens in te richten.

Dezelfde heeren hebben een amendement op art. 7 voorgesteld, waarbij echter die quaestie in het midden gelaten wordt, en volgens hetwelk de veroordeelde jongens voorloopig op den Kruisberg zullen blijven

Gisteren hebben wij reeds van den heer Beelaerts gehoord, dat die vereeniging, al is ze ook tijdelijk door de noodzakelijkheid geboden, niet gehandhaafd mag blijven maar daaraan zoo spoedig mogelijk een einde moet gemaakt worden, en dat wij niet, door haar in deze wet op te nemen, ze mogen bestendigen. Ik ben het daarmede ten volle eens. Men vergete toch vooral niet dat deze wet eerst in werking treedt tegelijk met het Wetboek van Strafrecht, en dat als wij nu in deze wet bepalen dat die toestand voorloopig aldus moet blijven, dat beteekent dat die voorloopige toestand ook bij de invoering van dat Wetboek zal blijven voortduren.

Mij dunkt dat wij hier dit niet mogen doen maar eene plaats voor dat gesticht in deze moeten aanwijzen.

Wel heeft de heer Kist er op gewezen dat Ommen minder geschikt is, doch al kan ik de bezwaren van den heer Kist eenigszins deelen, toch acht ik het beter nu wij geen andere plaats kunnen aanwijzen en Ommen toch veel voor zich heeft en ook door den Minister wordt aangewezen, om als opvoedingsgesticht van 200 jongens te dienen, het gesticht voor de 100 veroordeelde jongens te Ommen te vestigen.

Om in het kort te resumeeren, is het verschil tusschen den Minister en mij dit, dat, terwijl hij een nieuw gesticht voor 200 jongens wil inrichten en het beste gesticht, dat wij hebben, voor een groot gedeelte ongebruikt wil laten, ik dat laatste aan zijne bestemming wil laten beantwoorden en een kleiner gesticht voor 100 jongens wil laten inrichten, zooveel mogelijk ingericht als de Kruisberg.

Ik geloof dat dit plan zich werkelijk aanbeveelt zoowel omdat dit het zuinigste is, als omdat wij dan tevens op de beste wijze gebruik maken van de bestaande inrichtingen.

Ik heb reeds gezegd dat ik mij wel kan vereenigen met het amendement van den heer Van der Kaay c. s. op art. 8, maar niet met dat op art. 7, omdat het de quaestie onbeslist laat. Ik geloof dat wij geroepen zijn ook die vraag te beslissen. Hoezeer ik dus schroom het getal amendementen nog uit te breiden, meen ik er toch toe te moeten overgaan, omdat ik niet de eenige ben die dien voorloopigen toestand op den Kruisberg afkeur.

Amendement van den heer A. MACKAY,

strekkende om in art. 7, 1ste lid, 3°, 2de zinsnede, in plaats van: »voor de jongens aan den Kruisberg bij Doetinchem" te lezen: »*voor de jongens te Ommen.*"

De heer KIST: Ik moet erkennen dat er in hetgeen gisteren door den heer Beelaerts en heden door den heer Mackay tegen ons amendement op art. 7 is aangevoerd, veel waars gelegen is. Inderdaad kan niemand méér dan wij de gezamenlijke opsluiting van veroordeelde jongens en opvoedelingen in één gesticht afkeuren. Wij hebben dan ook het voorstel om de veroordeelde jongens voorloopig op den Kruisberg te plaatsen alleen gedaan, omdat ons op het oogenblik geen geschikte plaats bekend was, enkel dus *faute de mieux*. Maar nu er een voorstel van den heer Mackay komt waarbij eene plaats wordt aangewezen, zou ons amendement kunnen vervallen. Wij meenden de nadere aanwijzing van een gesticht aan de Regeering te kunnen overlaten en hebben ook bepaaldelijk de hoop uitgedrukt dat de Minister spoedig met een zoodanig voorstel

voor den dag zou komen; maar nu een lid der Vergadering zulk een voorstel reeds gereed heeft, zal er voor ons geen bezwaar bestaan om van die gelegenheid gebruik te maken, en ik doe hierbij uitkomen dat de heer Mackay uitdrukkelijk heeft gezegd, dat hij van het gesticht te Ommen niet eene landbouwkolonie wilde maken, want ware dit het geval, dan zou daartegen bij mij bezwaar bestaan.

Maar nu bedoeld wordt een gesticht te vestigen te Ommen geheel ingericht als dat op den Kruisberg, doch op veel kleiner schaal, nu geloof ik dat daartegen geen bezwaar is.

Ik mag dus, ook namens mijne geachte medeleden, de heeren Van der Kaay en Van Eck, medegaan met hetgeen voorgesteld wordt door den heer Mackay, en trek ons amendement op art. 7 in. Dat op art. 8 blijft echter gehandhaafd.

De heer VAN BLOM: Het zou mij genoegen doen, wanneer de Kamer mocht kunnen besluiten, het amendement van den heer Mackay aan te nemen. Ik geloof, dat het eene verbetering van de wet zou zijn. De beide gestichten Alkmaar en de Kruisberg zijn zeer zeker verreweg de meest geschikten om de opvoedelingen te plaatsen, die thans alleen te Alkmaar zijn, terwijl daarentegen Ommen meer geschikt zal zijn voor die jeugdige veroordeelden, welke thans aan den Kruisberg zijn, waar de localiteit veel te groot is.

De localiteit te Ommen zal zeer gemakkelijk en met betrekkelijk weinig kosten kunnen worden ingericht om voortaan te dienen voor de jeugdige veroordeelden van Doetinchem. Daarom meen ik de vrijheid te mogen nemen om den Minister in overweging te geven om het amendement over te nemen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Gaarne neem ik den raad aan van den heer Van Blom. Ik volg zijn advies en verklaar er geen bezwaar in te zien om Ommen als gesticht voor veroordeelden aan te wijzen. Dit amendement zal derhalve geen punt van discussie meer behoeven uit te maken, want ik neem het over. Alleen eene opmerking nog. Men heeft beweerd dat het gesticht te Ommen te groot zou zijn. Maar er zijn voorbeelden in Europa, dat bij een minder getal verpleegden de gestichten nog eene grootere oppervlakte hebben. Te Hall in Zweden is een gesticht voor opvoedelingen, waarin plaats is voor 300, terwijl er slechts 100 zijn, en dat 800 hectaren groot is, dus honderd meer dan dat in Ommen. Ik kan tot geruststelling van de Vergadering daaromtrent mededeelen, dat de kosten van verbouw zeer gering zijn. Er zijn op het binnenplein twee vervallen steenen gebouwen, die geheel moeten worden afgebroken, maar waarvan de wederopbouwing niet noodig is. Het gebouw van den adjunct-directeur kan met de vrijkomende materialen voor weinig geld in goeden staat gebracht worden, zoodat het voorstel geene financiëele bezwaren oplevert.

[Het amendement van den heer VAN ECK verviel; dat van de heeren VAN BAAR en SCHAEPMAN werd met 38 tegen 34 stemmen *verworpen*; dat van de heeren VAN DER KAAY, KIST en VAN ECK op art. 7 werd *ingetrokken*, en dat van den heer MACKAY werd door de Regeering *overgenomen*.]

Eindverslag van de Eerste Kamer.

In eene afdeeling werd gewezen op de wenschelijkheid dat de jongelieden uit de opvoedingsgestichten ontslagen eene plaatsing in de maatschappij mochten vinden, waardoor zij op eene gepaste wijze in hun onderhoud kunnen voorzien. De aandacht der Regeering werd op dit punt gevestigd, opdat de vruchten van deze nuttige gestichten niet later, bij gebreke van een geschikten werkkring voor de jongelieden, weder verloren gaan.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(28 December 1883.)

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: De wensch is uitgesproken „dat de jongelieden uit de opvoedingsgestichten ontslagen eene plaatsing in de maatschappij mochten vinden, waardoor zij op eene gepaste wijze in hun onderhoud kunnen voorzien." Ik geloof dat elke Regeering dien wensch zou beamen. En dat men overtuigd is geweest, dat dit een van de eerste doeleinden moet zijn, dat men moet trachten te bereiken, kan blijken uit hetgeen reeds gedaan is te Alkmaar en aan de Kruisberg. Daar wordt onderricht gegeven in het kleêrmaken, schoenmaken, klompenmaken, in de blikslagerij, in het kurkensnijden, en in het volgend jaar zal ook de boekbinderij en de drukkerij worden onderwezen. In 1880 heeft men nagegaan wat het resultaat is geweest van de daaraan voorafgaande jaren, en men heeft toen kunnen constateeren, dat 53 pct. van de ontslagenen goed, dat sommigen zelfs zeer goed terecht zijn gekomen. Ik hoop dat zoo mogelijk een nader onderzoek nog betere resultaten zal aanwijzen.

Wet van 28 Augustus 1886 (Staatsblad n⁰. 130) houdende aanvulling en wijziging der wet van 3 Januari 1884 (Staatsblad n⁰. 3), tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan en van aanverwante gestichten.

[Zie het overige der geschiedenis dezer wet hierachter bij artt. 8 en 10.]

ONTWERP VAN WET ART. 1.

In artikel 7, 3⁰., van voormelde wet wordt het woord »*Ommen*" vervangen door »*'s Hertogenbosch*" en het woord »*Amersfoort*" door »*Montfoort*".

Memorie van Toelichting.

[Vervolg van het deel der Mem. van Toel., dat voorkomt bij art. 10.]

Bij gelegenheid der indiening van een ontwerp van wet voor die aanvulling [der overgangsbepaling van art. 10] heeft de ondergeteekende gemeend tevens het voorstel te moeten doen om art. 7 der wet in dien zin te wijzigen, dat de bijzondere strafgevangenissen, bestemd tot opneming van hen die eene gevangenisstraf van meer dan 3 maanden moeten ondergaan, bij den ingang der gevangenisstraf den leeftijd van achttien jaren nog niet hebben bereikt en ingevolge het eerste of derde lid van art. 12 van het Wetboek van Strafrecht gemeenschappelijk moeten worden opgesloten, in plaats van te Ommen en te Amersfoort, te 's Hertogenbosch en te Montfoort zullen zijn gevestigd.

Wat deze gestichten betreft, is de ondergeteekende overtuigd dat die — wanneer zij te 's Hertogenbosch en Montfoort zijn gevestigd — evenzeer aan hunne bestemming zullen beantwoorden als te Ommen en te Amersfoort.

Ware dit niet zoo, dan zou het belang van 's Rijks kas niet moeten wegen. Nu echter naar zijne overtuiging de bedoeling van den wetgever op de verschillende plaatsen kan worden bereikt, acht hij zich verplicht,

om financieele redenen, de vestiging te 's Hertogenbosch en te Montfoort in overweging te geven.

Bij de Memorie van Beantwoording van het Verslag der Tweede Kamer over de ontworpen begrooting van het IVde hoofdstuk voor het dienstjaar 1885 (Gedrukte stukken n°. 20), heeft de ondergeteekende medegedeeld, dat de wijziging (Ommen- 's Hertogenbosch) reeds destijds een punt van overweging uitmaakte, omdat bij opneming van de zeer uitgebreide localiteit van de gevangenis te 's Hertogenbosch gebleken is, dat dit gesticht ruimte bevat, om ook nog tot eene in alle opzichten voldoende strafgevangenis voor jongens te worden ingericht, welke, evenals de daarin te vestigen bijzondere strafgevangenis voor mannen en de gewone strafgevangenis, zonder eenig bezwaar van het huis van bewaring zal zijn afgezonderd. Daarbij werd opgemerkt, dat op die wijze deze bijzondere strafgevangenis door het uitgeven eener som van *f* 5000 zou kunnen worden verkregen en de gelegenheid zou ontstaan na eenigen tijd het Rijksgesticht Ommerschans met bijbehoorende gebouwen en terreinen te verkoopen. Hij voegt daaraan thans nog toe, dat te Ommen ongetwijfeld een geheel nieuw gebouw zou moeten worden daargesteld.

De bezuiniging, uit het voorstel voortvloeiende, zal dus hoogst belangrijk zijn.

Terwijl te Amersfoort de tegenwoordige kantonnale gevangenis — daartoe tegen een huurprijs van *f* 400 's jaars voorloopig reeds van de gemeente gehuurd — tot bijzondere strafgevangenis zou moeten worden ingericht of daarvoor door een nieuw gebouw vervangen, zonder dat ook dan nog eene vrijliggende gevangenis kan worden verkregen, bestaat in den tuin van de gevangenis voor jeugdige vrouwelijke veroordeelden, tevens huis van verbetering en opvoeding voor meisjes, te Montfoort alle ruimte voor de stichting van eene kleine, van het Rijksopvoedingsgesticht geheel afgezonderde strafgevangenis. Het terrein is Rijkseigendom en op de kosten van den bouw kan belangrijk worden bespaard. Wegens de onmiddellijke nabijheid van het opvoedingsgesticht kunnen bijv. worden gemist een zoogenaamd administratiegebouw, eene woning voor de directrice, eene keuken, een waschlokaal.

Ook voor de toekomst hebben beide wijzigingen besparing van uitgaven ten gevolge, omdat de bij elkander gelegen gestichten door éénen directeur of ééne directrice en één college van regenten kunnen worden beheerd.

Eindverslag van de Tweede Kamer.

De opmerking werd gemaakt, dat het scheen dat het bezit van den tegenwoordigen inspecteur in des Ministers oog het te rade gaan met de commissiën van administratie minder dan vroeger noodzakelijk maakte. Zoo was in Rotterdam de last gegeven tot herstel van een vleugel van het gevangenisgebouw over te gaan, zonder dat de commissie daarin was gekend.

Wegens het financieele resultaat was men overigens algemeen met de in art. 1 voorgestelde verandering ingenomen. [Dat] die gelegenheid, welke 's Hertogenbosch en Montfoort voor de hierbedoelde gevangenissen aanbiedt, tot dusver aan de Regeering was ontgaan, pleitte echter, naar

het oordeel van enkelen, niet voor de zorg en de nauwkeurigheid waarmede in der tijd de zoogenaamde gestichtenwet door haar was voorbereid.

[Zie het hier ontbrekende bij art. 8.]

In ééne afdeeling werd de vraag gedaan, of in de gevangenis voor mannelijke veroordeelden beneden de 18 jaren te 's Hertogenbosch gelegenheid zal zijn voor veldarbeid, hetgeen sommigen wenschelijk achtten.

Ten opzichte van de vervanging van Amersfoort door Montfoort werd opgemerkt, dat het plan bestaat in den tuin der strafgevangenis een Rijksopvoedingsgesticht te bouwen. Dat die samenkoppeling van twee zoo verschillende inrichtingen geen bezwaar zou opleveren, vereischt nadere toelichting. Men vroeg ook, voor hoeveel zielen het Rijksopvoedingsgesticht zal worden ingericht.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(12 Augustus 1886.)

[ALGEMEENE BERAADSLAGINGEN.]

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Mijnheer de Voorzitter! Het Eindverslag op den voet volgende, heb ik de eer mede te deelen:

1. *Omtrent het verwijt dat 'ik in het bezit van den tegenwoordigen inspecteur der gevangenissen aanleiding zou vinden om overleg met de gevangenisbesturen te mijden*, moet ik de vrijheid nemen dit te ontkennen.

Het geval waarop hier gedoeld wordt is niet duidelijk vermeld. Het gold hier toch niet het herstellen van een vleugel van het gevangenisgebouw, maar het *opnieuw* bestemmen van de strafgevangenis voor mannen te *Rotterdam* tot strafgevangenis voor *mannen* EN *vrouwen*.

Nu behoort, mijns inziens, het regelen der *bestemming* van de strafgestichten tot de taak der Regeering. Over de uitvoerbaarheid van den maatregel — de commissie van administratie stemt dit toe — bestond geen twijfel.

Op dien grond was overleg met de commissie onnoodig.

Voorafgaand overleg was bovendien — ik kan zeggen *onmogelijk* — omdat het hier een onderdeel betrof van het voorbereidingswerk der invoering van het Wetboek van Strafrecht, dat de Regeering geheel op eigen verantwoordelijkheid moet uitvoeren, omdat zij alleen de te nemen maatregelen in hun geheel kan overzien.

Wat nu den maatregel op zichzelf aangaat, indien de ondervinding leert dat in het arrondissement *Dordrecht* bij voortduring eene strafgevangenis kan worden gemist, zal op deze wijze vermoedelijk *f* 100000 kunnen worden bespaard.

2. *Oppervlakkig onderzoek van de bestaande localiteiten vóór de samenstelling van de gestichtenwet.*

Nu het voorstel om van de aanwezige localen in het kolossale gevangenisgebouw te *'s Hertogenbosch* zooveel mogelijk partij te trekken, door de Kamer met ingenomenheid is ontvangen, geloof ik goed gehandeld te hebben met de vrees voor bedoeld verwijt ter zijde te stellen. Het is trouwens volstrekt niet vreemd dat bij een gedetailleerd onderzoek van reeds vastgestelde plannen wijziging wenschelijk en verbetering mogelijk blijkt.

Het verwijt treft daarenboven meer mijnen voorganger dan mij.

[Zie het hier ontbrekende bij art. 8.]

4. De jongens die in de bijzondere strafgevangenis voor jeugdige mannelijke veroordeelden te *'s Hertogenbosch* worden opgenomen, kunnen niet met veldarbeid worden beziggehouden.

5. Wat *Montfoort* betreft moet ik de opmerking maken, dat het plan NIET is in den tuin van het gesticht (thans gevangenis en huis van verbetering en opvoeding) een Rijksopvoedingsgesticht voor meisjes te bouwen. In den tuin van het Rijksopvoedingsgesticht, gelijk het gesticht te Montfoort van af 1 September zal heeten, zal eene kleine bijzondere strafgevangenis worden gebouwd voor voor de cel ongeschikte meisjes, wier aantal op 20 is berekend.

De gestichten zullen bij elkander zijn gelegen, doch van samenkoppeling is geen sprake. De gevangenen en verpleegden zullen *niet één* oogenblik worden vereenigd. Het bezwaar van samenkoppeling bestaat dus niet.

[Zie het volgende bij art. **10**.]

De heer VAN ALPHEN: Ik gevoel mij verplicht om op dit oogenblik het woord te vragen voor eene enkele opmerking die ik niet anders dan bij de algemeene beschouwingen kan ter sprake brengen. In de Memorie van Toelichting wees de Regeering er ons op dat in de toekomst het Rijksgesticht te Ommerschans overbodig zal worden. Dit zal zeker het gevolg zijn van de aanneming van dit wetsontwerp, maar nu komt het mij voor dat de Regeering reeds bezig is, indien ik wel geinformeerd ben, om op de beslissing daaromtrent te anticipeeren. Ik ben namelijk geinformeerd wel niet door eigen aanschouwing, maar toch van zeer geloofwaardige zijde en naar aanleiding van een bezoek van zeer recenten datum, dat eene aanmerkelijke oppervlakte grond te Ommerschans nu reeds wordt braak gelegd. Indien dit mocht gedaan zijn met het oog op een eventueelen verkoop van dat gesticht, dan zou ik het een zeer onverstandigen maatregel vinden. Ik geloof toch niet te mogen aannemen dat op dien grond de cultuur reeds wordt geabandonneerd en moet derhalve tot de conclusie komen, dat hierin een stelsel schuilt. De Minister zal ons zeker wel willen inlichten omtrent de bedoeling die men heeft met het thans reeds braak leggen van gronden, een maatregel dien ik zeer ongepast vind met het oog op het behoud van de waarde van den grond. De Regeering zal toch toegeven, dat, indien men dat gesticht wil verkoopen, het van groot belang is, dat de gronden in bloeienden toestand blijven om eene hooge koopwaarde te behouden.

Om de aangevoerde redenen wensch ik den Minister de vraag te doen of dat braakleggen met opzet is geschied, en mij zoo doende in de gelegenheid te stellen om te beoordeelen of ik mij daarbij zal kunnen nederleggen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Wat de vraag van den heer Van Alphen betreft, moet ik zeggen, dat in Ommerschans geen gronden braak liggen; wel zijn er eenige hoeven onbewoond, maar daarvoor bestaan goede redenen.

Daar het voornemen bestaat om Ommerschans te verkoopen, acht ik het natuurlijk van groot belang voor den Staat om, voor zoover de arbeidskrachten het toelaten, de bouw- en weidelanden en bosschen aldaar in zoo goed mogelijken toestand te houden.

[BERAADSLAGING OVER ART. 1 VAN HET ONTWERP VAN WET.]

De heer VAN GENNEP: Ik heb bezwaar tegen dit artikel, niet zoozeer om den inhoud als om de toelichting. Het is mij vrij wel onverschillig of de veroordeelde vrouwen, vallende in de termen van het 1ste of 3de lid van art. 12 van het Strafwetboek, opgesloten worden te Montfoort of te Amersfoort. Maar ik moet opkomen tegen 's Ministers bedoeling om genoemd gesticht te plaatsen in den tuin van het opvoedingsgesticht te Montfoort, onder een zelfden directeur en eene zelfde administratie enz. enz.

Ik zie daarin eene reactie tegen de gestichtenwet, waarbij, na lange beraadslaging, ook over de kosten, als beginsel is aangenomen, dat opvoedingsgestichten geheel van strafgestichten gescheiden moeten zijn, een beginsel zoo sterk doorgezet, dat bij de wet tot vaststelling der regelen voor het gevangeniswezen de Commissie van Rapporteurs en de Kamer met haar geoordeeld hebben dat die opvoedingsgestichten zelfs niet onder dezelfde artikelen als de strafgestichten, maar in een afzonderlijke paragraaf moesten behandeld worden. En nu wil de Minister in strijd met de gestichtenwet en met de bedoeling, welke aan die wet ten grondslag ligt, namelijk dat de kinderen, die niet veroordeeld zijn, maar opgevoed moeten worden, onder een geheel ander regime behooren te komen als de veroordeelden en zoo volkomen van dezen moeten worden gescheiden, dat het publiek nooit kan beweren: zij hebben gezeten, — nu wil de Minister in strijd met de bedoeling en de letter der wet dit gesticht voor veroordeelde vrouwen brengen in den tuin van het opvoedingsgesticht, waardoor — in het voorbijgaan zij dit opgemerkt — die tuin, zoo gewenscht voor kinderen, die opgevoed moeten worden, waarschijnlijk zal worden bedorven. Bovendien wil de Minister beide inrichtingen brengen onder ééne directie en ééne administratie, zoodat er een tweeslachtig beheer ontstaat en de publieke opinie niet meer kan onderscheiden tusschen hen die gezeten hebben of opgevoed werden.

Hiermede kan ik mij niet vereenigen. Nu moeten echter toch nog de gelden voor een nieuw strafgesticht worden aangevraagd, en daarom zou ik den Minister wenschen te vragen om niets te prejudicieeren omtrent de plaats waar die gevangenis te Montfoort zal komen en daaromtrent de begrootingsdiscussiën af te wachten.

Wanneer de Minister mij dit kan toezeggen, zal ik voor dit artikel stemmen; anders zal ik mij er bepaald tegen moeten verklaren.

De heer BEELAERTS VAN BLOKLAND: Na het gezegde door den heer Van Gennep kan ik kort zijn, want hetzelfde onderwerp is ook de oorzaak van mijn spreken.

Vergelijkt men dit artikel met het volgende, dan ziet men dat hier in één wetsontwerp zijn vereenigd twee geheel verschillende zaken. Het tweede artikel [zie bij art. 10] bevat een tijdelijken maatregel, welke urgent is, en art. 1 bevat een blijvenden maatregel, welke niet urgent is. Die samenkoppeling in dit wetsontwerp betreur ik, want de blijvende maatregel in art. 1 voorgesteld is van zeer veel beteekenis en verdient eene meer gezette overweging dan daaraan op dit oogenblik kan te beurt vallen. Ik meen althans te mogen vertrouwen dat onder andere omstandigheden over dit wetsontwerp een Voorloopig Verslag zoude zijn uitgebracht en niet een Eindverslag, waardoor er gelegenheid zou zijn geweest om hetgeen de Minister nu heeft voorgelezen schriftelijk te ontvangen en nader te behandelen.

Wat nu de hoofdzaak betreft, zoo vereenig ik mij geheel met hetgeen de vorige geachte spreker gezegd heeft tegen het samenvoegen van degenen, die in een Rijksopvoedingsgesticht komen en van veroordeelden; dit ware een zeer betreurenswaardige reactie tegen een heilzaam beginsel van het Strafwetboek en van de gestichtenwet. Door het bestuur van de vereeniging voor zedelijke verbetering is reeds bij adres daartegen gewaarschuwd.

Wegens het gewicht der zaak ga ik minder gemakkelijk dan de vorige geachte sprekers met dit artikel mede. Ik zou den Minister in overweging wenschen te geven om art. 1 uit dit wetsontwerp te lichten en deze voordracht aldus te bepalen tot art. 2. Dan kan geschieden wat op dit oogenblik noodig is, en kan art. 1, waarbij allerlei quaestiën van veel belang zich voordoen, een afzonderlijk onderwerp van nadere overweging uitmaken.

Wanneer op dit oogenblik art. 1 in stemming zou moeten gebracht worden, zou ik groot bezwaar hebben mijne stem er aan te geven.

Ik moet daarbij opkomen tegen de voorstelling in het Verslag dat:

„Die gelegenheid, welke 's Hertogenbosch en Montfoort voor de hier bedoelde gevangenissen aanbiedt, tot dusver aan de Regeering was ontgaan, pleitte echter, naar het oordeel van enkelen, niet voor de zorg en de nauwkeurigheid waarmede in der tijd de zoogenaamde gestichtenwet door haar was voorbereid."

Die gelegenheden te 's Bosch en te Montfoort waren inderdaad niet aan de aandacht ontgaan; maar men meende aan de beginselen te moeten vasthouden, krachtens welke twee geheel verschillende soorten van gestichten niet in hetzelfde gebouw noch in twee gebouwen naast of achter elkaar onder één beheer, maar in twee afzonderlijke gemeenten behooren te worden gevestigd. Men meende dat men alles moest doen om voor het publiek het onderscheid duidelijk te doen uitkomen tusschen de veroordeelden en hen die zonder oordeel des onderscheids gehandeld hebben. Dit doel is nooit te bereiken, zoolang van veroordeelden en niet-veroordeelden beiden gezegd kan worden: gij gaat naar Montfoort. Eene afzonderlijke verpleging, zelfs eenige afstand tusschen de twee gebouwen is in die kleine gemeente onvoldoende. Op degenen, die naar het Rijksopvoedingsgesticht gezonden worden, zou dezelfde smet kleven als op hen, die naar de gevangenis verwezen worden.

Daarom: te Montfoort alléen het Rijksopvoedingsgesticht, en de gevangenis elders, of omgekeerd.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* De reden waarom ik art. 1 heb voorgesteld is zeer eenvoudig. Te Montfoort zal in het Rijksopvoedingsgesticht volstrekt geene verandering gebracht worden. Dat gesticht is gevestigd op de plaats waar vroeger het kasteel was. Het gesticht is in goeden toestand, de ruimte die de opvoedelingen gebruiken om zich in de lucht te begeven blijft; maar achter het gesticht is een groote tuin, die nergens voor gebruikt wordt. Het gras en de vruchten worden verpacht, maar er komt nooit een kind in, omdat het niet goed zou zijn als zij buiten het oog van de bewakers kwamen. Die tuin wordt verder gebruikt door de directrice. Het voornemen bestaat nu om er een klein deel af te nemen en daarop eene gevangenis te bouwen voor veroordeelde meisjes. De wet, zooals die thans luidt, bestemt daarvoor Amersfoort, maar het zou werkelijk bezwaar hebben om thans op de begrooting eene som te brengen voor het bouwen van eene gevangenis aldaar. De Regeering kan onmogelijk zeggen hoe groot het getal van die veroordeelden zijn zal; men heeft het op 20 berekend, maar het kan meer, het kan minder zijn. Wilde men nu te Amersfoort daartoe overgaan, dan zou het gesticht zoo ingericht moeten worden dat het voor uitbreiding vatbaar was. Er zou eene commissie van toezicht in het leven geroepen moeten worden, enz. Dat alles kan vermeden worden als men de gevangenis te Montfoort bouwt.

De gevangenis blijft geheel afgezonderd van het opvoedingsgesticht; de veroordeelden zullen nimmer in aanraking komen met de opvoedelingen; alleen zal er voor de gevangenen gewasschen en gekookt worden in het opvoedingsgesticht.

Wat den Bosch betreft, is de Kamer reeds op de hoogte gesteld van het voornemen der Regeering.

Ik kan constateeren dat ook daar voldoende ruimte zal zijn voor de veroordeelde knapen; tot nu toe althans zijn tegen de verpleging aldaar geen bezwaren gerezen.

De Regeering acht zich derhalve niet gerechtigd om voor de gevangenis te Ommen aanzienlijke sommen op de begrooting van 1887 te brengen.

Aan den heer Van Gennep geef ik de verzekering, dat er niets geschieden zal vóór de Wetgevende Macht de gelden voor bouw en verbouw zal hebben toegestaan.

Er zal niets gepraejudicieerd worden; alleen het beginsel wordt uitgemaakt en

dan blijft alleen over het bezwaar, dat te Montfoort èn een huis van opvoeding èn eene gevangenis zal zijn in diezelfde gemeente. Maar dat is dan ook alles, want overigens zullen die gebouwen volkomen afgescheiden zijn.

De heer VAN GENNEP: De Minister acht zich niet gerechtigd om te doen wat de wet hem oplegt, maar wel om te doen wat in strijd is met de wet, op grond van practische overwegingen.

Tegen die wijze van beschouwing moet ik opkomen. Ik sta op het beginsel dat bij het maken van de wet heeft voorgezeten.

Ik acht die practische overwegingen van geen de minste waarde tegenover dat beginsel, terwijl ik bovendien vrees, dat de vruchten dier overwegingen op den duur tot groote teleurstelling zullen aanleiding geven.

De Minister zegt dat de tuin te Montfoort thans toch niet wordt gebruikt.

Maar dan vraag ik: waarom wordt er geen gebruik van gemaakt? Is het gesticht te Montfoort dan thans reeds tot opvoedingsgesticht bestemd, of wordt het dit eerst met September, en zal ook dan geen gebruik van den tuin gemaakt worden? Ik zou dit zeer verkeerd vinden.

In dien tuin, zegt de Minister, heeft men alleen maar een gebouw voor afzondering te maken, terwijl elders administratielokalen moeten worden gemaakt, waarvan de grootte vooraf niet is te berekenen.

Maar is dan het bestaande administratiegebouw tevens ingericht voor die nieuwe gevangenis, waarvan de omvang vooralsnog niet te bepalen is, en loopt men geen gevaar, dat door dergelijke regeling de administratie voor beide gestichten bedorven wordt?

Ik heb echter alleen aan den Minister gevraagd, of hij de Kamer gebonden acht aan zijne Memorie van Toelichting. Nu de Minister zegt dat hij niets zal doen vóórdat de Wetgevende Macht het geld heeft toegestaan, van welke verklaring ik akte neem, kan ik vóór het artikel stemmen. Mijn bezwaar toch geldt niet het bestaan van een strafgesticht te Montfoort, maar dat de twee gestichten zouden zijn onder dezelfde directie en dezelfde administratie.

[Art. 1. van het Ontwerp van Wet werd verworpen met 36 tegen 27 stemmen.]

(13 Augustus 1886.)

Door de Regeering werd een nieuw Art. 1 voorgesteld, luidende:

„In art. 7, 3°. van voormelde wet wordt het woord „*Ommen*" vervangen door „*s' Hertogenbosch.*"

[BERAADSLAGING OVER HET NIEUW VOORGESTELDE ART. 1.]

De heer VERNIERS VAN DER LOEFF: Ik zou gaarne het verzoek tot den Minister willen richten om de redenen op te geven die hem tot de indiening van dit nieuwe artikel hebben gebracht. Ik vraag dit te meer omdat er wellicht eenig bezwaar zou kunnen bestaan tot het in overweging nemen van het artikel met het oog op de stemming gisteren over art. 1 van dit wetsontwerp gevallen. Over dat bezwaar zal ik mij nu niet verder uitlaten, maar ik geloof toch niet dat het aangaat zulk een voorstel te doen als thans gedaan wordt, zonder de redenen te ontvouwen die tot de indiening geleid hebben. Ik neem dus de vrijheid den Minister beleefdelijk dat verzoek te doen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Ik zal zeer gaarne

aan het verzoek van den geachten afgevaardigde voldoen. Gisteren is alleen gesproken over de werkelijke bezwaren die zouden bestaan om het gesticht te Montfoort, thans een opvoedingsgesticht voor meisjes, ook te bestemmen tot eene strafgevangenis. Op die bezwaren zal ik nu niet terugkomen; ik leg mij neder bij de beslissing der Vergadering, maar tegen het eerste gedeelte van art. 1 heb ik geen enkel bezwaar vernomen; voor zoover mij bekend bestaan zij ook niet.

Ik heb daarom de vrijheid genomen om dit gedeelte nog eens aan de beslissing der Kamer te onderwerpen. Ik betreur het eenigszins dat de heer Van Gennep zijne bezwaren tegen art. 1 gisteren niet in een amendement heeft geformuleerd, want dan zou bij aanneming daarvan ongetwijfeld ook het daardoor gewijzigde art. 1 zijn aangenomen.

Maar er is nog eene gewichtige reden waarom ik art. 1 nogmaals aan de beraadslaging der Kamer wenschte te onderwerpen, namelijk omdat er eene niet onbelangrijke financieele quaestie bij betrokken is. Ik meen toch, dat er wellicht gelegenheid zal zijn eenige tonnen gouds te besparen als dit voorstel wordt aangenomen.

Wij kunnen de gestichten te Ommerschans, zooals zij op dit oogenblik zijn, niet veranderen in eene strafgevangenis voor jongens, zonder dat tot eene geheele verbouwing wordt overgegaan.

Het is hier niet alleen de vraag om voor honderd jongens, misschien zal hun aantal niet eens zoo groot zijn, een gesticht te bouwen, maar men vergete niet dat de afgelegen ligging van Ommerschans ons in de noodzakelijkheid brengt om ook voor den directeur, den onderdirecteur en de bewaarders huizen te bouwen en aan het Rijk grootendeels de gelegenheid wordt benomen de gronden en boerderijen aldaar later te verkoopen.

Nu hebben wij dat alles te 's Hertogenbosch volmaakt in orde, zoodat met eene verbouwing voor *f* 5000 geheel aan de bedoeling der wet van 3 Januari 1884 kan worden voldaan.

De Kamer heeft de welwillendheid gehad, reeds twee jaren geleden gelden voor 's Hertogenbosch toe te staan; de veroordeelde jongens worden aldaar nu reeds opgenomen, zonder dat er een enkele klacht of eenig bezwaar ooit tegen is ingebracht. De Kamer zelve heeft het goedgevonden en is gedurende dien tijd, naar ik mag aannemen, op de hoogte der zaak gebleven.

Ik mag natuurlijk niet beoordeelen of door mij al dan niet gehandeld wordt in strijd met het Reglement van Orde, daaromtrent refereer ik mij aan de beslissing der Kamer. Het groote geldelijk belang, nog afgescheiden van de andere belangen, heeft er mij toe geleid met gerustheid en vertrouwen mijn voorstel nog eens in te dienen.

De heer VERNIERS VAN DER LOEFF: Ik vraag alleen het woord om den Minister te danken voor zijne inlichtingen die mij (tenzij uit den boezem der Vergadering contraire gronden aangevoerd worden) voorkomen inderdaad van gewicht te zijn.

Ik betreur alleen, dat gisteren de loop van de discussie en van de stemming zoodanig is geweest als het geval was. Misschien zou het van de zijde der Regeering niet ongepast geweest zijn als zij toen in den loop der beraadslaging gewezen had op het groote belang van het eerste deel van het artikel, dat zakelijk geheel afgescheiden was van het tweede gedeelte omtrent de verwisseling van Amersfoort met Montfoort. Misschien had dat dan geleid tot het voorstellen van een amendement, en eene zuiverdere stemming. Nu dit echter niet het geval is geweest, kan ik mij vereenigen met het thans gedane voorstel.

[Het nieuwe Art. 1 werd aangenomen met 50 tegen 6 stemmen en het wetsontwerp met 56 tegen 2 stemmen.]

Art. 7 der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3), werd dus door de wet van 28 Augustus 1886 (*Staatsblad* n°. 130), in dier voege gewijzigd, dat het voorlaatste lid luidde: »Deze gevangenissen zijn gevestigd: voor de jongens te *'s Hertogenbosch*, voor de meisjes te *Amersfoort*."

Wet van 6 Mei 1889 (Staatsblad n°. 51), houdende wijziging der wet van 3 Januari 1884 (Staatsblad n°. 3) tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan, en van aanverwante gestichten, zooals die reeds is gewijzigd bij de wetten van 28 Augustus 1886 (Staatsblad n°. 130) en 10 December 1888 (Staatsblad n°. 176).

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, *enz.*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat de wenschelijkheid is gebleken van eene wijziging der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan, en van aanverwante gestichten, zooals die reeds is gewijzigd bij de wet van 28 Augustus 1886 (*Staatsblad* n°. 130);

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

EENIG ARTIKEL.

In artikel 7, 3°, van voormelde wet wordt het woord »Amersfoort" vervangen door »Montfoort".

Lasten en bevelen enz.

Memorie van Toelichting.

In 1886 werd door de Tweede Kamer der Staten-Generaal een wetsvoorstel verworpen, dat de strekking had om de bijzondere strafgevangenis voor meisjes bedoeld in art 7 n°. 3 der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) niet te Amersfoort, maar te Montfoort te vestigen [zie hiervoor bl. 181].

Ofschoon naar aanleiding van deze beslissing in eerstbedoelde gemeente reeds een terrein is aangekocht dat, naar de ondergeteekende op goede gronden vertrouwt, de vorige eigenares, zijnde de gemeente zelve, wel weder terug zal willen nemen zonder schade voor het Rijk, acht de ondergeteekende zich verplicht opnieuw hetzelfde voorstel aanhangig te maken, omdat een persoonlijk bezoek te Montfoort op den 20 September jl. hem heeft overtuigd dat met het oog op het zeer klein getal ver-

oordeelde meisjes — op 20 September bedroeg dit 8 — het stichten van eene strafgevangenis te Amersfoort uit een geldelijk oogpunt niet te verdedigen zou zijn. Terwijl toch de kosten van den bouw eener strafgevangenis te Amersfoort op meer dan *f* 20 000 zijn begroot, is bij het Rijksopvoedingsgesticht te Montfoort, geheel afgescheiden van de overige lokalen, een gebouwtje voor ziekenverpleging, voor dat doel te groot, maar dat zonder belangrijke verandering als strafgevangenis voor meisjes kan worden in dienst genomen.

Men zal dus kunnen volstaan met aan een der uiteinden van het opvoedingsgesticht in den tuin enkele lokalen voor plaatsing van zieken bij te bouwen, waarvan de kosten zoo gering zullen zijn, dat zij uit den post voor onvoorziene werken aan bestaande gebouwen zullen kunnen worden bestreden.

Hierbij komt nog, dat wanneer eene vijfde bewaarster bij het Rijksopvoedingsgesticht wordt aangesteld — waarvoor bij de begrooting voor 1889 gelden zijn aangevraagd — het personeel der beambten bij dat gesticht, om de veroordeelde meisjes streng afgezonderd te kunnen verzorgen en onderwijzen, geene uitbreiding zal behoeven, — terwijl bij de vestiging van eene strafgevangenis te Amersfoort minstens eene directrice, een geneesheer, een Protestantsche godsdienstleeraar, een R. C. geestelijke, een schrijver, een portier en een — misschien wel 2 bewaarsters zullen moeten worden benoemd.

Het behoeft dus geen verder betoog dat eene wijziging der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3), overeenkomstig bijgaand ontwerp, eene belangrijke besparing van uitgaven ten gevolge zal hebben.

Toch zou de ondergeteekende niet besloten hebben, deze wijziging ten tweeden male voor te stellen, zoo hij twijfelde of te Montfoort de afzondering van verpleegden en veroordeelden volkomen zal zijn. Van twijfel dienaangaande is echter geen sprake.

Overigens merkt de ondergeteekende nog op dat de in 1886 uitgesproken bewering, dat in dit voorstel eene zeer betreurenswaardige reactie zou gelegen zijn tegen een heilzaam beginsel van het Strafwetboek en de gestichtenwet, z. i. niet juist is.

Volkomen afscheiding tusschen opvoedingsgesticht en gevangenis moet en zal er wezen, en *meer* dan die afscheiding wordt noch door art. 8 der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3), noch door eenig beginsel van die wet of van het Strafwetboek gevorderd.

Voorloopig Verslag der Tweede Kamer.

§ 1. Sommige leden vonden in de herhaalde wijzigingen, die in de gestichtenwet noodig blijken, aanleiding om te waarschuwen tegen overhaaste slooping van gestichten met verkoop der daartoe behoorende gronden, waaruit ten slotte belangrijke schade voor het Rijk zou kunnen voortvloeien.

§ 2. Wat overigens dit wetsontwerp betreft, zoo konden vele leden zich op de gronden, in de Memorie van Toelichting ontvouwd, daarmede vereenigen. Zij waardeerden het, dat de Regeering daarbij met de belangen der schatkist behoorlijk rekening heeft gehouden en zich van de indiening daarvan niet heeft laten weerhouden door vrees voor

de in 1886 vernomen beschuldiging, dat door eene regeling, als de thans ten tweeden male voorgestelde, zou worden gereageerd tegen een overigens ook door deze leden als heilzaam erkend beginsel der gestichtenwet.

Andere leden waren evenwel van een tegenovergesteld gevoelen en nog steeds overtuigd van het klemmende der argumenten, in 1886 tegen het toen ingediende wetsontwerp van gelijke strekking ingebracht. Het is hier niet de vraag, zoo betoogden zij, of volkomen afzondering van verpleegden en veroordeelden in één zelfde gesticht mogelijk is; hoe streng die ook worde toegepast, toch zal, zooals ook in de bedoeling ligt, slechts één administratie met de zorg voor beide instellingen belast zijn en deze dus, zij het dan ook ten onrechte, door de groote massa van het publiek als één geheel beschouwd worden. Dit nu behoorde — en het adres van de »vereeniging tot zedelijke verbetering van gevangenen", dat aan de verwerping van het vorig ontwerp niet vreemd was, ging van hetzelfde beginsel uit — volgens het oordeel der hier bedoelde leden, in de eerste plaats voorkomen te worden. De inrichtingen tot opneming van op te voeden en veroordeelde meisjes behooren in verschillende gemeenten gevestigd te zijn, opdat niet op de eerstbedoelde, bij het verlaten daarvan, in het oog der publieke opinie de smet kleve, die op laatstgenoemde rust. Het geldelijk belang der schatkist woog, naar zij meenden, in geenen deele tegen dit bezwaar op, dat alleen door het bouwen eener afzonderlijke strafgevangenis in eene andere gemeente, dan Montfoort, zal kunnen worden vermeden.

§ 3. De navolgende vragen werden bij het afdeelingsonderzoek nog gedaan.

Bestaat er voldoende zekerheid, dat, zooals de Memorie van Toelichting veronderstelt, de gemeente Amersfoort bereid zal gevonden worden, het haar vroeger in eigendom behoorende terrein zonder schade voor het Rijk terug te nemen?

Hoeveel veroordeelde meisjes zullen in het terzelfder plaatse vermelde gebouwtje, thans bestemd voor ziekenverpleging, geplaatst kunnen worden?

Memorie van Beantwoording.

Met de waarschuwing tegen overhaaste slooping van gestichten met verkoop der daartoe behoorende gronden wordt waarschijnlijk gedoeld op het Rijksgesticht Ommerschans.

Onder opmerking dat tot nu toe alleen sprake is geweest van verkoop van de tot Ommerschans behoorende gronden, niet van slooping van het eigenlijke gesticht, geeft de ondergeteekende gaarne de verzekering dat, mocht voor of na eenig plan tot slooping van welk gesticht dan ook worden ontworpen, de ondergeteekende die met de noodige voorzichtigheid zal overwegen.

Met voldoening bleek den ondergeteekende dat vele leden waardeerden dat de Regeering zich door het in 1886 uitgebracht votum niet heeft laten weerhouden, ten tweeden male de vestiging der bijzondere strafgevangenis voor meisjes te Montfoort in overweging te geven.

De geldelijke voordeelen, welke uit deze wijziging der gestichten-wet zullen voortvloeien zijn dan ook werkelijk zoo groot, dat de Regeering, anders handelende, zich niet verantwoord zou rekenen.

De ondergeteekende kan thans nog mededeelen, dat bij vestiging der strafinrichting te Amersfoort, aan het daaraan te verbinden personeel van beambten, in de Memorie van Toelichting genoemd, minstens *f* 3000.—'s jaars zou moeten worden betaald.

Die uitgaaf wordt bij aanneming van dit ontwerp geheel bespaard.

In gemoede kan de ondergeteekende verklaren dat de vrees voor verkeerde beoordeeling der verpleegden in het Rijksopvoedingsgesticht door het groote publiek, door hem niet wordt gedeeld, vooral ook omdat de zeer geringe bevolking van het strafgesticht ten gevolge zal hebben, dat door de groote massa bijna uitsluitend op het Rijksopvoedingsgesticht zal worden gelet. Is deze naar zijne meening niet te gewaagde opvatting juist, dan zou de maatregel de verpleegden in het opvoedingsgesticht niet schaden, maar daarentegen de veroordeelden ten goede kunnen komen.

De gemeente Amersfoort heeft zich bereid verklaard het haar vroeger in eigendom behoorende terrein zonder schade voor het Rijk terug te nemen.

In het gebouwtje, thans bestemd voor ziekenverpleging, zullen zoo noodig 20 veroordeelden geplaatst kunnen worden.

De ondergeteekende voegt hier nog bij eene Nota tot Wijziging van de considerans van het ontwerp van wet, noodig geworden door de uitvaardiging der wet van 10 December 1888 (*Staatsblad* n°. 176).

Nota van Wijziging.

In de considerans achter het woord »gewijzigd" te lezen:

bij de wetten van 28 Augustus 1886 (*Staatsblad* n°. 130) en 10 December 1888 (*Staatsblad* n°. 176).

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(8 Maart 1889.)

[ALGEMEENE BERAADSLAGINGEN.]

De heer HARTOGH: Ik moet bezwaar maken tegen dit wetsontwerp. Waardeerende het streven van den Minister van Justitie om bezuiniging in het landsbestuur aan te brengen, meen ik toch dat de thans voorgestelde bezuiniging te duur zou worden gekocht, waar zij ten gevolge zal hebben, dat een heilzaam beginsel over boord geworpen wordt.

Bij de gestichtenwet van 1884 heeft men gewenscht volkomen afscheiding onder andere van meisjes, die in een Rijksopvoedingsgesticht zouden worden geplaatst en van die, welke gevangenisstraf moesten ondergaan. Men zag in, dat kinderen, die op last van den burgerlijken rechter tot hun achttiende jaar van Rijkswege zouden worden opgevoed, niet behooren te worden op eene lijn gesteld, veel minder te worden verward met degenen die reeds op jeugdigen leeftijd misdrijven hadden gepleegd en daarvoor door den strafrechter waren veroordeeld. Daarom werd in art. 7 van genoemde wet bepaald, dat onder andere de veroordeelde meisjes hare straf zouden ondergaan in eene gevangenis te Amersfoort, terwijl

art. 8 voorschreef, dat het Rijksopvoedingsgesticht voor meisjes zou gevestigd zijn te Montfoort. Ziedaar in het kort het heilzame beginsel, waarop bedoelde wetsbepalingen steunen.

Nu heeft de vorige Minister van Justitie in 1886 reeds hetzelfde voorgesteld wat thans de tegenwoordige Minister wenscht. Hij wees op het gering aantal veroordeelde meisjes, en wilde om redenen van zuinigheid bij het gesticht te Montfoort — ik meen in den tuin — een gebouwtje inrichten, waar die veroordeelde meisjes zouden kunnen worden gehuisvest. De toenmalige Minister van Justitie wees er op, dat die veroordeelde meisjes van de overige verpleegden afgescheiden zouden zijn, maar toch onder één beheer en ééne administratie. Volkomen dus hetzelfde voorstel als thans aanhangig is. De Kamer echter is in 1886, met eene meerderheid van 36 tegen 27 stemmen, den Minister van Justitie op dien weg niet gevolgd.....

Het denkbeeld van den vorigen Minister van Justitie werd in het debat door geen der leden verdedigd; het werd bestreden, ernstig bestreden door den heer Van Gennep en door den heer Beelaerts van Blokland, thans onzen Voorzitter.

De woorden, die onder andere door den laatstgenoemden gesproken werden, zullen ook nog heden indruk in deze Kamer moeten maken.

„Men meende — zoo sprak hij — aan de beginselen te moeten vasthouden, krachtens welke twee geheel verschillende soorten van gestichten niet in hetzelfde gebouw noch in twee gebouwen naast of achter elkaar onder één beheer, maar in twee afzonderlijke gemeenten behooren te worden gevestigd. Men meende dat men alles moest doen om voor het publiek het onderscheid duidelijk te doen uitkomen tusschen de veroordeelden en hen die zonder oordeel des onderscheids gehandeld hebben. Dit doel is nooit te bereiken, zoolang van veroordeelden en niet-veroordeelden beiden gezegd kan worden: gij gaat naar Montfoort. Eene afzonderlijke verpleging, zelfs eenige afstand tusschen de twee gebouwen is in die kleine gemeente onvoldoende. Op degenen, die naar het Rijksopvoedingsgesticht gezonden worden, zou dezelfde smet kleven als op hen die naar de gevangenis verwezen worden.

„Daarom: te Montfoort alléén het Rijksopvoedingsgesticht, en de gevangenis elders, of omgekeerd."

Welnu! Deze welsprekende woorden maak ik op dit oogenblik gaarne tot de mijne. Noch in de Memorie van Toelichting, noch in die van Antwoord van het thans aanhangig wetsontwerp heb ik een ernstig nieuw argument van deze Regeering ontdekt, waarom het te billijken zoude zijn terug te komen op hetgeen in 1886 na rijpe discussie is beslist. Integendeel. Er is thans nog minder reden daartoe, nu intusschen in art. 10 van de wet van 3 Januari 1884 is opgenomen de bepaling, dat „zoolang de bijzondere strafgevangenis te Amersfoort nog niet is voltooid", door de Regeering „een ander gesticht wordt aangewezen tot opneming van de veroordeelden, waarvoor de genoemde bijzondere strafgevangenis is bestemd."

De Minister heeft niet tevens voorgesteld, om ook dat artikel te wijzigen. Indien dus dit wetsontwerp wordt afgestemd, dan is daarom de Minister nog niet gedwongen om voor de veroordeelde meisjes een gesticht te Amersfoort al aanstonds in te richten. De Regeering blijft volkomen vrij om die meisjes tijdelijk op eene andere wijze, mits niet te Montfoort, te huisvesten.

Daarom veroorloof ik mij te vragen, vooral omdat de gestichtenwet en de nieuwe strafwetgeving nog zoo kort in werking zijn en men dus nog niet bepalen kan, of het kleine aantal veroordeelde meisjes, dat er nu gelukkig is, niet later veel grooter zal worden, daarom veroorloof ik mij te vragen: waarom kan eene zoodanige voorloopige regeling, die de gestichtenwet, zooals zij thans luidt, veroorlooft, niet nog eenigen tijd blijven bestaan; waarom moet nu op het goede, heilzame beginsel van de wet van 1884 worden teruggekomen?

De heer HEEMSKERK: De heer Hartogh heeft gezegd dat door deze Regeering geen argument voor dit wetsontwerp is aangevoerd. Natuurlijk zal ik de verdediging van dit wetsontwerp niet op mij nemen, daar die aan den Minister van Justitie is toevertrouwd. Maar het is toch wel eigenaardig — en dat mag van uit deze Kamer wel even getuigd worden — dat juist in de Memorie van Antwoord een argument voorkomt dat volkomen slaat op het bezwaar door den heer Hartogh aangevoerd. Het bezwaar van dien geachten afgevaardigde is, dat er gevaar bestaat dat de smet van veroordeelden zal gaan kleven op diegenen, welke in het Rijksopvoedingsgesticht zijn geplaatst.

Nu maakt de Minister in de Memorie van Antwoord de opmerking dat juist het omgekeerde het geval zou kunnen zijn. De Minister zegt, „dat de vrees voor verkeerde beoordeeling der verpleegden in het Rijksopvoedingsgesticht door het groote publiek, door hem niet wordt gedeeld, vooral ook omdat de zeer geringe bevolking van het strafgesticht ten gevolge zal hebben, dat door de groote massa bijna uitsluitend op het Rijksopvoedingsgesticht zal worden gelet. Is deze naar zijne meening niet te gewaagde opvatting juist, dan zou de maatregel de verpleegden in het opvoedingsgesticht niet schaden, maar daarentegen de veroordeelden ten goede kunnen komen."

Vreemd vind ik het daarom, dat door den geachten afgevaardigde dit verwijt aan den Minister wordt gemaakt.

Maar ik heb eigenlijk het woord gevraagd om eene andere, mede zeer korte opmerking te maken.

Ik ben eenigszins verwonderd dat de geachte spreker bij deze wet, die behoort tot de wetten tot uitvoering van het Wetboek van Strafrecht, spreekt van een gewichtig beginsel dat gehandhaafd moet worden, maar daarbij ten eenen male vergeet een ander beginsel dat bij de voorbereiding van het Wetboek van Strafrecht telkens en telkens door de strafrechtleeraars werd verkondigd, namelijk, dat men niet mocht spreken van *onteerende* straffen: het misdrijf niet de straf zou onteeren. *Nu* krijgen wij van dezelfde zijde een zeer sterken aandrang om vooral niet te vergeten, dat juist de straf onteerend is. Dit wilde ik even opmerken. De absolute stelling, dat de straf niet onteerend zou zijn, is overigens niet juist, maar dat het onteerende alleen in de straf ligt, is evenmin juist. Ik koester ook niet de illusie omtrent de reputatie van meisjes in de Rijksopvoedingsgestichten, die de geachte spreker zich schijnt te maken. Ik kan niet anders zien, dan dat de plaatsing in een Rijksopvoedingsgesticht, op grond van een misdrijf, dat door de rechtbank werd uitgemaakt te *zijn* gepleegd en waaromtrent verder werd beslist, dat het niet met oordeel des onderscheids gepleegd werd (zonder dat de rechtbanken de gewoonte hebben, hunne beslissing omtrent het oordeel des onderscheids te motiveeren) eene dergelijke plaatsing, soms voor meer dan zes jaren, veel zwaarder kan treffen in de reputatie voor het later leven, dan eene veroordeeling tot enkele maanden gevangenisstraf.

Daarom kan ik niet inzien dat bij deze zaak een zoo gewichtig beginsel betrokken is, als de heer Hartogh meent.

De heer RUYS VAN BEERENBROEK, *Minister van Justitie:* De bestrijding van dit wetsontwerp door den heer Hartogh is eene principieele. Die geachte afgevaardigde beweert dat door het voorstel om in Montfoort te vereenigen de twee gestichten voor meisjes-opvoedelingen en meisjes-veroordeelden, te kort zou worden gedaan aan art. 8 der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n^{0}. 3). Een enkele oogopslag op dit artikel doet echter zien dat de bewering van den geachten spreker door de letter der wet zeker niet gerechtvaardigd wordt, terwijl de geschiedenis van de wet bewijst, dat ook de geest van dit artikel zich niet tegen de thans voorgestelde wijziging verzet.

In art. 8 staat dat de Rijkswerkinrichtingen en de Rijksopvoedingsgestichten zoowel onderling als van de andere in de wet genoemde gestichten gescheiden moeten zijn.

Meer staat er niet. Er wordt niet gezegd op welke wijze zij gescheiden moeten zijn. Nog minder dat zij niet in dezelfde gemeente gelegen mogen zijn. Verder volgt er:

„De Rijksopvoedingsgestichten zijn gevestigd: voor de jongens te Alkmaar en aan den Kruisberg bij Doetinchem, voor de meisjes te Montfoort."

Nergens staat geschreven hetgeen de geachte afgevaardigde meent dat de wetgever bij het maken van de bepaling zou bedoeld hebben.

De geachte afgevaardigde beroept zich op hetgeen in 1886 in deze Kamer geschied is, toen mijn ambtsvoorganger een zelfde wetsvoorstel deed, als ik nu de eer heb te verdedigen. Dat voorstel is toen bestreden, o. a. door den tegenwoordigen geachten Voorzitter der Kamer, wiens woorden de heer Hartogh in herinnering gebracht heeft; het gevolg is geweest dat het wetsontwerp verworpen is.

Maar toen was de toestand een geheel andere. Wij stonden toen aan den vooravond van de invoering van het Wetboek van Strafrecht, toen men nog niet wist voor welk aantal gevangenen gestichten zouden behooren ingericht te worden. Het zou mij niet verwonderen dat, indien op dit oogenblik de geachte spreker, wiens woorden door den heer Hartogh gememoreerd zijn, die als het ware heden sprekend bij de Vergadering is ingevoerd, het woord nam, waartoe hij waarschijnlijk thans geene aanleiding zal vinden, hij nu eene geheel andere houding zou aannemen.

Toen ik in den loop van den vorigen zomer het gesticht te Montfoort bezocht, heb ik daar een gebouw gevonden, geheel afgescheiden van de overige gebouwen; dat gebouw, gelegen in een grooten tuin, was ingericht voor ziekenverpleging, doch daarvoor naar het oordeel van het personeel, vooral van de directrice, geheel ongeschikt, vooreerst omdat er geen toezicht op te houden is, en in de andere plaats omdat het, vooral in den winter, geheel blootgesteld is aan den invloed van weer en wind.

Ik ben toen op het denkbeeld gekomen om dat gebouw in te richten voor de bestemming welke de Regeering er thans aan wenscht te geven en op een ander zeer gunstig gelegen punt van het terrein eenige uitbreiding aan de bestaande gebouwen te geven en daar eene ziekeninrichting te doen maken. Daardoor zou het bestaande gesticht te Montfoort eene aanmerkelijke verbetering ondergaan, terwijl tevens op die wijze uitvoering zou worden gegeven aan de letter en aan den geest van de gestichtenwet.

Men verlieze hierbij niet uit het oog, ofschoon ik dit argument eerst in de tweede plaats wil laten gelden, dat op die wijze eene belangrijke bezuiniging zal worden verkregen.

Die inrichting toch van de tegenwoordige ziekenlocalen voor verblijfplaats van vrouwelijke gevangenen en het bouwen van nieuwe ziekenlocalen zou kunnen bestreden worden uit den gewonen post van onderhoud, terwijl het stichten eener geheel nieuwe inrichting te Amersfoort volgens het uitgewerkte plan naar raming *f* 27 000 zal kosten.

Naast die uitgave in eens zal nog komen de veel grootere van exploitatie, welke naar matige schatting begroot wordt op *f* 3000 's jaars.

Bij uitvoering van het voorgedragen plan worden dus vooreerst bespaard grootendeels, niet geheel en al, de uitgaven voor aanbouw van het nieuwe gesticht en in de tweede plaats eene jaarlijks wederkeerende uitgaaf van *f* 3000. Met het oog daarop heb ik, ofschoon ik stond voor het votum van 1886 der Kamer, geen oogenblik geaarzeld om bij deze Kamer de zaak nogmaals aanhangig te maken en met

overlegging van al de stukken opnieuw haar oordeel te vragen, want ik zou mij niet verantwoord achten wanneer ik mij later het verwijt op den hals haalde, dat ik uitvoering gegeven had aan een besluit, vroeger genomen, maar waarvoor voorzeker nu alle termen aanwezig zijn om er op terug te komen.

Er is nog een argument door den geachten afgevaardige gebezigd, hetgeen reeds in de Memorie van Antwoord door mij is wedersproken. De heer Hartogh heeft het in de discussiën van 1886 reeds gebezigde bezwaar met nadruk herhaald, namelijk dat men vreesde, dat door de vereeniging in dezelfde gemeente en juist naast elkander van die beide gestichten, op de reputatie van de opvoedelingen, die niet veroordeeld waren, dezelfde smet zou kleven als op haar, die eene veroordeeling hadden ondergaan. In de Memorie van Antwoord is er reeds op gewezen, dat het argument zeer goed kan worden omgekeerd. Op dit oogenblik bedraagt het getal opvoedelingen 81, en dat der veroordeelden 10. Het samenzijn met de 81 zal dus zeker niet ten nadeele zijn voor de 10, die veroordeeld zijn, terwijl het geringe getal dier veroordeelden niets zal kunnen afdoen aan de omstandigheid, dat het gesticht Montfoort, nu bestemd voor de opvoedelingen, niet alleen hoofdzakelijk feitelijk, maar ook in de oogen van het publiek daarvoor bestemd zal blijven.

De heer HARTOGH: Ook na het gehoorde kan ik niet met den Minister medegaan. De Minister meent, dat uit art. 8 van de wet van 3 Januari 1884 voldoende blijkt, dat men niet heeft willen verbieden, dat de Rijksopvoedingsgestichten en strafgestichten in dezelfde gemeente mogen gevestigd zijn. En waarom niet? Omdat, zooals de Minister herinnerde, wel geschreven staat: „De Rijkswerkinrichtingen en de Rijksopvoedingsgestichten zijn, zoowel onderling, als van de andere in deze wet genoemde gestichten, gescheiden", maar omdat daarbij niet het verbod is opgenomen, dat zij niet in dezelfde gemeente mogen gevestigd zijn. Maar de Minister vergeet, dat het zoo niet onmogelijk in allen gevalle allervreemdst zou geweest zijn in die eerste alinea van art. 8 ook dat verbod op te nemen, om de eenvoudige reden, omdat in de wet zelve in art. 7 n° 3 en in de vierde alinea van art. 8 expressis verbis werd bepaald waar de gestichten zouden zijn en de gemeenten nominatim werden aangewezen: Amersfoort voor de veroordeelde meisjes, Montfoort voor het opvoedingsgesticht. Het argument van den Minister aan de gestichtenwet ontleend, gaat dus werkelijk niet op.

De Minister heeft verder gezegd, dat men in 1886 niet voldoende kon weten, hoeveel veroordeelde meisjes er wel te huisvesten zouden zijn, en dat hij daarom begreep, dat de Kamer toen het voorstel van den vorigen Minister niet heeft aangenomen. Ik wensch hem echter de vraag te doen: of dan nu dat aantal ook voor de toekomst met eenige waarschijnlijkheid is te bepalen? Nu de nieuwe strafwetgeving zoo kort geleden is ingevoerd, kan de Minister immers niet thans verklaren, dat er op den duur niet veel meer veroordeelde meisjes zullen zijn dan de acht, die volgens de Memorie van Toelichting in September er waren. Mij dunkt het oogenblik is nog niet gekomen om reeds een gemiddeld aantal aan te nemen. Men vergete niet, dat in de eerste jaren waarschijnlijk dat getal zal toenemen, omdat er wel telken jare tot gevangenisstraf, ook langer dan van een jaar, kunnen worden veroordeeld, zoodat er meer bij kunnen komen dan er ontslagen worden.

En eindelijk het argument, waarop de heer Heemskerk ook reeds gemeend heeft te moeten wijzen!

De Minister voegt mij toe: „Wat wilt gij? om de reputatie van niet-veroordeelde meisjes niet te bederven, schrikt gij er van terug om de veroordeelde meisjes te Montfoort te brengen; maar moet de redeneering niet omgekeerd worden: is het niet juist goed die veroordeelden ook in Montfoort te plaatsen, zoodat het publiek ze dan later als niet-veroordeelden zal beschouwen?"

Ik geloof, dat deze argumentatie niet ernstig gemeend mag genoemd worden. Wanneer eens het publiek weet, dat in Montfoort meisjes gevangenisstraf ondergaan, dan zal dit voor de andere meisjes, die daar alleen opgevoed worden, zonder eenigen twijfel nadeelig kunnen zijn.

De vraag mag niet wezen: of die samenwoning in het zelfde gesticht een voordeel kan wezen voor degenen die straf moeten ondergaan, maar zij behoort te zijn: of zij niet nadeelig kan zijn voor degenen die niet veroordeeld zijn. En die vraag, ik herhaal het, kan niet anders dan bevestigend worden beantwoord. Wat hier wordt voorgesteld, kan benadeelen die jonge meisjes, wanneer zij naderhand weder in het maatschappelijk leven terugkeeren; zij komen dan *uit het gesticht te Montfoort*, eene inrichting niet alleen voor opvoeding van meisjes, maar te gelijker tijd gevangenis voor meisjes die een misdrijf hebben gepleegd, en daarvoor veroordeeld zijn.

Ik zal niet met den afgevaardigde uit Ridderkerk thans de stelling bespreken, dat de straf niet onteert; ik meen dat die door hem geopperde en te gelijker tijd schijnt het bestreden stelling op dit oogenblik bij de quaestie, die ons thans bezighoudt, niet te pas komt; wij hebben hier te zorgen aan den eenen kant voor meisjes die geen misdrijf hebben begaan, en daartegenover staan anderen die door den strafrechter wegens een misdrijf zijn veroordeeld; het gaat niet aan te breken met het goede beginsel, dat in 1884 aangenomen en in 1886 bevestigd is en die meisjes in één gemeente, in één gesticht, onder één beheer te brengen.

Ik herhaal nog eens, dat er mijns inziens, geen haast bestaat, om de gestichtenwet te wijzigen.

Art. 10, zooals het nu luidt, geeft de Regeering de bevoegdheid om de veroordeelde meisjes voorloopig bijv. te plaatsen te Eindhoven in een bijgebouw van de gevangenis voor vrouwen. Daartegen zou ik minder bezwaar hebben, omdat dàn twee categorieën van *veroordeelden* in eene gemeente in twee afzonderlijke gebouwen zouden worden opgenomen, maar ik blijf er bij dat het niet goed is, alleen om te bezuinigen, waarvoor de Regeering bij de Kamer zoo licht gehoor krijgt, in dezelfde gemeente, ja in hetzelfde gesticht, zij het ook geïsoleerd, maar dan toch onder dezelfde administratie, meisjes te huisvesten en op te voeden, die geen misdrijf hebben begaan, en meisjes, die door den strafrechter veroordeeld zijn wegens het plegen van misdrijf.

De heer RUYS VAN BEERENBROEK, *Minister van Justitie:* Nog een enkel woord. De geachte afgevaardigde heeft gezegd dat de zaak geen haast heeft, dat men met het oog op de bepalingen der wet van 28 Augustus 1886 (*Staatsblad* n°. 130) voorloopig de zaak kan aanzien en de veroordeelde meisjes op dit oogenblik kan laten, waar zij zijn. Hoe, Mijnheer de Voorzitter, de zaak heeft geen haast? De geachte afgevaardigde wil niet alleen eene geheele afscheiding van de twee categorieën, maar hij wil zelfs eene afscheiding, die niet in de wet staat.

Op dit oogenblik zijn de veroordeelde en niet veroordeelde meisjes feitelijk te zamen in hetzelfde gesticht, onder één dak. En dan zou er niet veel haast bestaan om ten minste aan dat dagelijksch samenzijn een einde te maken! Ik meen dat op welke wijze men de zaak wil regelen, daaraan zoo spoedig mogelijk een einde moet komen, hetzij op de wijze zooals de Regeering thans voorstelt, hetzij, mocht de Kamer weder dit wetsontwerp verwerpen, door uitvoering te geven aan de wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) en een gesticht te Amersfoort te bouwen, wat eene uitgave zou na zich slepen van *f* 27 000 en eene voortdurende uitgaaf van *f* 3000 's jaars.

[Het eenig artikel en de beweegreden worden zonder hoofdelijke stemming, het wetsontwerp wordt met 62 tegen 9 stemmen aangenomen].

Eindverslag der Eerste Kamer.

In twee Afdeelingen werden tegen dit wetsontwerp bedenkingen vernomen.

Eenige leden zagen hierin eene reactie tegen de wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3), te minder gewettigd na het votum in 1886 over een soortgelijk wetsvoorstel uitgebracht. Zij achtten het ongeraden om alleen ter wille van eene betrekkelijk kleine besparing van het goede beginsel toen gehandhaafd af te wijken. De opneming toch van op te voeden meisjes en veroordeelden in hetzelfde gesticht, leidt hun inziens onvermijdelijk tot groote bezwaren. Zoo ligt kleeft in de publieke opinie na het verlaten van het gesticht ook op de verpleegden de smet eener veroordeeling. Het gevoelen van den Minister, dat het groote aantal verpleegden in het opvoedingsgesticht juist bij de beoordeeling door het groote publiek aan de veroordeelden ten goede zoude komen, werd niet gedeeld. Echter zouden ook de leden, die deze bezwaren deelden, zich bij den voorgestelden maatregel nederleggen in het vertrouwen, dat bij uitbreiding van het getal der veroordeelden de Minister op deze bezwaren zoude letten.

Van meer dan eene zijde werd eene andere meening voorgestaan. Men meende, dat alleen bij onvoldoende scheiding gevaar te duchten en verkeerde invloed mogelijk zoude zijn. Nu de Minister echter uitdrukkelijk verzekert, dat de afzondering van verpleegden en veroordeelden volkomen zal zijn, waren naar de meening dier leden alle bezwaren opgeheven en konde men zich gerust met dit wetsontwerp vereenigen.

Art. 7, aldus gewijzigd = **Art. 7.**

VERVALLEN ARTIKEL 8

van het eerste ontwerp der gestichtenwet.

ONTWERP-MODDERMAN, art. 8. Door Onzen Minister van Justitie worden algemeene voorschriften gegeven naar welke andere dan de in het vorig artikel bedoelde personen over de verschillende gevangenissen worden verdeeld.

Daarbij wordt zooveel mogelijk gewaakt dat bij de ten uitvoerlegging van straffen van niet meer dan drie maanden transport wordt vermeden.

Memorie van Toelichting.

Wat de tenuitvoerlegging der in dit artikel bedoelde straffen betreft, de distributie der gevangenen over de verschillende gevangenissen behoort aan het uitvoerend gezag te worden overgelaten. Dit kan maatregelen nemen opdat de meest beteekenende dier straffen zooveel mogelijk in dezelfde grootere gestichten worden ondergaan.

Het is wenschelijk het beginsel in de 2de alinea vermeld, in de wet op te nemen daar, behalve de moeite aan transporten verbonden, zij de straf onnoodig zwaarder maken.

Voorl. Versl. der Tweede Kamer.

Tot bevordering der duidelijkheid achtten sommige leden het wenschelijk in plaats van de woorden »naar welke" te lezen »waarnaar".

Tegen de laatste alinea werden eenige bedenkingen geuit. In ééne afdeeling wilde men deze alinea laten vervallen, omdat hier eene zaak werd geregeld, die men met vertrouwen aan het openbaar ministerie kon overlaten. Andere leden wenschten in plaats van het woord »transport" te stellen: »overbrenging buiten het arrondissement", omdat het de bedoeling is de overbrenging buiten het arrondissement zooveel mogelijk tegen te gaan.

Memorie van Beantwoording.

Tegen de verandering der woorden »*naar welke*" in »*waarnaar*" bestaat bij den ondergeteekende geen bezwaar.

De 2de alinea zou de ondergeteekende ongaarne zien vervallen. Wanneer men de bepaling onnoodig oordeelt, omdat men de zaak met vertrouwen aan het openbaar ministerie meent te kunnen overlaten, dan ziet men over het hoofd dat tusschen de 1ste en 2de alinea een onafscheidelijk verband bestaat en dat de 2de alinea strekt om den Minister van Justitie een voorschrift te geven betreffende de in de 1ste alinea genoemde verdeeling. Het openbaar ministerie staat hier geheel buiten, en zou immers aan de voorschriften van den Minister gevolg moeten geven ook als deze goed vond bijv. eene strafgevangenis op eene arrondissementshoofdplaats uitsluitend voor zwaarder gestraften te bestemmen, zoodat de tot kleine straffen veroordeelden naar eene naburige arrondissementshoofdplaats getransporteerd moesten worden.

De bedoeling dezer alinea is geene andere dan dat de wetgever het beginsel zou uitspreken dat zeer korte straffen niet onnoodig mogen worden verzwaard door transporten. Juist daarom is de voorgestelde bijvoeging »buiten het arrondissement" niet wenschelijk. Waar het *mogelijk* is, moet alle transport vermeden worden.

Het woord »transport" heeft eenmaal burgerrecht gekregen en zou door het enkele woord »overbrenging" niet kunnen vervangen worden.

Nota van wijzigingen

van den Minister DU TOUR VAN BELLINCHAVE.

Art. 8 *vervalt.*

Hierbij was gevoegd de volgende *toelichting:*

Werd het artikel behouden, dan zou het eene uitbreiding moeten ondergaan om goed te doen uitkomen dat niet alleen de plaatsing der bevolking in de gevangenissen, maar ook in de Rijkswerkinrichtingen en Rijksopvoedingsgestichten moet worden geregeld door den Minister van Justitie.

Maar het nut dezer geheele bepaling in *deze* wet kan de ondergeteekende niet inzien. In de wet tot aanwijzing der beginselen waarnaar het beheer enz. zal worden geregeld behoort eene bepaling te worden opgenomen dat het opperbeheer van de in deze wet genoemde gestichten bij den Minister van Justitie berust, en daaruit volgt dan van zelf dat

deze de regelen stelt waarnaar de bevolking over de voor haar bestemde gestichten wordt verdeeld.

In dit ontwerp kan het artikel daarom vervallen.

Voorl. Versl. van het tweede onderzoek in de Afdeelingen der Tweede Kamer.

In eene afdeeling vond de voorgestelde weglating van art. 8 uit het vorig wetsontwerp bijval, omdat het daar gestelde voorschrift aanleiding zou geven tot vermeerdering van cellen en dus tot grootere uitgaven.

Art. 8.

De Rijkswerkinrichtingen en de Rijksopvoedingsgestichten zijn, zoowel onderling, als van de andere in deze wet genoemde gestichten, gescheiden.

De Rijkswerkinrichtingen zijn gevestigd:

voor de mannen te *Veenhuizen II*, te *Veenhuizen III* en te *Hoorn*,

voor de vrouwen te *Veenhuizen I*.

De Rijksopvoedingsgestichten zijn gevestigd: voor de jongens te *Alkmaar* en aan den Kruisberg bij *Doetinchem*, voor de meisjes te *Montfoort*.

Gewijzigd bij de wet van 10 December 1888 (*St.bl.* n°. 176):

„voor de mannen te *Veenhuizen* en te *Hoorn*,

voor de vrouwen in de gemeente *Oegstgeest*."

en bij de wet van 29 October 1892 (*St.bl.* n°. 241):

„voor de jongens te *Alkmaar*, aan den *Kruisberg* bij *Doetinchem* en te *Veldzicht*, gemeente *Avereest*, voor de meisjes te *Montfoort*."

Ontwerp-Modderman, art. 10. De Rijkswerkinrichtingen en de Rijksopvoedingsgestichten zijn, zoowel onderling, als van de andere in deze Wet genoemde gestichten, gescheiden.

Door Ons worden de plaatsen aangewezen, waar zij zijn gevestigd.

Memorie van Toelichting.

Waar het niet de bepaalde gemeenten zijn, die — ook voor de Rijkswerkinrichtingen — bij de wet moeten worden aangewezen, kan met deze korte bepaling worden volstaan.

Dat voorts de Rijkswerkinrichtingen en de opvoedingsgestichten geheel van elkander en van de andere gestichten moeten zijn gescheiden, ligt voor de hand.

Voorl. Versl. der Tweede Kamer

Ook onder hen, die in het algemeen geen bezwaar hadden tegen de

Memorie van Beantwoording.

De opmerking waartoe dit artikel aanleiding gaf, vindt hare beant-

reeds hierboven besproken magtsdelegatie, waren er toch velen, die meenden, dat de aanwijzing van de in dit artikel bedoelde inrichtingen en gestichten bij de wet behoorde te geschieden, zulks te meer omdat men, zoo als reeds boven is vermeld, weinig ingenomen was met de voornemens der Regering ten aanzien van de bestaande werkinrichtingen en de overbrenging daarvan naar Veere, Leeuwarden en Hoorn.

woording in hetgeen hiervoren is gezegd [zie hiervoor bl. 48 volg. en bij art. 6 bl. 140].

GEWIJZIGD ONTWERP, art. 10. De Rijkswerkinrichtingen en de Rijksopvoedingsgestichten zijn, zoowel onderling, als van de andere in deze wet genoemde gestichten, gescheiden.

De Rijkswerkinrichtingen zijn gevestigd: voor de mannen te Hoorn, Veere en Leeuwarden; voor de vrouwen te Veenhuizen.

De Rijksopvoedingsgestichten zijn gevestigd: voor de jongens aan den Kruisberg bij Doetinchem, voor de meisjes te Montfoort.

[Vgl. hiervoor op bl. 51 volg. de rubriek: *Rijkswerkinrichtingen*, en over de *Rijksopvoedingsgestichten*, de rubriek op bl. 98 volg. en het aangeteekende bij art. 7, hiervoor bl. 158 en volg.]

Nota van wijzigingen

van den Minister DU TOUR VAN BELLINCHAVE.

Art. 10 wordt **art. 8** en het *tweede* lid daarvan wordt gelezen:

»De Rijkswerkinrichtingen zijn gevestigd: voor de mannen te Veenhuizen II, te Veenhuizen III en te Hoorn; voor de vrouwen te Veenhuizen I."

En in het derde lid wordt, in plaats van: »aan den Kruisberg bij Doetinchem", gelezen: »*te Alkmaar en te Ommen.*"

[Vergelijk hierbij de *Toelichting*, opgenomen onder de rubriek *Rijkswerkinrichtingen*, en *Rijksopvoedingsgestichten* hiervoor bl. 86 en 100.]

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(10 October 1883.)

[Voor zooveel de RIJKSOPVOEDINGSGESTICHTEN betreft, zijn de beraadslagingen en voorstellen vermeld bij art. 7, hiervoor bl. 169 volg. en hierachter bij art. 8, bij de behandeling der wetten van 29 Oct. 1892 (*St.bl.* nos 241 en 242).]

Amendement der heeren VAN DER KAAY, KIST *en* VAN ECK,

strekkende om in art. 8, laatste lid, in plaats van »voor de jongens te Alkmaar en te Ommen", te lezen: »voor de jongens te Alkmaar en aan den Kruisberg bij Doetinchem."

[Dit amendement met dat op art. 7, 3° (zie hiervoor bl. 169), tegelijk in beraadslaging gebracht, werd door de Regeering overgenomen.]

Amendement van den heer VAN ECK,

strekkende om art. 8, lid 2, te lezen:

»De rijks-werkinrichtingen zijn gevestigd: voor de mannen te Hoorn, te Veere en te Leeuwarden; voor de vrouwen te Veenhuizen."

De heer VAN ECK: Hoe moeten de werkinrichtingen worden ingericht? De Staatscommissie voor het ontwerpen van een Wetboek van Strafrecht zeide: „zij behooren zoo te zijn ingericht, dat de daarin opgenomenen gevoelen straf te ondergaan, terwijl deze tevens tot arbeid bekwaam gemaakt en tot werkzaamheid opgeleid worden" Aan deze twee vereischten behooren de werkinrichtingen volgens de Staatscommissie te voldoen.

In de Tweede Kamer dacht men er ook zoo over. Men leest althans in de Nota van den heer Lenting bij de behandeling van genoemd wetboek: „De bedelaar die te lui is om te arbeiden en liever bedelt, moet opgezonden worden naar eene strafinrichting, waar hij onder strenge tucht gedwongen wordt te arbeiden." [Zie Dl. III bl. 212.]

Nu is de vraag of de tegenwoordige inrichtingen aan die twee vereischten voldoen.

In de eerste plaats dus aan het gevoel van straf te ondergaan. Wat dit betreft, is de algemeene kenschetsing der tegenwoordige instellingen deze: dat zij ware nesten van ongerechtigheid zijn. Er is zulk een lust om in de gestichten terug te komen, dat er in den regel slechts 15 percent gevonden wordt, die niet recidivist zijn. Het getal deserteurs is daarentegen gering.

Van zoodanig stelsel kan men toch niet zeggen, dat het voldoet aan de bedoeling van er te gevoelen dat men straf ondergaat; men is er bij voorkeur. Het is het gevolg daarvan, dat er niet zoodanig toezicht wordt uitgeoefend als noodig is.

Hoe kan hierin verbetering gebracht worden? Men kent de massa stukken, daarover tusschen Regeering en Kamer gewisseld. Noch de Minister noch de leden der Kamer, hebben kunnen aantoonen dat, bij behoud van het tegenwoordige stelsel, de zaak van aard zoude kunnen veranderen. Er is toe gesommeerd om dit te betoogen, doch niemand heeft zich daartoe in staat gevoeld. Indien ik nu behandel de aanwijzing van de plaatsen waar de werkinrichtingen zullen gevestigd worden in verband met de regeling die zij zullen ondergaan, dan moet ik dus de overtuiging hebben dat, indien ik ze laat zooals ze thans zijn, dezelfde bedorven, ellendige toestand zal blijven bestaan, die er op dit oogenblik heerscht.

En het is ook natuurlijk dat de Regeering of de voorstanders van deze bestaande inrichtingen niet hebben durven beloven, dat er eene verbetering zou plaats hebben, want de slechte toestand hangt af van het stelsel, is het gevolg van het stelsel van veldarbeid, dat medebrengt dat de daar vastgehoudenen zich heinde en ver moeten verspreiden, zoodat het onmogelijk is op hen een behoorlijk toezicht te houden en na te gaan of de manieren, waaraan zij zich overgeven, niet zijn daden van ongerechtigheid. Daarom zeide ook de tegenwoordige Minister: „door den veldarbeid op te heffen zullen de recidivisten tot een minimum inkrimpen". Zietdaar wel de veroordeeling van het tegenwoordige stelsel.

En nu zegge men niet, dat wat ik u daar met een zoo zwart penseel heb geschilderd, alleen betreft de arbeiders die op het veld werken. Neen, dit geldt ook degenen die in huis werken. Het spreekt immers van zelf dat, waar het mogelijk zou zijn elders behoorlijk tucht uit te oefenen op degenen die in huis werken, het onmogelijk is om eene geheel andere richting van denkbeelden toe te passen op hen, die in huis werken dan op hen, die buiten arbeiden, omdat daardoor natuurlijk tegenstand zou ontstaan, daar dan de eene soort van dezelfde vrijheid zou willen gebruik maken als de andere. Ontbreekt er tucht ten gevolge van den

veldarbeid, dan ontbreekt die tevens waar ten gevolge van het stelsel ook arbeid in huis geschiedt.

Het tweede vereischte gesteld door de Commissie voor het ontwerpen van een Strafwetboek was, dat zij, die daar vastgehouden worden, tot den arbeid zullen worden bekwaam gemaakt.

Worden zij dat? Neen. En ik roep hier als getuige op den heer Oldenhuis Gratama, die zeide: „Ze leeren niets en keeren naar die werkinrichtingen terug omdat zij niets kennen". Dat is natuurlijk, dat zij niets kennen, want de omstandigheden brengen mede dat zij niets kunnen leeren.

Het is u bekend dat de verpleegden gedurende de winteravonden niet met arbeid kunnen bezig gehouden worden. Men begrijpt welk een slechten invloed dit op de tucht moet uitoefenen, en hoe waar het is wat de heer Gratama zeide, namelijk, dat zij niets leeren en terugkeeren omdat zij niets kennen.

Hadden zij echter iets van landbouw geleerd, wat zou hun dat helpen? Ik ben een groot tegenstander van het oude begrip, dat men door dergelijk soort van menschen aan het herdersleven te wijden, ze zal brengen tot een utopischen toestand. Neen, al leert men hun landbouw, dan hebben zij daar niets aan, omdat men op het platteland van arbeiders voorzien is; hebben de boeren arbeiders noodig, dan vinden zij onder hunne kennissen in het rond genoeg geschikte menschen, die zij van haver tot gort kennen, en liever in dienst nemen dan vreemden. Deze bewering wordt ook bevestigd door het feit, dat vele namen van personen ontleend zijn aan namen van dorpen, omdat men wel van de dorpen naar de steden ging, maar nooit van de steden naar de dorpen. Wie heet bijv. Van 's-Gravenhage, Van Amsterdam of Van Rotterdam? Immers niemand. Van de oudste tijden af ging men dus van het platteland naar de stad, omdat daar werk te vinden is.

Het leeren van het landbouwbedrijf is dus voor deze menschen achterop; het maakt hen hulpeloos. Men moet hun leeren zich in de maatschappij te bewegen, waar veel te doen is. Men moet dus werkinrichtingen hebben waar zij voor den fabrieksarbeid geschikt gemaakt worden; eerst dan zal men die menschen uit de laagste klassen, die hulpbehoevend zijn, werkelijk steunen en in de maatschappij brengen.

Het stelsel, dat men nu volgt, is, mijns inziens, onpractisch. In plaats van goed te doen, wordt algemeen erkend dat het luiheid en zedeloosheid bevordert.

Toch zijn om zulk een ongelukkig stelsel in het leven te roepen millioenen besteed; en nog is de rij van millioenen daarvoor niet gesloten. Men is nog bezig om, zooals de heer Gratama heeft aangetoond, kanaalwerken te maken, die meer dan een millioen zullen kosten. En zal het daarbij blijven? Neen, want in dat opzicht is dergelijke instelling onverzadelijk.

Derhalve kom ik tot de conclusie, dat men het stelsel van den oud-Minister Modderman moet aannemen, dat men nijverheidsinrichtingen moet in het leven roepen; dat men de menschen moet plaatsen binnen de muren, met beter toezicht en betere discipline.

En wat zegt de tegenwoordige Minister van Justitie daartegen?

De weldadige gevolgen van het stelsel-Modderman spreekt hij niet tegen, maar hij zegt dat de oud-Minister de verpleegden wil behandelen alsof zij ter zake van ernstige misdrijven gevangenisstraf ondergingen, en alsof zij in de meest afschrikwekkende tuchthuizen waren opgesloten.

De Minister neme het mij niet kwalijk indien ik zeg, dat eene dergelijke beoordeeling van het stelsel van den heer Modderman veel heeft van overdrijving.

Rechtvaardigt het feit, dat bedelaars en zulk soort van lieden binnenshuis werk zullen moeten doen, die qualificatie van den Minister van het stelsel van den heer Modderman?

Maar hoevelen zijn er niet, die ook binnen's kamers moeten werken?....

Maar, zegt men, deze worden niet opgesloten.

Is dat opgesloten zijn dan zulk eene onoverkomelijke ramp?

Worden er toch niet velen opgesloten, zonder dat daarbij gedacht behoeft te worden aan de meest afschrikwekkende tuchthuizen; geldt datzelfde niet voor passanten, voorloopig in hechtenis genomenen, van wie het nog bewezen moet worden of zij kwaad gedaan hebben, van krankzinnigen, kinderen in opvoedingsgestichten, in weeshuizen, enz.? Voor die allen heeft ook opsluiting plaats en toch maakt niemand zich er beangst over, dat de deur achter die personen wordt gesloten. En dan zou men er zich wel beangst over, maken, dat de deur achter bedelaars op slot wordt gedaan!

Neen, niet de opsluiting, maar de aard van straf en behandeling geven den kenmerkenden doorslag.

De heer Modderman was van oordeel, dat er onderscheid moest blijven bestaan tusschen gevangenissen en werkinrichtingen, en dat daartoe de gelegenheid bestaat; wat ook niet is betwist geworden. Gevangenisleven zou, meende hij, altoos nog meer afschrikken.

Nu ik bemerk dat een lid in mijne nabijheid hieraan twijfelt, wil ik er bijvoegen dat het verschil zit in allerlei, in de vertrekken en in het meerder of minder gemak om met elkander om te gaan; van den morgen tot den avond kan men in de wijze van behandeling, door het geven van meer loon, minder zwaren arbeid en gelegenheid tot meer genietingen, het onderscheid doen uitkomen tusschen gevangenis en werkinrichting, zoodat aan den eenen kant degeen die daar geplaatst wordt zeer goed voelt dat hij niet in eene gevangenis is, en dat aan den anderen kant de straf van dien aard kan zijn, dan hij toch ook liever niet in de werkinrichting is.

De tegenwoordige Minister zegt — doch hierin is hij het met zich zelven oneens — dat er geen kenmerkend onderscheid bestaat tusschen hetgeen wij willen en de gevangenis Opsluiting, evenals gevangenis, zegt hij, is de zwaarste straf. Doch nu komt dezelfde Minister die de opsluiting eene te zware straf vindt, ons voorstellen om een deel van de bedelaars te Hoorn te plaatsen, waar zij dan toch wel gevangen zullen zitten.

Maar, zegt de Minister, ik wensch alleen hen te Hoorn te plaatsen, die bijzonder lui en onwillig zijn. Ik ben het in dit opzicht geheel eens met den raadsheer de Pinto, die zeide, dat eene dergelijke andere straf, toegepast op iemand die lui en onwillig is, de grenzen van eene disciplinaire straf te boven gaat. Het is, zeide de heer de Pinto, de toepassing van twee stelsels, het toepassen van twee soorten van straf, naar de subjectieve begrippen van de administratieve macht.

Men kan, indien men met onwilligen te doen heeft, dit is zoo altijd begrepen, eenige disciplinaire straf toepassen, de bestaande straf verzwaren, maar dat doet men altoos met behoud van dezelfde categorie van de straf. In hetzelfde gebouw wordt men minder aangenaam geplaatst, krijgt men minder goed voedsel. Dergelijke straffen zijn tot nu toe altijd beschouwd als disciplinaire straffen, maar nooit is als disciplinaire straf beschouwd het brengen van de eene categorie in de andere. De Minister zegt, dat hij zoodanig een afschrik heeft voor het stelsel van den Minister Modderman, omdat het alle palen te buiten gaat, en nu wil hij toch, wat hij gevangenisstraf acht, toepassen op bedelaars, al zijn het onwilligen, en hij volgt dus een stelsel, dat hij voor zich zelf ongepast vindt.

Ik heb nog slechts enkele woorden te zeggen over de aanwijzing der gestichten. Het is niet tegengesproken dat Leeuwarden uitstekend geschikt en als het ware voor werkinrichting gebouwd is. Leeuwarden kan gemakkelijk 512 man bevatten; als strafgevangenis zouden er slechts hoogstens 200 kunnen geplaatst worden,

hiervoor wordt die gevangenis dus voor meer dan de helft onbruikbaar, en zou ook nog verbouwd moeten worden.

In Leiden kan de strafgevangenis worden geplaatst; daar zijn de fundamenten voor 120 cellen. De veranderingen die daar dan zullen gemaakt moeten worden, zullen *f* 80.000 kosten.

Veere, hebben wij gelezen, is uitmuntend gelegen en zal slechts *f* 118.000 voor verandering kosten.

Voor Hoorn en Leeuwarden worden in ons stelsel geen onkosten vereischt.

Veenhuizen zal daarentegen volgens den Minister 2 ton kosten.

Laat ons daar eens een oogenblik over nadenken.

Behalve dat, zooals ik op het voetspoor van mr. Modderman betoogd heb, de kosten noodig voor de uitvoering van het stelsel-Modderman verbazend veel kleiner zullen zijn dan die, welke noodig zullen zijn voor de verwezenlijking van de plannen van dezen Minister, en men daarvoor gestichten zal krijgen die uitermate voldoen, wensch ik u te wijzen op het getal ambtenaren dat men natuurlijk door de uitbreiding van het getal soorten van arbeid in de tegenwoordige koloniën zal noodig hebben. Dat getal ambtenaren moet uit den aard der zaak ontzaggelijk veel grooter worden.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Artikel 434 van het Wetboek van Strafrecht bepaalt, dat de bedelaar, die na onherroepelijk veroordeeld geweest te zijn, zich binnen hetzelfde jaar wederom aan die overtreding schuldig maakt, wordt of kan worden gestraft met eene verhoogde hechtenisstraf, en zoo hij tot werken in staat is, daarenboven kan worden opgezonden naar eene werkinrichting. Wat is nu die hechtenisstraf?

Volgens art. 1, alinea 9, Wetboek van Strafrecht is het een van de drie hoofdstraffen, welke zijn: gevangenisstraf, hechtenis en geldboete. Derhalve behoort de straf op de bedelarij tot de hoofdstraffen.

En wat is nu het opzenden naar eene werkinrichting?

Art. 9 geeft ook daarop het antwoord: het is eene *bijkomende straf*, eene straf die bij de hoofdstraf komt. En alsof dit nog niet duidelijk genoeg was, zegt de laatste alinea van art. 32 Wetboek van Strafrecht: „De straf — dat is de opzending naar eene werkinrichting — gaat in op den dag waarop de hoofdstraf eindigt."

Waar heeft men nu ooit gezien dat de hoofdstraf veel lichter is dan de bijkomende straf?

Hebben de leden dezer Vergadering bij de beraadslaging over het Wetboek van Strafrecht een oogenblik gedacht aan de mogelijkheid van het voorstel van den heer Modderman om deze uitlegging aan de wet te geven?

Men heeft het toen niet voorzien dat die werkinrichtingen zouden geplaatst worden in tuchthuizen, in correctiehuizen of in andere gevangenissen; want men wist hetgeen in de Memorie tot Toelichting van het Wetboek van Strafrecht geschreven staat.

Te recht heeft mijn ambtsvoorganger gezegd: men breke met het stelsel dat men tot dusver gevolgd heeft en men late die bedelaarsgestichten vervallen.

Het moet gevoeld worden, dat straf wordt geleden! Ik beaam dit. Maar, zeide de Regeering, het moeten dus niet zijn werkinrichtingen van het tegenwoordige tweeslachtige stelsel, maar werkelijke strafkoloniën. Men zal zich die woorden wel herinneren, en die aan mijne woorden mocht twijfelen, hij kan ze vinden in het eerste deel bladz. 331 [blz. 355 van den tweeden druk] van de geschiedenis van het Wetb. van Strafrecht van den staatsraad mr. Smidt.

Wanneer ik nu den platten grond van het tuchthuis te Leeuwarden voor mij neem en daarbij denk dat er niet *strafgevangenis* maar *strafkolonie* boven staat,

dan vraag ik mij af, of men in goed Hollandsch, een gebouw met beperkte ruimte tusschen eenige muren eene kolonie kan noemen. Dit komt mij ondenkbaar voor.

Vergis ik mij, dan herinner ik aan het artikel, waarover zoo even door den geachten afgevaardigde uit Middelburg is gesproken; van hetgeen het lid van den Hoogen Raad mr. De Pinto in het *Weekbl. van het Recht* van 17 Mei zegt, dat namelijk zijn voormalig medelid der commissie tot samenstelling van een nieuw Wetboek van Strafrecht, tijdens die samenstelling er nooit aan gedacht heeft om een dergelijk voorstel te doen.

Ik wensch nu nog een oogenblik te wijden aan enkele wetten tegen de bedelarij, ten einde daaruit aan te toonen, dat criminalisten nooit gedacht hebben aan de wenschelijkheid om haar te straffen met gevangenisstraf. Men heeft altijd, zelfs in vroegere eeuwen, andere straffen gekozen. Ik herinner bijvoorbeeld aan de decreten van Frans I en Hendrik II van Frankrijk. Welke straffen bepaalden deze ten aanzien van de bedelarij? Geeseling, „la peine du fouet." Daarmede was de hoofdstraf afgeloopen, en als bijkomende straf, eene soort van politiemaatregel: de opzending naar de galeien.

Bij decreet van 1790 heeft men het eerst werkinrichtingen in het leven geroepen; in Frankrijk voornamelijk voor Parijs en enkele omliggende departementen.

Waren dat nu gevangenissen? Voorzeker niet, zij droegen een geheel ander karakter, daar het de prefect was, die de opname en het ontslag regelde. Wel was bij den Code Pénal van 1791 op bedelarij de *peine de détention* gesteld, maar tevens had men de werkinrichtingen daarbij behouden.

In het jaar 1808 is bij het bekende decreet van Keizer Napoleon voorgeschreven dat *dépôts de mendicité* (werkinrichtingen) zouden worden gesticht in geheel Frankrijk, en nu is het merkwaardig dat die werkinrichtingen ook zijn gebleven bij den Code Pénal van 1810. Bij de beraadslaging over dat wetboek en wel bij het bekende art. 472 over het straffen der bedelarij is door den Staatsraad-rapporteur Regnauld op de vraag: zijn dat nu gevangenissen? geantwoord: „Ce ne sont pas des prisons; ce sont des asyles, des maisons de secours." Hij voegde hier aan toe: „straf nooit de bedelarij in gevangenissen, want dan streeft gij het doel voorbij."

Ik zal hier niet spreken over kleine veranderingen, die deze bepalingen bij de wet van 29 Juni 1854 in Nederland hebben ondergaan; zij zijn u natuurlijk bekend, en ik constateer eenvoudig het volgende:

Wij hebben op dit oogenblik bedelaarsgestichten (dépôts de mendicité). Nu is de vraag: moeten deze veranderd en verbeterd in het leven blijven of opgeheven en vervangen worden door gevangenissen?

Mijn antwoord op die vraag is: hef niet op, maar verbeter. Maak den toestand, die op dit oogenblik te wenschen overlaat, anders, want er zijn drie redenen voor het behoud, het belang van den bedelaar, het belang van de samenleving en het geldelijk belang van den Staat. Met enkele woorden wensch ik die drie punten nader te bespreken.

Het belang van den bedelaar. De geachte afgevaardigde uit Middelburg heeft gezegd: alles trekt naar de steden, men wil niet meer naar het land. Dit is volkomen juist, en daarom moet men juist de bedelaars naar het land brengen, omdat daar gelegenheid is om werk te bekomen. Er is een trek, sedert verscheidene jaren reeds, om naar de groote centra te gaan. Men zoekt de steden op; alle standen doen dit, van de hoogste tot de laagste. Maar dit heeft ten gevolge, dat het land ontvolkt wordt en men er handen voor den arbeid noodig heeft, die op dit oogenblik ontbreken. Is het nu eene onverschillige zaak als 1500 tot 2000 tot werken in staat zijnde personen aan het land worden gegeven en zekere kennis en bekwaamheid bezitten om den grond te bewerken? Wanneer in de steden gebrek is aan werk, dan vindt men het op het land....

Het belang der samenleving. De geachte afgevaardigde uit Nijmegen, de heer Van Nispen, heeft bij de beraadslaging over art. 432 van het Wetboek van Strafrecht gewezen op de gevaarlijke gevolgen voor het land als men de bedelaars niet zooveel mogelijk en langdurig verwijdert.

Wat zal het gevolg zijn van de opzending naar eene werkinrichting? Als de rechter weet, dat een voormalig tuchthuis den bedelaar moet opnemen, zal hij eene zeer korte straf opleggen, en den termijn van drie jaren, waarvan hij gebruik kan maken, naar ik vrees tot enkele weken beperken. Dan wordt het doel niet bereikt en brengt men Nederland terug in den toestand die een vijf en twintigtal jaren geleden bestond, toen men — de bewoners van het platteland zullen het zich herinneren — zijn leven bijna niet zeker was door de landlooperij en de bedelarij. Dien toestand vindt men gelukkig op het oogenblik niet. Men misprijze wat er in de gestichten Veenhuizen en Ommerschans verkeerd is, maar miskenne ook niet het voordeel dat zij voor Nederland hebben opgeleverd.

Het geldelijk belang van den Staat. Ik hoop dat de Vergadering daaraan wel een oogenblik hare aandacht zal willen wijden; want, wat is het verschil in de kosten, vallende op de gevangenisstraf en op de verpleging in de gestichten?

Ik neem één jaar, willekeurig, want ik kan hier geene statistiek geven. Ik kies het jaar 1880. Toen heeft elk gestrafte te Leeuwarden aan het Rijk gekost $62^{1}/_{40}$ cent per dag. En wat heeft de bedelaar gekost? $26^{1}/_{8}$ cent.

Nu gelieve men die cijfers te vermenigvuldigen met 365 maal 2000, en ik geloof dat dan de positie van een Minister van Justitie niet aangenaam zou zijn bij de verdediging van het IVde hoofdstuk der Staatsbegrooting, wanneer men telkens moest komen met eene verhoogde aanvrage voor onderhoudskosten. Op dit oogenblik klemt dit niet zeer, omdat het getal veroordeelden in de gevangenissen niet groot is, maar wanneer dit cijfer geklommen is tot 1500 à 2000, dan zou de Staat zich wel eens de vraag mogen stellen of men zich niet op een verkeerd standpunt heeft geplaatst.

De geachte afgevaardigde uit Middelburg heeft gesproken van de kosten en heeft gewezen op de verbouwingen die te Leeuwarden en Veenhuizen moeten plaats hebben.

De cijfers zijn niet onjuist, maar ik geloof dat de geachte spreker zich de zaak niet geheel juist voorstelt. Wanneer men Leeuwarden, Hoorn en Veenhuizen za inrichten voor werkinrichtingen, dan moeten de gestichten Ommerschans en Veenhuizen verkocht worden. Mijn ambtsvoorganger, de Minister Modderman, heeft de bate van dien verkoop voor den Staat geschat op een half millioen. In den tegenwoordigen tijd klinkt dit cijfer niet onaangenaam. Maar ik moet mededeelen dat men in de provinciën Drente en Overijsel het voordeel, dat uit den verkoop der gestichten Ommerschans en Veenhuizen zal voortvloeien, niet hooger schat dan op *f* 250000, dus op de helft van het vroeger geraamde bedrag. Onder de schoone bezitting, die de Staat daar heeft, bevinden zich ook 2400 bunders veengronden. Ook daarvan heb ik eene taxatie laten maken door deskundigen, die eene opbrengst ramen van *f* 10 per hectare, dus *f* 24000. Nu mogen wij ons niet kunnen verheugen in groote batige saldo's, maar zoo arm is Nederland nog niet dat wij behoefte zouden hebben aan eene bate van *f* 24000. Het is onze plicht die gronden voor het nageslacht te bewaren en die gronden te laten bewerken.

Thans nog een woord over den veldarbeid. Men zoekt den veldarbeid liever dan den fabrieksarbeid, die ook in de gestichten wordt uitgeoefend. En waarom? Omdat de veldarbeid beter betaald wordt, zoodat daarom reeds de veroordeelde bedelaars in den regel zich tegen den fabrieksarbeid verzetten. Maar de veldarbeid heeft nog een ander voordeel. De man kan luieren, want het toezicht is gering Waarom kan dit niet gewijzigd worden? Waarom kan hier niet hetzelfde gebeuren wat in België, Frankrijk, Zwitserland plaats heeft? Ik zie niet in waarom men de ver-

oordeelden niet in troepen van honderd of tweehonderd man op enkele kilometers afstand van de gestichten, den geheelen dag bezig zoude houden den grond om te zetten, onder toezicht van rijksveldwachters, deze laatsten evenwel niet meer gelijk thans blootgesteld aan het gevaar van mishandeling wanneer zij naar waarheid hunne rapporten indienen, maar onder behoorlijk militair geleide.

Ik heb mijn ambtgenoot voor Oorlog gevraagd of het mogelijk is het garnizoen te Veenhuizen in de wintermaanden te verdubbelen, ten einde het aangegeven stelsel ten uitvoer te leggen, en ik vlei mij dat zijn antwoord gunstig zal zijn. Dan kan de directeur der gestichten ware rapporten ontvangen; dan zal niets verzwegen worden als er onwil om te werken bestaat, en later straf opgelegd worden.

Welke straf zal dit zijn? Thans heeft de raad van tucht in de bedelaarsgestichten de bevoegdheid om 7 dagen celstraf op te leggen; dit stelsel schaffe men af en vervange het door opzending naar Hoorn, het zwaard van Damocles dat bij vergrijp den bedelaar boven het hoofd hangt. De dadelijke opzending is wellicht in strijd met de wet, ik geef dit aan den raadsheer De Pinto, die het in het *Weekblad van het Recht* heeft aangetoond, toe, doch niet als maatregel van tucht, als disciplinaire straf, en daarmede is het wettig bezwaar opgeheven.

Een tegenstander der gestichten, iemand die eerlijk voor zijn gevoelen is uitgekomen, de tegenwoordige directeur, heeft mij gezegd dat zoo wij Hoorn als politiemaatregel hebben om de onwillige, luie bedelaars te straffen, wij in gunstiger toestand zullen komen. Een voormalig directeur der gestichten heeft op een congres te Haarlem gezegd: Zonder bedelaarsgestichten geen bedelaars meer. Dit woord kan indruk maken, maar is onjuist. Er zullen geen bedelaars meer zijn, wanneer wij geen armen onder ons hebben. Doch welke sociale toestanden men ooit zal beleven, armen zullen er steeds zijn.

De heer VAN DER FELTZ: Met evenveel sympathie als ik het ontwerp van den Minister Modderman tot opheffing van de bedelaarsgestichten ontvangen heb, met evenveel overtuiging zal ik stemmen vóór het amendement van den geachten afgevaardigde uit Middelburg....

Ik ben zoo overtuigd van het verderfelijke van het tegenwoordig gevolgde stelsel, dat ik niet genoeg op de nadeelen er van wijzen kan.

„De gevangenen moeten gevoelen dat zij straf ondergaan", zegt men. Wie zal echter beweren dat in de koloniën Ommerschans en Veenhuizen dat gevoel bij de gevangenen bestaat?

In de bibliotheek van deze Kamer heb ik eene korte brochure gevonden, getiteld: „'s Rijks bedelaarsgestichten Ommerschans en Veenhuizen, door Veritas." Het is een overdruk uit de *Provinciale Groninger Courant*.

Dat stuk is reeds eenigen tijd oud en blijkbaar geschreven onder den indruk van de voormalige armenwet, toen de kosten voor bedelaars in de kolonie ten laste van de gemeente kwamen. Dit straalt in die brochure duidelijk door, maar het staat in geen verband met hetgeen ik te zeggen heb.

Omtrent het gevoel van straf nu dat de bedelaars moeten hebben, lees ik, onder anderen op blz. 5 van die brochure het volgende:

„Menschen in de kracht des levens, die niemands hulp noodig hebben; hulpbehoevenden, die, niettegenstaande zij van armenfondsen leven, zich toch aan allerlei uitspattingen overgeven; lieden, die hun vermogen doorgebracht hebben en dan toch nog niet willen werken; al de zoodanigen, om den volksterm te gebruiken, *laten zich „opnemen"*, en ontgaan op eene voor hen zeer aangename, voor de armbesturen zeer kostbare wijze, de natuurlijke gevolgen hunner verkeerdheden in 's Rijks bedelaarsgestichten.

„De aanleiding, waardoor zij tot het vertoonen van bedelarij overgaan, is dikwijls gemakkelijk op te sporen. Doorgaans heeft men een uit de gestichten ontslagene gesproken. Die ontslagenen hebben goede kleeding en een uitgaanskas, welke zij in eenige dagen zeer vrolijk, dikwijls zeer liederlijk doorbrengen, om zich dan weer te laten opnemen." Zij verhalen veel van het leven, dat men in de gestichten leidt; hoe men daar verzorgd wordt als vogeltjes in hunne kooi, en welke amusementen men zich daar al zoo verschaft. Andere ontvangen uit de gestichten brieven van verwanten, vroegere buren, enz., waarin evenzeer de genoegens van veroordeelde bedelaars breed worden uitgemeten en zoowel de mondelinge als schriftelijke berichten eindigen altijd met „laat je toch ook opnemen, je bent gek om je dood te werken, je moet gauw komen, want eerstdaags worden verscheidene veldwachtersplaatsen vacant, dat kon je ook wel worden", enz.

Veldwachters worden namelijk genoemd de best oppassende bedelaars, die als opzieners worden gekozen.

Dit omtrent de meening dat de straf moet worden gevoeld. Aan een groot gedeelte van mijne geachte medeleden zullen zeker de gestichten Ommerschans en Veenhuizen onbekend zijn; zij hebben deze misschien nooit gezien, maar er alleen van gehoord. Men moet ze echter bij ervaring kennen om te weten wat een boel het daar is! Men huivert wanneer men doordringt in de geheimen van het leven in de bedelaarskoloniën. Uit dezelfde brochure zou ik daaromtrent nog enkele voorbeelden kunnen aanhalen, indien ik niet vreesde de Vergadering te vervelen, of de discussie te lang te rekken.

Zoo leest men daar bijvoorbeeld omtrent de behandeling, die de nieuw aangebrachte kolonist ondergaat, indien hij zich voorloopig aan het leven niet gewennen kan, en zich onder de bevolking, die daar woont, niet geheel te huis gevoelende, zich afzondert, of klaagt over de behandeling die hem te beurt valt. Dan wordt hij bestempeld met den naam van verrader, en, in den nacht, als alles donker is, en in de kooi ligt, staan enkelen op en weten den verrader wel te bewegen, dat hij niet klagen zal bij de directie over hetgeen onder zijne aandacht is gekomen. Ik laat dit echter voor het oogenblik rusten.

Men prijst het tegenwoordige systeem met aanbeveling van den veldarbeid, die zoo bij uitstek geschikt zou zijn om in de werkzaamheid van de bedelaars te voorzien.

De Minister heeft zooeven dat denkbeeld nog aangeprezen, en er op gewezen hoe weldadig het is, dat men, wanneer in de groote steden bijvoorbeeld des winters het werk stilstaat, buiten gelegenheid tot werken kan geven.

Ik spreek niet tegen dat het voorzeker zeer aangenaam is, wanneer men gelegenheid heeft tijdelijk in de behoeften van velen tegemoet te komen, maar ik ontken dat als regel gesteld moet worden, dat veldarbeid voor bedelaarsgestichten de geschiktste zou zijn.

Integendeel beweer ik dat veldarbeid de ongeschiktste is dien men bedenken kan, om menschen, die niet werken willen of niet werken kunnen, aan den gang te houden. In de eerste plaats is er geen arbeid die moeilijker kan gecontroleerd worden, daar zij van zoovele omstandigheden afhangt. Zoo hangt bijv. het graven af van de hardheid van den bodem en heeft men bij het bepalen van dien arbeid rekening te houden met de lichaamskracht van den persoon, welke dien uitoefent. Die arbeid hangt af van weêr en wind, enz enz. Wij zien het bij degenen die op het land werken — bij onze eigen arbeiders, nu geen bedelaars-kolonisten — hoe er velen den slag van bebben om den schijn aan te nemen alsof zij bezig zijn, soms zelfs alsof zij hard werken terwijl er toch weinig uit hunne handen komt. Fabrieksarbeid kan veel beter worden gecontroleerd. Dan heeft men met de factoren die ik noemde veel minder te rekenen.

Het is een der argumenten van den heer Gratama: de veldarbeid die tijdelijk

gestaakt wordt, des winters als alles in den grond is, wordt vervangen door arbeid in de bosschen. Het spijt mij dat ik het zeggen moet, maar mijn geachte vriend heeft volslagen abuis. Ja, er zijn tijdperken dat er in de bosschen wat gewerkt kan worden; maar als er sneeuw ligt kan het niet, en het komt des winters meermalen gedurende weken voor, dat er in de bosschen niet gewerkt kan worden. Ik spreek hier van de akkermaals- of schelhoutbosschen, want opgaand hout is er in de bedelaars-koloniën niet, maar als er des winters in de akkermaalsbosschen gewerkt wordt bestaat dit in het snoeien van het hout, dat het volgende jaar als akkermaalshout moet vallen. Het is slechts een klein gedeelte arbeid, maar ook dat moet gestaakt worden als er sneeuw ligt.

Er moeten dus in den winter noodwendig vele dagen, soms weken achtereen, voorkomen, waarop geen veldarbeid door de bedelaars kan worden verricht, en zij hebben dan het gemakkelijkste, luiste, lekkerste leventje dat men zich denken kan.

Maar de resultaten van ons verplegingssysteem zijn toch zoo mooi, zegt de geachte afgevaardigde uit Assen. Ja, indien men die bedelaarsgestichten ziet met hunne gebouwen, hunne bosschen, hunne ontgonnen gronden, heeft dat oppervlakkig den schijn van zeer mooi te zijn, als door de bedelaars tot stand gebracht; doch men zegt er niet bij ten koste van hoeveel millioenen schats sinds 60 jaren.

Een ander voordeel van de bedelaarsgestichten is dit, dat men de bedelarij geweerd of gekeerd heeft. Ik ontken dit ten sterkste; het is niet zoo; men heeft de bedelarij niet gekeerd. Het moge waar zijn, dat, gelijk wijlen de heer Van Rhemen in de Eerste Kamer verklaarde, men tegenwoordig niet meer gelijk in zijn studententijd (misschien 40 of 45 jaren geleden) op de Breedstraat te Leiden door bedelaars achtervolgd wordt; doch dat is niet het resultaat van de bedelaarskoloniën, want die bestonden toen reeds 20 jaren. Maar dat men de bedelaars nu niet meer als toen waarneemt, is een gevolg van verschillende oorzaken. Vooreerst de toegenomen welvaart en vermeerderd vertier, in de tweede plaats beter politietoezicht. De welvoegelijkheid gedoogt niet dat men thans op 's Heeren straten achtervolgd wordt door dergelijke bedelaars, zonder te kunnen ontkomen als op de Breedstraat te Leiden. Maar men make zich niet wijs dat de bedelarij heeft opgehouden. Men ziet ze in anderen vorm. Men behoeft het Haagsche Bosch slechts eenige schreden in te gaan of men wordt achtervolgd door vrouwen en kinderen, die u lucifers te koop bieden. Dat is bedelarij die niet door de bedelaarskoloniën gekeerd is. Men ga op het platte land. De geachte spreker weet even goed als ik — en wij zijn niet de eenigen die het weten — dat men op 's Heeren wegen ontmoet vrouwen met kinderen op den rug, mannen en kinderen met zakken, waarmede zij zoogenaamd op den boer gaan om aardappelen en brood te vragen. Men meene niet dat het platteland niet meer wordt gebrandschat door dergelijke landloopers, want men vindt die personen nu nog evenals voor 40 à 50 jaren en men zal ze altijd blijven vinden. Waarom? omdat deze bevolking van het platteland niet verkiest opgenomen te worden in de bedelaarskoloniën. Dat zijn menschen die de vrijheid kennen en waardeeren, die wanneer er werk is wel wat willen verdienen, maar alleen in tijd van nood op den boer gaan om te vragen wat zij te kort komen. Dat zij niet dikwijls eene weigering hooren, omdat de boer bang is wanneer hij weigert er de kwade gevolgen van te zullen ondervinden, is niet de schuld van den bedelaar, want hij dreigt niet. Maar die bedelaars zijn er en zijn niet door de bedelaarskoloniën te keeren.

Maar men heeft toch de bedelaarskoloniën met 3000 zielen; tusschenbeide waren er 4000 personen, op dit oogenblik zijn er 2600. Dit is de bevolking die de bedelaarskolonie gekweekt heeft. Wij hebben de bedelaars gemaakt met onze bedelaarskolonie, want het is eene vaste bevolking, die er meermalen komt, van twee

tot twintig malen. Men wekt elkander op om weer te komen; er is geen streven om er uit te blijven. En zoolang wij de bedelaarskoloniën in stand houden, het zij verbeterd zoo als de Minister doen wil door de recalcitranten naar Hoorn te verplaatsen, zullen wij met dit euvel behebt zijn....

De recalcitranten zullen naar Hoorn gaan. Verwacht de Minister daarvan veel heil? Zal het wegzenden van die menschen de misbruiken doen ophouden, die in de koloniën bestaan? Zal het wegzenden van die lieden de overblijvenden aansporen en dwingen tot werkzaamheid, hen nopen tot zedelijkheid? De Minister kan het niet gelooven, en zoo hij het gelooft maakt hij zich illusiën die niet zullen worden verwezenlijkt. Het is mij in zekeren zin onverschillig of het plan van den Minister Modderman al dan niet worde aangenomen: ik ben verzekerd dat wij na eenige jaren voor dezelfde quaestie zullen staan, en het geld dat wij zullen hebben besteed om de bedelaarskoloniën in een door den Minister gewenschten toestand te brengen, zal dan blijken weggeworpen te zijn.

Enkele punten, door den Minister in zijne repliek aan den geachten afgevaardigde uit Middelburg ten beste gegeven, behandelde ik reeds. De Minister handhaaft de bedelaarskoloniën in het belang der tegenwoordige bevolking; onze behoeftigen gaan gemeenlijk niet bedelen. De Minister wijst op het belang der samenleving, maar noopt dat belang om de bedelaars, waarvan sprake is, te houden in de koloniën te Ommerschans en Veenhuizen? Zijn ze daar veiliger dan in de werkinrichtingen te Leeuwarden, Hoorn en Veere? Het belang der samenleving kan alleen medebrengen de bedelaars van de straat te nemen, maar het zal wel onverschillig zijn waar ze dan blijven. De kracht van dat argument gevoel ik niet.

Het geldelijk belang. De Minister heeft opgegeven hoeveel daags een gevangene te Leeuwarden en een verpleegde in een bedelaarsgesticht kost: gene ruim 62, deze 26 cent. Heeft de Minister daarbij gelet op de voedingswaarde van hetgeen te Veenhuizen wordt geteeld, en door de bedelaars verbruikt, zoo in aardappelen en koren als in vleesch? En is die waarde gebracht op een prijs, dat men daarmede rekening mag houden bij eene vergelijking met Leeuwarden, waar alles moet worden aangekocht? Ik meen dat men dit uit het oog heeft verloren; in elk geval heeft men niet eene zeer nauwkeurige berekening gemaakt.

De Minister zegt, dat, als de straf zóó zwaar is dat iemand wordt veroordeeld tot 3 jaren verblijf in eene werkinrichting, dan zal de rechter bezwaar maken zoodanige straf in hare volle gestrengheid toe te passen, en hij zal wellicht veroordeelen tot eenige dagen. Ik doe weder eene eenvoudige vraag: Waarom veroordeelt men dan tot 6 maanden? Dit is toch ook niet kort. Waarom zal de rechter meer opzien tot eenige jaren dan tot eenige maanden te veroordeelen, wanneer men staat tegenover valide lieden die kennelijk niet willen werken?....

De heer BEELAERTS VAN BLOKLAND: Dit wetsontwerp strekt om uitvoering te geven aan enkele bepalingen van het Wetboek van Strafrecht Men is derhalve bij de keuze tusschen de ver chillende bepalingen geheel en al vrij, op ééne voorwaarde, dat men niet in strijd komt met de voorschriften en de bepalingen, die in het Strafwetboek zijn nedergelegd.

En wat vinden wij nu te dezen aanzien in het Strafwetboek? Wij vinden daarin drie vrijheidsstraffen: de gevangenisstraf en de hechtenis als hoofdstraffen, en als bijkomende straf de plaatsing in eene Rijkswerkinrichting. Wij zijn dus verplicht om te hebben eene straf, de plaatsing in eene Rijkswerkinrichting, die principieel en deugdelijk onderscheiden is zoowel van de gevangenisstraf als van de hechtenis.

Voldoet nu het amendement van den heer Van Eck aan dat vereischte, kan men inderdaad aannemen, dat de Rijkswerkinrichtingen die de geachte afgevaardigde verlangt, passen in het kader van het Wetboek van Strafrecht? Die Rijks-

werkinrichtingen zouden, met volkomen uitsluiting van veldarbeid, zijn gevestigd te Leeuwarden, te Hoorn, te Veere en te Veenhuizen. Nu trekt het terstond de aandacht, dat hier het tuchthuis te Leeuwarden en het huis van correctie te Hoorn worden gebruikt voor Rijks-werkinrichtingen.

Het stelsel van het amendement was hetzelfde als dat van den afgetreden Minister Modderman.... Wij vinden in de Memorie van Toelichting, onderteekend door dien Minister, dat Leeuwarden „voor eene Rijks-werkinrichting als gebouwd schijnt" [zie hiervoor bl. 26].

Teekent die uitdrukking niet geheel en al het stelsel? Leeuwarden, het meest hechte tuchthuis, bestemd voor de gevaarlijkste gevangenen, te willen gebruiken voor Rijks-werkinrichting, bewijst reeds dat die Rijks-werkinrichtingen iets zouden worden, waaraan, bij de vaststelling van het nieuwe Strafwetboek, in de verste verte niet gedacht is. Dat gebouw te Leeuwarden zou men, volgens de Memorie van Beantwoording, slechts in gebruik te nemen hebben in den bestaanden toestand om geschikt te zijn tot het beoogde doel [zie hiervoor blz. 67]. Zou er in een ander opzicht een principieel onderscheid bestaan tusschen de strafgevangenissen en de Rijks-werkinrichtingen? Zal dat onderscheid gelegen zijn in den arbeid? Het antwoord wordt weder gegeven door denzelfden Minister, die in zijne Nota [zie hiervoor blz. 73] naar aanleiding van de ingediende amendementen, verklaart, dat dezelfde arbeid te Leeuwarden zal verricht worden die daar thans geschiedt. Alzoo ook te dien opzichte geen onderscheid. Het is waar — er is door den voorsteller van het amendement op gewezen — dat men tòch genoegzaam onderscheid zou kunnen maken, zoowel in het uit te keeren loon als op andere wijze. Ik meen daaraan echter ernstig te moeten twijfelen, en als grond voor dien twijfel voer ik het feit aan, dat het zoo ontzaglijk moeilijk is eenig onderscheid te maken van principieelen aard tusschen gevangenis- en tuchthuisstraf. Ging het zoo gemakkelijk om de Rijks-werkinrichtingen te onderscheiden van de inrichtingen waar gevangenisstraf ondergaan wordt, naar aanleiding van den arbeid en het loon, dan zouden wij nu zoo niet te tobben hebben met het onderscheid tusschen gevangenis- en tuchthuisstraf.

Inderdaad — wanneer in Leeuwarden de Rijks-werkinrichting gevestigd wordt en er geen veldarbeid zal zijn, dan zal die inrichting — en dat is geene overdrijving — in aard geheel overeenkomen met eene gemeenschappelijke gevangenis. En nu rijst de vraag of men bij het nieuwe Strafwetboek gemeenschappelijke gevangenissen gewild heeft.

In het stellen van deze vraag, ligt, dunkt mij, het antwoord daarop reeds opgesloten, want als er iets is, waartegen bij de behandeling van het Strafwetboek is opgekomen, is het de gemeenschappelijke gevangenis; men heeft alles gedaan om de gemeenschappelijke opsluiting tot de engst mogelijke grenzen terug te brengen; de cel is daarvoor in de plaats getreden. Is het nu denkbaar dat diezelfde wetgever onder den naam van Rijks-werkinrichting de gemeenschappelijke gevangenis weer zou willen invoeren? Dit toch zou het resultaat zijn, wanneer men met het amendement medeging.

Daarbij heeft men acht te slaan op het minimum beneden hetwelk de rechter bij oplegging der straf van plaatsing in eene Rijkswerkinrichting niet mag afdalen. Dat minimum bedraagt volgens art. 32 van het Strafwetboek niet minder dan drie maanden, hetgeen zich allerminst zou laten verdedigen indien die straf eenigermate met gevangenis of hechtenis kon worden gelijkgesteld. In het stelsel van het amendement ware het ook onverklaarbaar dat in het Strafwetboek de waarborgen ontbreken, die dat wetboek elders stelt. Volgens artikel 19 toch zullen gevangenis en hechtenis nooit kunnen ondergaan worden in hetzelfde gesticht. Van Rijkswerkinrichtingen is daarbij geen sprake. Waarom niet? Omdat er in het stelsel

van de strafwet geenerlei gelijkvormigheid is tusschen gevangenis of hechtenis met Rijkswerkinrichting. Het was dus onnoodig daarin te voorzien. Maar volgt men den afgevaardigde voor Middelburg, dan zou het Strafwetboek niet verhinderen dat te Leeuwarden in hetzelfde gebouw èn Rijkswerkinrichting èn gevangenis ware gevestigd. Toch zou dat wel het toppunt van onjuistheid zijn.

Wanneer wij art. 19 verder inzien, valt ons oog op het tweede lid, hetwelk zegt dat iemand die tot hechtenis veroordeeld is de vergunning kan krijgen die hechtenis in afzondering te ondergaan. Stellen wij ons nu den gang der zaak voor, zooals die in werkelijkheid plaats heeft.

De recidivist bedelaar die drie weken hechtenis krijgt en als bijkomende straf naar eene Rijks-werkinrichting wordt verwezen, komt tot inkeer, verzoekt om de hechtenis in afzondering te mogen ondergaan, hetgeen wordt toegestaan, en wordt daarna verzonden naar de Rijks-werkinrichting, waar het verblijf gemeenschappelijk is. Zou het zoo vreemd zijn als zulk een persoon de verzuchting slaakt: had ik maar liever een rechts- dan een wetsdelict gepleegd, liever gestolen dan gebedeld, dan althans had ik het recht om afzonderlijk te zitten. Een toestand die tot zoodanige verzuchting leidt, strijdt met nog iets anders dan met het Strafwetboek. In elk geval, zoo men de facultatieve, bijkomende straf van plaatsing in eene rijks-werkinrichting doet ondergaan, en strafgestichten heeft waar men binnen de muren moet blijven onder een regime dat zeer nauw grenst aan de tegenwoordig bestaande gemeenschappelijke opsluiting, dan legt men eene veel zwaardere straf op dan de strafwetgever ooit heeft gewild.

Reeds heb ik er op gewezen, dat de straf die hier geldt facultatief is en dus geheel afhankelijk is van den rechter. Deze zal natuurlijk te rade gaan, zoowel met het oord waar men die straf moet ondergaan als met de taak, die daar aan den veroordeelde te beurt valt, en nu heeft men geen groote profetische gave noodig, naar het mij voorkomt, om te weten, dat de rechter, wanneer hij heeft eene Rijkswerkinrichting in het tuchthuis te Leeuwarden, zeer ongeneigd zal zijn, om naar die gemeenschappelijke gevangenis een groot getal personen te zenden, aan wie niets anders kan ten laste gelegd worden, dan herhaalde bedelarij of herhaalde dronkenschap.

Voorts zullen zij, die daarheen gezonden worden, volgens de wet in staat moeten zijn om te werken, maar wie is tot werken in staat? Dit hangt af van het werk dat verricht moet worden. In de bedelaarskoloniën heeft men tweeërlei arbeid, den veldarbeid en den fabrieksarbeid. Velen, en daaronder bijzonder bewoners van het platteland, zijn bij lichten veldarbeid in de koloniën wel tot werken in staat, maar gansch niet voor den zaalarbeid in Leeuwarden. Het zij mij vergund nog eene opmerking hierbij te voegen; zij is deze: zoowel in de gewisselde stukken als tot dusver in de beraadslaging is bijna uitsluitend de aandacht gevestigd op de bedelaars, maar naast die bedelaars staat eene tweede categorie van personen, de dronkaards. Ook op hen moet men acht slaan, daar zij èn volgens het Strafwetboek èn volgens de bereids ingevoerde drankwet bij voortgezette recidive naar de Rijks-werkinrichting kunnen worden verwezen zoo de rechter hen tot werken in staat acht Men heeft hier niet te doen met hen, die in een onbewaakt oogenblik iets te veel hebben gebruikt, maar met dronkaards van professie! Zoo iemand komt voor den rechter, met glazige oogen, knikkende knieën en bevende handen, en nu moet de rechter de vraag beoordeelen: is die man, die slaaf der zonde, tot werken in staat? Kan die man fabriekswerk doen? Want dat alleen kan te Leeuwarden worden verricht. Het begrip „tot werken in staat" krijgt eene gansch andere en veel engere beteekenis zoodra de veldarbeid wordt uitgesloten en de rechter zal in verreweg de meeste gevallen geen gebruik meer maken van zijne bevoegdheid tot opzending naar eene Rijks-werkinrichting. Ook uit een oogpunt

van menschelijkheid schijnt mij het amendement bedenkelijk. De tot verblijf in de Rijks-werkinrichting veroordeelde dronkaards van professie ondergaan ook physiek een zeer grooten schok, omdat zij, gewend zijnde voortdurend misbruik te maken van alcoholische dranken, nu gedwongen worden tot een regime van volstrekte en langdurige soberheid. Het verblijf in de vrije natuur zal op de geschokte zenuwen van die vooze gestellen een weldadigen invloed uitoefenen. Het verblijf te Leeuwarden of elders binnensmuurs ware in die omstandigheden zeer noodlottig.

Nu wil ik gaarne toegeven, dat ook aan de gestichten, zooals zij nu zijn ingericht, veel bezwaren verbonden zijn, maar het zij mij vergund op te merken, dat wij niet te kiezen hebben tusschen twee volmaakte inrichtingen, maar alleen tusschen de gemeenschappelijke gevangenissen onder den naam van Rijks-werkinrichtingen, zooals voorgesteld is door den geachten afgevaardigde uit Middelburg, en de gestichten, en dan geloof ik, dat de keuze ten gunste der laatste niet twijfelachtig kan zijn.

Welke zijn de gevolgen, die de aanneming van het amendement zal hebben? Die gevolgen zullen zijn: veel recidive (daar telkens en telkens weder dezelfde personen door den rechter zullen moeten worden veroordeeld, na ondergaan eener korte hechtenis) en veel verzwaring van de lasten der armbesturen. Wanneer het niet meer mogelijk is om de bedelaars te zenden naar de koloniën en de rechter geneigd is om zoo min mogelijk van zijne bevoegdheid tot opzending naar Leeuwarden en Hoorn gebruik te maken, zal het gevolg zijn dat de armbesturen met grooten last zullen worden bezwaard.

En nu is het alleszins opmerkelijk dat juist het groot aantal recidivisten in de bedelaarskoloniën het argument is geweest dat aanleiding heeft gegeven tot het voorstel van den afgetreden Minister van Justitie, die de recidive wenschte te voorkomen door de strenge strafgestichten, die hij van de Rijks-werkinrichtingen wilde maken. Maar ik houd mij overtuigd dat in deze de afgetreden Minister en de geachte afgevaardigde uit Middelburg niet vrij zijn van illusiën.

Waaraan is de talrijke recidive in de gestichten toe te schrijven? Naar mijne innige overtuiging grootendeels niet aan den aard van de inrichting der gestichten, maar aan den aard van het feit, waarvoor men de personen er heen zendt. Het bedelen kan men niet uit de wereld helpen, of men de menschen naar Veenhuizen of naar Leeuwarden zendt.

Tot staving van de stelling dat de aard van de overtreding van bedelarij en de aard van de overtreding van dronkenschap altijd aanleiding zal geven tot enorme recidive, lette men op de ervaring die de drankwet ons biedt. Waarom is het aantal recidivisten onder de dronkaards zooveel grooter dan onder hen, die veroordeeld worden wegens andere overtredingen? Is dat omdat de gevangenisstraf op de eersten minder krachtig wordt toegepast? Verre van dien, het ligt niet aan den aard der inrichting van het strafgesticht, maar aan den aard van het feit en aan den toestand der maatschappij. Wanneer men de gevangenissen te Leeuwarden en te Hoorn tot Rijks-werkinrichtingen maakt voor bedelaars en dronkaards, dan zal de ervaring aantoonen, dat ook daar eene zeer sterke recidive blijft bestaan.

Ten andere houd ik mij overtuigd dat ook in de tegenwoordige gestichten, binnen zekere grenzen, wel degelijk een en ander is te doen om de recidive niet weg te nemen maar te matigen. Vraagt men mij van die bewering het bewijs, dan wijs ik op de ervaring naar aanleiding van hetgeen gebeurd is onder den Minister Fock.

Men kan de cijfers vinden in de bij dit wetsontwerp behoorende Nota van den Minister Modderman [zie hiervoor bl. 78] en zal daar zien dat, tengevolge van de strengere tucht en de wijzigingen toen aangebracht, destijds het aantal verpleegden daalde van 4284 tot 2511 personen.

De heer DE VOS VAN STEENWIJK: Ik ben geen absoluut tegenstander van veldarbeid. Maar ik betwijfel of de landbouwarbeid, verbonden aan de zuivelbereiding en den akkerbouw, wel de meest geschikte vorm van werkzaamheid is om den validen bedelaar op te leiden tot vlijt en ijver en hem in staat te stellen om na zijn ontslag eene plaats — zij het dan ook eene bescheiden plaats — aan den sterk bezetten maatschappelijken disch te veroveren.

Ik zal dit echter niet verder ontwikkelen en mij bepalen tot den toestand, dien de Minister van Justitie voor het vervolg te Veenhuizen in het leven wil roepen. Hoedanig die toestand zijn zal kan men opmaken uit hetgeen voorkomt [hiervoor bl. 87] in de Nota van Toelichting voor 's Ministers wijzigingen, alwaar men vindt: „Moet dan de toestand te Veenhuizen blijven zooals zij is? Naar de meening van den ondergeteekende, ja! De verpleging in de gestichten Veenhuizen zal geene groote wijziging behoeven te ondergaan."

Weet men dus hoe thans de arbeid te Veenhuizen is geregeld, dan weet men ook hoe die in de toekomstige rijkswerkinrichting zijn zal. De landbouw wordt aldaar voornamelijk gedreven op de hoeven. Die hoeven hebben gemiddeld eene uitgestrektheid van 39 bunders, waarvan 16 bunders bouwland, 13 bunders grasland en 10 bunders bosch. Op zoodanige hoeve bevindt zich een hoevenaar met 1 of 2 hoeveknechts. Dagelijks begeeft zich eene schare van gemiddeld 30 personen naar zoodanige hoeve, om aldaar te arbeiden. Nu zal ieder, die eenige kennis van landbouw heeft, begrijpen, dat het aantal arbeiders voor die hoeve veel te groot is, en zij aldaar onmogelijk allen werk kunnen vinden, en dit kan nergens anders toe leiden, dan dat de geringe lust tot arbeiden, die nog bij hen mocht bestaan, wordt uitgedoofd, zoodat zij geheel ongeschikt worden om later in de maatschappij hun eigen brood te verdienen.

Dit is de reden waarom ik niet medega met het voorstel van dezen Minister en stemmen zal voor het amendement van den heer Van Eck, die de gestichten wil plaatsen te Hoorn, Veere en Leeuwarden.

Ik wensch er nog een wenk bij te voegen, namelijk om, indien dat amendement wordt aangenomen, nog niet spoedig over te gaan tot de inrichting van een gesticht te Veere. De gestichten te Hoorn en te Leeuwarden kunnen eene bevolking van ruim 1100 personen bevatten. Bij de laatste inspectie der koloniën bedroeg daar het aantal verpleegden, tot werken in staat, ruim 1300. Neemt men nu in aanmerking dat in het vervolg slechts valide bedelaars naar 's Rijkswerkinrichtingen zullen worden overgebracht, dat de récidive, als grond voor overbrenging, beperkt wordt tot één jaar, terwijl het thans is onbeperkt, en eindelijk dat het verblijf in de gestichten, dat thans naar ik meen gemiddeld één jaar is, niet meer dan een half jaar zal zijn, dan geloof ik dat men althans in den aanvang zal kunnen volstaan met twee gestichten en niet te spoedig moet overgaan tot een derde.

De heer DIJCKMEESTER: Ofschoon ik niet volkomen instem met den Minister van Justitie en diens beschrijving van den verschrikkelijken toestand van den bedelaar of van den veroordeelden dronkaard, wanneer deze in Leeuwarden of Hoorn wordt geplaatst, zoo kan ik het toch niet met mijn gevoel overeenbrengen om een bedelaar, die volgens art. 434 van het nieuwe Strafwetboek voor de tweede maal voor bedelarij veroordeeld wordt, te plaatsen in eene inrichting zooals naar alle waarschijnlijkheid dan zullen zijn de inrichtingen, die de heer Van Eck op het oog heeft. Men moge het eenigszins overdreven achten wanneer de Minister van Justitie meent, dat de inrichtingen te Hoorn en te Leeuwarden ongeveer de vroegere gevangenissen zullen zijn, veel zullen ze daarvan niet verschillen. Ze zullen de oude gevangenissen blijven, wellicht met eenige meerdere vrijheid om in

de buitenlucht te vertoeven en van de cantine gebruik te maken, maar dit is ook al het verschil.

De geachte afgevaardigde uit Middelburg acht dit eene verkeerde voorstelling, en zegt dat wij van die gevangenissen moeten maken nijverheids-inrichtingen. Hierin echter ligt juist voor mij het groot bezwaar: ik meen dat wij door zoodanige Rijks-inrichtingen een toestand zullen verkrijgen waarvan de groote kosten niet te voorzien zijn....

Al zijn wij niet persoonlijk bekend met [de koloniën], toch maakten wij allen in de gemeenten waar wij wonen vaak kennis met de daarheen vertrekkende lieden. En nu erken ik gaarne dat eenigen wellicht goede werklieden zullen kunnen worden, het grootste deel is, helaas, geheel ongeschikt om in de maatschappij terug te keeren: sommigen hebben ernstige lichaamskwalen, anderen hebben niets geleerd en zijn geheel ongeschikt om iets te leeren. Hoe zullen die lieden in die nijverheids-inrichtingen worden gebezigd voor nuttig fabriekswerk? Stel echter eens, wat ik echter zou betwijfelen. dat het ideaal van den heer Van Eck werd verwezenlijkt, en dat een groot deel dier menschen gevormd werd tot nuttige werklieden, welk een stroom van klachten zal dan in deze Kamer opgaan van wege de particuliere nijverheid! Herinneren wij ons slechts de vele requesten nu reeds van verschillende fabrikanten tegen het werken in de gevangenissen, wat natuurlijk zeer onbeduidend is bij dat wat in de nijverheids-inrichtingen zal worden gemaakt door 2000 à 2500 werklieden!

Ik meen dus dat wij een gevaarlijken weg zouden opgaan door het daarstellen van inrichtingen gelijk de heeren Modderman en Van Eck wenschen. Ik althans ben niet overtuigd, dat het beoogde doel zoude worden bereikt, terwijl de kosten te groot en niet in vergelijking van het nut zouden zijn. En moge er dan al veel nadeel verbonden zijn aan de inrichtingen te Veenhuizen, ik acht het beter nog eenigen tijd te wachten en te trachten door meer tucht en toezicht de klachten over haar te doen afnemen.

De heer OLDENHUIS GRATAMA: Een enkel woord over de gronden waarop en de strengheid waarmede bedelarij gestraft kan worden. Het is een groot voordeel, een voorrecht der menschheid om, wanneer men door zijn medemensch wordt aangesproken om hulp, hem bij te staan. Tevens is het een recht van den mensch om van zijnen medemensch iets te vragen. Zoodanige daad is nimmer strafwaardig naar de zedelijke wet, maar kan door eene politiewet strafbaar worden gesteld; het is niets dan een wetsdelict. Daaraan is het te wijten, dat zij die wegens bedelarij gestraft worden, niet vatten dat zij iets doen wat verkeerd is. Daarvan zou het gevolg zijn dat wanneer het denkbeeld van den heer Van Eck werd gevolgd, en gemeenschappelijke gevangenisstraf op het bedelen werd toegepast, het zou worden eene uittarting van de menschelijke ellende, waardoor oproerige en socialistische denkbeelden zouden worden opgewekt.

De mate van de straffen en gestrengheid tegen bedelaars kon volgens de Commissie van Rapporteurs voor het Wetboek van Strafrecht (zie Smidt, *Geschiedenis van het Wetboek* I, blz. 356), niet anders zijn dan dat gestrengheid in de werkgestichten nimmer grooter kan zijn dan die in de gevangenissen, omdat anders veroorzaakt zou worden, dat velen prefereeren zouden in de gevangenis te komen en misdaden gaan bedrijven.

Ik kom tot de heeren Van der Feltz en Van Eck.

Het schijnt dat die beide heeren in de gestichten Ommerschans en Veenhuizen niets goeds kunnen zien. Ik wenschte wel dat zij de moeite hadden genomen om in de laatste jaren die gestichten eens te bezoeken. Verschillende beschuldigingen daartegen ingebracht zouden dan verdwijnen. Ik heb de bedelaarsgestichten in

Denemarken en Oldenburg, insgelijks het gemengde stelsel, bezocht. En dan moet ik zeggen dat onze bedelaarsgestichten 50 pct. beter zijn.

Hier komt bij dat de heer Van der Feltz heeft geciteerd uit een boekje dat geene dagteekening heeft maar dat vóór 17 jaren, althans minstens vóór 12 jaar, is geschreven.

In dat boekje wordt medegedeeld een brief van een verpleegde waarin hij den ander schrijft: gij kunt veldwachter worden. Dit moet in 1869 of 1870 geweest zijn, want om dien tijd heeft de heer Van Houten aanmerking gemaakt op de zoogenaamde baantjes, waarop de Minister Fock ze heeft afgeschaft.

Het is zeer verkeerd beroep te doen op een boekje of op couranten-artikelen die zoo oud zijn, want het is bekend dat door den Minister Fock — en ook door Thorbecke — groote verbeteringen in die gestichten zijn aangebracht. De Commissie van Rapporteurs voor het Wetboek van Strafrecht constateerde in 1880, dat de werkinrichtingen in den laatsten tijd reeds veel verbeterd zijn en nog veel verbeterd kunnen worden [1]. Het is bekend dat er tegenwoordig groote orde heerscht. Ik weet wel, volmaakt zijn ze niet, maar het is toch verkeerd te citeeren uit een boekje dat zoo oud is zonder dit er bij te zeggen.

De heer Van Eck zegt, dat de Minister overdrijft; maar ik geloof, dat de heer Van Eck in zijne schatting van hetgeen te Veenhuizen gebeurt, nog meer overdrijft.

Wat Veere betreft, ik herinner mij, dat die plaats als plaats voor een gesticht reeds tijdens den Minister Modderman vrij algemeen sterk werd afgekeurd.

Ook zou ik, volgens den heer Van Eck, gezegd hebben, dat er geen eind aan de kosten was. De heer Van Eck moet echter nauwkeurig lezen, als hij citeeren wil. Ik heb gezegd, dat men, door Ommerschans en Veenhuizen te behouden, kosten besparen kan; dat men 20 of meer gebouwen heeft te Veenhuizen, welke men te Veere nieuw zal moeten maken.

De bezwaren, die eene verbetering van Veenhuizen en Ommerschans, wat de innerlijke regeling betreft, in den weg staan, zijn inderdaad zoo groot niet.

Volkomenheid is ook in de inrichting van deze gestichten niet te bereiken; maar hij, die de gestichten bezoekt, zal daar groote orde en veel goeds vinden.

Men heeft gezegd, dat daar bedelaars gekweekt worden.

Ik verklaar, die uitdrukking van bedelaarskweeken niet te begrijpen. Dan moet ik zeggen, dat de heer Van der Feltz in 1878 veel verstandiger redeneerde, toen hij, na zijne afkeuring te hebben te kennen gegeven, het volgende zeide: „Maar wat met de gestichten?

„Zij zouden kunnen blijven bestaan als Rijksgestichten; het Rijk heeft eigen behoeftigen, en de gemeenten zouden hunne bedelaars tegen eene matige remuneratie daarheen kunnen opzenden." [2]

Toen was ook de heer Van der Feltz het stelsel toegedaan om te verbeteren wat wij hebben.

Nu nog een woord over de verschillende stelsels

Men heeft het stelsel van fabrieks-arbeid, van landbouw-arbeid, en van beide, of het gemengde, zooals nu ook in Pruisen wordt toegepast.

Ik geloof, dat het gemengde stelsel veel vóór heeft.

Door den veldarbeid worden de grondstoffen voor den fabrieksarbeid geleverd.

De verpleegden snijden de russchen op het veld en anderen verwerken die weder tot matten; de verpleegden kweeken teen, anderen maken er manden van; zij bewerken de tuinen en de akkers, terwijl de groenten, het koorn en de aardappelen weêr in de ménage gebruikt worden; weêr anderen leggen bosschen aan door diep-

[1] Zie Smidt, *Het Wetb.*, blz. 356, en Voorl. Verslag [hiervoor bl. 51 volg.].
[2] Zie *Handelingen* 4 April 1878, blz. 572.

spitten en pooten; de boomen dienen later weêr tot brandstof en tot klomp- en timmerhout enz. Dergelijke arbeid moet nog meer uitgebreid worden. Zij moeten bijvoorbeeld turf gaan graven, zooals de stichter der Maatschappij van Weldadigheid hen deed doen; hout schillen, hout kappen, hout zagen en kortmaken.

De heeren Van der Feltz en Van Eck ergeren zich over de recidivisten, maar die zijn er in de gevangenis evenzeer. In ééne gevangenis in Engeland waren er van de 241 gevangenen 187 recidivist, dus $^1/_5$ geen recidivisten, en op dit oogenblik heeft men in het Parlement een wetsontwerp op dit stuk.

In Frankrijk wil men zelfs bij een wetsontwerp verbanning op recidivisten toepassen.

Ook bij ons bestaat de kwaal. Uit het laatste verslag omtrent de Kruisberg blijkt, dat 47 pct. mislukt is en tot misdrijven vervallen.

En hier is de zaak nog moeilijker dan bij de gewone misdrijven.

De heer Beelaerts van Blokland heeft er reeds op gewezen, dat bij de gewone misdrijven het zedelijk gevoel zich nog doet gelden, doch bij bedelen is dat niet het geval. De bedelaar vindt het vragen aan een medemensch eene zeer natuurlijke zaak, waar hij geen kwaad in ziet, terwijl een bedelaar gewoonlijk daarenboven zedelijk geënerveerd is en daardoor recidiveert. En dan is het woord door ons medelid den heer Mackay bij de behandeling van de wet van mr. Smidt in 1878 gesproken, een woord dat indruk maakte, geheel waar, dat het toch beter is recidivisten te hebben dan nieuwe leden uit de maatschappij.

Laat ons in elk geval, zoo als de geachte afgevaardigde uit Tiel zeide, het toenemen van recidivisten zooveel mogelijk tegengaan, maar geheel keeren kan men het kwaad niet.

In elk geval is, zooals de heer Van der Feltz in 1878 wenschte, deze verbetering aangebracht dat opzending naar Hoorn bij wijze van disciplinairen maatregel als het zwaard van Damocles aan de bedelaars boven het hoofd hangt.

De heer Van Eck bedenke ook bij zijn beroep op De Pinto, dat die van oordeel is, dat de opzending naar Hoorn, invoege *nu* door den Minister voorgesteld, niet strijdt met de bedoeling van het Strafwetboek.

Nog een woord over veldarbeid. Dat zou dan volgens de heeren Van Eck en Van der Feltz de oorzaak zijn van al het kwaad. In de Eerste Kamer werd herhaaldelijk gezegd, dat men aan veldarbeid in de gestichten de voorkeur gaf boven fabrieksarbeid[1]; ook de rapporteurscommissie voor het Wetboek van Strafrecht zeide dat.

Bij behandeling van het ontwerp van den Minister Modderman heb ik dezen in mijne eerste nota dadelijk verzocht in zijn antwoord te willen opgeven of de recidivisten gevonden werden onder de veld- of onder de fabriek-arbeiders. Dat kon hem niet moeilijk vallen, en als hij uit die gegevens een bewijs tegen mij had kunnen vinden, zou hij er mij wel mede verpletterd hebben, maar hij heeft het niet beantwoord.

In mijne tweede nota heb ik er alweder op aangedrongen en gezegd: als uw stelsel goed is, bewijs dan dat de recidivisten van den veldarbeid zijn en van den anderen minder, en daarop heeft de Minister Modderman ontwijkend geantwoord en ingewikkeld toegegeven, dat de recidivisten van fabriek- en veldarbeid gelijk waren.

De veldarbeid kan ook goed gecontroleerd worden; 's winters kan in de bosschen worden gewerkt, zelfs bij matige vorst. De heer Van Eck zegt, dat er aan O. en V. millioenen schats besteed zijn. Dit is juist een argument om O. en V. te houden en van die millioenen gebruik te maken en genot te hebben voor den

[1] Zie Eindverslag begrooting O. en V. 1882, n° 76.

Staat, en niet eene nieuwe plaats te nemen, waar weder zooveel millioenen moeten worden besteed.

(11 October 1883.)

De heer VAN DER FELTZ: Ik heb uitdrukkelijk gezegd, dat het geschrift, waaruit ik citeerde, dateert uit den tijd, toen de gemeentebesturen nog belast waren met de betaling van de verplegingskosten hunner bedelaars in de kolonie. Daar dit nu sedert 1870 opgehouden is, moet het stuk vóór dat jaar geschreven zijn, en dus een 14 of 15 jaar geleden. Misschien kan het echter wel een enkel jaar ouder zijn.

Er zijn zoo vele verbeteringen aangebracht, zeide de heer Gratama. Het wordt niet ontkend, maar ik wil toch wijzen op hetgeen de Minister Modderman, in zijne Memorie van beantwoording, van 24 November 1881, zeide ...

De Minister Modderman acht afdoende verbetering onmogelijk. Maar nog eenmaal verwijs ik naar de brochure, gisteren door mij aangehaald, waarvan de schrijver niet bekend is. Maar indien de gissing omtrent den waren naam van den schrijver juist is, dan mag men aannemen dat hij is eene autoriteit, die de zaken kan beoordeelen. De schrijver van die brochure zegt in het tweede citaat dat ik gisteren deed, op bl. 4 der brochure, met even veel woorden: „en geen reglement, hoe doelmatig dan ook, geene directie, al ware zij volmaakt, zal dien toestand in O. en V. kunnen veranderen."

Maar, heeft de geachte spreker gezegd, de directeur van de gestichten denkt er nu anders over dan in 1879, toen de directeur in de Maatschappij van Nijverheid zijn gevoelen openbaarde. Met verwijdering van de meest recalcitranten naar Hoorn en met vermeerdering van militaire macht, zou alles te recht komen. Men make zich geene illusiën omtrent de verwijdering van die recalcitranten. Men treft daarmede in 50 van de 100 gevallen zeker niet de schuldigen. Men vergete niet dat men hier te doen heeft met eene gedemoraliseerde, maar daardoor een te meer uitgeslapen bevolking; en de recalcitranten wier verschiet Hoorn is, zullen zich wel wachten als zoodanig op te treden. Neen, de zwakken, op wie zij invloed kunnen uitoefenen, moeten voorgaan, dezen worden opgestookt en aangevuurd, de voorman gaat naar Hoorn en de achterman blijft.

Vermeerdering van militaire macht. Een afdoende maatregel om de orde te bewaren, maar niet om misbruiken te weren, noch om de menschen te doen werken. En waar zullen die meerdere militairen worden gehuisvest? Zal voor hen eene kazerne worden gebouwd? Thans bevindt zich ter plaatse een detachement van 25 man, dat driemaandelijks verwisselt, maar hoe met 75 à 100 man? Zal dit wellicht invloed moeten hebben op het kazerneringsplan van den Minister van Oorlog? Welken weg gaan wij daaromtrent op?

Ten slotte: de heer Gratama trachtte mij met mij zelf in tegenspraak te brengen ten aanzien van het door mij in 1878 bij de behandeling der bedelaarswet van den Minister Smidt aangevoerde. Lezende wat ik destijds aanvoerde, verloor hij in zijne ingenomenheid met het doel dat hij verdedigt, het verband mijner woorden uit het oog. In 1878 reeds heb ik — wellicht de eerste die het hier ter sprake bracht — gesproken van de opheffing der gestichten als van eene noodzakelijke zaak. Ik heb toen gezegd dat de Regeering dan eenige dier gestichten wellicht zoude kunnen benuttigen voor een zeker aantal lieden die ondersteuning behoeven en die niet kunnen worden gebracht voor rekening van gemeenten of armbesturen, doch moeten worden verpleegd ten koste van het Rijk. Ik voegde er bij dat de bedoelde gestichten wellicht zouden kunnen dienen om den gemeentebesturen tegen betaling van eene geringe remuneratie eenige lieden uittebesteden, die zij in hunne gemeenten niet kunnen of willen verplegen.

Ik zal de Kamer niet langer ophouden, om aan te toonen dat ik nog even vast als in 1878 in mijne overtuiging ben.

De heer VAN ECK: Het stelsel van den Minister Modderman, dat ik verdedig, is volgens den Minister, in strijd met art. 434 van het Wetboek van Strafrecht van 1881. Naar ons begrip, zoo betoogde de Minister, zal de bijkomende straf veel zwaarder zijn dan de hoofdstraf Dat is nog nooit gezien en in strijd met den geest der wet.

Die redeneering is, mijns inziens, geheel onjuist, omdat men ongelijksoortige grootheden met elkaâr in verband gebracht heeft en hechtenis gelijk gesteld met eene werkinrichting. Of die werkinrichting binnensmuurs is of niet, is eene quaestie van inrichting, maar hoe ook geregeld, mag zij toch nooit gelijk gesteld worden met hechtenis, hetgeen eene geheel andere straf is.

Het betoog van art. 434 is, dat de bedelaar een gevaar is voor de maatschappij, hetwelk gekeerd moet worden zoodat daarom de bedelaar moet kunnen gebracht worden in eene werkinrichting; dat deze moet voldoen aan het doel om bedelarij zooveel mogelijk te weren. Dat is het stelsel.

Nu is het de vraag niet, hoe lang men in eene werkinrichting mag zijn, maar op welke wijze deze moet ingericht zijn om de bedoeling van art. 434 te vervullen. Dat is alleen de quaestie en dat doel zal men nooit bereiken als men ongelijksoortige grootheden met elkander verwart.

In *die* redeneering is het waar, dat het plaatsen van een bedelaar achter slot gevangenis is. Maar als dit waar is, dan is dit ook waar voor Hoorn, en dan moet de heer Beelaerts niet alleen *mij* bestrijden, maar ook de *wet*, omdat de wet dan voor hem dezelfde grieven heeft; daarbij wordt ook achter slot gezet; daarbij is dan ook gevangenis. Maar daaromtrent heeft men het stilzwijgen bewaard: *glissez mortels, n'appuyez pas.* Zoodra Hoorn zich vertoont, valt de redeneering in het water.

Men zegt, dat ons stelsel in strijd is met de wet, omdat de Commissie tot herziening van het Wetboek van Strafrecht gesproken heeft van strafkoloniën.

Wat zijn koloniën? Eene kolonie is eene verplaatsing van eenige personen onder een gezamenlijk verband. Maar ik heb nog nooit gehoord van den tijd van de Grieken af, dat men onder kolonie alleen verstaan moet eene landbouwkolonie, en dat het anders geen kolonie zou zijn.

Dat woord laat mij dus volkomen koud. Landbouw kan men in eene kolonie uitoefenen, maar het behoeft niet.

Maar men moet niet blijven hangen aan een woord. De geest van de redeneering van de Commissie is altoos deze geweest, dat hoe gij het ook noemt, en wat gij ook doet, „de Rijks-werkinrichtingen — het zijn de eigen woorden van de Commissie — zoo behooren te zijn ingericht, dat de daarin opgenomenen gevoelen straf te ondergaan, terwijl zij tevens tot arbeid bekwaam en tot werkzaamheid opgeleid worden"....

Ten slotte nog dit antwoord, dat wij eigenlijk niets te maken hebben met de Commissie, maar met de wet. Dat voor ons zoo schrikaanjagend woord wordt niet eens in de wet gevonden. Wij zijn dus op dit punt volkomen vrij.

Een ander bezwaar. De plaatsing in de door ons bedoelde gestichten zal zijn gevangenis, zegt men. En al was het gevangenis, het doel moet bereikt worden. Kan het op andere wijze, goed; maar het moet bereikt worden. Maar waarom is het gevangenis? Omdat men achter slot is? Mag ik vragen of de Minister en de heer Beelaerts mij geantwoord hebben toen ik betoogde, dat het zijn achter slot nog niet is het zijn in gevangenis? want al is men in een weeshuis of in een krankzinnigengesticht achter slot, daarom is men nog niet in eene gevangenis.

Ik heb gezegd: in de reglementen moet gij vinden het onderscheid tusschen eene gevangenis en eene andere afgesloten plaats.

De heer Beelaerts betwijfelt of dat in de reglementen wel geschieden kan. Mag ik dien geachten spreker doen opmerken, dat de Minister Modderman, die toch nog al studie van de zaak gemaakt heeft, verklaard heeft dat dit wèl kon, en dat het zijn voornemen was om door de reglementen dat onderscheid werkelijk in het leven te roepen.

En is er geen onderscheid tusschen reglementen van weeshuizen en dergelijke en die van eene gevangenis?

De heer Beelaerts zegt: gij wilt op de bedelaars eene straf toepassen, die de tot straf veroordeelden niet eens ondergaan; gij wilt aan de bedelaars niet eens den waarborg geven, nedergelegd in art. 19 der Strafwet, luidende: „Den veroordeelde wordt op zijn verzoek vergund de hechtenis in afzondering te ondergaan."

Gij zijt zulk een barbaar, roept de heer Beelaerts mij toe, dat gij niet eens aan den bedelaar wilt geven, wat zelfs aan den veroordeelde wordt toegestaan!

Geeft de heer Beelaerts dat dan in zijn stelsel? Zoo niet — met welk recht kan hij mij dan een verwijt maken van hetgeen hij zelf doet?

De geachte afgevaardigde zegt: de bedelaars zullen hetzelfde werk verrichten als de boeven.

Ik weet het niet, maar verrichten de fabriekarbeiders nu niet hetzelfde werk als de gevangenen volgens het stelsel van den Minister? En waarom komt men dan daar niet tegen op? Doen de werklieden die thans in de gebouwen te Veenhuizen werken, niet hetzelfde?

De wet, zegt de heer Beelaerts, heeft alles gedaan wat zij kon, om het gemeenschappelijk samenzijn te keeren; en gij wilt in strijd met die wet de gezamenlijke opsluiting weêr invoeren.

De heer Beelaerts doet, zooals ik reeds zeide, volkomen hetzelfde. Ook in zijn stelsel heerscht, onverschillig of de menschen buiten of binnen de deur werken, gemeenschappelijk samenzijn.

De Minister heeft ons gewezen op het belang van de bedelaars. Hun belang was om landbouwarbeid uit te oefenen, want ook de heer Van Eck had gezegd, dat het platteland ontvolkt was, daar alles naar de stad ging.

Ik weet niet of ik dit met diezelfde woorden gezegd heb; ware dit het geval, dan zou ik verschooning moeten vragen, daar ik zelf meermalen ontdekt heb, dat er werkelijk nog menschen op het platteland wonen; dat *alles* nog niet naar de stad is gegaan. Ik meen echter bedoeld te hebben, dat men in den regel van het platteland naar de stad gaat en ongeveer nooit van de stad naar het land, omdat in de steden meer werk te vinden is en wel van verschillenden aard.

In de wintermaanden, zegt de Minister, is er meer werk op het land dan in de stad.

Als dat waar is, dan beklaag ik ons arm Nederland! Als de Minister mij kan bewijzen, dat in den winter op het land meer te werken valt dan in de stad met hare fabrieken en verschillende takken van nijverheid, dan zal hij voor mij eene nieuwe waarheid ontdekt hebben.

Naar mijn inzien kan de Minister alleen volhouden, dat het werk op het land 's winters in evenredigheid tot den zomer drukker is dan in de stad; dat in de stad in den regel 's winters een slappe tijd is.

Maar wat doet dit af tot de vraag in het algemeen? En mag ik den Minister herinneren, dat zijn betoog in lijnrechten strijd is met hetgeen hij de welwillendheid gehad heeft ons in de gedrukte stukken als zijne meening aan te bieden?

Want, daar is met dezelfde woorden gezegd, dat door de opheffing van veldarbeid de recidiven tot een minimum zullen ingekrompen worden. Hij begreep dus

zeer goed dat het geen weldaad is om de bedelaars voor te bereiden voor het werk ten platten lande en af te houden van de steden.

In de stukken, en hiermede kom ik tot het eigenlijke punt dat de zaak behoort te beslissen, wordt aanhoudend gevraagd, of de landbouw kan leiden tot het doel der wet: opwekking tot den arbeid en vooruitgang in zedelijkheid.

Tot nog toe heeft men op die vraag steeds gezwegen en zich onmachtig gevoeld haar toestemmend te beantwoorden.

Eindelijk echter komt de Minister met een antwoord; hij weet nu het middel, hierin bestaande, dat hij de bedelaars in groote troepen gezamenlijk den grond zal laten omzetten, onder leiding van een veldwachter en beschermd door de militaire macht.

Dat is nu het Dorado waartoe men wil komen. Onze militaire macht zal dan gebruikt moeten worden, om bij massa's, want allen zullen niet altijd op dezelfde plaats kunnen werken, in deze soort van evolutiën hun genoegen te zoeken. Op die wijze wil men tot een goed stelsel komen.

Den grond omzetten. Maar heeft men er wel over nagedacht, of dit wel productief is en niet te kostbaar kan worden; dat men den grond die eens omgezet is toch niet wederom kan omzetten, tenzij men het Engelsche stelsel volge, volgens hetwelk het genoeg is den geheelen dag bezig te zijn met het doelloos heen en weder dragen van kogels.

Men verlangt toch zeker de menschen nuttig bezig te houden en daardoor zoo mogelijk te veredelen?....

De recidiven zijn zoo menigvuldig, zeggen wij; wel 85 pct. Den heer Gratama verwondert dit niet; dat is volgens hem overal zoo, en om dat te bewijzen geeft hij ons cijfers ontleend aan eene of andere half vermolmde Iersche gevangenis. Doch wij zijn niet in het groene Erin, maar in Nederland, en tot Nederlandsche toestanden moeten wij ons bepalen. En wat blijkt nu uit de Nederlandsche statistiek op dit stuk? Dit, dat in de Nederlandsche gevangenissen het cijfer der recidiven slechts $22^1/_2$ pct. bedraagt.

De gevangenen in Leeuwarden, zegt de Minister, kosten aan voeding 63 cents per dag en de bedelaars maar 28. Waar komt dat van daan? Zijn in de werkinrichtingen de aardappelen zoo goedkoop en in Leeuwarden zoo duur, of de biefstuk, of wat men maar wil? Er zal toch eene reden voor moeten bestaan. De Minister gelieve ons mede te deelen waarom het eten in Leeuwarden zooveel duurder is dan in de koloniën. Ik kan er anders niets van begrijpen, dan dat de Minister de kosten van productie van het voedsel niet medegerekend heeft....

Mijn geachte buurman, de heer Dijckmeester, opperde het bezwaar dat, wanneer ons stelsel doorging, de particuliere nijverheid zou worden gedrukt. Dit is een bezwaar, waarmede ik steeds den draak heb gestoken. De heer Dijckmeester is zoo bang dat de particuliere nijverheid door den arbeid der bedelaars zou worden geschaad, en hij zegt tevens, dat de bedelaars ongeschikt zijn om te werken. Als dit zoo is, laat ons dan niet zoo bang zijn voor de particuliere nijverheid, als die in het krijt zal moeten treden met menschen, die toch niet kunnen werken.

Maar ik wensch den heer Dijckmeester te vragen, of het dan wanneer die bedelaars het landbouwbedrijf uitoefenen, voor hem geen bezwaar is, dat zij concurreeren met den particulieren landbouw? En dat is toch de ergste concurrentie die men zich denken kan, want er komt bij, dat de bedelaars zich tevens meester maken van den grond, dien de landbouwer goed zou kunnen gebruiken.

Wat zou dus de conclusie zijn, waartoe men zou moeten komen, als men de vrees van den heer Dijckmeester deelde?

Dat men toch vooral moet zorgen dat een bedelaar nooit eenig werk doe! Ik geloof dat de bedelaars allen hunne stem aan die conclusie zouden geven.

En nu mijne slotsom.

Ik heb aangetoond, hoeveel achting ik ook heb voor verschillende beweringen die ik van mijne tegenstanders heb gehoord, dat deze wel punten hebben bestreden, die op zich zelf van verschillende zijden kunnen worden beschouwd, maar dat zij de zaak zelve niet onder de oogen hebben gezien. Ik heb doen zien, dat zij zich als punt van uitgang de vraag niet hebben voorgesteld — en ik hoop van mijne zijde dat wel gedaan te hebben — op welke wijze men het beste handelt om aan de bedoeling der wet te voldoen, om de bedelaars tot betere menschen te maken, om hen te leeren werken en zich zoo weinig mogelijk aan bedelarij over te geven en dus nuttige burgers te kweeken voor de maatschappij, door het kwaad te weren dat nu bestaat.

De heer A. MACKAY: Ik voor mij zou het niet voor mijne verantwoording nemen om met het bestaande stelsel geheel te breken en een geheel nieuw in te voeren, waarvan ik de gevolgen niet kan vooruitzien, en die misschien later zullen blijken onherstelbare fouten te zijn. Nu wordt ons de gelegenheid gegeven beide stelsels toe te passen, en kunnen wij later eene definitieve keuze doen, en dus, hoewel ik het door den Minister aangegeven stelsel niet schoon vind, vind ik het toch in de tegenwoordige omstandigheden het meest practische en wensch ik hierin den voorzichtigen weg te betreden en wil dien met hem bewandelen. Het zou alleen de vraag nog kunnen zijn of het werkhuis niet slechts gebruikt zou moeten worden als klasse van discipline voor hen, die in de koloniën slecht oppassen, maar ook in den regel voor de bedelaars-recidivisten en voor de dronkaards. Dat is echter eene quaestie van uitvoering en dus van later zorg.

De heer KIST: Ik geloof dat het karakter van de tegenwoordige bedelaarskoloniën, hare ongeschiktheid voor het doel waarvoor ze zijn ingericht, namelijk het terugbrengen van de landloopers en bedelaars tot een geregeld en werkzaam leven, voldoende is uiteengezet in en buiten de Kamer door meer dan een bevoegd beoordeelaar. Wat de resultaten der inrichting aangaat, die zijn ook mij niet onbekend. In mijne vroegere betrekking van substituut-officier en ook later heb ik duizenden bedelaars en landloopers naar de koloniën zien vertrekken Onder die personen waren zeker ook zwakke en oude menschen (die echter volgens het nieuwe Strafwetboek niet meer zullen worden opgezonden), maar het meerendeel waren menschen in de kracht van het leven, die gebrek hadden aan lust en geneigdheid om geregeld te leven en te arbeiden, menschen die het meer ontbrak aan zedelijke dan aan lichamelijke kracht. Op weinige uitzonderingen na meldden die personen zich vrijwillig aan als landloopers aan het politiebureel en vroegen zelf om opgenomen te worden. Dit geschiedde terwijl zij in den regel slechts kort te voren uit de Schans ontslagen waren. Van daar vertrokken met eene grootere of kleinere uitgangskas, maakten zij, liefst in de grootere steden, met dat geld eenigen tijd goede sier en wanneer het geld op was, meldden zij zich weder aan. Enkelen trachtten eene poos tot geregelden arbeid terug te keeren, maar dit duurde veelal niet lang. De kortstondige opwelling van moed verdween weder spoedig, vooral wanneer de drank er bij kwam. Het is waar, sommige personen zijn er, die nadat zij naar de Schans verwezen zijn, berouw kregen over den gedanen stap en vrijstelling vragen van de opzending, maar tegenover het groote getal, die anders handelen, zijn zij niet talrijk.

Dit is mijne persoonlijke ondervinding van de resultaten van de Schans.

De bevolking die van de Schans komt is in den regel niet genegen om geregeld te werken. Bekwame landbouwers vindt men er niet veel onder; veelal heeft zij nog minder energie en staat zedelijk nog lager dan vóór zij daar kwam.

Deze mijne ondervinding wordt bevestigd door de resultaten over het geheele land. Uit de statistiek van het Koningrijk ziet men dat de uit de Schans ontslagen landloopers zich geenszins begeven naar het platteland, maar zich spoeden naar de steden ten einde weder te worden opgenomen....

Men heeft recht te zeggen, dat het stelsel van landelijke koloniën op uitgestrekte velden als zoodanig gewogen en te licht bevonden is, en [wij] bijgevolg naar een ander moeten omzien.

Ik acht, wat mij betreft, *zoodanig* stelsel wenschelijk, waar arbeid, in hoofdzaak binnenshuis, in inrichtingen van beperkte en begrensde oppervlakte, waar scherp toezicht mogelijk is. Daarvoor zijn door den heer Van Eck op het voetspoor van den Minister Modderman gekozen de bestaande inrichtingen te Hoorn en Leeuwarden Indien waar is, hetgeen door den Minister en den heer Beelaerts van Blokland is gezegd, dat de vestiging van eene werkinrichting te Leeuwarden en Hoorn zoude zijn het toepassen van gevangenisstraf, dus in strijd met het Strafwetboek, dan zoude het mijns inziens [niet] geoorloofd zijn met dit voorstel mede te gaan, want in eerbied voor de wet wensch ik bij niemand achter te staan. Ik geloof echter niet dat er strijd bestaat tusschen het Strafwetboek en het voorstel. Te recht is door den heer Van Eck aangetoond, dat er, luidens het Wetboek van Strafrecht, Rijks-werkinrichtingen zullen zijn, maar dat het geheel aan de Wetgevende Macht is overgelaten om te bepalen waar en op welke wijze die zullen zijn ingericht en gevestigd. Dit vloeit voort uit de bepalingen van art. 32 in verband met art. 22 van het Wetboek van Strafrecht. Dit wetboek heeft den wetgever niet gebonden. Het heeft niet gekozen tusschen landelijken en stedelijken arbeid, tusschen veld- en fabrieksarbeid, evenmin als de vroegere wetgever zulks gedaan heeft. ..

En wanneer de heer Modderman, zooals de heer Beelaerts beweerd heeft, bedoeld had de opzending naar eene werkinrichting gelijk te stellen met gevangenisstraf, dan zou ik daar niet mee kunnen medegaan. Maar hij heeft dat, meen ik, ook niet bedoeld. Hij heeft gezegd, dat de gebouwen te Leeuwarden volkomen geschikt zijn voor eene werkinrichting. Maar dit brengt niet mede dat hij degenen, die daar opgenomen moeten worden, als gevangenen wil behandelen. Wat ook het onderscheid in karakter tusschen een werkhuis en een gevangenis moge zijn, in sommige opzichten komen beide overeen. In beide moet gewerkt worden en moeten een aantal personen gehuisvest worden. Waarom zouden de uitstekende werkzalen van eene vroegere gevangenis niet voor eene Rijks-werkinrichting kunnen dienen? En waarom zouden de goede en gezonde slaapplaatsen niet voor bedelaars gebezigd kunnen worden? Wanneer dus de heer Modderman gezegd heeft dat de plaatselijke inrichting te Leeuwarden voldoet aan de eischen van eene werkinrichting, dan volgt daaruit niet dat hij meenen zou dat de verpleging in eene werkinrichting geheel gelijk moet staan met die in eene gevangenis. Men kan toch een groot onderscheid maken in de verpleging. Men kan onderscheid maken in de voeding, in het toekennen van grootere en kleinere vrijheden, men kan ze meer of minder kleine genoegens en vermaken toestaan dan vroeger de gevangenen genoten. Maar ik geloof niet dat ik op dit punt verder behoef aan te dringen, want eigenlijk bestaat er geen verschil. Hetgeen ik de eer had te zeggen is reeds aangenomen door den Minister en door al de heeren, die met den Minister medegaan.

De Minister toch stelt voor om van het correctiehuis te *Hoorn* een Rijks-werkinrichting te maken, en ik zou wel willen vragen wanneer de Minister Hoorn aanwijst voor Rijks-werkinrichting, waarom zou dan Leeuwardan ongeschikt zijn?

Wat is het onderscheid tusschen Hoorn en Leeuwarden? De heer Beelaerts heeft gezegd: Wij hebben wat getobt om een onderscheid te vinden in de verpleging te Leeuwarden en die te Hoorn. Wel een bewijs dat er in de inrichtingen zelve

geen groot verschil bestaat en dat de gebouwen te Leeuwarden zooveel onaangenamer niet zijn dan die te Hoorn. Welnu, verpleeg te Leeuwarden de bedelaars en landloopers en op dezelfde wijze als gij voornemens zijt ze te Hoorn te verplegen. Gij behoeft daarbij niet te tobben om een onderscheid te vinden.

Men raadplege de Memorie van antwoord [hiervoor blz. 95], waarin de Minister zoo duidelijk mogelijk gezegd heeft, dat het uitvoerbaar is Hoorn als werkinrichting in te richten. Ik lees daarin o. a.: „Maar wat de verpleging zelve betreft: — men zou zich de zaak zeer verkeerd voorstellen als men dacht dat de ondergeteekende het gesticht te Hoorn later op geheel anderen voet zou wenschen in te richten dan Veenhuizen."

Waarin zoude ook het onderscheid tusschen Hoorn en Leeuwarden gelegen zijn? Is het het fabriekmatige van den arbeid? Dat kan te Leeuwarden even goed plaats hebben als te Hoorn. Is het dat de gevangenis te Leeuwarden in eene stad ligt? Die te *Hoorn* evenzeer.

Is het omdat Leeuwarden een meer rigoureus karakter draagt? Welnu — men kan aan Leeuwarden eene even weinig rigoureuse inrichting geven als aan Hoorn; kleeding, voedsel enz. kunnen te Leeuwarden volkomen gelijk aan Hoorn worden ingericht. Ik geloof daarom dat de aantijging als zou het vestigen van eene werkinrichting te Leeuwarden in strijd met de wet zijn, reeds door den Minister en zijne medestanders is ontzenuwd.

Wanneer er eenig verschil is, dan is het mijns inziens alleen daarin gelegen, dat de gevangenis te Hoorn beter ligt dan die te Leeuwarden. Het correctie-huis te Hoorn ligt op een langwerpig vierkant eiland in de haven, welk eiland voor niet veel meer dan $^1/_3$ door het gebouw wordt ingenomen, terwijl het overige gedeelte een ruim open terrein oplevert, door water omgeven.

Ik geef toe dat dit een voordeel is en men de verpleegden daardoor meer van de buitenlucht kan doen genieten dan te Leeuwarden. Hetzelfde voordeel zoude ook aan de vestiging van eene werkinrichting te Leiden verbonden zijn.

Verder vestig ik de aandacht op de lasten en de kosten, dit uit het systeem van den Minister zullen voortvloeien, met het oog op de transporten. Wanneer het amendement van den heer van Eck niet mocht worden aangenomen en het voorstel van den Minister mocht doorgaan, zal ik niettemin met het wetsontwerp medegaan, omdat het althans een stap is in de richting van het vestigen van Rijkswerkinrichtingen binnenshuis, dat is naar mijne meening in de goede richting. Toch zou ik in dat geval, in de wijze van aanwijzing van de inrichting, waar de verschillende verpleegden zullen opgenomen worden, eenige verandering gebracht willen zien.

Ik acht de wijze van aanwijzing wie te Hoorn of te Veenhuizen zullen opgenomen worden zoo als die door den Minister wordt gewild, niet juist. Die beslissing zoude overgelaten worden aan den Raad van Tucht. Dit acht ik niet te rechtvaardigen.

Het onderscheid tusschen de kolonie Veenhuizen, op den bestaanden voet, en de werkinrichting te Hoorn is zoo groot dat overplaatsing van de eerste naar de laatste plaats de grenzen te buiten gaat eener disciplinaire straf.

Disciplinaire straffen zijn steeds van korten duur geweest. De Raad van tucht, wiens werkzaamheid is geregeld bij Koninklijk besluit van 15 Augustus 1862 (*Staatsblad* n°. 171), kan drie straffen opleggen: gedeeltelijke onthouding van voedsel, bestaande in water en brood om den anderen dag; vermindering van arbeidsloon, en eenzame opsluiting.

De hoogste disciplinaire straf is zeven dagen opsluiting, en als de Raad van tucht dus bevoegdheid zou hebben, om iemand voor eene of andere kleinere of grootere overtreding te straffen met meerdere jaren plaatsing te Hoorn, dan zou dat de grenzen overschrijden van eene disciplinaire straf.

Daarom zou ik wenschen dat de rechter bij zijne veroordeeling ter zake van bedelarij tevens zou aanwijzen de plaats waarheen de veroordeelde zal worden verzonden. Dat is niet hetgeen het eerst werd voorgesteld door de Regeering. Het eerst was voorgesteld, dat de aanwijzing van de gestichten zou geschieden door het Openbaar Ministerie, maar de Regeering heeft te recht gemeend, dat het niet aan het Openbaar Ministerie moest worden overgelaten en heeft daarvoor den Raad van tucht in de plaats gesteld.

De heer VAN BLOM: Terwijl de bedelarij zelf niet is een misdrijf, maar enkel eene overtreding betrekkelijk de openbare orde, wordt zij gestraft met eene hoofdstraf van hoogstens 12 of 16 dagen gewone hechtenis en opzending casu quo naar eene werkinrichting als bijkomende straf. Mag nu die bijkomende straf zoo zwaar gemaakt worden dat zij erger is dan de hoofdstraf zelf? Ik geloof dat dit buiten alle verhouding zou zijn tot de overtreding, waarvoor de straffen zijn opgelegd. En ik zie in mijne verbeelding reeds menig advocaat, welsprekend als de geachte voorstellers van het amendement, in gloeiende kleuren voor de balie schetsen welk een verschrikkelijk zwaar requisitoir door den ambtenaar van het Openbaar Ministerie wordt genomen, als hij voor iemand, die tweemaal gebedeld heeft, zestien dagen hechtenis eischt met misschien een jaar opsluiting binnen de enge muren van eene werkinrichting, waar men bijna al zijn vrijheid mist en waarin de straf weinig verschilt van eene wezenlijke gevangenisstraf.

Men heeft zich intusschen beroepen op gronden van utiliteit. Men heeft beweerd, dat de tucht niet kan gehandhaafd worden, wanneer de bedelaars niet in eene beperkte werkinrichting worden opgesloten. Nu wensch ik thans niet in een onderzoek te treden of dergelijke utiliteitsgronden recht tot opsluiting geven, maar wensch ik er op te wijzen, dat niet zonder overdrijving allerlei tafereelen uit de geschiedenis zijn opgehaald om aan te toonen in welken ellendigen toestand de bedelaarskoloniën wel zouden verkeeren.

Mij komt het voor dat het hier niet de vraag is, hoe de bedelaarskoloniën thans zijn, maar: hoe, na de hervormingen, die dit wetsontwerp wil, die koloniën zullen zijn ingericht. Ik begin met te erkennen, dat de tucht en discipline in de bedelaarskoloniën, zooals zij thans zijn, niet deugen en onmogelijk goed kunnen zijn, maar welke is nu de toestand?

Men kan de bevolking der koloniën onderscheiden in drie hoofdcategorieën.

In de eerste plaats vindt men er die bejaarde en zwakke personen, die niet meer kunnen werken, op wie geene discipline toe te passen is, waarmede men de hand moet lichten. In de tweede plaats treft men er de categorie aan van die sujetten, die een liederlijk leven achter zich hebben, maar die toch, na een verblijf van geruimen tijd in de vrije natuur, weder tot werken in staat zijn. En in de derde plaats eene categorie van kwaadwilligen, die als belhamels vooroptreden, de anderen opruien en van wie voornamelijk het kwaad te duchten is.

Voor die verschillende categoriën van personen, die in de bedelaarskoloniën opgenomen zijn, is inderdaad eene goede discipline onmogelijk; goede discipline vordert eenheid. Wanneer men de eene zacht en de andere hard en streng behandelt, dan wordt wrevel opgewekt en die voert weder tot lijdelijk of feitelijk verzet. Die toestand nu zal bij de hervorming, welke dit wetsontwerp beoogt, worden verbeterd.

De beide uiterste categorieën zullen niet meer voorkomen; vooreerst zal men niet meer hebben de bejaarden en de zwakken, die niet meer werken kunnen, omdat de wet den rechter verbiedt om dergelijke personen naar een bedelaarsgesticht te zenden, en vervolgens zullen worden geëvacueerd zij die, als de ergste onder de bevolking der bedelaarskoloniën, de anderen opruien en van wie vooral

het kwaad komt. Daarvoor is eene veiligheidsklep in dit ontwerp opgenomen en bepaald dat zij, die tot de laatste categorie behooren, gezonden zullen worden naar een depôt van discipline, waar op hen eene zwaardere straf zal worden toegepast.

De vorige geachte spreker beweerde dat het bevel tot opzending naar een depôt van discipline zou behooren gegeven te worden door den rechter. Daarmede zou ik mij echter niet kunnen vereenigen; de rechter kan niet oordeelen welke de slechte sujetten zijn, wie in de koloniën slecht werken of een slecht voorbeeld geven. Dat kan slechts geschieden door den Raad van tucht. Nu moge het waar zijn dat die Raad van tucht volgens de bestaande instructie de slechten niet voor langen tijd eene zwaardere straf kan opleggen, maar met de bestaande instructie hebben wij ons hier niet op te houden, omdat wij hier niet handelen over het *jus constitutum*, maar over het *jus constituendum*, en de Minister zal zeer zeker het reglement ten aanzien van de tucht wel zoodanig kunnen wijzigen dat het mogelijk zij om de ergste sujetten voor goed uit de kolonie te evacueeren. Wanneer nu de beide uiterste categoriën van de bevolking weggenomen worden, dan meen ik dat de bedelaarskoloniën, zoo als zij dan zullen zijn ingericht, behouden moeten blijven; men zal dan daar hebben wel is waar geen zedelijk ontwikkelde, maar eene tamelijk vreedzame, rustige bevolking, die door verscherpte discipline voldoende in toom zal kunnen gehouden worden....

Bij die hervorming meen ik dat vele bezwaren, die ik ook erken, zullen worden opgeheven, en wij tot een beteren toestand zullen komen. Wij zullen bij die hervorming kunnen behouden het gemengd karakter der werkzaamheden thans in de bedelaarskoloniën gevolgd. Ik acht dat gemengd karakter toch een voordeel, omdat de bevolking daar opgenomen ook van zeer gemengden aard is.

De geachte vorige spreker, de heer Kist, heeft zich beroepen op de ondervinding, in zijne rechterlijke betrekking opgedaan. Ik waag het mijne rechterlijke ondervinding daartegenover te stellen. Meermalen heb ik mij verplicht gezien, om zeer ontzenuwde personen naar de bedelaarskoloniën te doen opzenden, die een liederlijk leven achter zich hadden, nooit een ambacht hadden geleerd en tot geene fabriekmatige werkzaamheden in staat. Dergelijke menschen kunnen toch niet in werklokalen worden opgesloten. Voor hen is het, geloof ik, een voordeel, dat men hen de schop of schoffel in de hand geeft. In den grond werken is het eenige waartoe ze nog geschikt gemaakt kunnen worden. Men overdrijft intusschen wanneer men de bedelaarskoloniën beschouwt als landbouwkololiën. Niet meer dan *een derde* van de bevolking bedrijft den veldarbeid; *twee derden* ongeveer zijn thans ook werkzaam in de werkzalen en verrichten daar fabriekmatigen arbeid. Ook zijn de voordeelen, die daar door veldarbeid verkregen zijn, zeer groot. Niet minder dan 1686 hectaren woesten grond zijn door hen in vruchtbaren grond herschapen, waaronder bouw- en grasland en uitgestrekte bosschen. Vooral in het laatste tijdvak heeft men zich vooral toegelegd op de bosch-cultuur, welke dit voordeel heeft, dat daardoor ten allen tijde werk voor de verpleegden is. Zelfs in den wintertijd vordert ze belangrijke werkzaamheden, en in den zomer kan de bevolking gebruikt worden om den grond om te graven tot een meter diepte, ten einde dien daarna ter rechter tijd met bosch te beplanten. Dat graven nu kan ten allen tijde geschieden, onafhankelijk van het jaargetijde.

Ook ik acht het echter een voordeel, dat nevens veldarbeid, fabriekmatige arbeid worde verricht, en wel in groote verscheidenheid. Maar men wachte zich in deze voor overdrijving. Het gevaar dat hier bestaat is, dat, of de geconfectionneerde voorwerpen tegen geringe sommen van de hand worden gezet en zoodoende de vrije nijverheid gedrukt wordt, òf voor duizenden aan waarde in 's lands magazijnen opgeslagen blijven liggen, zooals nog in de laatste jaren het geval was. Wanneer

men dus nu bij de werkinrichtingen uitsluitend fabriekmatigen arbeid invoert, dan vrees ik dat die nadeelen zich nog in veel grooter mate zullen doen gevoelen.

Maar — zegt men — ook de inrichting, zooals die bij het wets-ontwerp wordt bedoeld, zal niet ten gevolge hebben, dat de bedelarij wordt bedwongen. Het is zoo. De bedelarij zal immer blijven bestaan. Maar wanneer de geachte voorsteller van het amendement er op wijst, dat er in de koloniën steeds een groot aantal recidivisten voorkomen, dan wil ik hem vragen, of hij dan werkelijk denkt dat de recidive zal kunnen ophouden?

Acht de geachte voorsteller van het amendement het dan wenschelijk, dat de tegenwoordige recidivisten niet meer als bedelaars in de kolonie terug komen, maar als misdadigers in de strafgevangenis, of maakt hij zich wellicht de illusie, dat zij door het toepassen van strenge bepalingen zullen worden bekeerd tot zedelijke schepselen?

De heer OLDENHUIS GRATAMA: Toen de heer Van der Feltz uit het boekje begon voor te lezen, had ik niet gehoord dat hij er bijvoegde, dat het reeds 12 jaren oud was.

Nu dit is opgehelderd, mag ik vragen, of het van mijn geachten collega niet eenigszins onvoorzichtig was om te citeeren uit een boekje waarvan hij kon denken, althans moest twijfelen door het lange tijdsverloop of de feiten nog wel met de waarheid overeenkomen? Hij wist toch dat de verandering der armenwet een belangrijken invloed heeft gehad op de gestichten te Ommerschans en Veenhuizen, omdat de kosten geheel op het Rijk werden overgebracht. Hij wist of kon weten dat de Minister Fock belangrijke veranderingen in het beheer heeft gemaakt, en hij kon weten dat ook Thorbecke, die zich veel met de gestichten bemoeide, zoodat hij er telken jare een dag of drie vertoefde, ook veel veranderd heeft. Evenzeer had hij kunnen lezen, dat de commissie van rapporteurs over het strafwetboek verklaard heeft, „dat de werkinrichtingen in den laatsten tijd reeds veel verbeterd zijn en nog veel verbeterd kunnen worden."

De heer WINTGENS: Het geldt hier de vraag: zullen wij hebben bedelaarsgestichten, dat zullen zijn *bedelaarsgevangenissen*, of zullen wij hebben bedelaarsgestichten, dat zullen zijn *bedelaarskoloniën?*

Dit vraagstuk behoort niet bloot tot het gebied van het strafrecht en de strafrechtspleging, maar het behoort ook te huis op het gebied van armwezen en armenzorg. Als toch een wetgever in zijn strafwetboek het beginsel stelt: *„la mendicité est un délit"*, zooals het Fransche Code pénal waaronder wij nog leven, (art. 274) of dat bedelarij is eene *overtreding*, zooals het nieuw aangenomen strafwetboek zegt, (art. 432) dan moet men wel bedenken dat zich daaraan, tot zekere hoogte althans, eene verplichting verbindt.

De Staat behoort den man, dien hij straft wegens bedelarij, zonder dat hij daarvan nog gewoonte maakt, zonder eenige verzwarende omstandigheid de gelegenheid te kunnen aanwijzen waar hij werk kon vinden, waardoor hij gezegd kan worden dat hij niet behoefde te bedelen om te blijven bestaan. Vandaar dat althans aanvankelijk de Fransche wet, toen zij dat beginsel uitsprak, tevens in elk departement opende een *dépôt de mendicité*. Vandaar dat uit datzelfde beginsel ook hier te lande die bedelaarskoloniën werden aangewezen waarheen hij die werk verlangde door de overheid kon worden opgezonden. Dit was vroeger, toen het kwam voor rekening van het land, de gebruikelijke wijze waarop de gemeentebesturen zich van die personen ontdeden. Maar later is daarin wijziging gekomen toen de kosten van opzending en verpleging kwamen ten laste van de gemeentebesturen, die daarop de hand terugtrokken en liever tot den ongelukkige zeiden: ga bedelen, op die wijze komt gij ook te recht in de koloniën.

Weest daarom voorzichtig als beginsel door te zetten dat er geen *bedelaarskoloniën* meer zouden bestaan, maar *bedelaarsgevangenissen*; want dan kunt gij niet wel den regel handhaven dat bedelarij is eene overtreding, dan kan de Staat niet zoo onmenschelijk zijn te zeggen: ik heb geen werkinrichting voor u, maar ik veroordeel u, ik straf u, ik breng u naar de gevangenis ook wanneer gij maar enkele malen bedelt.

Uit dit oogpunt verdient de vraag mede beschouwd te worden, want, ik herzeg, het geldt hier niet alleen eene vraag van strafrecht maar ook van armenverpleging bij uitnemendheid.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN: Herhaaldelijk is gewezen op het ontzettend cijfer van recidivisten. Het schijnt paradoxaal, maar ik beweer dat juist het groot getal recidivisten een bewijs is voor de goede werking van ons tegenwoordig systeem, zoolang althans het aantal bedelaars in het algemeen niet toeneemt. Zoolang toch het aantal bedelaarskolonisten gelijk blijft, mag men zich verheugen dat dit aantal steeds bestaat uit ongeveer dezelfde personen; dat geen andere maar steeds dezelfde lieden naar de koloniën worden gezonden. Men zal wellicht zeggen dat dan toch de recidivisten zelven blijkbaar veel van de koloniën houden. Doch ook dit schijnt mij onjuist. Ik wijs daaromtrent op twee omstandigheden.

Vooreerst heeft de regeering den maatregel ingevoerd alle twee jaren de kolonisten over het land te verspreiden. Vinden nu deze geen werk, dan keeren ze natuurlijk in de koloniën terug. Hieruit blijkt echter niet dat zij niet werken willen, maar dat zij geen werk hebben gevonden.

Wanneer men des winters eene vogelkooi openzet, dan zullen de vogels wegvliegen maar weldra in de kooi terugkomen, niet omdat zij zooveel van die kooi houden, maar omdat zij geen voedsel vinden. Past men nu zulk een maatregel 12 à 13 maal op dezelfde personen toe, dan krijgt men natuurlijk eindelijk lieden die 12, 13 maal recidivist zijn.

Eene tweede reden voor de menigvuldige recidive licht in de ongelukkige bepaling van het tegenwoordig Strafwetboek, dat de rechter verplicht is iemand, die twee malen heeft gebedeld, op te zenden naar de koloniën. Heeft iemand gebedeld en wordt hij daarna, al heeft hij intusschen als een flink werkman den kost verdiend, wederom op bedelen betrapt, dan noodzaakt toch de eerste veroordeeling, hoe lang ook geleden, den rechter om den man terug te zenden naar de koloniën. Natuurlijk moeten er zoodoende veel recidivisten zijn, maar dat is een gevolg van de verkeerde inrichting van ons Strafwetboek, niet van de inrichting der koloniën.

De bedoeling der Kamer is geweest de bedelarij als een misdrijf te behandelen, en alleen onwillige valide bedelaars te straffen. Doch men zal in de praktijk ontwaren dat na de invoering van het nieuwe Strafwetboek evenzeer naar de koloniën worden gezonden lieden die niet werken willen als lieden die geen werk hebben kunnen vinden. En dit blijft eene zeer groote onrechtvaardigheid: men mag geen lieden straffen alleen omdat zij geen werk kunnen vinden.

Het is voor den rechter onmogelijk tijdens de veroordeeling te onderscheiden wie niet wil en wie niet kan werken. Als lid der Commissie van Rapporteurs voor het Strafwetboek heb ik voorgesteld alleen wegens bedelarij te straffen dezulken, waarvan in concreto gebleken is dat hun werk verschaft is geworden en dat zij dit zonder grond hebben geweigerd. Alleen in dit stelsel ware juist wat de heer Kist en anderen verlangen, namelijk dat men de bedelaars opzendt naar de strafgestichten, doch dat stelsel is niet aangenomen door de Kamer. Wij zullen dus in de koloniën krijgen zoowel kwaadwilligen als dezulke die niet werken kunnen. En nu meen ik dat de Regeering aan deze moeilijke quaestie eene zeer juiste oplossing

heeft gegeven door te zeggen: Wij zullen alle veroordeelde bedelaars opzenden naar de koloniën, en daarna zullen wij beoordeelen of zij al dan niet werken willen en kunnen. Willen zij niet werken dan zal hunne straf worden verzwaard.

Ik geef toe dat het eenigszins bedenkelijk is aan de commissie van tucht eene zoo groote bevoegdheid toe te kennen, om bedelaars die niet werken willen en die zich verzetten, op te zenden naar Hoorn; maar ik vind het toch beter dat te doen dan om met den heer Kist uit vrees voor willekeur dan maar liever alle bedelaars naar Hoorn te zenden. Men kan wel zeggen, dat men te Hoorn de werkinrichting anders zal maken dan in de gewone strafgevangenis, maar ik zet het den beste om in de praktijk onderscheid te maken tusschen eene strafgevangenis en eene werkinrichting met gesloten deuren.

De strenge tucht in de strafgevangenis geschiedt niet met het doel om de menschen te pijnigen, maar om orde te houden, en diezelfde tucht zal in de Rijkswerkinrichtingen moeten gehandhaafd worden. Rijks-werkinrichting en strafgevangenis zijn twee verschillende namen voor volmaakt dezelfde zaak. Toen de Kamer getracht heeft, onderscheid te maken tusschen gewone gevangenisstraf en hechtenis, heeft zij ondervonden hoeveel hoofdbrekens dat reeds kostte; zal het dan niet onmogelijk worden om een wezenlijk onderscheid te maken tusschen twee soorten van strafgevangenissen?

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* De vraag is: wat zegt de wet? Zij zegt dat bedelaars niet in gevangenissen mogen worden opgesloten, maar naar Rijkswerkinrichtingen moeten opgezonden worden. De werkinrichtingen moeten strafkoloniën zijn.

Nu hebben wij een vreeselijk tafereel hooren ophangen van den toestand, nu en vroeger, van de gestichten Ommerschans en Veenhuizen Tot staving van zijne meening heeft de geachte afgevaardigde, de heer Van der Feltz, zich beroepen op eene brochure, daarbij vermeldende het jaar, waarin zij verschenen is, en tevens dat de schrijver onbekend is, doch dat men onderstelde dat hij met de gestichten bekend scheen te zijn, misschien zelf een van de bestuurders was. Dat boekje heeft hier op uitstekende wijze dienst gedaan. Maar de geachte afgevaardigde uit Assen zal mij niet ten kwade duiden als ik zeg: *audi et alteram partem*, want dat boekje waarvan de schrijver onbekend is, is beantwoord door een schrijver, die niet geaarzeld heeft zijn naam te noemen, den oud-directeur van de gestichten te Ommerschans en Veenhuizen, J. Van Konijnenburg.

Hij vangt zijne bestrijding aan met de woorden: „Hoe iemand der zake onkundig, onder het waas van waarheidsliefde, zulk een eenzijdig en oppervlakkig oordeel kan vellen en openbaar maken over een halve eeuw bestaande algemeen gewaardeerde inrichtingen, is inderdaad onbegrijpelijk. Onverantwoordelijk zou het daarom zijn, zich tegen zóóveel dwaling en stoutheid niet met kracht te verzetten."

Verschillende geachte sprekers hebben het woord *overdrijving* gebezigd, en ook ik geloof dat in veel van hetgeen wij gehoord hebben niet weinig is overdreven, want werkelijk de toestand is niet zoo slecht als sommigen dat willen doen voorkomen.

Toegegeven echter dat er gebreken bestaan, groote gebreken zelfs, dan vergete men toch niet dat wij zijn overgegaan tot eene andere regeling, dat er gebroken is met het tweeslachtige stelsel armenzorg en politie-maatregelen tegen bedelarij Alleen zij die tot werken in staat zijn zullen naar eene werkinrichting gezonden worden, zooals art. 434 van het Wetboek van Strafrecht zegt.

De geachte afgevaardigde uit Assen denkt dat ik mij eene illusie maak omtrent Hoorn. Het is mogelijk, maar dat is mij in ieder geval niet kwalijk te duiden. Indien ik het met mij zelven over eene zaak niet eens ben, vervoeg ik mij gaarne

bij anderen die het beter kunnen weten om raad, en zoo heb ik ook eens nagegaan hoe de wettelijke bepalingen en Koninklijke besluiten in andere landen op dit stuk luiden. Dat is voor Nederland geen ongewone daad, want wij hebben meer dan ééne wet die geschoeid is op de leest van hetgeen men daaromtrent in het buitenland kan vinden. Mijn voorstel om als disciplinaire maatregel strafopzending naar Hoorn aan te nemen, is ontleend aan een Koninklijk besluit van 7 Februari 1875 in België genomen ten opzichte van de bedelaarsgestichten. Het eenig artikel daarvan luidt: Lorsque l'intérêt de la discipline l'exigera, les mendiants et vagabonds valides mis à la disposition du gouvernement et reclus au dépôt de mendicité de Hoogstraeten ou à la colonie de Merxplas, pourront être placés dans une maison pénitentiaire.

Onbeperkte macht dus aan de Regeering.

Nu vraag ik alleen dat de maatregel van tucht zich zal uitstrekken tot 3 of 6 maanden, maar behandel de quaestie zelve ten tijde als dat onderwerp ter sprake zal komen, want op dit oogenblik maken wij daaromtrent geene bepalingen. De Vergadering zal zich toch herinneren, dat alinea 2 van art. 22 van het Strafwetboek voorschrijft, dat er eene wet moet komen op de inwendige inrichting der gevangenissen en aanverwante gestichten; het zal bij die gelegenheid tijd zijn om deze quaestie nader te beschouwen en te bespreken, maar indien ik al dwaal, en mij ten onrechte beroepen heb op het voorbeeld van België, dan moet ik toch zeggen, dat het stelsel daar uitstekend werkt.

De geachte afgevaardigde heeft mij gezegd, dat ik bij de vergelijking, die ik gemaakt heb tusschen de kosten van verpleging van een veroordeelde en een verpleegde in de gestichten, niet genoeg in het oog gehouden heb de geldswaarde der eigen producten.

Dit heb ik wel gedaan, en ik zal aantoonen, dat het eene onverschillige zaak is, hoe men die quaestie beschouwt. Wanneer ik de aardappelen, een voornaam voedingsmiddel, verhoog van *f* 1.50 per hectoliter op *f* 5, dan profiteert bij de berekening het hoofdstuk landbouw, en wordt het hoofdstuk levensmiddelen gedrukt, maar het eindresultaat blijft hetzelfde. Men moet derhalve eene andere berekening maken en zeggen: hoeveel verpleegden waren er in het jaar en hoeveel verpleegdagen, hoe groot waren de onkosten? En dan deelt men.

Ik neem 1882, want het was dat jaar waarop ik mij beroepen heb. In 1882 bedroegen de onkosten *f* 290.000, en de verpleegdagen waren 1.005.563. Nu deel ik het getal dagen door 290.000, en dan verkrijgt men het cijfer dat ik de eer had op te geven. Het behoeft echter geen betoog, dat het verschil tusschen de verpleging in de gevangenissen en in de bedelaarsgestichten zeer merkwaardig is, en dat, al stond het feit alleen, dit reeds eene krachtige reden zou zijn tot aanneming van mijn voorstel.

De heer de Vos van Steenwijk heeft gesproken over den landbouw, en wat hij gezegd heeft kan ik grootendeels toestemmen. Er zijn bezwaren verbonden aan de wijze waarop tegenwoordig de landbouw wordt uitgeoefend. Er zijn te veel verpleegden bij iederen hoevenaar. Maar ik hoop dat de geachte afgevaardigde zich zal willen herinneren hetgeen ik gisteren gezegd heb. De hoofdzaak moet zijn de veldarbeid, maar niet de landbouw. Vooral wil ik dat de veldarbeid in de wintermaanden wordt uitgeoefend. Om die reden heb ik dan ook medegedeeld, dat het mijn voornemen is, wanneer ik eenigen tijd de eer mag hebben aan het hoofd van het Departement van Justitie te staan, om het toezicht op dien veldarbeid te verscherpen door militaire maatregelen te nemen. Men hechte hieraan echter geen groote bezwaren; het doel is niet om de veroordeelden onder militaire tucht te brengen, maar meer om de veldwachters te beschutten tegen mishandeling, opdat zij met eerlijkheid en zonder gevaar en vrees rapporten zullen kunnen geven aan den directeur der gestichten en diegenen kunnen signaleeren die zich misdragen hebben of onwillig zijn geweest. Daarvoor dient het militair toezicht, en nu mag ik

er op wijzen hoe in België, te Hoogstraeten, een garnizoen ligt van eene geheele compagnie van de linie. Ik vraag zooveel niet en zal mijn ambtgenoot van Oorlog slechts om 50 man vragen, en dat nog wel alleen voor den winter. De onkosten voor kazerneering zullen dus geen druk zijn voor de financiën van den Staat....

De geachte afgevaardigde uit Middelburg ziet er geen bezwaar in om voor 2000 veroordeelden genoeg fabriekswerk te vinden. Dagelijks doen zich reeds nu moeilijkheden voor bij het beperkte aantal gevangenen in de correctiehuizen, en ik weet werkelijk niet hoe ik de moeilijkheid zou moeten oplossen om voor zulk een groot aantal verpleegden fabriekswerk te vinden. Ik geloof dat het onmogelijk zou zijn.

De geachte afgevaardigde uit Amsterdam heeft zich ook vereenigd met het voorstel van den geachten afgevaardigde uit Middelburg... Hij heeft ons een tafereel opgehangen van de wijze, waarop de bedelaars werden gestraft en behandeld; hoe hij recidivisten heeft gezien, en welke vreeselijke toestanden hem zijn voorgekomen.

De geachte afgevaardigde stelde zich, mijns inziens, daarbij op een verkeerd standpunt, door uit het oog te verliezen, dat er *moet* en *zal* gebroken worden met het stelsel van den tegenwoordigden tijd; de gemengde gestichten zullen niet meer bestaan; die armenzorg en politiemaatregelen verdwijnen, want het worden thans strafgestichten en strafkoloniën. Ten gevolge van deze wet zal de toestand uit den aard der zaak veranderen. Men kan echter geene vergelijking maken tusschen den bestaanden toestand en eenen nieuwen, waarvan de gevolgen thans nog niet kunnen worden overzien.

De geachte spreker zeide ook dat de Regeering ten onrechte uitsluitend gewezen heeft op het tuchthuis te Leeuwarden, dat het karakter van eene gevangenis, als het werkinrichting wordt, zal verliezen.

Volkomen juist; maar dan vraag ik, indien ik met de redeneering van den geachten afgevaardigde wilde medegaan: welke genoegens, welken aangenamen toestand wil men dan toch in die gevangenis voor de veroordeelde bedelaars scheppen? Moet men hen laten rooken? Zou men meenen dat dit tegenwoordig niet gebeurt en dat de veroordeelden niet alles uit de cantine kunnen bekomen, waarin zij lust hebben?

Dit is de bestaande toestand, en wanneer dus een bedelaar opgenomen wordt in de gevangenis te Hoorn, te Leeuwarden of waar ook, dan zal hij geen anderen toestand vinden dan dien, welke voor de zwaarste misdadigers bestaat. Ik zie niet in hoe men voor een veroordeelden bedelaar een tuchthuis in een aangenaam verblijf zou kunnen herscheppen. Wanneer er sprake kan zijn van illusie, dan geloof ik dat de voorstellers van het amendement Van Eck zich te veel illusiën maken en niet de Minister, die een tegenovergesteld voorstel heeft gedaan.

[Het amendement van den heer VAN ECK werd verworpen met 64 tegen 7 stemmen.]

Eindverslag van de Eerste Kamer.

Het systeem, door den Minister gevolgd ten opzichte van de Rijkswerkinrichtingen, werd door vele leden met ingenomenheid begroet — de afscheiding van de onhandelbaarste individuen van het gros der verpleegden, en hunne plaatsing te Hoorn, onder een strenger regime, zal, naar hunne meening, in menig opzicht gunstig werken.

Er werd echter op gewezen dat de toepassing zoo zal moeten worden geregeld dat onnoodige kosten van vervoer worden vermeden.

Enkele leden daarentegen waren minder ingenomen met de regeling der Rijkswerkinrichtingen; zij zagen in de inrichting te Hoorn eene

afwijking van het beginsel door den Minister op den voorgrond gesteld en zouden de voorkeur hebben gegeven aan de regeling door den oud-Minister MODDERMAN voorgedragen. Zij hadden liever de oude koloniën geheel opgeruimd gezien. Die inrichtingen toch hebben, zooals uit de resultaten blijkt, zeer ongunstig gewerkt, en er bestaat twijfel of in dien ongunstigen toestand verbetering aangebracht, of de recidive beperkt en of de bevolking meer tot ingetogenheid en arbeidzaamheid gebracht zal worden, dan tot dusverre het geval is geweest.

Ook zal de voorgestelde regeling volgens de laatstgenoemde leden financieel nadeelig zijn. Men zal aan de eene zijde missen de voordeelen anders uit den verkoop der koloniën te wachten en men zal aan de andere zijde de kosten hebben te dragen noodig voor de verbetering der aldaar bestaande en in slechten toestand verkeerende gebouwen.

Met nadruk wezen deze leden ook op de kosten die het vervoer van verpleegden tusschen Veenhuizen en Hoorn zal ten gevolge hebben. Daarbij merkten zij op dat de gunstige invloed van de overplaatsing naar Hoorn op de bevolking der inrichtingen zeer problematiek is en dat het stelsel, om de beslissing ten opzichte van zoodanige overplaatsing te doen afhangen van een raad van toezicht, vicieus schijnt. Alleen ten gevolge van een rechterlijk vonnis zoude, naar hunne meening, tusschen de veroordeelden zoodanige onderscheiding mogen worden gemaakt.

De beschouwingen van deze leden bleef echter niet zonder krachtige tegenspraak.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(28 December 1883.)

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Ik mag er mij in verheugen dat vele leden dezer Vergadering zich hebben vereenigd met het denkbeeld der Regeering omtrent de Rijkswerkinrichtingen.

Welke de toestand vroeger moge geweest zijn, gelukkig kan ik thans mededeelen dat merkbare verbetering reeds eenige jaren kan geconstateerd worden. Echter heeft men nog altijd te kampen met het tweeledig stelsel van straf en van armenzorg. Wanneer het Wetboek van Strafrecht is ingevoerd, vervalt deze laatste en blijft alleen de zuivere strafkolonie over. Dan zal de Regeering, naar ik vertrouw, in staat zijn in den toestand, zoo die nog te wenschen laat, verbetering aan te brengen door strengere maatregelen in toepassing te brengen. Het mag niet worden ontkend, dat oogenschijnlijk mijn voorstel voor de schatkist nadeeliger is dan dat van den Minister Modderman, die eene opbrengst van 500.000 gulden had geraamd bij verkoop der gestichten te Veenhuizen en Ommerschans. Hier staat echter tegenover dat de werkelijke opbrengst waarschijnlijk niet hooger zoude zijn dan driemaal honderdduizend gulden en er wederom elders meerdere kosten moesten gemaakt worden; onder anderen zou men aan den Kruisberg hebben moeten aanbouwen, en te Veere of elders eene werkinrichting oprichten. De Minister Modderman raamde daarvoor te Doetinchem 100.000 en te Veere 118.000 gulden, te zamen derhalve 218.000 gulden, eene som die thans wordt uitgespaard en in mindering komt van de bate van 300.000 gulden. Men vergete daarbij echter niet dat de jaarlijks terugkeerende kosten van verpleging aanzienlijk minder zullen zijn te Veenhuizen, want wanneer men de veroordeelde bedelaars en dronkaards wil plaatsen in eene gevangenis, mag men berekenen dat voor onderhoud per dag moet worden gegeven 63 cents ongeveer, terwijl dit in Veenhuizen en Ommerschans slechts 28 cents

bedraagt, eene jaarlijksche besparing derhalve, die nog al eenig gewicht in de schaal legt. De jaarlijks terugkeerende meerdere uitgaven zouden bedragen 211 600 gulden, hetgeen over eenige jaren genomen, eene zeer aanzienlijke som wordt, die van de belastingschuldigen moet worden gevorderd.

Enkele leden hebben zich weinig ingenomen getoond met het denkbeeld om, als disciplinaire maatregel, onwillige, ongehoorzame en luie bedelaars, die zich te Veenhuizen aan een strafwaardig vergrijp schuldig maken, naar Hoorn te zenden. Bij het Koninklijk besluit van 25 Augustus 1862 heeft de raad van tucht de bevoegdheid om thans 7 dagen celstraf op te leggen, terwijl in België, bij Koninklijk besluit van 7 Februari 1875, de Regeering de macht heeft om bij het minste vergrijp de bedelaars die te Hoogstraten en Merxplas worden verpleegd gedurende den geheelen straftijd te zenden naar de gevangenis.

Nu acht ik het raadzaam in deze een middenweg te bewandelen en bijv. de ongehoorzamen voor eenige weken, desnoods eenige maanden, te Hoorn onder strenger toezicht te brengen. De opmerking omtrent de transportkosten in het Verslag gemaakt, is, geloof ik, niet geheel juist, want volgens art. 46 der wet van 9 April 1875 op de spoorwegen moeten de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij en de Staatsspoorwegen gratis vervoer geven aan gevangenen en hunne geleiders. Die transportkosten zullen zich dus tot een minimum herleiden.

De heer VAN ROIJEN: Het heeft mij zeer verwonderd, dat bij niemand de vraag is opgekomen, of het niet beter was in het geheel geen werkinrichtingen te hebben. Bij de overweging van deze vraag ben ik tot de conclusie gekomen dat het inderdaad beter is in het geheel geen Rijkswerkinrichtingen te hebben. Ik wensch hierbij al dadelijk te coupeeren de exceptie van niet-ontvankelijkheid, die tegen mij zou kunnen worden ingebracht met een beroep op het in 1881 aangenomen Wetboek van Strafrecht, waarbij den rechter de bevoegdheid is gegeven bedelaars- en dronkaards-recidivisten naar Rijkswerkinrichtingen te verwijzen. Ik meen die exceptie te kunnen afwijzen met de mogelijkheid uit te spreken dat dat Strafwetboek nog in geen langen tijd in de rechtszaal zal dienen. Ik behoef slechts te herinneren aan veel wat nog vooraf zal moeten worden gedaan om de uitvoering mogelijk te maken. Maar behalve dat wacht ons nog heel wat arbeid. Komt de aangekondigde grondwetsherziening tot stand, dan is wijziging van menige organieke wet wellicht noodzakelijk. Geruime tijd kan dus nog verloopen eer dat Strafwetboek wordt ingevoerd. In dien tijd nu kunnen de meeningen omtrent het strafrecht aanzienlijke wijzigingen ondergaan. In dien tijd kan men ook komen tot de overtuiging dat het beter is geen Rijkswerkinrichtingen te hebben, maar met de delinquenten af te rekenen op de gewone wijze.

Dat wil zeggen: dat men bedelaars en dronkaards die gevaarlijk zijn voor de openbare orde, voor zoo geruimen tijd isoleert als noodig zal worden geacht, maar dat men voor hen geene afzonderlijke inrichtingen in het leven heeft te roepen.

De Rijkswerkinrichtingen, hoe ook georganiseerd, zullen ten gevolge hebben dat een massa leegloopers daarin hunne toevlucht zullen zoeken, zooals dat in de Tweede Kamer door verscheidene leden geschetst is.

Maar wanneer daarentegen de Rijkswerkinrichtingen aan het doel, aan het ideaal, dat men zich daarvan maakt, werkelijk mochten beantwoorden, wanneer men daar eene nijvere, werkzame bevolking zal vinden, dan zal zij eene machtige concurrentie vormen tegen de particuliere nijverheid.

Eindelijk wensch ik er ook op te wijzen dat, wanneer het Wetboek van Strafrecht ingevoerd wordt, de Rijkswerkinrichtingen alleen zullen worden benuttigd ten aanzien van bedelaars en dronkaards, die tot werken in staat zijn.

En nu heb ik aan mij zelven de vraag gesteld: zal de rechter in elk speciaal

geval die capaciteit om te werken onderzoeken en tot eene beslissing brengen? Hoe zal de rechter tot de wetenschap komen dat die capaciteit tot arbeiden al of niet bestaat? Moet die capaciteit bewezen worden langs den gewonen weg van de regelen omtrent het bewijs? Ik geloof dat dit in de practijk tot groote bezwaren aanleiding zou geven.

De heer SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE: Instemmende met het voornemen der vorige Regeering ten opzichte van de Rijkswerkinrichtingen, ben ik teleurgesteld door de wijzigingen in deze aangebracht; de gronden daarvoor zoowel vroeger als thans door deze Regeering aangevoerd, komen mij niet afdoende voor.

De voornaamste grond toch dien de Minister heeft aangegeven, was dat de Rijkswerkinrichtingen niet wezenlijk van gevangenissen zouden verschilllen, en dus in strijd met de strafwet zijn...

Het kan niet ontkend worden dat er voldoende gelegenheid bestaat, om zoodanig onderscheid te vinden in de tucht, in het loon, in voeding en in toekenning van meer of minder vrijheid enz.

Vreesde nu de Regeering dat het onderscheid nog niet groot genoeg zou zijn, dan zou ik meenen, dat het middel kon gevonden worden in scherper tucht en een minder aangenaam leven in de gevangenis, hetgeen tevens recidiven bij deze inrichting zou kunnen beperken.

Maar bovendien, de Regeering wijst het huis van correctie te Hoorn als Rijkswerkinrichting aan.

Indien het nu in strijd met de strafwet moet geacht worden om drie Rijkswerkinrichtingen, zonder veldarbeid, te hebben in gebouwen als te Hoorn, Leeuwarden en Veere, dan moet het evenzeer met de strafwet strijden om slechts één van zoodanige inrichtingen te hebben te Hoorn.

Hier kan niet de quantiteit maar moet de qualiteit beslissen, waar het eene vraag van beginsel geldt, de vraag van strijd al dan niet met de wet.

De Regeering heeft dan ook erkend, dat dadelijke opzending naar Hoorn in strijd zou zijn met de wet, niet echter als maatregel van tucht, als disciplinaire straf. Op welk beginsel, mag ik vragen, berust deze onderscheiding? Indien toch dadelijke opzending van een recidivist-bedelaar naar Hoorn niet geoorloofd is, *omdat* het *gevangenisstraf* is, dan is het evenzeer met de wet in strijd zulks toe te passen als disciplinaire straf. Evenmin toch kan het dan geacht worden met de wet te strooken om als disciplinaire straf *gevangenisstraf* op te leggen, en de laatste is het in het stelsel der Regeering.

Ik meen daarom dit dilemma te mogen stellen: of het voorstel van Rijks-werkinrichtingen te Hoorn, Leeuwarden en Veere is niet in strijd met de strafwet, en dan vervalt het groote bezwaar der Regeering; of het is er wel mede in strijd, en dan is zulks principieel ook met éene inrichting te Hoorn het geval.

Dit wat het beginsel betreft. Nu de practijk.

Veenhuizen, het is bekend, was altijd eene slechte inrichting, en de tegenwoordige toestand is nog verre van voldoende Zoo even heeft de Minister van Justitie er ons op gewezen dat er merkbare verbetering bestaat, maar Zijne Excellentie erkende reeds vroeger dat Veenhuizen als strafgesticht eigenlijk niet deugt. Eene radicale hervorming waardoor het als strafgesticht geschikt zou worden kan, het is in confesso, om locale en financieele redenen als onmogelijk beschouwd worden. Het ligt dus ook niet in het voornemen om zulk eene radicale verandering tot stand te brengen.

De Regeering heeft te kennen gegeven, dat Veenhuizen in hoofdzaak zal blijven wat het is. Afdoende verbetering wordt eigenlijk alleen verwacht van de gunstige gevolgen die eene latere opzending naar Hoorn zal hebben, die den veroordeelde

als bedreiging steeds boven het hoofd zal hangen. Zal die verbetering afdoende zijn? De cijfers moeten daarop een ontkennend antwoord doen geven. Van de 1730 verpleegden, die zich op 31 December 1880 te Veenhuizen bevonden, waren er 1536 voor de 4de tot de 18de maal; een jaar later van de 2954, 1636 voor de 4de tot de 18de maal. Nu meen ik toch te moeten aannemen, dat recidivisten voor de 4de tot de 18de maal, wel als verstokte recidivisten kunnen beschouwd worden, die alleszins in de termen vallen voor het minder aangenaam verblijf te Hoorn. Dit ligt echter niet in de bedoeling. Het voornemen is om Veenhuizen als hoofdinrichting en Hoorn als bijinrichting te behouden, maar op die wijze zal Hoorn toch nooit iets anders zijn dan een palliatief en eene radicale verbetering in de inrichtingen, zooals wij hoopten, dat na invoering van het strafwetboek zou plaats hebben, is niet te verwachten.

Van een utiliteitsstandpunt beschouwd, heeft de Regeering voorts gewezen op drieërlei belangen, die beter zouden behartigd worden, namelijk het belang van de bedelaars zelf, het belang van de samenleving en het belang van de schatkist.

Het belang van de bedelaars zelf.

Uit een medisch oogpunt moge het heilzame van den veldarbeid goedkeuring verdienen, maar niet het heilzame voor hun hooger geldend zedelijk welzijn, om in tegenstelling met zooveel niet-veroordeelden in de maatschappij, goed gevoed, gekleed en gehuisvest, eigenlijk niet meer te arbeiden dan zij zelf verkiezen; heilzamer voor dat zedelijk welzijn straf te voelen en zoodoende gedrongen te worden zich te verbeteren.

Het belang van de samenleving.

Dit belang brengt, dunkt mij, mede, om het getal veroordeelden te verminderen, en geen zoodanige regeling te treffen, waarbij op indirecte wijze luiheid en recidive worden aangewakkerd, en dat dit werkelijk het geval is, toonen de cijfers aan. Eene inrichting toch waarvan 85 pct. uit recidivisten bestaat veroordeelt zich zelf.

Eindelijk het financiëel belang van den Staat.

De kosten van aanleg en van inrichting zal ik laten rusten. De Minister van Justitie heeft ons zoo even aangetoond, dat de voordeelen die de verkoop van Veenhuizen zou opleveren, zouden worden geabsorbeerd door de kosten van den bouw van andere gestichten. Ik bepaal mij tot de jaarlijks terugkeerende kosten van verpleging. Daaromtrent heeft de heer Minister ons medegedeeld, dat die per hoofd te Veenhuizen slechts 28 cent bedragen en in de gevangenissen 63 cent. Hoe dit mogelijk is als alle gegevens in aanmerking worden genomen, komt raadselachtig voor, omdat toch de voeding der verpleegden wel niet minder zal zijn dan die der gevangenen.

Ik meen echter de oplossing van het raadsel gevonden te hebben in het antwoord van den heer Minister van Justitie bij de behandeling van de begrooting van Ommerschans en Veenhuizen.

Daarbij heeft de Minister te kennen gegeven, dat al de producten van veeteelt en landbouw, die door de verpleegden werden verbruikt, niet onder de middelen en dus ook niet onder de uitgaven worden gerekend. Wanneer men dit in aanmerking neemt, dan zal ook het cijfer voor onderhoud van de verpleegden stijgen.

Maar bovendien, al bestond er verschil dan nog zou de conclusie niet opgaan. Ongetwijfeld toch, zou bij strengere gestichten het aantal veroordeelden veel geringer zijn. De recidive-cijfers van 85 pct. voor de gestichten en 23 pct. voor de gevangenis geven te meer grond dit te verwachten.

Het financiëel belang van den Staat is dus bij deze regeling niet betrokken.

Mijne bezorgdheid blijft ten slotte bestaan, dat wij van de voorgestelde Rijkswerkinrichtingen niet meer voldoening zullen hebben dan met de bedelaarsgestichten het geval is geweest.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: De geachte afgevaardigde uit Groningen heeft eene zeer belangrijke bedenking tegen dit wetsontwerp in het midden gebracht; hij zou het namelijk wenschelijk achten dat de Rijkswerkinrichtingen vervielen, en hij heeft getracht het bewijs te leveren, dat die inrichtingen eigenlijk bij ons strafrecht niet noodig zijn.

Wat daarvan zij, ik moet den geachten afgevaardigde doen opmerken dat de Regeering op dit oogenblik daaraan zeer weinig kan doen en het al dan niet wenschelijke van die inrichtingen niet meer behoeft te betoogen.

Bij artikel 32 van het Wetboek van Strafrecht is bepaald, dat er werkinrichtingen zullen zijn, en bij artikel 434 onder welke omstandigheden men in zoo danige inrichting kan worden geplaatst. Bij de mogelijkheid nu, dat reeds aan het einde van het volgend jaar het Wetboek van Strafrecht zal worden ingevoerd, geloof ik dat thans die maatregelen moeten genomen worden, welke eene behoorlijke toepassing van dat wetboek mogelijk maken.

Het bezwaar, dat thans tegen die werkinrichtingen wordt aangevoerd is bij de behandeling van het Wetboek van Strafrecht niet aangevoerd, en zelfs moet ik den geachten afgevaardigde nog op de omstandigheid wijzen, dat *na* de aanneming van het Wetboek van Strafrecht door de beide Kamers der Staten-Generaal de Regeering nog een wetsontwerp heeft ingediend, waarin van werkinrichtingen wordt gesproken, namelijk bij de drankwet. Ook toen is tegen die inrichtingen niet geprotesteerd.

Bij de behandeling van die wet was het nog mogelijk geweest om op deze questie terug te komen, maar het is niet geschied.

Ik geloof dat de tegenwoordige Regeering niet anders kan handelen dan zij doet: handhaven hetgeen in de wet geschreven staat.

De geachte afgevaardigde heeft gewezen op de bepaling van art. 434, dat alleen degeen die tot werken in staat is, verwezen zal worden naar de werkinrichting. Hij vraagt hoe de rechter dit zal uitmaken.

Dat onderzoek zal, geloof ik, niet zoo moeilijk zijn als het schijnt. Wanneer de rechter een man van 30, 40 of 50 jaar voor zich ziet, met een gezond en sterk voorkomen, dan is er wel eenige reden om aan te nemen, dat hij tot werken in staat zal zijn. Vooral zal dit klemmen, wanneer een betrekkelijk jeugdige dronkaard moet veroordeeld worden, hetgeen ik hoop dat na een goede regeling van de Rijkswerkinrichtingen, herhaalde malen zal geschieden, om daardoor de dronkenschap tegen te gaan en de ongelukkigen, die met die kwaal behebt zijn, te genezen.

De geachte afgevaardigde eindigde met de hoop uit te spreken, dat geene belangrijke kosten voor de gevangenissen zullen worden gemaakt, vóór dat het tijdstip bepaald is, waarop het Wetboek van Strafrecht zal worden ingevoerd.

Zoo even heb ik aangetoond, dat de groote kosten voor het gevangeniswezen reeds gevoteerd zijn....

De geachte afgevaardigde uit Gelderland, de heer Schimmelpenninck van der Oye, heeft enkele bedenkingen tegen de Rijkswerkinrichtingen in het midden gebracht.

Hij wenschte, dat de Regeering het stelsel van den vorigen Minister zou hebben omhelsd en dus de werkinrichtingen geplaatst in gevangenissen.

Ik geloof, dat dit onmogelijk was. De Minister die het wetsontwerp, dat thans het Wetboek van Strafrecht is, destijds heeft ingediend, zeide — en dit is zeer opmerkenswaardig — in zijne Memorie van Toelichting, naar aanleiding van art. 32: „Men breke met het tegenwoordige tweeslachtige stelsel van vereeniging van armenzorg en straf. Die werkinrichtingen die voor rekening van den Staat worden onderhouden, moeten zuivere strafkoloniën zijn."

Dit staat in de Memorie van Toelichting, en wanneer ik nu in mijne verbeel-

ding voor mij leg den platten grond van het tuchthuis te Leeuwarden en ik bedenk het woord van den Minister Modderman: dat het als het ware gebouwd is voor werkinrichting, dan kan ik mij met geen mogelijkheid voorstellen hoe men daarvan eene strafkolonie zoude kunnen maken.

Wanneer ik toch het woord *strafkolonie* goed begrijp, dan beteekent het eene gevangenis met omliggend terrein om te werken. De gevangenis te Leeuwarden nu is, met uitzondering van eene kleine wandelplaats, geheel door de muren ingesloten, zoodat het in strijd met de uitlegging van zuivere Hollandsche woorden zou zijn, wanneer men beweerde, dat het tuchthuis ooit voor strafkolonie zou kunnen ingericht worden.

De vorige geachte spreker heeft drie zaken bestreden, waarop de Regeering gewezen heeft bij haar voorstel om de werkinrichting te Veenhuizen te doen plaatsen.

Vooreerst het belang van de bedelaars zelven. Ik geloof, dat in den tegenwoordigen tijd, vooral in deze maanden, het in groote steden zeer moeilijk is werk te vinden.

In de groote centra van Nederland loopen op het oogenblik duizenden arbeiders ledig, omdat zij geen werk kunnen vinden. En waarom? Omdat zij niet anders in staat zijn dan om fabriekmatigen arbeid te verrichten. Maar diezelfde menschen, die thans ledig loopen, zouden op menige plaats in het vaderland werk kunnen vinden, als zij in staat waren in den grond te werken. Maar doordat alles naar de steden dringt, is onze landelijke toestand zelfs van dien aard, dat men des zomers in Noordholland Belgische werklieden laat komen, in plaats dat men zich zou kunnen redden met de Nederlanders.

Nu is het natuurlijk niet de roeping van onzen Staat om zich daarmede in te laten. Maar wanneer wij de macht hebben om de circa 2000 veroordeelde bedelaars, die er jaarlijks zullen komen, te leeren werken op het land en hen te gewennen zelfs zwaar werk te verrichten, dan geloof ik dat wij althans die personen de gelegenheid zullen geven, later hun brood op eene eerlijke wijze te verdienen.

In de tweede plaats heeft de geachte spreker de vraag gedaan, of het in het belang van de samenleving was, die bedelaars in werkinrichtingen te plaatsen. Ik meen bepaald die vraag bevestigend te moeten beantwoorden, want wat zou het gevolg zijn wanneer het denkbeeld van mijn voorganger ware doorgegaan en het tuchthuis te Leeuwarden ware aangewezen als werkinrichting? Dan zoude de straf van opzending naar die werkinrichting zich bepaald hebben tot het minimum van den tijd bij de wet bepaald, omdat hoogstwaarschijnlijk de rechter door den korten duur een vergoeding zoude gegeven hebben voor de zwaarte van de straf. Terwijl het juist bij bedelarij en dronkenschap noodig is de veroordeelden langen tijd uit de samenleving verwijderd te houden.

Het is opmerkenswaardig dat de oude criminalisten er in denzelfden geest over hebben gedacht. Ik zal daarvan slechts één voorbeeld aanhalen, de wet van 24 Vendémiaire jaar II. In den 4den titel, 7de artikel, van die wet leest men, dat de recidivisten van bedelarij worden veroordeeld tot de „*peine de transportation*" voor ten minste acht jaren. Zoo heeft men in Frankrijk gerekend, dat het belang van de maatschappij vorderde, dat degeen die onwillig is om te werken, gedurende een langen tijd het met kracht moet leeren.

Eindelijk heeft de geachte afgevaardigde mijne berekeningen in twijfel getrokken en gemeend dat uit die opgaven misschien onjuiste conclusiën werden afgeleid.

Die twijfel is ongegrond. Werkelijk heeft de verpleging in de gestichten Ommerschans en Veenhuizen in 1882 per dag niet meer aan den Staat gekost dan ruim 28 cent de persoon, terwijl voor de verpleging der gevangenen te Leeuwarden en in de andere gevangenissen veel meer betaald is.

Eindelijk de vraag of de wet eene andere regeling toelaat en of uit dat oogpunt de werkinrichting in eene gevangenis is toegelaten. Ik ben overtuigd van het tegendeel, en wensch slechts te wijzen op twee bepalingen der wet.

Vooreerst art. 9, de onderscheiding in hoofdstraf en in bijkomende straf. Dit artikel noemt als hoofdstraf: gevangenis, hechtenis, geldboete; bijkomende straf: de werkinrichting. Het is duidelijk dat de wetgever bedoeld heeft dat de bijkomende straf niet zwaarder zou zijn dan de hoofdstraf. Die hoofdstraf is bij bedelarij reeds niet zwaar; want het is de hechtenisstraf waarbij de veroordeelde het werk mag verrichten dat hij wil; hij zelf doet eene keuze, en de opbrengst van dat werk is ook voor hem. Nu zou daarop het verblijf in de gevangenis moeten volgen. Het komt mij voor, dat dit bij het artikel niet bedoeld kan zijn.

Verder mag ik wijzen op art. 32 eerste alinea, waar de duur geregeld is van de opzending naar de werkinrichting, zijnde minstens drie maanden, terwijl bij alle mogelijke andere misdrijven of overtredingen het minimum is één dag, zelfs koningsmoord en landverraad kan met een dag gevangenis gestraft worden. Hierin ligt een sterk bewijs, dat de aard van die straf moet verschillen van die der gevangenisstraf.

Moeilijk komt het mij ook voor eene goede regeling te treffen voor het werk. Men heeft nu reeds moeite om altijd werk te vinden en om het af te zetten, hoewel het getal gevangenen in Leeuwarden, Hoorn en Leiden beperkt is. In het voorjaar te Leeuwarden zijnde, werd mij eene uitnemend bewerkte partij matten getoond, waarvoor men evenwel geen koopers kon vinden, en uit vrees dat zij zouden verweeren heb ik met groote schade de geheele partij eenige maanden geleden moeten wegdoen voor misschien de helft van de waarde.

Te recht mag de vraag worden gedaan: wanneer het getal gevangenen nu slechts eenige honderden bedraagt en moeilijkheden geeft, hoe zal het gaan wanneer er een paar duizend zullen zijn? Wellicht zoude men met eenig recht de klachten van de particuliere industrie vernemen.

De heer VAN ROIJEN: Het schijnt dat de Minister zich vergist heeft in de strekking van mijn betoog. Ik heb niet bedoeld eene afkeuring uit te spreken over de houding van den Minister, die met dit wetsontwerp bij de Vertegenwoordiging komt; integendeel, ik ben overtuigd dat de Regeering haar plicht doet door uitvoering te geven aan het Wetboek van Strafrecht, dat eischt aanwijzing der gestichten waar gevangenis of hechtenis zal worden ondergaan en waar de dronkaards- en bedelaarsrecidivisten zullen worden heengezonden. De strekking van mijn betoog was, wijzende op het verschil dat zich voordoet, over de vraag waar de Rijkswerkinrichtingen zullen gevestigd zijn en hoe zij moeten zijn georganiseerd, dat geen uitgaven zullen worden gedaan voor Rijkswerkinrichtingen, zoolang het tijdstip van de invoering van het Wetboek van Strafrecht niet vaststaat.

Ik deel geenszins de illusie van den Minister dat die invoering tegen het einde van het volgend jaar zal kunnen plaats hebben. Ik wees reeds op de vele belemmeringen, die den Minister zullen beletten aan zijn voornemen gevolg te geven; op de financiëele wetgeving en op de mogelijke grondwetsherziening. Het tijdstip van genoemde invoering kan worden verhaast door een transitoiren maatregel, van welken aard dan ook, in de plaats te doen treden van den zeer omvangrijken arbeid die der Wetgevende Macht is aangeboden met betrekking tot het Wetboek van Strafvordering.

De Minister heeft getracht mijne bezwaren te wederleggen omdat de vraag, wie zal oordeelen en hoe dit geschieden zal ten aanzien van de capaciteit om te werken, bij hen die zullen worden opgezonden. De Minister verkondigde de leer dat alleen zij die naar de opvatting van den rechter kunnen werken zullen worden

opgezonden. Ik betwijfel of de rechter hier naar persoonlijke overtuiging zonder meer mag beslissen. Wanneer het openbaar ministerie requireert de opzending naar eene werkinrichting, dan zal het ook m. i. het bewijs moeten leveren dat de bedoelde capaciteit bij den op te zenden persoon bestaat, en dan zal de rechter moeten overwegen of het bewijs is geleverd dat de veroordeelde in staat zij om te werken Dit is echter een bezwaar dat nu verder niet behoeft te worden uitgewerkt; ik wenschte er slechts in het voorbijgaan op te wijzen, om aan te toonen dat in het wetboek zelf bezwaren zijn tegen de Rijkswerkinrichtingen. Het hoofdbezwaar is dit: Welk stelsel men aanneme, men steeds zal stuiten op groote moeilijkheden, terwijl de klachten der particuliere nijverheid zich zullen doen hooren als alles goed gaat.

De Minister heeft de Fransche wet van 24 Vendémiaire, an II, aangehaald. Zijne aanhaling bewijst de juistheid van mijn beweren omtrent de wisselende meeningen op strafrechtelijk gebied; ik heb, meen ik, te recht de mogelijkheid aangenomen dat eenmaal de tijd daar zal zijn dat de Staat de bedelaars- en dronkaards-recidivisten uit de maatschappij zal verbannen en in gevangenissen plaatsen. De tijd zal komen dat voor deze soort van delinquenten bepaalde soorten van gestichten niet zullen noodig zijn.

Op mijn standpunt stel ik mij geen partij in de verschillende stelsels. Eene zaak heeft mij in de rede van den Minister getroffen. De Minister zeide dat in deze maand zoo veel lieden in de steden ledig loopen, die op het platteland zouden kunnen worden opgenomen, om hun daar arbeid te geven.

Ik heb mij over die illusie verbaasd. De geniale oprichter der Maatschappij van Weldadigheid meende dat men van zulke menschen daar groot voordeel zou kunnen trekken. Zij bleken echter voor den veldarbeid geheel ongeschikt, en de poging van Van den Bosch mislukte geheel.

De heer SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE: Het welwillend antwoord van den Minister heb ik met meer waardeering dan instemming gehoord. Z. E heeft mijns inziens niet aangetoond dat het ongeoorloofd zoude zijn om recidivistenbedelaars terstond te plaatsen in strafgestichten, die eenmaal als gevangenis worden gebruikt; maar daarentegen wel geoorloofd, diezelfde bedelaars daarin te plaatsen als maatregel van tucht. Bij de schrikwekkende voorstelling, die de Minister heeft gegeven om het tuchthuis te Leeuwarden te bezigen als Rijkswerkinrichting, is Z. E. mijns inziens te veel afgegaan op den term van strafkolonie, bij de Memorie van Toelichting op het ontwerp-strafwetboek gebezigd, maar die niet in de wet voorkomt. De wet spreekt van strafgestichten, en men kan van hetgeen nu Rijkswerkinrichting heet, zeggen, dat daaraan geen veldarbeid is verbonden.

Voorts heeft de Minister gezegd, dat het belang van de bedelaars medebracht om diegenen die geen werk hadden, te plaatsen in dergelijke inrichtingen en hen zoodoende in staat te stellen nuttig werkzaam te zijn voor de maatschappij.

Wanneer dit mogelijk ware, zou het wenschelijk zijn, maar de ervaring bewijst juist het tegendeel, dat namelijk de verpleegden te Veenhuizen ten eenen male ongeschikt zijn om later hun brood in de maatschappij te verdienen.

Wat de belangen der samenleving betreft, heeft de Minister een argument aangevoerd, dat juist pleit voor mijne opvatting van strengere behandeling. Waar de wet van Vendémiaire, an II, bepaalt dat bedelaars 8 jaar lang kunnen worden veroordeeld tot „peine de transportation", kan het niet te veel geëischt zijn, wanneer ik verlang eene eenigszins strengere behandeling dan te Veenhuizen.

Wat de belangen der schatkist betreft, daar bevestigt het antwoord van den heer Minister mijne opvatting. Volgens den Minister vergeet ik, dat men hier te doen heeft met eigen exploitatie, terwijl die, mijns inziens, juist het verschil verklaart waarop de Regeering wees.

Wat ik beweerde is juist, dat wanneer het geene eigene exploitatie is, waar men hetgeen veeteelt en landbouw oplevert, voor eigen verbruik aanwendt, maar niet in rekening brengt, de uitgaven hooger moeten geschat worden en het verschil zal verdwijnen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Slechts een enkel woord, in de eerste plaats om den heer Van Roijen te beantwoorden. Hij heeft den wensch geuit, dat er geene uitgaven zouden worden gedaan voor de Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen en te Ommerschans vóór het tijdstip van de invoering van het Strafwetboek was bepaald. Ik moet erkennen dat ik het eerst den geachten spreker niet juist had gevat; anders had ik hem reeds dadelijk geantwoord, dat door mij uit eigen beweging eene som van *f* 100 000 van het vierde hoofdstuk is afgenomen, omdat ik geloof, dat het beter is nog eens nauwkeurig na te gaan, welke veranderingen te Veenhuizen zullen noodig zijn, vóór dat die som verwerkt wordt. Wat de veranderingen betreft die te Ommerschans moeten plaats hebben, zij zullen grootendeels bestaan in het afbreken. Daar behoeft slechts zeer weinig te worden gebouwd; enkele gebouwen kunnen vervallen.

De geachte spreker heeft ook gewezen op het Wetboek van Strafvordering en eenige andere wetten, die door de Regeering zijn ingediend, en meende dat die op eene te omslachtige wijze zijn ingericht. Gedeeltelijk slechts heb ik schuld van de indiening van het wetsontwerp, houdende veranderingen in sommige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering, maar de overige wetsontwerpen zijn door den Minister Modderman ingediend.

Eindelijk moet ik mijne verontschuldiging aanbieden aan den heer Schimmelpenninck van der Oye dat ik geen antwoord gaf op zijne opmerkingen omtrent Hoorn. De geachte spreker wijst er te recht op dat als de Regeering aan den eenen kant tracht aan te toonen dat eene strafgevangenis niet kan zijn eene werkinrichting in den geest van de wet, dan ook Hoorn niet zou kunnen dienen als werkinrichting voor veroordeelde bedelaars. De toestand van het oogenblik toont reeds aan dat het wel kan, want men moet een onderscheid maken tusschen de bepalingen van de wet en een disciplinairen maatregel dien men wenscht te nemen. Hoorn strekt alleen ter vervanging van het tegenwoordige cachot of van de cel, dien men veroordeelde bedelaars oplegt indien zij zich aan strafbare feiten schuldig maken. Het is een disciplinaire maatregel min of meer in het groot, waarbij men evenwel niet zoo ver gaat als thans in België, waar de Regeering de macht heeft gedurende den geheelen straftijd de bedelaars in de gevangenis op te sluiten.

De geachte spreker heeft beweerd dat de ondervinding leert, dat de resultaten op het oogenblik te Veenhuizen niet gunstig zijn, dat er vele gevallen van recidive voorkomen. Hij meende dat ik mij illusiën maakte over den toestand in het vervolg. Ik moet nog eens herhalen, dat men thans heeft een tweeslachtig stelsel, — van armenzorg en van straf. Daarmede moet gebroken worden. Er moeten strengere maatregelen genomen worden, en dat kan ook geschieden.

Ik stel mij er werkelijk veel van voor, als Veenhuizen blijft bestaan, met het aanbrengen van eenige wijzigingen in de betaling van den arbeid en in het opleggen van zwaarder werk eenen goeden toestand in het leven te roepen.

In 1886 kwam art. 8 in de Staten-Generaal nader in overweging bij de behandeling van en de beraadslaging over de

Wet van 28 Augustus 1886 (Staatsblad n⁰. 130) houdende aanvulling en wijziging der wet van 3 Januari 1884 (Staatsblad n⁰. 3), tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan en van aanverwante gestichten.

[Zie het overige der geschiedenis dezer wet, hiervoor bij art. 7 bl. 175 en hierachter bij art. 10.]

Eindverslag van de Tweede Kamer.

[Zie het voorafgaande bij art. 7, hiervoor bl. 177.]

In verband hiermede meenden sommigen aan den Minister de vraag te moeten doen, of van de localiteit, te Hoorn aanwezig en thans voor huis van correctie in gebruik, niet meer partij zou kunnen worden getrokken dan thans in de plannen schijnt te liggen. De gebouwen te Hoorn zijn zeer uitgestrekt; tienduizenden guldens zijn er in de laatste jaren aan ten koste gelegd. Men vindt er 37 luchtige werkzalen, voor verschillende takken van arbeid ingericht, en die ook eene uitnemende gelegenheid voor het vakonderwijs, bedoeld in art. 17 van de wet van 14 April 1886 (*Staatsblad* n⁰. 62) zouden aanbieden. Verder de noodige werkplaatsen voor grondstoffen en fabrikanten, voortreffelijke inrichtingen voor spijsbereiding, verlichting en verwarming, zoo ook voor hospitaal, apotheek, godsdienstoefening en al wat verder noodig is; voor nachtverblijf is er een brandvrij gebouw met 364 ijzeren afgesloten alkoven; voor beweging ontbreekt de noodige ruimte niet. Het geheel wekt de bewondering van bezoekers, ook vreemdelingen, op.

Toch schijnt de Regeering voornemens te zijn dat alles nagenoeg ongebruikt te laten. Althans het personeel is voor verreweg het grootste deel in den laatsten tijd verplaatst. Nog slechts enkele beambten zijn aan de inrichting verbonden.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(12 Augustus 1886.)

[ALGEMEENE BERAADSLAGINGEN.]

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Het Eindverslag op den voet volgende, heb ik de eer mede te deelen:

[Zie het aan dit gedeelte voorafgaande en daarop volgende, hiervoor bij art. 7 bl. 177.]

3. *Klacht dat van de schoone en uitgebreide lokalen van het huis van correctie te Hoorn, wanneer die te rekenen van 1 September tot Rijkswerkinrichting zijn bestemd, weinig partij zal worden getrokken.*

Ik ben niet bij machte om aan die klacht te gemoet te komen. Uit de geschiedenis der wet — ik verwijs de Kamer slechts naar de blzz. 14—17 der Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag omtrent het tweede sectieonderzoek [hiervoor bl. 88—97] — blijkt, dat ik de Rijkswerkinrichting te *Hoorn* OP GROND DER

WET niet anders kan bestemmen dan tot opneming van hen, die zich in de Rijkswerkinrichtingen *Veenhuizen* ernstig misdragen.

De heer VAN DER KAAY: Ik wensch te vragen of ik den Minister goed verstaan heb, toen hij zeide, dat de wet hem verbiedt om in de Rijkswerkinrichting te Hoorn andere personen op te nemen, dan die zich in Veenhuizen misdragen hebben? Ik kan niet begrijpen hoe het mogelijk is, dat de wet dit den Minister zou verbieden. Ik meen maar eene wet te kennen, en dat is die welke de Rijkswerkinrichtingen aanwijst, en daar komt Hoorn voor onder de gewone Rijkswerkinrichtingen. In die wet wordt aan de inrichting te Hoorn geen bijzondere bestemming gegeven. Het staat dus den Minister vrij om als administratieve maatregel dat te doen wat hij heeft medegedeeld, maar ik begrijp niet hoe de wet zou verbieden ook andere personen op te nemen dan die zich misdragen hebben te Veenhuizen. Ik begrijp dat hij de bedelaars en landloopers onder een zeer streng toezicht wil brengen te Hoorn. Maar moet de inrichting te Hoorn daartoe *uitsluitend* dienen? Waarom kunnen bijv. te Hoorn ook geen personen gebracht worden die volkomen ongeschikt zijn voor veldarbeid, ofschoon men er eene bijzondere afdeeling voor strenge tucht, eene zoogenaamde eerste klasse vestigt? Daardoor wordt die inrichting niet geschandvlekt. Ik zou het zeer betreuren, wanneer door het voornemen van den Minister van het gesticht te Hoorn zoo weinig partij zou worden getrokken. Het gesticht kan 400 of 500 personen bevatten, en wanneer de plannen van den Minister doorgingen, zouden er misschien niet meer dan 100, 150 à 200 in komen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* [Ik] wensch den geachten afgevaardigde reeds dadelijk te antwoorden dat hij mij werkelijk goed verstaan heeft. Ik meen dat de wet mij persoonlijk verhindert aan Hoorn eene andere bestemming te geven, omdat, bij de behandeling van de wet, in de Memorie van Toelichting, aan mij die bestemming is aangegeven en de Vergadering zich na uitvoerige discussiën [bij art. 8, hiervoor bl. 196 enz.], daarmede heeft vereenigd.

Ik heb gedacht dat Hoorn zou bestemd blijven voor depot van discipline voor de veroordeelde dronkaards en bedelaars, die te Veenhuizen zich slecht gedroegen, en ik acht mij niet gerechtigd om mij van die verklaring schriftelijk en mondeling gegeven los te maken.

Wanneer nu echter de geachte afgevaardigde mij vraagt: is er geen gelegenheid om Hoorn op dit oogenblik, of na 1 September, nog op eene andere wijze te gebruiken, dan wil ik daarop niet ontkennend antwoorden. Wij zullen ruimte genoeg hebben om de veroordeelde dronkaards uit Ommerschans derwaarts te brengen en ze aan hetzelde régime te onderwerpen dat thans te Ommerschans heerscht; wanneer ik echter daartoe van mijne zijde het initiatief nam, dan zou dit bijna gelijkstaan met oneerlijkheid. De Kamer heeft mij de uitvoering der wet toevertrouwd in den zin, zooals schriftelijk en mondeling is gezegd; dus ik mag, al is de nu wenschelijk geoordeelde maatregel niet in strijd met de letter der wet, in de plannen geene wijziging brengen.

De heer W. VAN DEDEM: In hoever de Minister gebonden is, wil ik niet beoordeelen; maar ik beweer dat wanneer de Minister meent zonder bewijs van instemming van de Kamer niet te kunnen terugkomen van het plan om Hoorn uitsluitend tot depot van discipline te bestemmen, hij alsdan die instemming moet trachten uit te lokken.

Ik zal mij thans veroorloven bij de gronden, door den geachten afgevaardigde uit Alkmaar aangevoerd, nog een ander te voegen, en wel deze:

De opvatting van den toestand waarop de Minister vroeger zijn plan grondde, de voorstelling van den toestand, die de Kamer bewoog om zich bij dat plan neder te leggen, zijn geheel in strijd met de werkelijkheid.

Ik heb te veel achting voor het karakter van den Minister om te onderstellen dat hij ons vroeger iets verklaard heeft wat hij niet meende, maar dat is de vraag hier niet.

Ik herinner in de eerste plaats dat in het stuk, waarop de Minister zich zoo even beriep, de Memorie van Antwoord van het Voorloopig Verslag van het tweede onderzoek in de afdeelingen van de gestichtenwet, het volgende door hem werd verklaard:

„Houdt men dus Hoorn of eenig ander depot van discipline achter de hand, dan zou aan de *inrichting* der gebouwen te Veenhuizen niets veranderd behoeven te worden, en zou alleen moeten worden overgegaan tot het herstellen van hetgeen waarvoor men in den laatsten tijd, gedurende de onzekerheid over het al of niet voortbestaan der gestichten, te weinig onderhoudskosten heeft besteed. En hiervoor zou eene som van p.m. 2 ton worden gevorderd." [Zie hiervoor bl. 92.]

Niet lang daarna, na de aanneming der gestichtenwet kwam de Minister met de mededeeling dat voor een der gestichten te Veenhuizen een geheel nieuw in de plaats moest komen, eene mededeeling nog frappanter gemaakt door de toevoeging: „dat aan de noodzakelijkheid der geheele vernieuwing door niemand werd getwijfeld". Kort daarop volgde de mededeeling dat Veenhuizen II evenzoo moest worden geraseerd en geheel opnieuw opgetrokken; de kosten van reparatie was het niet meer waard. De uitgave, die te doen viel, zou dientengevolge van twee ton tot vier ton klimmen. En nu durf ik wel verzekeren dat het niet lang meer zal duren of de Minister komt met de mededeeling, dat ook Veenhuizen III moet worden geraseerd en vernieuwd. Want het dateert uit denzelfden tijd als Veenhuizen I en II en staat in soliditeit met deze vrij wel gelijk.

Naar den maatstaf van 's Ministers eigen berekening zullen er dan nog weder twee ton bijkomen. Dat, geloof ik, verandert den toestand, zooals die vroeger ons werd voorgesteld, al vrij aanmerkelijk.

Doch de Kamer heeft voor de vernieuwing der mannengestichten te Veenhuizen, met uitzondering van enkele bijgebouwen, nog geene gelden toegestaan (wat toegestaan is, geldt overigens de vernieuwing van Veenhuizen I, het vrouwengesticht). Voor de verpleging komt het dus op den toestand der bestaande gebouwen aan. Kon nu uit een oogpunt van verpleging worden toegegeven — daargelaten de bouwvalligheid — dat aan de inrichting der gebouwen te Veenhuizen niets veranderd zou behoeven te worden? Ook die bewering, Mijnheer de Voorzitter, is geheel met de werkelijkheid in strijd; de verpleging moet met de bestaande gebouwen ver blijven beneden de eischen des tijds, ver beneden de eischen waaraan onze gevangenissen voldoen. De bewering is even onjuist als die, welke de Minister bij de behandeling [van art. 21] van de wet van 14 April 1886 (*Staatsblad* n°. 62) aflegde, dat het verblijf te Hoorn uit den aard der zaak „een geheel ander, een somberder karakter" dan dat te Veenhuizen zou dragen.

De heeren zullen mij wel willen vergeven indien ik hieromtrent in enkele bijzonderheden treed. Ik ben daartoe in staat door een bezoek dat ik de vorige week aan Veenhuizen gebracht heb.

In Veenhuizen bestaan de woonvertrekken, tevens dienstdoende voor slaapvertrekken, uit zalen in den vorm van pijpenladen, die slechts van eene zijde lucht en licht ontvangen, naar mijne schatting niet veel meer dan 3 meter hoog. In de vertrekken worden 's avonds de hangmatten „gestreken" (zooals het heet) in twee rijen, hangmat aan hangmat, in de meeste lokalen tachtig ongeveer. Ik zal de Heeren niet behoeven te zeggen dat alleen een Zola in staat zou zijn om de atmospheer

te beschrijven, welke niettegenstaande enkele kleine luchtkokers 's nachts in die lokalen heerschen moet; wie op het gebied van het gevangeniswezen niet vreemd is, wie weet wat de natuur in mannengevangenissen pleegt uit te werken, zal mij ook wel willen toegeven dat de moreele atmospheer in die slaapzalen evenzoo een waardig onderwerp voor de pen van Zola zou zijn.

Boven de bedoelde zalen bevinden zich voor een groot deel de werkzalen — enkele zijn in afzonderlijke gebouwen — die niet meer kubieken inhoud hebben. Daar profiteert men van de atmospheer, die van onder door de vele reten opstijgt en er verder verontreinigd wordt. Ik zal mij hiertoe, hoewel niet bij gebreke van stof, bepalen wat de toestand te Veenhuizen betreft.

Nog een enkel woord over de bewering dat de toestand uit den aard der zaak te Hoorn somberder dan te Veenhuizen zou zijn.

Als eerste grond voor die bewering gaf de Minister op, dat te Veenhuizen een open binnenplaats van grooter afmeting dan die te Hoorn zou zijn. Het feit is waar. Maar te Hoorn is de binnenplaats toch nog plus minus 2000 vierk. meters, of wel een vijfde hectare groot, zoodat men moeilijk van een somber binnenplaatsje kan spreken.

Als tweede grond vermeldde de Minister dat de lokalen te Hoorn kleiner zouden zijn dan die te Veenhuizen. Voor een deel der lokalen is ook dat waar. Daartegenover staat echter, dat zij te Hoorn hooger zijn en van twee kanten overvloedig licht en lucht ontvangen. Wie heeft bovendien ooit gehoord dat lokalen grooter oppervlakte dan 40 à 100 vierk. meter zouden moeten hebben, (daartusschen varieeren in Hoorn bijna alle lokalen) om de somberheid te weren?

De medegedeelde feiten ten aanzien van het verschil tusschen Hoorn en Veenhuizen zijn dus zonder eenige beteekenis; daarentegen zijn er feiten onvermeld gelaten, die van de grootste beteekenis zijn. Ik beweer, dat de werkzalen te Hoorn door ieder deskundige als modellen, ook uit een hygiënisch oogpunt, zullen worden erkend; en wat de slaapzalen te Hoorn betreft, in een brandvrij gebouw, dat slechts enkele jaren geleden is opgericht; ik durf beweren dat er niet alleen geene kazerne, maar ook geene kostschool in Nederland is, die op ruimer, meer geaëreerder, in alle opzichten doelmatiger inrichting kan bogen. Daar komt nog bij, dat iedere legerstede, om de noodige distantie tusschen de heeren te bewaren, van eene ijzeren borstwering *à jour*, die dus de luchtcirculatie niet belet, omgeven is, een waarborg niet overbodig als men zich te slapen legt in een gezelschap, waar men het op het schoone devies van twee onzer medeleden: *La vertu est un beau fort* niet kan laten aankomen.

Zijn dus de slaap- en werkzalen te Hoorn oneindig beter dan te Veenhuizen, men kan het ook in andere opzichten den gevangenen te Hoorn zoo goed geven als men wil. De disciplinair gestraften, zoo deelde de Minister ons vroeger mede, zullen maar eens per dag op de binnenplaats worden „gelucht". Niets belet echter om andere verpleegden ad libitum van de vrije lucht te laten genieten, en dat niet alleen op de binnenplaats, maar ook op een veel grooter plein, achter het gebouw gelegen en door de zee ingesloten, waar men een prachtig uitzicht genieten kan. Wil men hun spelen in de open lucht verschaffen, al waren het Olympische, men kan het doen; wil men de heeren eene recreatiezaal, eene sociëteit, een cercle, eene club aanbieden, ook dat is mogelijk.

De Minister zal misschien zeggen: er is geen gelegenheid tot veldarbeid, en daarop is juist voor de verpleegden zulk een groote prijs gesteld. Ik zal mijne opinie over dien veldarbeid, na hetgeen ik er van gezien en gehoord heb, hier niet ontwikkelen, maar wil er alleen op wijzen, dat niet meer dan de helft der verpleegden te Veenhuizen aan dien veldarbeid deelnemen. De anderen werken binnenshuis, geheel op denzelfden voet als te Hoorn zou geschieden.

Ten slotte, Mijnheer de Voorzitter, zij mij thans de vraag veroorloofd: wanneer

de werkelijkheid zoozeer verschilt van de voorstelling en de opvatting, waarop vroeger is afgegaan, moet men dan blijven vasthouden aan de woorden, die de Minister vroeger heeft gesproken, al heeft de Kamer er zich bij nedergelegd; moet men dan niet veeleer vragen wat met het oog op de werkelijkheid inderdaad rationeel mag geacht worden? En dan beweer ik dat er geen andere keus is dan Hoorn aan te wijzen als verplegingsgesticht ook voor degenen, die niet tot disciplinaire straf veroordeeld zijn.

Naast Veenhuizen, zooals het thans is, kan men Hoorn als klasse van discipline niet missen, dat wil ik toegeven. Alleen in Hoorn kan een behoorlijke tucht worden gehandhaafd. Maar, en dit ben ik met den geachten afgevaardigde uit Alkmaar eens, men kan behalve voor de disciplinair gestraften het uitgestrekte gebouw ook gebruiken voor andere verpleegden; niets belet om beide categorieën uit elkander te houden Dan zou de in ieder opzicht zooveel betere toestand, dien de localiteit te Hoorn aanbiedt, ten goede komen niet alleen aan de slechtste sujetten, maar ook aan degenen, die zich niet misdragen hebben, en de toestand te Veenhuizen zou er voor de overblijvenden minder slecht door worden. Het maakt toch een onderscheid, of bijv in de zalen, die ik zoo even beschreven heb, 80 dan wel 50 personen zich te slapen moeten leggen.

Ik meen het hierbij voor het oogenblik te kunnen laten.

Hoe de Minister zijn bezwaar zal overwinnen en zal terugkomen op vroegere plannen, wil ik gaarne aan hem overlaten, als het maar geschiedt. In dit opzicht heb ik goede verwachting, omdat de Minister zich eigenlijk in principe al aan onze zijde heeft geschaard. Hij sprak er namelijk van, om de veroordeelden ter zake van dronkenschap terstond naar Hoorn te zenden. Volgens de wet staan wegens dronkenschap veroordeelden met degenen die gestraft zijn wegens bedelarij gelijk.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Slechts een enkel woord aan den geachten afgevaardigde uit Hoorn.

Ik zal op zijne filippica tegen Veenhuizen alleen dit antwoorden, dat de Kamer sedert drie jaren in staat is gesteld om den toestand daar te kunnen beoordeelen. Daarin is, na de laatste mededeelingen van de Regeering, niets veranderd. Dat de gebouwen te Veenhuizen niet uitstekend en niet soliede zijn, is reeds gezegd, maar dat binnenkort eene verbouwing zal moeten plaats hebben, kan ik tegenspreken. Eén gesticht te Veenhuizen — de Kamer heeft daarvoor gelden gevoteerd — wordt geraseerd en opnieuw opgebouwd. Maar overigens is geene ongunstige wending in de zaken gekomen.

Ik vestig er de aandacht op dat in het vervolg daar niet bedelaars van allerlei soort zullen heengezonden worden, maar alleen degenen die in staat zijn om te kunnen arbeiden. Vandaar dat de Minister Modderman reeds gewezen heeft op de vermindering in het aantal, dat in het vervolg naar de werkinrichtingen zal worden gezonden.

Wat is nu het geval met Hoorn? Ik hoop dat men deze zaak met billijkheid zal beoordeelen. Het was niet te voorzien bij de behandeling van de gestichtenwet dat de gevangenis te Hoorn grootendeels 1 September 1886 ontruimd zoude zijn. De reden daarvan is dat het getal der veroordeelden in de militaire gevangenis te Leiden in de laatste jaren zoodanig is verminderd, dat er thans gelegenheid is om al de correctioneel veroordeelden uit Hoorn naar Leiden te zenden. Dit kon geschieden bij Koninklijk besluit en dit heb ik geprovoceerd ten einde onnoodige uitgaven te vermijden. Niemand was twee jaren geleden in staat te voorzien, dat wij gelegenheid zouden hebben de gevangenis te Leiden op die wijze te utiliseeren. Daartegen heeft niemand ook eenig bezwaar; de Commissie heeft gunstig geadviseerd op mijn voorstel.

Nu staan wij voor het geval dat met 1°. September Hoorn bijna geheel ontruimd zal worden. Ik beken dat het te bejammeren is dat men niet dadelijk die uitnemende gebouwen zal kunnen benuttigen, maar dit is een gevolg van den overgangstoestand. Nu reken ik, en ik refereer mij aan hetgeen bij de gestichtenwet reeds is gezegd, dat wellicht in November of December eenige veroordeelden wegens dronkenschap en bedelarij, die zich te Veenhuizen in de werkinrichting slecht hebben gedragen, er heen zullen gezonden worden. Vermoedelijk zal het getal niet groot zijn, maar het gesticht zal worden gebruikt gelijk de Regeering heeft voorgesteld.

Meent de geachte afgevaardigde dat eene wijziging in de bestemming kan beproefd worden in dien zin, dat een gedeelte van het gebouw wordt gebezigd voor veroordeelde dronkaards, dus niet als depot van discipline, dan kan ik daartegen geen bezwaar hebben, doch mag dan niet verzwijgen, dat het niet overeenkomstig is hetgeen vroeger door mij daaromtrent is gezegd.

De heer W. VAN DEDEM: Hetgeen de Minister heeft gezegd, geeft mij geen aanleiding om te antwoorden: de door mij aangevoerde argumenten werden niet bestreden.

De Minister blijft steeds bij zijn bezwaar, en het is thans de tijd niet om eene beslissing van de Kamer uit te lokken. Het best is dus dat ik den Minister verzoek te overdenken op welke wijze zijn bezwaar te overwinnen zij; hij heeft niet tegengesproken dat de toestand te Hoorn, althans voor hen die niet aan den veldarbeid deelnemen, veel beter is dan die te Veenhuizen.

En dan zou het inderdaad te betreuren zijn dat Hoorn alleen zou worden gebruikt voor de slechtste sujetten, die in de klasse van discipline vallen.

Ook voor 's Ministers bouwplannen met opzicht tot Veenhuizen is eene spoedige beslissing noodig. De Minister heeft gezegd: men weet niet vooruit hoevelen disciplinair gestraft zullen worden, daarom moet Veenhuizen zoodanig zijn ingericht dat allen (1500 man) geplaatst kunnen worden. Daartegen merk ik op: als men aanneemt dat Hoorn evenals Veenhuizen zal worden gebruikt ook voor de niet disciplinair gestraften, dan heeft men te Veenhuizen alleen plaats te bereiden voor 1500 man, min het getal dat te Hoorn kan worden verpleegd.

De heer VAN DER KAAY: De Minister heeft ons wel gezegd dat de wet hem verhindert aan het gesticht te Hoorn grootere uitbreiding te geven en het tot andere doeleinden te gebruiken dan alsnog in zijne plannen ligt, maar hij is daarop toch min of meer teruggekomen. Het blijkt nu, dat niet de uitdrukkelijke bepaling der wet, maar hetgeen hij zelf bij de toelichting en verdediging der wet omtrent zijne plannen met het gesticht te Hoorn heeft gezegd, hem weerhoudt. Ik kan begrijpen dat de Minister voor zichzelf aarzelt aan dat gesticht eene andere bestemming te geven dan hij aanvankelijk beoogde en ook in deze Kamer heeft aangegeven. Als nu echter vaststaat, dat de wet wel gebiedt de zoogenaamde strafdevisie naar Hoorn te zenden, maar daardoor niet verbiedt het groote gesticht aldaar ook nog tot andere doeleinden te bezigen, dan zal het, mijns inziens, den Minister vrijstaan, hetgeen inderdaad ieder verstandig man zal doen, met het oog op den gewijzigden toestand, zijne eigen plannen en voornemens nog eens te herzien. Dat de Minister daartoe niet dadelijk overgaat, eerbiedig en prijs ik, want ook verder dan de woorden van de wet reiken, moeten wij weten wat wij aan elkander hebben; ook wat plan en voornemen en administratieve maatregelen betreft moet de Vertegenwoordiging op de Regeering kunnen vertrouwen; maar wanneer de Minister voortgaat met de zaak nader te overwegen, zal hij er, mijns inziens, geen bezwaar in kunnen vinden, van het gesticht te Hoorn zooveel moge-

lijk partij te trekken. Tot nog toe is tot mijn genoegen nog geen enkel lid dezer Vergadering opgestaan om de vrijheid van den Minister in dit opzicht te betwisten. Ik zal er mij in verheugen wanneer ook de Minister bij de aanstaande begrooting van Justitie zich vrijer zal gevoelen dan op dit oogenblik nog het geval is.

De heer GOEMAN BORGESIUS: Mijnheer de Voorzitter! De Minister heeft straks verklaard door eene vroegere toezegging verbonden te zijn om de gebouwen te Hoorn uitsluitend te bestemmen voor die verpleegden der Rijkswerkinrichtingen, die zich slecht gedragen en door den raad van tucht gestraft zijn, maar ik neem de vrijheid er op te wijzen dat de Minister aan de Kamer nog eene andere toezegging heeft gedaan, die er juist toe moet leiden om te doen wat door de heeren Van Dedem en Van der Kaay is gevraagd. Bij de schriftelijke gedachtenwisseling over de wet op de beginselen van het gevangeniswezen heeft de Minister naar aanleiding van eene vraag der Commissie verklaard, dat het in zijne bedoeling lag, de dronkaards geheel afgezonderd te houden. Nu geloof ik bij den Minister geen tegenspraak te zullen vinden indien ik beweer, dat het onmogelijk is, voor die afzondering te zorgen in de Ommerschans. Tegenwoordig bestaat die afzondering daar ook zoo weinig, dat de dronkaards in den drukken tijd zelfs mede gaan hooien, en de gevallen zelve niet zeldzaam zijn, dat aan die verpleegden van buitenaf sterke drank wordt bezorgd. Daartegen kan, naar het schijnt, te Ommen onmogelijk gewaakt worden. Overbrenging van die dronkaards naar een ander gesticht is dus noodig, omdat de Minister anders geen gevolg kan geven aan de belofte aan de Kamer gedaan om voor voldoende afzondering te waken; en waarheen zouden die dronkaards nu beter overgebracht kunnen worden dan naar Hoorn, waar ongebruikte lokalen in overvloed voorhanden zijn? Ik ondersteun dus zeer het verzoek, dat door de geachte afgevaardigden uit Alkmaar en uit Hoorn tot den Minister is gericht.

[Het wetsontwerp werd aangenomen met 56 tegen 2 stemmen.]

Eindverslag der Eerste Kamer.

In eene afdeeling werd er op aangedrongen dat de Minister meer nut zoude trekken van de uitstekend ingerichte gevangenis te Hoorn door een gedeelte der verpleegden te Veenhuizen daarin op te nemen. Daardoor zouden waarschijnlijk aanzienlijke kosten van verbouwing te Veenhuizen bespaard kunnen worden. De Minister schijnt zich gebonden te achten door eene vroeger afgelegde verklaring, maar ten onrechte.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(25 Augustus 1886.)

De heer SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE: Met een enkel woord wensch ik ook in deze Vergadering het denkbeeld te ondersteunen dat Hoorn niet uitsluitend worde gebezigd als depot van discipline, maar dat de daar aanwezige uitgestrekte en zeer goede gebouwen mede benuttigd worden tot opname van een deel der verpleegden die niet tot veldarbeid in staat zijn. De wet verzet zich daartegen niet, en de Regeering heeft geen principieele bezwaren aangevoerd. De Minister echter acht zich gebonden door de schriftelijke en mondelijke toezeggingen bij de behandeling der gestichtenwet. Ik eerbiedig en waardeer 's Ministers opvatting ten deze, maar wanneer blijkt dat de Vertegenwoordiging niet verlangt dat de Minister

van Justitie zich verder door die toezeggingen gebonden acht, dan meen ik dat Zijne Excellentie zich van die zedelijke verplichting ontslagen kan rekenen.

In 1884 kon de tegenwoordige toestand niet voorzien worden, en bij de behandeling van dit wetsontwerp in de andere Kamer zijn dan ook verscheidene stemmen opgegaan om het besproken denkbeeld aan te bevelen. Die stemmen deden zich hooren *nemine contradicente*, en nu meen ik te mogen verwachten dat ook in deze Kamer het denkbeeld op eenigen steun mag rekenen. Ik koester die verwachting op grond, dat deze Kamer bleek steeds te zijn voorstandster van beperking van uitgaven die niet bepaald noodzakelijk zijn. En wat is nu het geval? Veenhuizen I wordt herbouwd, Veenhuizen II moet herbouwd worden, en Veenhuizen III verkeert wellicht in eenigszins beteren toestand, maar toch zal ook daar, misschien al spoedig, eene herbouwing worden gevorderd. Op de eene plaats hebben wij dus ruime en uitstekende gebouwen die voor de grootste helft ongebruikt zullen blijven, terwijl elders met groote kosten nieuwe gebouwen moeten gesticht worden.

Ik meen te mogen veronderstellen, dat de Vergadering dien toestand niet gewenscht acht, en veroorloof mij dus den Minister te verzoeken, dat denkbeeld om meer gebruik van Hoorn te maken, in nadere overweging te nemen. Hiervan zal dan kunnen blijken bij de behandeling van hoofdstuk IV der Staatsbegrooting voor 1887, waardoor een niet onbelangrijk voordeel voor de schatkist zal verkregen worden.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank den geachten spreker uit Gelderland voor hetgeen door hem gezegd is. Het is waar, dat ik mij tot heden gebonden achtte aan de toelichting door mij bij de gestichtenwet gegeven, en waarbij ik gezegd heb dat Hoorn bestemd zou worden tot depot van discipline, en dat de gestichten Veenhuizen 1, 2 en 3 bestemd zouden worden voor de opname van bedelaars en dronkaards.

Doch in den laatsten tijd is de toestand zeer veranderd. In de gevangenis in Leiden is op dit oogenblik zooveel plaats over, dat de correctioneel veroordeelden uit Hoorn daarheen overgebracht kunnen worden. Zoowel de gevangenis voor militairen als voor correctioneel veroordeelden zal na 1 September niet meer worden aangevuld, zoodat het daarin opgenomen personeel langzamerhand moet uitsterven. Men had gedacht dat Hoorn nog eenigen tijd na het in werking treden van het nieuwe Wetboek van Strafrecht zoude blijven bestaan voor de correctioneel veroordeelden, en dat er daarbij tevens voldoende plaats zoude zijn voor het depot van discipline.

Nu die gevangenis te Hoorn echter op 1 September geheel ledig komt, gaat het wel met eenige bezwaren gepaard om althans in de eerste maanden dezelve ledig te laten blijven, en het gebouw niet te benuttigen.

Wanneer ik mij dus, zoo blijkens het gesprokene in de Tweede Kamer als blijkens het Verslag van deze Kamer en het door den geachten spreker uit Gelderland aangevoerde, ontslagen mag rekenen van de door mij vroeger afgelegde verklaring, zal ik in de gelegenheid zijn, de dronkaards, die thans in de Ommerschans worden verpleegd, te laten overbrengen naar Hoorn. Ik ben bereid daaromtrent een Koninklijk besluit voor te dragen. Hierdoor zullen die groote en ruime lokalen nuttig kunnen aangewend worden. Tevens is daar dan toch voldoende ruimte over om die werkinrichting als depot van discipline te gebruiken voor bedelaars, die zich in gestichten misdragen.

[Het wetsontwerp werd met algemeene stemmen aangenomen.]

Wet van 18 Maart 1888 (Staatsblad No. 41), tot tijdelijke aanwijzing van het Rijksgesticht Ommerschans als Rijkswerkinrichting voor mannen.

Ontwerp van Wet.

Wij WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat voorzien behoort te worden in de behoefte aan meer plaatsruimte tot het opnemen van mannen die ter zake van bedelarij of landlooperij tot opzending naar eene Rijkswerkinrichting veroordeeld zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Eenig Artikel.

Het Rijksgesticht *Ommerschans* wordt, met behoud van zijne tegenwoordige bestemming, tot ultimo December 1889 gebruikt als Rijkswerkinrichting voor mannen.

Artikel 21 der wet van 14 April 1886 (*Staatsblad* n°. 62) is op deze Rijkswerkinrichting toepasselijk.

Het 2e gelijktijdig ingediende ontwerp [zie het overzicht der geschiedenis dezer beide ontwerpen hiervoor bl. 7—10] luidde:

Ontwerp van Wet, tot aanwijzing van de Rijkswerkinrichting Veenhuizen n°. 1 voor Rijkswerkinrichting voor mannen en vestiging van de Rijkswerkinrichting voor vrouwen in de gemeente Oegstgeest.

Wij WILLEM III, *enz.*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat de noodzakelijkheid is gebleken, om de Rijkswerkinrichting *Veenhuizen n°.* 1 aan te wijzen voor Rijkswerkinrichting voor mannen en de Rijkswerkinrichting voor vrouwen te vestigen in de gemeente *Oegstgeest;*

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. Het tweede lid van artikel 8 der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) wordt gelezen als volgt:

De Rijkswerkinrichtingen zijn gevestigd:
voor de mannen te *Veenhuizen I*, te *Veenhuizen II*, te *Veenhuizen III* en te *Hoorn;*
voor de vrouwen in de gemeente *Oegstgeest.*

ART. 2. In artikel 21 der wet van 14 April 1886 (*Staatsblad* n°. 62) vervallen de woorden: »n°. 2 en te Veenhuizen n°. 3".

ART. 3. Deze wet treedt in werking op 1 Januari 1890.

Memorie van Toelichting van beide ontwerpen.

Toen de ondergeteekende het besluit nam om van de Rijkswerkinrichting te *Hoorn* ook voor de verpleging van recidivisten onder de bevolking te *Veenhuizen* gebruik te maken, van welk besluit door hem mededeeling werd gedaan bij de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer, betreffende het IVde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het loopende jaar, geschiedde dat in de meening dat langs dien weg blijvend in de behoefte aan plaatsruimte bij laatstgenoemde Rijkswerkinrichtingen zou kunnen worden voorzien.

Voor de inrichting te *Hoorn* werd daarbij gerekend op de verpleging van 150 personen, veroordeeld wegens openbare dronkenschap, van een 50tal personen, derwaarts wegens wangedrag te *Veenhuizen* overgeplaatst, terwijl dan verder de overblijvende ruimte zou worden benuttigd voor de opneming der bovenbedoelde recidivisten, aan wie te *Veenhuizen* geen onderkomen kan worden verschaft, evenwel tot een maximum van 250.

Dit cijfer werd niet hooger genomen, ten einde desgevorderd voor de opneming van veroordeelde dronkaards en van gestraften te *Veenhuizen* boven het cijfer van 200 te kunnen gaan.

In de verwachting, dat door dien maatregel de Rijkswerkinrichtingen *Veenhuizen* tegen overbevolking gevrijwaard zouden worden, is de ondergeteekende echter teleurgesteld.

Terwijl de ondervinding nader de noodzakelijkheid heeft aangetoond om te *Hoorn* de verpleegden in verschillende categoriën van elkaar afgezonderd te houden, ten gevolge waarvan niet zooveel recidivisten uit *Veenhuizen* kunnen worden opgenomen als waarop aanvankelijk gerekend was, blijft de bevolking te *Veenhuizen* in getalsterkte toenemen, en wel zoodanig, dat zelfs bij de ingebruikneming van minder geschikte localiteiten op 27 December jl. nog slechts over een 170tal plaatsen kon worden beschikt.

Als middel tot het bekomen van meer gelegenheid tot opneming van veroordeelden te *Hoorn* is den ondergeteekende aan de hand gegeven het optrekken van een paar werkloodsen op de binnenplaats en het bestemmen van thans in gebruik zijnde werkplaatsen tot slaapzalen.

Hoe aanlokkelijk dit denkbeeld oppervlakkig ook schijnt, heeft de ondergeteekende echter bij gezette overweging gemeend daarvan geen gebruik te moeten maken. Vooreerst zijn daaraan belangrijke uitgaven verbonden. Wegens de ligging van het gesticht en de veelal heerschende koude, moeten die loodsen zeer zorgvuldig worden opgetrokken, terwijl door dien maatregel de gelegenheid tot wandelen in de open lucht voor de verpleegden te veel zou worden beperkt.

Doch wat nog meer en wel het zwaarst tegen de uitvoering van het denkbeeld weegt, is, dat ook dan nog niet in het gebrek aan plaatsruimte zal zijn voorzien. Meer en meer blijkt toch, dat naarmate de bevolking te *Ommerschans* afneemt, die te *Veenhuizen* aangroeit, zoodat als zeker kan worden aangenomen, dat van het ruim 500tal verpleegden, dat zich thans aldaar nog bevindt, in den loop van het jaar, meer dan $^2/_3$ gedeelten te *Veenhuizen* zullen moeten worden opgenomen.

Met het oog hierop meent de ondergeteekende er dan ook niet toe te mogen besluiten om zulk eene belangrijke uitgave te doen als het doen bouwen van twee werkplaatsen zou vorderen.

Daar echter geen gebrek aan plaatsruimte tot opneming van ter zake van bedelarij of landlooperij, tot opzending naar eene Rijkswerkinrichting, veroordeelden mag bestaan, heeft de ondergeteekende naar een ander middel ter voorziening in den nood moeten omzien, en dit meent hij gevonden te hebben in de tijdelijke aanwijzing van het gesticht *Ommerschans* als Rijkswerkinrichting.

Dat zijne keuze op dat gesticht is gevallen, ligt voor de hand, met het oog op de tegenwoordige bestemming daarvan, en wijl de ingebruikneming geen buitengewone uitgaven zal vorderen.

Gelijk uit het bijgaand ontwerp van wet blijkt, is het de bedoeling die tijdelijke bestemming niet langer te doen duren dan tot ultimo December 1889, welke tijdsbepaling in verband staat met het navolgende.

In den loop van 1889 zal het in aanbouw zijnde gesticht voor vrouwen te *Veenhuizen* n°. 1 gereed komen. Dat gesticht, hetwelk zou worden ingericht voor de opneming van 400 vrouwen, en, zonder bijzondere kosten te veroorzaken, geschikt gemaakt kan worden voor de verpleging van een 75tal personen meer, blijkt nu reeds te groot te zullen worden voor zijne oorspronkelijke bestemming.

Het cijfer der wegens dronkenschap en bedelarij veroordeeld wordende vrouwen is toch in den laatsten tijd hoe langer hoe meer afgenomen — op ultimo November bedroeg het slechts 175 — zoodat men het er veilig voor kan houden, dat moge dit gunstig verschijnsel nu al niet in gelijke mate blijven aanhouden, in elk geval de sterkte waarop oorspronkelijk werd gerekend, niet meer zal worden bereikt.

Met het oog op het vorenstaande komt het den ondergeteekende het meest geraden voor ter voorziening in de benoodigde plaatsruimte voor mannen, behalve de gestichten *Veenhuizen* n°. 2 *en* 3 ook *Veenhuizen* n°. 1 voor de opneming van mannelijke veroordeelden te bestemmen, met behoud van de Rijkswerkinrichting te *Hoorn* voor de sedert eenigen tijd daaraan gegeven bestemming, en de vrouwen elders te plaatsen. Hierdoor zal tevens de afscheiding tusschen de mannelijke en vrouwelijke veroordeelden volkomen worden en zal ook in het belang eener wenschelijke classificatie van de mannelijke verpleegden iets kunnen worden gedaan. Het zal mede bevorderlijk zijn aan een betere verdeeling der arbeidskrachten, wijl het dan niet langer noodig zal wezen om voor het landbouwbedrijf in den omtrek van *Veenhuizen* n°. 1, de mannen van *Veenhuizen* n°. 2 te bezigen.

Voor een afzonderlijk vrouwengesticht zullen kunnen dienen de lokalen thans in gebruik als militaire strafgevangenis nabij *Leiden*.

Tot deze keuze liet de ondergeteekende zich leiden door de omstan-

digheid dat de zich thans nog in de strafgevangenis bij *Leiden* bevindende correctioneel veroordeelden gaandeweg die inrichting met ontslag verlaten, en het voor hen in gebruik genomen gedeelte na verloop van een paar jaar ontvolkt zal zijn, terwijl de militairen, die dan nog aanwezig zullen zijn en die allen van den militairen stand vervallen zijn verklaard, met machtiging des Konings naar elders, bijv. naar de bijzondere strafgevangenis te *Leeuwarden* zullen kunnen worden overgebracht; om daar even als thans te *Leiden* als eene afzonderlijke categorie van veroordeelden gehuisvest en behandeld te worden.

Langs dien weg zullen al de bestaande inrichtingen en het in aanbouw zijnde gesticht te *Veenhuizen* goed worden benuttigd, zal ten opzichte van de verpleging der veroordeelde bedelaars en landloopers een zuiverder toestand verkregen worden, en met betrekking tot die verpleging meer stelselmatig kunnen worden gehandeld.

In overeenstemming met het voorgaande strekken de twee hierbij gevoegde ontwerpen van wet, die, voor zoover de artikelen betreft, geen bijzondere toelichting schijnen te vereischen.

Alleen wil de ondergeteekende nog opmerken dat het in de bedoeling ligt om na aanneming dezer ontwerpen het tuchtreglement, vastgesteld bij Zijner Majesteits besluit van 20 Januari 1887 (*Staatsblad* n°. 19) en het Reglement vastgesteld bij Zijner Majesteits besluit van 31 Augustus 1886 (*Staatsblad* n°. 159) [zie beide hierachter], daarmede voor zooveel noodig in overeenstemming te brengen. [1]

Voorloopig Verslag der Tweede Kamer.

In eene afdeeling gaf het onderzoek aanleiding tot beschouwingen van meer algemeenen aard.

Al deelde men niet de optimistische verwachting door den Minister aan het slot der Memorie van Toelichting uitgedrukt, dat door de nu door hem voorgestelde regeling »al de bestaande inrichtingen en het in aanbouw zijnde gesticht te Veenhuizen goed worden benuttigd, zoodat ten opzichte van de verpleging van veroordeelde bedelaars en landloopers een zuiverder toestand zal verkregen worden", zoo was men daarom met het oog op de naar het schijnt dringende behoefte aan plaatsruimte nog niet tegen de wetsvoordracht gestemd.

Voor die gunstige verwachting van den Minister echter bestond, naar men meende, geenerlei grond; veeleer zag men in de tegenwoordige voordracht een noodzadelijk kwaad en een aanvankelijk bewijs van de teleurgestelde verwachting omtrent de werking van het door den Minister voorgedragen en door de meerderheid der Vertegenwoordiging aangenomen stelsel van straf wegens dronkenschap, bedelarij en landlooperij.

[1] Bij Koninklijk Besluit van 3 Mei 1888 (*Staatsblad* n°. 81) werden de voorschriften van den Algemeenen Maatregel van inwendig bestuur, vastgesteld bij Kon. Besluit van 31 Aug. 1886 (*Staatsblad* n°. 159) voor zooveel die voor de Rijkswerkinrichtingen Veenhuizen gelden, van toepassing verklaard op het Rijksgesticht Ommerschans als Rijkswerkinrichting voor mannen, met uitsluiting echter van die bepalingen, welke betrekking hebben tot het College van Regenten, — en bij Koninklijk Besluit van 3 Mei 1888 (*Staatsblad* n°. 82) werd het reglement van tucht voor de Rijkswerkinrichtingen Veenhuizen nos. 1, 2 en 3, vastgesteld bij Kon. Besluit van 20 Januari 1887 (*Staatsblad* n°. 19) van oepassing verklaard op het Rijksgesticht Ommerschans als Rijkswerkinrichting voor mannen.

Volgens de leden die de bovenstaande bewering uitspraken, bleek het nu reeds dat in het tegenwoordig stelsel de werkinrichting te Ommerschans niet zal kunnen worden gemist en men er vanzelf toe zal moeten komen om dit gesticht op den duur te blijven behouden, of wel de gestichten Veenhuizen II en III na de voltooiing van gesticht I zoodanig te vergrooten, dat men langzamerhand in de drie gestichten te Veenhuizen zooveel ruimte verkrijgt als men vroeger te Veenhuizen en Ommerschans te zamen bezat.

De Minister erkent dit zelf, waar hij in de Memorie van Toelichting mededeelt dat als zeker mag worden aangenomen dat, naarmate de bevolking te Ommerschans afneemt die te Veenhuizen aangroeit en dat van het ruim 500tal verpleegden dat zich thans nog te Ommerschans bevindt in den loop van het jaar meer dan $^2/_3$ gedeelten te Veenhuizen zullen moeten worden opgenomen.

Men meende dat, hoe somber deze voorspelling luidt, zij toch nog te gunstig is, omdat de verhouding tusschen de voor de eerste maal veroordeelden en de recidivisten in de werkinrichtingen ongunstiger is dan van een tot drie en dus niet $^2/_3$ maar misschien $^3/_4$ of $^4/_5$ der uit Ommerschans ontslagenen te Veenhuizen zullen kunnen terugkeeren.

Al heeft de wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) nog te kort gewerkt om daarover een eindoordeel te kunnen uitspreken en om het daarin aangenomen stelsel te verlaten om tot dat van den Minister MODDERMAN terug te keeren, toch meenden de leden, wier gevoelen hier wordt weergegeven, reeds nu te moeten waarschuwen tegen zulke maatregelen als leiden zouden tot eene bevestiging van het tegenwoordig systeem. Zij hadden daarbij het oog op de toekomstige verdere uitbreiding der gestichten te Veenhuizen en oordeelden, dat het ook hier blijken zoude beter te wezen eventueel op een verkeerden weg te blijven staan en terug te keeren, dan dien weg ten einde toe af te loopen om ten slotte

Memorie van Antwoord.

Bij kennisneming van de uitkomsten van het afdeelingsonderzoek dezer wetsontwerpen zag de ondergeteekende met genoegen de erkenning, dat hij door dringende behoefte aan plaatsruimte *genoodzaakt* was de tijdelijke aanwijzing van het Rijksgesticht *Ommerschans* voor Rijkswerkinrichting voor mannen voor te stellen. Bij de beantwoording van het verslag zal dit nog nader blijken en tevens worden aangetoond dat, al kon ook dadelijk gevolg worden gegeven aan het voorstel tot uitbreiding van de Rijkswerkinrichting te *Hoorn* — hetgeen niet zou kunnen geschieden zonder eene voorafgaande verhooging van de Staatsbegrooting — de thans benoodigde plaatsruimte op verre na niet zou worden verkregen.

Wat het getal der gestraften wegens dronkenschap, bedelarij en landlooperij onder de nieuwe strafwetgeving betreft, dit overschrijdt verre de verwachting, daaromtrent door de Wetgevende Macht, ook door wijlen den Minister MODDERMAN gekoesterd. Waren diens plannen tot opheffing van de gestichten *Ommerschans* en *Veenhuizen* aangenomen, dan zou die teleurstelling nog grooter moeilijkheden hebben veroorzaakt dan thans het geval is.

De ondergeteekende meent dat zijn vermoeden, dat door de indienststelling van het in aanbouw zijnde gesticht *Veenhuizen* n°. I genoeg plaatsruimte zal worden verkregen, niet te optimistisch is.

In dat gesticht zullen 475 mannen

toch nog tot teruggaan te besluiten.

Met de tegenwoordige bedelaarsbevolking, men betoogde het opnieuw, is niets aan te vangen; de ondervinding heeft het al te duidelijk bewezen dat, wie eenmaal te Veenhuizen of te Ommerschans geweest is, daar zoo goed als zeker, en wie er tweemalen geweest is, stellig bij herhaling terugkeert, zoodat vermindering der bevolking niet op goede gronden kan verwacht worden. Men heeft met Veenhuizen en Ommerschans gedurende een lang tijdsverloop eene bevolking gekweekt, die bij haar nomadenleven daar steeds een toevluchtsoord vindt, wanneer het haar in de gewone maatschappij niet langer bevalt, terwijl anderzijds het bestaan dezer gestichten er toe medewerkt dat anderen zich onttrekken aan het ondersteunen van en hulp verleenen aan behoeftigen, die dáár een onderkomen kunnen vinden ten koste van den Staat en die men zonder dat minder aan hun lot zoude overlaten.

Bij de invoering van het Wetboek van Strafrecht had het stelsel van den Minister MODDERMAN voorzeker goede diensten kunnen doen als men van toen af de voor de eerste maal wegens bedelarij veroordeelden naar de werkinrichtingen binnen besloten gebouwen had gezonden en de bevolking te Veenhuizen en Ommerschans daar had laten uitsterven om gaandeweg aldaar de inrichtingen in te krimpen; bij eene ontzenuwde bevolking als die in de gestichten zoude de tijd daartoe betrekkelijk kort geweest zijn. Behalve de kosten, die men had kunnen besparen voor de uitbreiding en restauratie van Veenhuizen, ware vermoedelijk aan bedelarij en landlooperij een veel grooter slag toegebracht dan door het handhaven van het strafstelsel met veldarbeid, zelfs met het tuchtmiddel van opsluiting te Hoorn in kunnen worden opgenomen, welk getal het $^2/_3$ gedeelte van de tegenwoordige bevolking te *Ommerschans* te boven gaat. Ofschoon dit sedert de indiening der ontwerpen weder eenigzins verminderd is, houdt de ondergeteekende zich bij de berekening der bevolking op het in de Memorie van Toelichting vermeld cijfer van 500. Met het oog op het strengere regime dat op de gestraften krachtens het nieuwe Wetboek van Strafrecht wordt toegepast, blijft hij van meening dat de verwachting, dat van het getal verpleegden dat thans nog te *Ommerschans* verblijft, ongeveer $^2/_3$ weder te *Veenhuizen* zullen moeten worden opgenomen, evenmin te optimistisch is. Al ware dit echter het geval, al steeg dit cijfer tot $^4/_5$ of 400, dan zal nog door het in gebruik nemen van het nieuwe Iste gesticht voldoende plaatsruimte worden verkregen. Dat het tegenwoordig cijfer der bevolking van de gezamenlijke gestichten, nu de nieuwe strafwetgeving reeds $1^1/_2$ jaar is toegepast, nog verder aanmerkelijk zou stijgen — terwijl in tegenstelling met vroeger vele straffen van korten duur worden opgelegd — is toch niet aan te nemen. Geschiedt dit tegen aller verwachting in, welnu, dan zal eenige vergrooting van de gestichten *Veenhuizen* II en III in elk geval minder kostbaar zijn dan eenige andere wijze van voorziening. In geen geval zal het gesticht *Ommerschans* voortdurend behouden behoeven te worden.

Men houde den ondergeteekende ten goede dat hij er niet aan denkt om het in 1883 door hem aangeprezen en met volle overtuiging verdedigd stelsel — dat de vuurproef nog moet doorstaan — te verlaten en tot dat van den Minister MODDERMAN terug te komen. Voor de beantwoording van hetgeen in het Verslag verder voorkomt tot aanbeve-

het verschiet. Alleen reeds de omstandigheid, dat onder eene bedelaarsbevolking van ongeveer 3000 zielen slechts een 50tal wegens wangedrag naar Hoorn behoeft te worden opgezonden, bewijst voldoende hoezeer het leven te Veenhuizen en Ommerschans boven dat te Hoorn verkozen wordt, en bevestigt nu reeds de meening dat men met handhaving dier gestichten op den verkeerden weg is.

Ten slotte wees men op de weinige vastheid van beginsel, die men bij den Minister meende te bespeuren. Terwijl toch de Ommerschans bij de wet van 3 Januari 1884 bestemd werd tot gevangenis van veroordeelde jongens, werd daarop later teruggekomen; zij zoude geheel ontruimd en verkocht worden, terwijl thans de minister van den nood eene deugd makende, weer voorstelt om het gesticht als werkinrichting te behouden.

Enkele leden voegden hieraan toe dat het platteland overstroomd wordt door bedelaars en landloopers en achtten het wenschelijk dat tot de burgemeesters eene aanschrijving te dezer zake zoude gericht worden. Anderen betwijfelden het of zoodanige maatregel iets zoude helpen.

In eene andere afdeeling zag men in het thans weder indienen van nieuwe voorstellen eveneens een bewijs, dat de Regeering zich vroeger van den toestand en de gevolgen van hare plannen geen voldoende rekenschap had gegeven, al erkende men dat de minder gunstige tijdsomstandigheden teleurstellend hebben kunnen werken op het aantal veroordeelden tot plaatsing in eene werkinrichting.

Alvorens op deze voorstellen te beslissen, wenschte men thans volledliger de gevolgen daarvan te kennen en stelde men een aantal vragen.

In de eerste plaats verzocht men ling van het stelsel van den Minister MODDERMAN, meent hij dan ook te mogen verwijzen naar de uitgebreide schriftelijke en mondelinge gedachtenwisseling, welke in 1883 heeft plaats gehad. Nu reeds op dat stelsel terug te komen zou bewijzen dat bij den ondergeteekende ter zake geen vastheid van beginsel bestaat. Voor het verwijt dat met opzicht tot de toekomstige bestemming van het Rijksgesticht Ommerschans niet naar een vast beginsel zou worden gehandeld, bestaat geen voldoende grond. Op het primitief besluit om het Rijksgesticht tot gevangenis voor veroordeelde jongens te bestemmen is om financieele redenen teruggekomen. Daar het getal dier veroordeelde jongens op 1 Jan. jl. 33 bedroeg is dit werkelijk een wijs besluit geweest, terwijl het plan om de gronden rondom Ommerschans te verkoopen blijft bestaan, en door de tegenwoordige voordracht slechts gedeeltelijk voor niet langer dan 2 jaar wordt uitgesteld. Nog in het loopende jaar zal met den verkoop dier Rijksbezitting worden aangevangen door het in veiling brengen van 5 hoeven.

De ondergeteekende betwijfelt zeer of door het richten eener aanschrijving aan de burgemeesters zou kunnen worden voorkomen, dat het platteland door bedelaars en landloopers als het ware wordt overstroomd.

Hierboven is reeds erkend dat de Regeering in hare verwachtingen omtrent de bevolking van de Rijkswerkinrichtingen voor mannen, zeer is teleurgesteld. Zij gelooft echter dat haar daarvan bezwaarlijk een verwijt kan worden gemaakt, omdat zij op de omstandigheden die deze teleurstelling hebben veroorzaakt geen invloed kan uitoefenen.

Tot toelichting der cijfers in het Voorloopig Verslag aangehaald moge dienen, dat het woord »aanvankelijk", voorkomende in de 5de zin-

nadere inlichtingen naar aanleiding van de mededeelingen van een lid, van nabij met den toestand der werkinrichting te Hoorn bekend. Volgens dat lid zoude het in de Memorie van Toelichting beweerde, dat in de Rijkswerkinrichting niet zooveel recidivisten (landloopers en bedelaars) konden worden opgenomen als waarop aanvankelijk was gerekend, op eene dwaling berusten. De toelichting vermeldt dat gerekend was op een getal van 250, maar nu waren er op 12 Februari jl. in de rijkswerkinrichting te Hoorn 157 dronkaards, 43 disciplinair gestraften, 239 bedelaars en landloopers, terwijl er nog 11 plaatsen beschikbaar waren.

In de tweede plaats noemde dat lid het eene dwaling, dat door het optrekken van loodsen op het terrein dier werkinrichting, zooals dit was voorgesteld, de gelegenheid tot wandelen in de open lucht voor de verpleegden zoude worden beperkt. Bij missive der commissie van administratie der gemelde inrichting van 14 Januari ll. werd een plan aan den Minister aangeboden, in overleg met den hoofdopzichter bij het Departement van Justitie ontworpen, om een loods te bouwen op een deel van het terrein bij den directeur der inrichting als groententuin in gebruik, dat nimmer tot wandelplaats der verpleegden gediend heeft en daarvoor ook volstrekt niet in aanmerking komt. Door het bouwen van de bedoelde tot werkplaats bestemde loods zoude ruimte verkregen worden voor 200 verpleegden meer, terwijl allen binnen het bestaande gebouw dier werkinrichting hun nachtverblijf zouden hebben.

Bestond er behoefte aan meer ruimte, dan ware daarin evenzoo te voorzien, zonder het bezwaar, in de Memorie van Toelichting genoemd, snede der Memorie van Toelichting, eene andere beteekenis heeft dan daaraan bij de lezing van dit stuk schijnt te zijn gegeven. Dat woord toch ziet niet op het opgegeven totaalcijfer van 450, maar op dat van 600, hetwelk vroeger genoemd was als het maximumcijfer waartoe de bevolking te Hoorn zou zijn te brengen geweest, terwijl later bleek, dat wegens de noodzakelijk gevorderde afscheiding van de bevolking in verschillende categoriën, dat getal plaatsen niet kan worden bezet, tenzij het gebouw door bijbouwing worde uitgebreid. Hiertoe werd niet besloten, omdat door het verkrijgen van plaatsruimte voor 200 verpleegden meer, toch niet aan het bezwaar der overbevolking te Veenhuizen kan worden tegemoet gekomen.

Wat nu betreft het van wege het college van regenten ontworpen plan, merkt de ondergeteekende op, dat dit bleek van eene constructie te zijn, alleen geschikt voor gebouwen met eene zeer tijdelijke bestemming, terwijl het bovendien groot gevaar voor brand zou opleveren. Zullen de werkloodsen aan de noodige eischen voldoen, hoe eenvoudig ze ook worden ingericht, dan wordt daarvoor nagenoeg het dubbele bedrag gevorderd als door het college van regenten is opgegeven en zou eene uitgave van ongeveer *f* 20000 worden gevorderd.

Ter vermindering dezer hoogst belangrijke uitgaaf nam de ondergeteekende het bouwen van loodsen op de binnenplaats in overweging, doch daartegen bestond het bezwaar in de Memorie van Toelichting aangevoerd. Het daarstellen van soliede werkloodsen op het buitenterrein zou bovendien veel tijd gevorderd hebben.

Ofschoon de ondergeteekende in verband met de tot dusver gebleken uitkomsten het gewaagd vindt

In verband hiermede zoude men gaarne vernemen: voor hoeveel verpleegden rekent de Minister dat er ruimte zal te kort komen tot het einde van 1889?

Hoeveel zal het kosten om daarin te voorzien door het aanwijzen van Ommerschans als tijdelijke werkinrichting?

Hoeveel zullen de kosten bedragen om daarin te voorzien door uitbreiding der localiteit te Hoorn?

Hierbij werd opgemerkt dat de voor Hoorn te maken kosten ook later vruchten zouden afwerpen, zooals uit eene volledige toelichting van het tweede wetsontwerp tot aanwijzing van Veenhuizen I, II en III en Hoorn als werkinrichtingen naar men meende, blijken zoude. Genoemd wetsontwerp deed de volgende vragen rijzen. Meent de Regeering dat na het einde van 1889 er in de gestichten Veenhuizen I, II, III en te Hoorn, zooals de localiteit op laatstgenoemde plaats thans is, ruimte genoeg voor de te verplegen veroordeelden zal zijn? Op hoeveel veroordeelden meent de Regeering te moeten rekenen? Voor hoeveel is er in genoemde inrichtingen plaats?

Zoo de ruimte ontoereikend is, waartoe zal de Regeering dan haar toevlucht nemen om in de meerdere ruimte na het einde van 1889 te voorzien? En hoe groot zal het bedrag der kosten zijn?

De Minister heeft reeds in afwijking van de voorstelling gegeven bij de toelichting van zijn plan en de bestrijding van het plan zijns voorgangers, verklaard dat ook Veenhuizen II en III eene geheele vernieuwing zullen moeten ondergaan. Zullen de kosten dier vernieuwing niet des te grooter zijn al naar gelang het aantal plaatsen daar grooter zal moeten wezen en welk verschil zal het in dit opzicht bepaalde cijfers te noemen, rekent hij dat er tot het einde van 1889 ruimte zal tekortkomen voor 350 à 400 verpleegden.

De aanwijzing van Ommerschans als tijdelijke werkinrichting zal geene andere uitgave tengevolge hebben dan de bezoldiging der beambten, waarvan het getal in den laatsten tijd is ingekrompen.

Nogmaals op den voorgrond stellende dat door de uitbreiding van het gesticht te Hoorn onmogelijk in de bestaande behoefte aan plaatsruimte zou kunnen worden voorzien, zou het daarstellen van loodsen, met het doel om zooveel mogelijk verpleegden te kunnen opnemen, gelijk hierboven reeds is medegedeeld, zeker eene uitgaaf van *f* 20000 vorderen, terwijl dan zonder twijfel ook nog op verdere uitbreiding van het personeel der beambten zou worden aangedrongen.

Het maken van kosten tot uitbreiding van de lokaliteit te Hoorn, waardoor geen doel zou worden getroffen, kan en behoort te worden vermeden.

De vraag of er naar het oordeel der Regeering na het einde van 1889 in de gestichten Veenhuizen I, II, III en te Hoorn, zooals de localiteit op laatstgenoemde plaats thans is, ruimte genoeg voor de te verplegen (*mannelijke*) veroordeelden zal zijn, wordt bevestigend beantwoord. Met het oog op de bevolking op 1 Februari aanwezig kan worden aangenomen dat het cijfer dier verpleegden na het einde van 1889 niet meer dan 2950 zal bedragen.

In de vier genoemde inrichtingen te zamen kunnen zonder bezwaar 3050 verpleegden tegelijk worden opgenomen.

Zoo de ruimte onverhoopt onuitvoerbaar mocht blijken, dan zou voorloopig een nog bruikbaar ge-

maken of thans al dan niet door de bovenbedoelde uitbreiding der localiteit te Hoorn in de bestaande behoefte wordt voorzien?

Moet bij het bepalen van het getal verpleegden dat te Veenhuizen zal worden opgenomen, niet rekening worden gehouden met de beschikbare krijgsmacht, die niet meer bedraagt dan een vijftigtal soldaten, meest miliciens?

Terwijl men in de veronderstelling dat aanraking tusschen de verpleegde mannen en vrouwen thans niet geheel is te voorkomen, zijne ingenomenheid in het belang der zedelijkheid te kennen gaf met het overbrengen der verpleegde vrouwen naar eene andere plaats, meende men echter dat tot toelichting van 's Ministers voorstel nog noodig was eene opgave van de aan de inrichting te Leiden te maken kosten voor de bestemming, die de Minister thans daaraan geven wil. Eindelijk wenschte men te worden ingelicht omtrent hetgeen de Regeering met de Ommerschans na 1889 voornemens is te doen?

Een lid sprak den wensch uit dat de Regeering zich niet van de Ommerschans zoude ontdoen, omdat hij gebruikt zoude kunnen worden bijv. indien het getal verpleegden nog mocht toenemen.

deelte van het tegenwoordige vrouwengesticht no. 1 tot plaatsing van mannen kunnen worden bestemd, waaruit geen uitgaven zouden voortvloeien.

Met het oog op de voorgaande mededeelingen gelooft de ondergeteekende niet dat bij eene eventueele vernieuwing van de gestichten Veenhuizen II en III op eene grootere bevolking dan de tegenwoordige zal behoeven te worden gerekend.

Met het tegenwoordige detachement dat in den loop van 1887 in sterkte is verdubbeld, wordt ook bij aanneming van het thans aangeboden wetsvoorstel de veiligheid voldoende verzekerd geacht.

De bestemming van de gebouwen der tegenwoordige strafgevangenis bij Leiden tot Rijkswerkinrichting voor mannen [lees: vrouwen] zal wat de inrichting van het gesticht betreft geene kosten veroorzaken.

Terwijl de gronden en de hoeven van Ommerschans achtereenvolgens zullen worden in veiling gebracht, zal het na de ontruiming van het gesticht ook naar het oordeel van den ondergeteekende een punt van overweging moeten uitmaken of de oude Schans door de Regeering voor een ander nuttig doel zal kunnen worden bestemd.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(24 Februari 1888.)

Voorstel van den heer DE RANITZ

om de behandeling dezer beide wetsontwerpen tot nader orde uit te stellen.

De heer de RANITZ: Het komt mij voor dat de Kamer niet in eene stemming is om zich in deze wetsontwerpen te verdiepen. Er wordt voorgesteld eene belangrijke en ingrijpende verandering in de inrichting van de gestichten, die ook financieele gevolgen na zich zal slepen. Ik heb dus de eer voor te stellen de behandeling van deze wetsontwerpen tot nader orde uit te stellen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Ik hoop werkelijk dat de Kamer het voorstel van den heer De Ranitz niet aan zal nemen, want de

Regeering zou op een gegeven oogenblik in moeilijkheden komen. Thans is het aantal veroordeelden in Veenhuizen en te Hoorn tot een dergelijk cijfer gekomen dat er niet veel meer bij moeten komen of wij hebben geen plaats om ze te huisvesten. Daarom werd dit wetsontwerp voorgesteld. Nu zijn er wel maatregelen te nemen door te gaan bouwen hetzij te Veenhuizen, hetzij te Hoorn, maar daarvoor is geen geld, en dan zou ik toch een wetsontwerp aan de Vertegenwoordiging moeten aanbieden om dat geld te vragen, want de post op de begrooting voor het gevangeniswezen is volstrekt niet toereikend om over eene som van 10 000 of 20 000 gulden te kunnen beschikken. Daarom dring ik er ten sterkste op aan om dit wetsontwerp wel te willen behandelen.

De heer VAN DER KAAY: Ik heb bezwaar om met het voorstel van den heer De Ranitz mede te gaan in zijn geheelen omvang. Wij hebben hier te doen met twee wetsontwerpen. Het eene is eene noodwet, en ik deel de overweging van den Minister van Justitie, dat het vertragen van de behandeling van dit wetsontwerp aan gewichtige bedenkingen onderhevig is. Maar hetzelfde geldt niet voor het tweede wetsontwerp. In art. 3 daarvan staat: „Deze wet treedt in werking op 1 Januari 1890." De Minister zal wel willen toegeven, dat voor de voorbereiding van het in werking treden dezer wet al zeer weinig noodig is; slechts eenige kleine veranderingen in de gevangenis te Leiden, die in enkele maanden of weken zijn tot stand te brengen. Zou daarom de Minister er geen vrede meê kunnen hebben, dat wij alleen het eerste, maar niet het tweede wetsontwerp behandelen?

De heer W. VAN DEDEM: Ik neem aan de urgentie waarvan de Minister spreekt ten opzichte van het eerste wetsontwerp, hoewel het ontwerp, dunkt mij, niet gemotiveerd is door Memorie van Toelichting en Beantwoording. Ik had dit in het breede willen aantoonen, maar zie dat daartoe nu geen tijd is. Alleen merk ik daarom op dat hetgeen de Minister zoo even zeide: „er is geen geld toegestaan om op andere wijze in het gebrek aan localiteit te voorzien", zijne gedragslijn niet kan rechtvaardigen, want er had maar tijdig geld gevraagd moeten worden, wanneer op andere wijze doelmatig in de zaak te voorzien ware.

De Minister zeide nog: „ik heb voor Ommerschans geen geld noodig", maar hij heeft dan toch in de eerste plaats den directeur en het noodige personeel te betalen. Het maakt een verschil of dat geld moet worden uitgegeven ja dan neen. De uiterste termijn voor het behoud van Ommerschans is door het ontwerp gesteld op ultimo December 1889. Ik geloof dat men den uitersten termijn niet later behoeft te stellen dan ultimo December 1888.

De heer DE RANITZ: Ik beperk mijn voorstel tot het tweede wetsontwerp.

[Het voorstel van den heer de Ranitz, thans strekkende om de behandeling van het in de tweede plaats genoemde wetsontwerp tot nader orde uit te stellen, wordt aangenomen zonder hoofdelijke stemming.]

[Zie de wet van 10 Dec. 1888 (*Stbl.* n°. 176) hierachter bl. 256.]

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Ik meen dat niet alleen de Tweede Kamer het monopolie heeft om voor 's lands financieele belangen te zorgen, maar men het ook bij een lid der Regeering moet waardeeren wanneer hij die belangen in acht neemt.

Zeker is, dat, welke veranderingen ook gemaakt worden, in den tijdelijken nood

moet voorzien worden en dat dit altijd geld zal kosten, doch het wetsontwerp dat de Kamer thans behandelt vordert volstrekt geen buitengewone uitgaven.

Wat helpt het of men het personeel te Ommerschans al ontslaat, dan moet men het toch pensioen of wachtgeld geven; want in den regel kunnen die beambten nergens anders benuttigd worden.

Wordt nu Ommerschans niet tijdelijk aangewezen, dan moet men òf in Veenhuizen, òf in Hoorn onmiddellijk loodsen gaan bouwen, en kan het de vraag zijn of zij tijdig gereed zullen zijn om de veroordeelden op te nemen.

De heer W. VAN DEDEM: Mij komt de bewering van den Minister niet afdoende voor. Die wachtgelden, waarvan de Minister spreekt, zullen dan toch niet voor het leven behoeven toegestaan te worden; dit zal geschieden voor een zekeren tijd, en nu maakt het, dunkt mij, een verschil of die aanvangt op 1 Januari 1889 of op 1 Januari 1890. Bovendien, wanneer men de Ommerschans niet verkoopt en voor de tegenwoordige bestemming aanhoudt, dan zijn voor het onderhoud natuurlijk gelden noodig. Komt de Minister thans niet met een nieuw krediet, daaruit volgt nog niet dat zijn voorstel geene uitgaven van de schatkist zal vorderen; het tegendeel is duidelijk.

Ik herhaal, dat ik mij er niet tegen verzet dat de Minister in staat zal gesteld worden om de Ommerschans voor het oogenblik in stand te houden; maar het is niet noodig dat wij de toestemming voor langer dan een jaar geven.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: In elk geval hebben wij tot het einde van dit jaar de verpleegden van de Ommerschans te onderhouden. Die daar nu zijn volgens de oude wet, kan en mag ik nergens anders brengen.

De noodige gelden om in hunne verpleging te voorzien en voor de administratie zijn natuurlijk op de loopende begrooting. Mocht dit ontwerp worden aangenomen, dan zal daarvan het gevolg zijn, dat het getal van die verpleegden wordt vermeerderd, en dat alleen op de begrooting van 1889 evenals voor dit jaar eene gelijke som moet worden uitgetrokken.

De heer W. VAN DEDEM: Afziende van elke toelichting, heb ik de eer als *amendement* voor te stellen om het jaartal 1889 te veranderen in 1888.

Amendement van den heer W. VAN DEDEM

om het jaartal 1889 te veranderen in 1888.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Ik raad dit amendement af, want waarom zou men de Regeering binden om in den loop van dit jaar nog eens voor enkele maanden misschien een nieuw wetsontwerp in te dienen?

Ik spreek, geloof ik, niet in mijn belang; want ik zal in ieder geval hoogst waarschijnlijk toch niet verder met de behandeling dezer zaak belast zijn.

[Het amendement van den heer W. van Dedem wordt verworpen met 41 tegen 7 stemmen en het eerste wetsontwerp ongewijzigd zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Het tweede wetsontwerp, later ongewijzigd weder ingediend, werd de wet van 10 Dec. 1888 (*Stbl.* n°. 176), zie volgende bladzijde.]

Wet van 10 December 1888 (Staatsblad n°. 176) tot aanwijzing van de Rijkswerkinrichting Veenhuizen voor Rijkswerkinrichting voor mannen, en vestiging van de Rijkswerkinrichting voor vrouwen in de gemeente Oegstgeest.

Ontwerp van Wet = het 2e ontwerp, vermeld hiervoor bl. 244.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

Memorie van Toelichting.

Bij Koninklijke Boodschap van 9 Februari 1888 werd aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter overweging aangeboden een ontwerp van wet tot aanwijzing van de Rijkswerkinrichting Veenhuizen n°. 1 voor Rijkswerkinrichting voor mannen en vestiging van de Rijkswerkinrichting voor vrouwen in de gemeente Oegstgeest. Dit ontwerp, dat in de vorige zitting onafgedaan bleef, wordt nu opnieuw geheel onveranderd aangeboden.

De ondergeteekende kan zich mitsdien voor de uiteenzetting der gronden waarop het ontwerp rust, geheel gedragen aan de toelichtende Memorie, die dit bij de eerste aanbieding vergezelde [zie hiervoor bl. 245].

Hij wil daarbij alleen nog mededeelen, dat de noodzakelijkheid om het in aanbouw zijnde gesticht Veenhuizen n°. 1 voor mannen te bestemmen, niet kan worden betwijfeld. Op 1 Augustus jl., dus midden in den zomer, werden in de Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, Hoorn en Ommerschans te zamen niet minder dan 2780 mannen verpleegd.

Voorloopig Verslag der Tweede Kamer.

In het algemeen keurde men den voorgestelden maatregel goed, waarbij de vrouwelijke verpleegden uit Veenhuizen verplaatst worden. Men vroeg of het echter geene overweging verdiende om voor deze cathegorie van verpleegden de Ommerschans te bestemmen.

Met het oog op de omstandigheid, dat het aantal verpleegden zooveel grooter is dan men verwacht had, werd in meer dan één afdeeling gevraagd of het niet wenschelijke ware op het vroegere besluit tot ontruiming van de Ommerschans terug te komen. Bovendien was het te vreezen, dat in de naaste toekomst, ten gevolge van de ongunstige tijdsomstandigheden het aantal bedelaars nog aanzienlijk zal toenemen. Eenige leden hadden bezwaar tegen dit denkbeeld op grond, dat het in stand houden van de Ommerschans eene reactie zoude zijn tegen de wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3), maar hiertegen werd aangevoerd, dat ditzelfde ook van het voorgestelde ontwerp kon gezegd worden, daar het in genoemde wet eveneens wijziging bracht.

De vraag werd gedaan, of de Minister, die blijkens de Memorie van Toelichting verklaart, zich voor de uiteenzetting der gronden waarop het wetsontwerp rust, zich geheel te gedragen naar de Memorie van Toelichting van zijn ambtsvoorganger, nu ook overeenstemt met het

gevoelen van dien bewindsman om de werkkrachten der gedetineerden bij voorkeur voor landelijken arbeid te gebruiken.

De toeneming van het getal gestraften wegens dronkenschap, bedelarij en landlooperij, die, blijkens de Memorie van Antwoord der vorige Regeering op het vroegere wetsontwerp van gelijke strekking als het thans aangebodene, tot teleurstelling heeft geleid, gaf in eene afdeeling opnieuw aanleiding tot overweging der vraag of men ten deze wel op den goeden weg is.

Eenige leden waren nog van meening gebleven dat er minder bedelaars en landloopers zouden zijn, wanneer de recidivisten naar Hoorn konden worden opgezonden. Daarom zoude huns inziens het bouwen van loodsen te Hoorn ernstige overweging verdienen, al zouden de kosten aanvankelijk iets hooger zijn. De Regeering toch weêrlegt niet de opmerking in het vorig Voorloopig Verslag, dat te Hoorn ook in meer plaatsruimte *kan* worden voorzien.

Van andere zijde werd er tegenover dit gevoelen op gewezen, dat welke wijzigingen ook in het gesticht te Hoorn aangebracht worden, zij steeds tot groote kosten zouden aanleiding geven al ware het alleen maar de uitbreiding van het personeel, terwijl aan de thans voorgestelde maatregelen geene vermeerdering van uitgaven verbonden is.

Ten slotte werd de vraag gedaan of de inrichting te Oegstgeest niet te groot is voor het aantal vrouwelijke verpleegden, dat in November jl. 175 bedroeg en waarvan in de Memorie van Toelichting wordt gezegd dat het in den laatsten tijd hoe langer hoe meer is afgenomen. Gaarne zoude men vernemen of er grond bestaat om te vermoeden, dat dit gunstig verschijnsel zal blijven aanhouden.

Memorie van Antwoord.

Het was den ondergeteekende aangenaam uit het Voorloopig Verslag omtrent het nevenbedoelde wetsontwerp te ontwaren, dat de voorgestelde maatregel waarbij de vrouwelijke verpleegden uit Veenhuizen verplaatst worden, in het algemeen werd goedgekeurd. De gedane vraag of het geen overweging verdient om voor deze categorie van verpleegden de Ommerschans te bestemmen, meent de ondergeteekende beslist ontkennend te moeten beantwoorden.

Dat gesticht, oorspronkelijk gebouwd en steeds bestemd geweest voor eene groote mannelijke bevolking, kan uit den aard der zaak in den tegenwoordigen toestand niet in dienst gesteld worden voor een beperkt getal vrouwen.

De geheele inrichting van het gesticht met omliggende gebouwen en ambtenaarswoningen leent zich voor eene zoodanige veranderde bestemming niet.

Ook zou de zoo herhaaldelijk gevoelde moeilijkheid blijven bestaan, gelegen in den grooten afstand van het gesticht van de verblijfplaats van den hoofddirecteur, terwijl mede eene voortdurende bewaking van wege de Rijkspolitie noodig zou wezen, waaraan eene niet onbelangrijke uitgave is verbonden.

Wordt in den zin van het wetsontwerp besloten om de vrouwelijke bevolking in de tegenwoordige strafgevangenis nabij Leiden te doen

verplegen, dan zal dat, gelijk reeds in de Memorie van Antwoord van des ondergeteekenden ambtsvoorganger voorkomt, wat de inrichting van het gebouw betreft, geen kosten veroorzaken. Eenige bijgebouwen zullen worden afgebroken, terwijl een vrijkomend deel der gevangenis waarschijnlijk zal kunnen worden benuttigd voor huis van bewaring, waardoor eene jaarlijksche besparing van *f* 500 zal worden verkregen, welk bedrag thans als huur voor het bestaande huis van bewaring aan de gemeente Leiden wordt betaald. Tevens kan eene vrij groote oppervlakte gronds voor het telen van aardappelen en groenten worden bestemd, dat zeker voordeelig is en bovendien de gelegenheid aanbiedt om de vrouwen ook met arbeid buitenshuis bezig te houden.

Tegen het denkbeeld om nader te bepalen dat het gesticht Ommerschans als strafgesticht voor mannen zal worden behouden, meent de ondergeteekende zich met klem te moeten verzetten. Immers, men stuit dan weder op het bezwaar gelegen in de veel te groote ruimte van het in aanbouw zijnde gesticht voor de veroordeelde vrouwen, en de zoo praktische regeling om al de wegens bedelarij en landlooperij veroordeelde mannen, voor zoover zij niet in de Rijkswerkinrichting te Hoorn worden verpleegd, te Veenhuizen op te nemen, zou vervallen.

Wat de voornemens der Regeering omtrent de verdere bestemming van het gesticht Ommerschans betreft, dienaangaande kan de ondergeteekende mededeelen, dat ter uitvoering van het reeds vroeger opgevat voornemen de gronden bij gedeelten zullen worden verkocht, zooals dan ook in dit jaar reeds ten aanzien van 4 hoeven met bijbehoorende terreinen heeft plaats gehad, dat eene bate van ruim *f* 60 000 heeft opgeleverd.

Overigens bestaat bij den ondergeteekende het voornemen om, alvorens tot het doen verkoopen van het eigenlijk gezegde hoofdgebouw en van het in den omtrek daarvan gelegen terrein over te gaan, zijne ambtgenooten in de gelegenheid te stellen, te overwegen in hoever daarvan door hen voor een of ander doel gebruik gemaakt kan worden.

Op de vraag of de ondergeteekende overeenstemt met het gevoelen van zijn ambtsvoorganger dat de werkkrachten der verpleegden bij voorkeur voor landelijken arbeid behooren te worden gebruikt, wordt door hem een bevestigend antwoord gegeven.

In het midden latende of voor het beweren van eenige leden, dat het getal bedelaars en landloopers kleiner zou zijn, wanneer de recidivisten naar Hoorn konden worden opgezonden, grond bestaat, merkt de ondergeteekende op, dat van dit gesticht voor die categorie van verpleegden een reeds zoo ruim mogelijk gebruik gemaakt wordt. Nog kort geleden is op eene weinig kostbare wijze meer gelegenheid tot plaatsing van verpleegden verkregen, ten gevolge waarvan het sterktecijfer ruim 600 kan bedragen. Verder zal de ondergeteekende niet gaan èn wegens de kosten aan het bouwen van loodsen verbonden èn vooral omdat de Rijkswerkinrichting te Hoorn toch nimmer geschikt is te maken voor de opneming van al de recidivisten.

Dat het ambtenaarspersoneel dan nog weder zou moeten vermeerderd worden kan geacht worden vanzelf te spreken.

De inrichting te Oegstgeest is zeker te groot voor het daarin te plaatsen getal vrouwen, doch, gelijk hiervoren reeds is medegedeeld, bestaat het voornemen daarin eenige verandering te brengen en vrij-

komende lokalen en terreinen tot andere doeleinden te benuttigen.

Ofschoon daaromtrent geen stellige verklaringen kunnen worden afgelegd, meent de ondergeteekende toch als vrij zeker te mogen aannemen, dat het tegenwoordige cijfer der vrouwenbevolking op gelijke of nagenoeg gelijke hoogte zal blijven.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(1 December 1888.)

De heer SMIDT: Na hetgeen in het Voorloopig Verslag over dit voorstel voorkwam, had ik gehoopt dat een der leden die de belangrijke discussiën over het gevangeniswezen hebben bijgewoond en daardoor geheel op de hoogte dezer zaak zijn, zijne meening over dit wetsontwerp zou hebben te kennen gegeven. Nu niemand evenwel het woord vraagt, meen ik niet te mogen zwijgen, niet zoozeer om het wetsontwerp te bestrijden, als wel omdat ik voor mij twijfel of het voorgestelde wel goedkeuring verdient; — in allen gevalle om den Minister in de gelegenheid te stellen den twijfel die bij mij door de lezing van de Memorie van Antwoord veeleer vermeerderd is, op te lossen.

Het punt waarop het in dezen aankomt, is of het wel wenschelijk mag geacht worden de rijkswerkinrichting voor vrouwen naar Oegstgeest te verplaatsen en of het niet liever te Ommerschans moet gebracht worden.

De redenen, die de Minister in de Memorie van Antwoord heeft aangevoerd voor zijne meening, dat Oegstgeest te verkiezen zou zijn, zijn tweeërlei: 1°. dat het gesticht Ommerschans, oorspronkelijk gebouwd en steeds bestemd geweest voor eene groote mannelijke bevolking, uit den aard der zaak in den tegenwoordigen toestand niet in dienst gesteld kan worden voor een beperkt aantal vrouwen; 2°. dat de groote afstand tusschen Ommerschans en de verblijfplaats van den hoofddirecteur moeilijkheden zou veroorzaken.

Nu geef ik gaarne toe, dat, wanneer men die redenen op zichzelf beschouwt, deze alleszins leiden tot de conclusie, die de Regeering daaruit getrokken heeft, namelijk dat de overbrenging naar Ommerschans niet wenschelijk is. De redenen zelve zal ik, hoewel er misschien wel eenige critiek over gevoerd zou kunnen worden — niet in beschouwing nemen; maar alleen daarop de aandacht vestigen of dezelfde redenen die pleiten tegen het overbrengen der vrouwen naar Ommerschans, nog niet in veel sterkere mate gelden tegen hare overbrenging naar Oegstgeest.

Het eerste bezwaar van den Minister (de oorspronkelijke inrichting voor eene groote mannelijke bevolking) past evenzeer op de gevangenis te Oegstgeest, die, wanneer ik mij niet bedrieg, ook voor eene dergelijke bevolking dient.

De tweede moeilijkheid (de groote afstand van de hoofddirecteurswoning) geldt, wanneer ik de kaart van het land raadpleeg, zelfs minder voor Ommerschans dan voor Oegstgeest, welke gemeente immers nog veel verder van Veenhuizen, waar de hoofddirecteur woont, verwijderd is.

Maar, afgescheiden van die meer locale redenen, zou ik toch wel aan den Minister in overweging willen geven of bij het beginsel door hem zelven in zijne Memorie van Antwoord uitgesproken, namelijk dat hij evenals zijn ambtsvoorganger meent, dat de werkkrachten der verpleegden bij voorkeur voor landelijken arbeid behooren te worden gebruikt, — of bij aanneming van dat beginsel verplaatsing naar Ommerschans niet verreweg de voorkeur verdient boven die naar Oegstgeest. Het is toch bekend, dat te Ommerschans de noodige landerijen en gronden met de voor land- en tuinbouw en voor de veehouderij vereischte getimmerten en gebouwen in ruime mate en in goeden toestand voorhanden zijn.

Of dit ook te Oegstgeest het geval is, valt te betwijfelen. De Minister zegt toch

in de Memorie van Antwoord niet anders dan dat er is eene vrij groote oppervlakte gronds voor het telen van aardappelen en groenten.

Dit in aanmerking genomen, meen ik dat inderdaad de voorkeur moet worden gegeven aan Ommerschans.

Maar er is eene laatste reden, waarop ik bijzonder de aandacht van den Minister vestig en wel deze: Het is uit verschillende stukken, achtereenvolgens afkomstig van het Departement van Justitie, af te leiden, dat daar een zeker *credo* bestaat, om zich toch in ieder geval van de gronden en gestichten te Ommerschans te ontdoen.

Wat de loop der gebeurtenissen zijn zal kan niemand voorspellen, maar zeker is het, zooals ook reeds door den vorigen Minister van Justitie in de oorspronkelijke Memorie van Toelichting is verklaard, dat eene zeer groote teleurstelling reeds werd ondervonden met betrekking tot het *getal* der bedelaars en landloopers. Als nu het geval zich mocht voordoen, dat het aantal onverhoopt nog grooter mocht worden en de teleurstelling dus nog verder mocht gaan, dan zou ik vreezen dat men het te laat zou beklagen, indien men zich voorbarig ontdeed van de goede en zelfs uitmuntende gelegenheid die nu bestaat voor het verplegen en tewerkstellen van bedelaars en landloopers te Ommerschans. Later zou dan wel eens kunnen blijken, dat voor de enkele duizenden, die nu door een verkoop in de schatkist gebracht worden, later even zooveel tienduizenden of meer zullen moeten worden uitgegeven voor een andere minder goede inrichting.

De heer RUYS VAN BEERENBROEK, *Minister van Justitie:* De bezwaren die door den geachten afgevaardigde, den heer Smidt, zijn in het midden gebracht, geven mij aanleiding om met een enkel woord de geheele strekking van deze wetsvoordracht, in verband met hetgeen ook nog nader bij de begrooting zal blijken te moeten geschieden, uit elkander te zetten.

Zooals aan de Kamer bekend is, bestaan op dit oogenblik voor hen, wier plaatsing in eene Rijks werkinrichting is bevolen, de gestichten Veenhuizen n°. 1, 2 en 3, Ommerschans en Hoorn.

Veenhuizen herbergt een groot aantal mannelijke verpleegden en tevens op het oogenblik ongeveer 200 vrouwen, die gehuisvest zijn in het gesticht Veenhuizen I. Na de invoering van de gestichtenwet is ook oorspronkelijk het plan geweest te Veenhuizen I de vrouwen te laten, en daarvoor is toen te Veenhuizen I een nieuw gesticht gebouwd, dat thans onder dak is en met 1 Januari 1890 in gebruik gesteld zal kunnen worden. Er was vroeger gerekend op eene bevolking van ongeveer 400 à 500 vrouwen, maar het cijfer der verpleegde vrouwen, dat bij de aanneming van het nieuwe Strafwetboek vrij groot was, is thans gereduceerd tot ongeveer 200. Het laat zich aanzien — ten minste de statistiek van de laatste jaren wijst het aan — dat dit getal eer verminderen dan vermeerderen zal, zoodat dit gesticht N°. 1 gedurende jaren zeer zeker veel te groot zal zijn.

Van eene andere zijde — en daarop is door den geachten spreker gewezen — is destijds bij de berekening van het aantal mannelijke verpleegden het cijfer voor de toekomst veel te laag genomen en is reeds nu te dien opzichte eene vrij groote teleurstelling ondervonden. Want bij de aanneming van het Strafwetboek werd er op gerekend dat in vervolg van tijd het aantal mannelijke verpleegden plus minus 1500 zou bedragen, en dat getal bedraagt op het oogenblik reeds 2700 à 2800. De slechte tijdsomstandigheden zullen er zeker toe bijdragen om dit getal in de eerste jaren niet te verminderen.

Ook in de gewisselde stukken is er op gewezen, dat het samenzijn op korten afstand van mannelijke en vrouwelijke verpleegden in dergelijke gestichten als te Veenhuizen niet wenschelijk is. Dit is dan ook een van de motieven waarom is uitgezien naar een ander gesticht, waar de vrouwelijke verpleegden meer verwijderd

van de mannelijke, beter afgezonderd gehouden konden worden. Het oog is onmiddellijk gevallen op de gevangenis te Oegstgeest, die aan het einde van het aanstaande jaar geheel zal worden ontruimd door de gevangenen die daar worden verpleegd; de alsdan overblijvende militaire gevangenen zullen te Leeuwarden worden onder dak gebracht, waar daartoe eene uitstekend geschikte gelegenheid bestaat; daardoor wordt in de eerste plaats eene concentratie van dienst, en in de tweede plaats eene niet te verwerpen bezuiniging verkregen.

Dientengevolge valt het gesticht te Oegstgeest geheel vrij, en het zoude van de zijde der Regeering onverantwoordelijk zijn indien zij niet trachtte de hechte en goede gebouwen van dit gesticht op de eene of andere wijze te benuttigen.

Maar, zegt de geachte afgevaardigde, een van de motieven om de werkinrichting te Ommerschans op te heffen en alles te Veenhuizen te concentreeren is, volgens de Regeering, daarin gelegen, dat de directeur van Veenhuizen, die ook aan het hoofd van Ommerschans staat, beter het oog kan houden op de geheele inrichting. Doch een enkele blik op de kaart doet zien, dat Oegstgeest veel verder van Veenhuizen is verwijderd dan Ommerschans.

Dit is zeer zeker waar, maar het ligt niet in de bedoeling der Regeering het gesticht te Oegstgeest op dezelfde wijze als dat te Ommerschans onder direct beheer en contrôle van den directeur te Veenhuizen te laten. Onder het onmiddellijk toezicht van dezen wenscht de Regeering al de mannen, wier opneming in eene Rijkswerkinrichting is bevolen te brengen, behalve zij die te Hoorn worden verpleegd. Aan het gesticht te Oegstgeest, op zoo grooten afstand van Veenhuizen gelegen, moet, indien het tot Rijkswerkinrichting voor vrouwen wordt bestemd eene geheel afzonderlijke administratie worden verbonden.

Verder zegt de geachte afgevaardigde dat volgens het antwoord der Regeering, het gesticht te Ommerschans te groot en meer ingericht is voor eene mannelijke bevolking, maar dat daar tegenover staat dat de gebouwen te Oegstgeest ook te groot zijn voor de op te nemen vrouwelijke bevolking. Dit laatste ontken ik niet, ofschoon er een zeer groot verschil bestaat. Ommerschans kan een bevolking herbergen van minstens 1000 personen; eenmaal was die zelfs opgevoerd tot ruim 1300; te Oegstgeest kunnen 400 verpleegden worden opgenomen, maar men vergete niet, dat het voornemen bestaat een gedeelte van het gesticht te Oegstgeest te bestemmen tot huis van bewaring, voor het geval dit plan wordt goedgekeurd, welk gedeelte anders ook hoogstwaarschijnlijk geheel ongebruikt zou blijven.

De geachte afgevaardigde wijst er op dat volgens de Regeering de bevolking der Rijksgestichten zooveel mogelijk moet worden bezig gehouden met landelijken arbeid, en dat, als de vrouwen van Veenhuizen naar Oegstgeest worden verplaatst, zulks niet in voldoende mate zal kunnen geschieden. De Regeering had daarbij meer het oog op de mannelijke bevolking; de vrouwelijke wordt in Veenhuizen I thans reeds bijna uitsluitend, zoo niet geheel, bezig gehouden met het breien van kousen, het vervaardigen van zakken en anderen vrouwenarbeid. Enkele vrouwen verrichten eenigen tuinarbeid, wat ook te Oegstgeest zal kunnen geschieden; maar uit den aard der zaak is de eerstgenoemde arbeid meer geschikt voor vrouwen.

Ten aanzien van het al dan niet verkoopen van het gesticht te Ommerschans en de daarbij behoorende gronden, beaamt de Regeering wat de geachte afgevaardigde aanvoerde; zij zal zeer voorzichtig zijn en de zaak nauwlettend overwegen alvorens tot dien verkoop te besluiten. Uit de stukken blijkt reeds dat de Regeering niet wenscht zich onmiddellijk van de gebouwen te ontdoen, maar dat zij zal nagaan of daarvan nog eenig nut te trekken is.

Gelijk de Kamer weet werd Veenhuizen in 1859 van de Maatschappij van weldadigheid overgenomen. Vele der zich aldaar bevindende gebouwen zijn in een toestand, dat zij nu nog eenige jaren in gebruik zouden kunnen blijven, maar daarna,

hetzij groote herstellingen zullen moeten ondergaan, willen zij niet geheel en al onbruikbaar worden, hetzij geheel moeten worden vernieuwd. Datzelfde zal te Ommerschans moeten geschieden, omdat de gebouwen aldaar, nagenoeg op hetzelfde tijdstip als die te Veenhuizen opgericht, zich ook ongeveer in denzelfden staat als deze bevinden. Onder deze omstandigheden is het toch zeker aanbevelenswaardiger te trachten daar, waar in een niet te ver verschiet dergelijke herstelling of vernieuwing voor de deur staat, zooveel mogelijk de Rijkswerkinrichting voor mannen op een en hetzelfde punt te concentreeren.

In den loop van den zomer heb ik gelegenheid gehad, bij een persoonlijk bezoek te Veenhuizen, mij ter plaatse te overtuigen, dat werkelijk de toestand van een gedeelte der gebouwen zoodanig is, dat spoedig dringende voorziening zal noodig zijn.

Mocht dit wetsontwerp worden aangenomen, dan wordt nog dit voordeel verkregen, dat de vrouwen Veenhuizen verlaten en plaats kunnen maken voor de mannen. Is dan onverhoopt het getal der mannelijke verpleegden zoo groot dat zij niet allen in de gestichten Veenhuizen I (nieuw), 2 en 3 kunnen worden ondergebracht, dan kan voorloopig ter huisvesting der overbevolking nog als reservegebouw dienen Veenhuizen I (oud), waarin nu de vrouwen zijn gehuisvest.

Hierdoor verkrijgt men in de gestichten te Veenhuizen meer dan plaats voor het onderbrengen van alle mannelijke verpleegden.

Hiermede meen ik in hoofdzaak de bedenkingen van den geachten spreker te hebben weerlegd.

De heer SMIDT: Ik dank den Minister voor zijne nadere toelichting van het wetsvoorstel. In één opzicht echter ben ik daardoor weinig bevredigd, namelijk wat de voorkeur betreft die aan Oegstgeest boven Ommerschans moet worden gegeven. De Minister heeft toch niet kunnen ontkennen, dat hetgeen in de Memorie van Beantwoording is gezegd, dat Ommerschans bestemd was voor eene mannelijke bevolking, en dat de afstand van Veenhuizen te groot is voor het beheer, door den hoofddirecteur te Veenhuizen te voeren, eveneens of in meerdere mate gelden voor de vestiging der Rijkswerkinrichting voor vrouwen te Oegstgeest. Wenscht de Minister een afzonderlijk beheer voor Oegstgeest in te stellen, gelijk Zijne Exc. te kennen gaf, hierdoor zou aan het bezwaar, ook wat Ommerschans betreft geheel zijn te gemoet gekomen. Het is daarenboven niet te ontkennen, dat de door de Regeering beoogde totale afscheiding van mannen en vrouwen evenzeer verkregen zal worden, indien beide inrichtingen op een afstand van 14 à 15 uren als indien zij nog verder van elkaar gelegen zijn.

Intusschen ben ik het in de algemeene strekking van het wetsontwerp volkomen eens met den Minister en juich ik het zeer toe, dat een afdoende maatregel zal genomen worden om te komen zoowel tot eene *totale* afscheiding van mannelijke en vrouwelijke verpleegden, als om de mannelijke verpleegden te concentreeren te Veenhuizen. En ik zou niet gaarne iets doen wat de Regeering op dien weg zou kunnen belemmeren of terughouden. Ik hoop daarbij dat de Minister nog wel eens in nadere overweging zal willen nemen, om ten aanzien van de vrouwen geen afstand te doen van het door hem uitgesproken algemeen beginsel, om door alle verpleegden bij voorkeur landwerk te doen verrichten. Het is bekend hoe moeilijk het is geschikten arbeid te vinden voor verpleegden en gevangenen. In Veenhuizen was voor de vrouwen veldarbeid minder noodig, omdat zij daar bezig gehouden konden worden met verschillenden, voor vrouwen geschikten arbeid ten behoeve van de daarbij gelegen gestichten II en III. Maar dit zal ophouden wanneer de vrouwen op grooten afstand van Veenhuizen zullen worden verpleegd.

De Minister heeft eindelijk, wat betreft den verkoop van Ommerschans, eene verklaring gegeven die mij meer bevredigt, namelijk dat niet alleen, wat in de

stukken staat, de Minister er op bedacht wil zijn om aan zijne ambtgenooten voor te stellen, of die inrichting wellicht door hen ook tot eenig ander doeleinde zal kunnen worden gebezigd, maar ook dat Zijne Excellentie, wat den verkoop aangaat, met beleid en voorzichtigheid en niet dan nadat de loop der omstandigheden bekend zal zijn, tot zoodanigen verkoop zal doen overgaan.

Uit dien hoofde en omdat ik begrijp dat op de nu voorgestelde proeve te Oegstgeest zal kunnen worden teruggekomen zonder dat daarmede groote kosten behoeven gemoeid te zijn, — gevoel ik mij volkomen gerechtvaardigd, u, Mijnheer de Voorzitter, te verzoeken, om, althans wat mij betreft, dit wetsontwerp niet aan eene hoofdelijke stemming te onderwerpen.

De VOORZITTER: Ik veroorloof mij aan den Minister van Justitie de vraag te richten, of ook in verband met de door de Regeering in art. 1 aangebrachte wijziging [zie hieronder] het niet wenschelijk is om in plaats van de woorden: „om de Rijkswerkinrichting Veenhuizen n°. 1 aan te wijzen", te lezen: „om *ook* de Rijkswerkinrichting Veenhuizen n°. 1 aan te wijzen", of wel om „n°. 1" achter „Veenhuizen" weg te laten.

De heer RUYS VAN BEERENBROEK, *Minister van Justitie:* Mijnheer de Voorzitter! uwe opmerking is juist; en het komt mij voor dat het weglaten van „n°. 1" aanbeveling verdient. Ik heb dus de eer voor te stellen de considerans aldus te lezen: „Alzoo Wij" enz. = in de Wet.

Art. I.

Het tweede lid van artikel 8 der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) wordt gelezen als volgt:

De Rijkswerkinrichtingen zijn gevestigd:
voor de mannen te *Veenhuizen* en te *Hoorn*,
voor de vrouwen in de gemeente *Oegstgeest.*

ONTWERP. ART. 1.

Het tweede lid van artikel 8 der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) wordt gelezen als volgt:

De Rijkswerkinrichtingen zijn gevestigd:
voor de mannen te *Veenhuizen I*, te *Veenhuizen II*, te *Veenhuizen III* en te *Hoorn*;
voor de vrouwen in de gemeente *Oegstgeest.*

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(1 December 1888.)

De heer RUYS VAN BEERENBROEK, *Minister van Justitie:* De Regeering wenscht eene wijziging te brengen in dit art. 1, namelijk deze: het Romeinsch cijfer „I" te laten vervallen, evenals de woorden „Veenhuizen II en Veenhuizen III" Verder moet de „;" achter „Hoorn" veranderd worden in een „,". Het motief voor die wijziging is, dat te Veenhuizen slechts mannen zullen worden verpleegd, zoodat de aanwijzing van de 3 gestichten te Veenhuizen kan wegblijven Zij zijn alle begrepen onder het woord Veenhuizen, en mocht later onverhoopt het bijbouwen van een vierde gesticht noodzakelijk worden, dan kan ook dit in dienst worden gesteld zonder wetswijziging.

De heer MACKAY, *Voorzitter der Commissie van Rapporteurs*: Aangezien de wijziging door de Regeering voorgesteld slechts betreft eene redactie-wijziging, wil ik gaarne mededeelen, dat naar het oordeel van de leden van de Commissie van Rapporteurs voor zoover zij aanwezig zijn, tegen die wijziging geen bezwaar bestaat.

Art. 2.

In artikel 21 der wet van 14 April 1886 (*Staatsblad* n°. 62 vervallen de woorden: „n°. 2 en te Veenhuizen n°. 3".

ONTWERP Art. 2 = **Art. 2.**

[Zie art. 21 der wet van 14 April 1886 (*Staatsblad* n°. 62) tot vaststelling der beginselen van het gevangeniswezen, hierachter.]

Art. 3.

Deze wet treedt in werking op 1 Januari 1890.

ONTWERP. Art. 3 = **Art. 3.**

Wet van 29 October 1892 (Staatsblad n°. 241) houdende aanvulling der wet van 3 Januari 1884 (Staatsblad n°. 3), tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan, en van aanverwante gestichten.

Het Ontwerp strekte, om het derde lid van art. 8 der wet van 3 Januari 1884 (*Stb.* n°. 3) te lezen als volgt:

»De Rijksopvoedingsgestichten zijn gevestigd: voor de jongens te *Alkmaar*, aan den Kruisberg bij *Doetinchem* en te *Veldzicht*, gemeente *Avereest*, voor de meisjes te *Montfoort*."

Memorie van Toelichting

Bij de behandeling van de begrooting in de maand December jl. [1891] gaf de ondergeteekende reeds te kennen, dat hij, indien spoedige voorziening noodig bleek, niet zou schromen, voor de oprichting van een derde Rijksopvoedingsgesticht voor jongens, eene suppletoire aanvraag in te dienen. Het is gebleken dat die oprichting niet mag worden uitgesteld. Het is niet te verantwoorden in de bestaande gestichten eene grootere bevolking te laten dan voor opleiding en opvoeding raadzaam is. Nog minder dat jongens, wier plaatsing in een Rijksopvoedingsgesticht door den rechter overeenkomstig de wet noodig is geoordeeld, wegens gebrek

aan ruimte niet kunnen worden opgenomen, en daarom aan het bevel van den rechter geene uitvoering te geven. Zelfs is herhaaldelijk gebleken dat de jongens op vrije voeten blijvende, in dat tijdsverloop opnieuw misdrijven pleegden. Dat aan dien toestand zoo spoedig doenlijk een einde moet worden gemaakt, zal wel geen betoog behoeven; de ondergeteekende achtte zich althans verplicht daartoe te verrichten wat in zijne macht staat.

Om tot de oprichting van een derde Rijksopvoedingsgesticht voor jongens te kunnen overgaan, wordt in de eerste plaats eene aanvulling gevorderd van de wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3). In het daartoe strekkend wetsontwerp wordt de vestiging van een gesticht voorgesteld nabij de Dedemsvaart, op eene plaatselijk onder den naam Veldzicht bekende streek, in de gemeente Avereest. Ruime terreinen in die gemeente, eigendom van den Staat en afkomstig van het vroeger in de gemeente Ommen bestaand hebbend gesticht, bieden eene uitmuntende gelegenheid aan in de onmiddellijke nabijheid van de Dedemsvaart een gesticht te bouwen, dat aan de eischen van den tegenwoordigen tijd geheel zal kunnen voldoen. In overeenstemming met het gesticht »de Kruisberg", en met het voornemen tot latere uitbreiding van het gesticht te Alkmaar, is het plan ontworpen voor eene bevolking van een paar honderd jongens, desnoods uit te breiden tot ten hoogste 240 jongens. Grooter gesticht is niet wenschelijk, maar het is ook niet raadzaam een kleiner gesticht te bouwen. In 1891 zijn 142 jongens beneden 14 jaar en omstreeks 600 van 14—16 jaar in de strafgevangenissen verpleegd. In verband met de bestaande neiging om jeugdige misdadigers bij voorkeur in een opvoedingsgesticht te doen opnemen, mag worden verondersteld dat een groot deel van deze door den rechter naar het opvoedingsgesticht zou zijn verwezen, wanneer hij niet had geweten dat toch geen gelegenheid bestond tot opneming.

De ondergeteekende is voornemens in de nieuwe inrichting in hoofdzaak land- en tuinbouw en boschcultuur te doen uitoefenen, met toevoeging van eene mandenmakerij en touwslagerij. Het terrein is wegens de uitgebreidheid en de aanwezigheid van eene alleszins voldoende bouwhoeve daarvoor zeer geschikt. Behalve die hoeve zijn op het terrein eene kerk en eenige woningen voor beambten aanwezig. De keuze van het terrein, dat door het bestuur der Staatsdomeinen is beschikbaar gesteld, leidt dus tot bezuiniging. De kosten van den bouw zullen zeker niet meer dan *f* 275 000 bedragen. Wordt het nu aangeboden ontwerp wet, dan zal nog in dit jaar met den bouw worden aangevangen, en zal het gesticht, waaraan de naam Veldzicht zal worden gegeven, in den loop van 1894 kunnen worden betrokken.

Voorloopig Verslag.

De plaatsing in opvoedingsgestichten werkt wellicht het kwaad van het recidivisme in de hand. Wanneer de jeugdige personen reeds vóór hun zestiende jaar aan geheele vrijheidbeneming gewennen, is voor het

Memorie van Antwoord.

Met nadruk moet worden opgekomen tegen de door niets gestaafde onderstelling, dat plaatsing in de Rijksopvoedingsgestichten het kwaad van het recidivisme in de hand zou werken. Uit de artt. 38 en 39 van

verblijf in de gevangenis op lateren leeftijd maar al te goede grond gelegd. Om deze redenen wenschten deze leden eene proef te nemen met gewijzigde beginselen.

Vele leden verklaarden zich met het voorstel om een derde Rijksopvoedingsgesticht voor jongens in het leven te roepen zeer ingenomen. De onderstelling, in de Memorie van Toelichting uitgesproken, dat de rechter vele jeugdige personen naar de gevangenis verwijst, op grond van de wetenschap, dat voor plaatsing in een opvoedingsgesticht toch geen plaats is, stemde tot nadenken. Ook de onmogelijkheid om rechterlijke uitspraken, waarin plaatsing in zoodanig gesticht werd bevolen, ten uitvoer te leggen, was een kwaad, waaraan een einde moest komen. Daarbij werd door enkele leden de meening uitgesproken, dat de resultaten van het opvoedingsgesticht niet ongunstig zijn, en dat deze nog beter zouden worden bij langduriger verblijf, waartoe meerdere plaatsruimte de gelegenheid zou aanbieden.

Bij andere leden bestond wel eenige twijfel omtrent de goede werking der Rijksopvoedingsgestichten. Particuliere inrichtingen van dien aard geven, huns inziens, doorgaans bevredigender uitkomsten. De misstanden bijv., die indertijd omtrent het Rijksgesticht aan den Kruisberg bekend waren geworden, konden, naar deze leden meenden, niet hebben nagelaten eenen ongunstigen invloed op de aldaar verpleegden uit te oefenen. Men wenschte van den Minister te vernemen, hoe de toestand daar ter plaatse thans beoordeeld moest worden; en in het algemeen zag men, alvorens nieuwe kredieten toe te staan, gaarne eenige mededeelingen te gemoet omtrent de uitkomsten der Rijksopvoedingsgestichten in de laatste jaren.

het Wetboek van Strafrecht blijkt duidelijk, dat alleen zoodanige kinderen voor plaatsing in die gestichten in aanmerking komen, die eenig ernstig strafbaar feit hebben gepleegd en in eene ondeugdelijke — om niet een dikwijls toepasselijken harderen term te gebruiken — omgeving verkeerden, zoodat met groote waarschijnlijkheid kan worden aangenomen, dat zij dààr blijvende tot recidivisten *moeten* opgroeien. Hiertegen wordt juist getracht door de plaatsing te waken. Bij een aanzienlijk aantal met zeer gunstig gevolg. Waarom dus »eene proef" zou moeten worden genomen »met gewijzigde beginselen", zooals in het Voorloopig Verslag de daar bedoelde leden wenschen, is niet duidelijk.

Het in het Voorloopig Verslag uitgesproken gevoelen, dat meerdere plaatsruimte gunstig zal werken op de resultaten van de Rijksopvoedingsgestichten, acht de ondergeteekende even juist als de meening dat die gestichten geen ongunstige uitkomsten opleveren.

Op grond van de vijfjaarlijksche overzichten omtrent de ontslagenen kunnen die uitkomsten, alle omstandigheden in aanmerking genomen, zelfs zeer bevredigend genoemd worden.

De meening, dat particuliere inrichtingen van dien aard meer bevredigende resultaten opleveren, kan bij gebreke van stelselmatige statistische gegevens daaromtrent, zoo min worden gedeeld als betwist. Zij vindt echter *als vermoeden*, een grond van waarschijnlijkheid in het feit, dat particuliere inrichtingen, geen van alle, uitsluitend crimineele kinderen, wier verwijdering uit hunne omgeving dringend noodzakelijk was, opnemen, uit welk feit dan tevens volgt, dat eene vergelijking met de Rijksopvoedingsge-

De plaats, waar de Minister het nieuwe gesticht wil vestigen, maakte in verschillende afdeelingen een onderwerp van bespreking uit.

De vestiging in de gemeente Avereest, op de plaats van het tegenwoordige gebouw Veldzicht, vond warme voorstanders. Volgens dezen bezat het terrein aldaar alle geschiktheid voor het beoogde doel en was het boven elk ander te verkiezen, daar het reeds Rijkseigendom is. Ook de stichting in de gemeente Avereest en niet op het terrein van de gemeente Stad Ommen achtten deze leden verkieselijk o. a. wegens de nabijheid van de publieke middelen van verkeer langs de Dedemsvaart. — Tegen dit laatste werd echter aangevoerd, dat de aanwezigheid van het tegenwoordig gebouw Veldzicht aan de bouwkosten weinig zal ten goede komen, terwijl ook de meest in de nabijheid daarvan gelegen bouwhoeve in niet goeden staat verkeert en van veel minder gehalte is dan het uitstekend boerderijgebouw in de nabijheid van het oude gesticht Ommerschans.

Van andere zijden werd de plaatsing op de bedoelde terreinen in Overijssel afgekeurd, voornamelijk op grond van de geïsoleerde ligging. De kosten voor medische hulp en bewaking zouden hierdoor hooger worden, dan bij plaatsing der inrichting in de nabijheid eener stad. Eveneens zou het kerkbezoek gemakkelijker wezen, indien eene stad in den omtrek was. Of bestond wellicht het voornemen de kerken (de Memorie van Toelichting spreekt van ééne kerk) op het terrein zelf weder in gebruik te nemen? Doch ook al kon dit, zoo zouden afzonderlijke godsdienstoefeningen moeten gehouden en geestelijke hulp op de plaats zelve moeten verstrekt worden, terwijl anders de verpleegden de kerken en catechisatiën in de stichten, waarin alléén zoodanige kinderen worden geplaatst, niet wel mogelijk is.

Het kan zijn, dat de in het Verslag aldus geheeten »misstanden", welke indertijd omtrent het Rijksgesticht »de Kruisberg" bekend zijn geworden, *destijds* ongunstigen invloed op de aldaar verpleegden hebben geoefend. Maar de bedoelde feiten dateeren in elk geval van lang vóór 1886. Op de vraag hoe de toestand thans is, kan de ondergeteekende een zeer geruststellend antwoord geven. Wat de uitkomsten der twee Rijksopvoedingsgestichten voor jongens in de laatste jaren betreft, daaromtrent gaan hierbij eenige staten met cijfers en toelichting.

Over de plaats van vestiging van het nieuwe gesticht liepen blijkens het Voorloopig Verslag de meeningen uiteen. Terwijl de vestiging in de gemeente Avereest, eenerzijds warme voorstanders vond, zouden andere leden de voorkeur geven aan de oprichting van het gesticht in de nabijheid van eene groote gemeente, bijv. te Breda, naast de strafgevangenis en het nieuwe huis van bewaring, waardoor tevens zou worden verkregen concentratie van dienst, leidende tot groote besparing. Wijl het hier een beginsel geldt, meent de ondergeteekende al dadelijk te moeten zeggen, dat tegen zoodanige concentratie bij hem overwegend bezwaar bestaat, dat zelfs door uitzicht op eenig geldelijk voordeel niet is weg te ruimen. Te Alkmaar is die toestand in het leven geroepen, en al zijn daaruit geen onoverkomelijke moeilijkheden voortgesproten, zeker is het dat eene concentratie van dienst, allicht verder gaat dan met de belangen van een opvoedingsgesticht is overeen te brengen, welke van geheel anderen aard zijn dan die van een

nabijgelegen stad zouden kunnen bezoeken. Goede terreinen bij eene groote gemeente waren wel te vinden. Zoo bijv. te Breda op die der vroegere vestingwerken, welke ook Rijksgrond zijn, naast de nieuwe strafgevangenis en het huis van bewaring. Hierdoor zou tevens het voordeel verkregen worden van concentratie van dienst, leidend tot groote besparing. Men zou het voorbeeld van Alkmaar kunnen volgen, waar, ondanks een afstand van 20 à 25 minuten, al het eten voor de drie inrichtingen in één keuken wordt bereid. Ook in de nabijheid van 's Hertogenbosch zou, meende men, een goed emplacement kunnen uitgekozen worden. — Vele dezer leden stemden hierin overeen, dat het nieuwe gesticht in eene der zuidelijke provinciën moest verrijzen. Alkmaar zou dan kunnen dienst doen voor jongens uit Holland en Utrecht, de Kruisberg voor Gelderland en de noordelijke provinciën, en het nieuwe gesticht voor Zeeland, Noordbrabant en Limburg. De verpleegden bleven dan zooveel mogelijk in eigen sfeer en in de streek waar zij zich het meest tehuis gevoelden.

Zoowel zij, die tegen de keuze van Avereest bezwaar hadden, als zij, die daarmede instemden, waren het er over eens, dat de Memorie van Toelichting te karig is en eenige meerdere inlichtingen behoorden verstrekt te worden. Men wenschte te weten of het geheele terrein afkomstig van de voormalige kolonie Ommerschans, thans nog groot ruim 800 H.A., voor het nieuwe gesticht zal gebruikt worden. Zoo neen, welk deel daarvan en welke bestemming denkt de Minister van Financiën alsdan te geven aan de niet bij het nieuwe gesticht te betrekken gronden? Gevraagd werd voorts de overlegging van eene schetskaart op niet te kleine schaal, waarop het geheele strafgevangenis of een huis van bewaring. Eene gewichtige bedenking is steeds, dat bij eene samenvoeging van gevangenis en opvoedingsgesticht, de verpleegden in dit laatste door het publiek, waaronder zich de werkgevers bevinden, te veel vereenzelvigd worden met gevangenen, waarvan de nadeelige en moeilijk te neutraliseeren gevolgen van groote beteekenis kunnen worden voor de toekomst der opvoedelingen in de gewone maatschappij.

Waar de ondergeteekende het nieuwe gesticht niet wenschte te vestigen in de nabijheid van strafgestichten en de voorkeur meende te moeten geven aan eene landelijke van groote steden afgelegen plek, mocht met het oog op de bestaande gelegenheid tot het kosteloos verkrijgen van een voor het doel uitstekend gelegen, ruim terrein onder de gemeente Avereest, de keus der plaats van vestiging niet twijfelachtig zijn.

Dat terrein leent zich tot het onderwijs in en het verrichten van veld- en tuinarbeid, zoomede tot de boschcultuur, waarmede de verpleegden zich na hun ontslag een behoorlijk bestaan zullen kunnen verzekeren. Het aanleeren van eenig ambacht is daarmede echter niet onvereenigbaar.

Het aanvullen al dadelijk van den veld-, tuin- en boscharbeid, behalve met het maken van manden en het slaan van touw, met het beoefenen der houtsnijkunst en van andere huisindustrie, voor zoover daartoe gelegenheid is te vinden, kan een geschikt complement zijn van den in den winter dikwijls te staken veldarbeid. Ook aan het onderwijs zoowel der jongeren als der meer volwassenen zal groote zorg moeten worden besteed.

Mede voor de gebouwen verdiende het bovengenoemde terrein uit een

in die streek gelegen Rijksdomein voorkomt, alsook de daarop staande gebouwen, met aanduiding welke daarvan voor de nieuwe inrichting zullen zijn te bezigen. Dit alles toch was voor de beoordeeling van deze aangelegenheid van veel belang.

Het voornemen des Ministers om in de nieuwe inrichting in hoofdzaak land- en tuinbouw en boschcultuur te doen uitoefenen werd verschillend beoordeeld.

Sommige leden juichten dit zeer toe. Huns inziens bestaat er in verschillende streken van ons vaderland gebrek aan boerenarbeiders, die goed hun vak verstaan. Het nieuwe gesticht zou er jaarlijks een aantal afleveren, en dus in zijne werking min of meer eene compensatie zijn voor den algemeen waar te nemen trek van het platteland naar de steden.

Andere leden noemden dit laatste eene illusie; de jongens keeren terug naar de plaats vanwaar zij komen en de groote meerderheid komt uit de steden. Leert men hun nu een ambacht, zoo kunnen zij overal, zoowel in de stad als ten plattenlande, waar de knappe ambachtslieden schaarsch zijn, hun brood verdienen, maar met eene opleiding tot boerenarbeider, al leeren zij daarbij manden maken en touw slaan, is hun dit, hoe nuttig die bedrijven ook zijn, in de stad veelal onmogelijk. Ook het onderwijs in de houtsnijkunst, beval zich volgens enkele leden zeer aan ter ontwikkeling van eene huisindustrie. Al deze leden hoopten, dat de Minister alsnog van zijn voornemen zou terug komen en ook in het nieuwe Rijksopvoedingsgesticht aan allen, die daarvoor aanleg hebben, een ambacht zou doen onderwijzen. Tegen het voorstel, zooals het nu is toegelicht, hadden zij ernstig bezwaar.

Op de mededeeling van het gegeldelijk oogpunt de voorkeur. Het tegenwoordige huis Veldzicht zal in de behoefte voorzien van eene ambtenaarswoning en van een vergaderlokaal voor het college van regenten over het gesticht; de verder afgelegen in goeden staat verkeerende boerderij van den voormaligen onderdirecteur voor den landbouw kan voor het landbouwbedrijf in gebruik genomen worden. Verder kan de voormalige Protestantsche kerk, waarin nu reeds wekelijks godsdienstoefening wordt gehouden, tevens als gestichtskerk worden benuttigd en over verschillende goede ambtenaarswoningen worden beschikt.

Of door het doen verrijzen van het nieuwe gesticht in eene der zuidelijke provinciën wel zou worden voldaan aan den wensch der leden, die de verpleegden in eigen sfeer en in de streek waar zij zich het meest tehuis gevoelen, willen laten verblijven, valt te betwijfelen. Met de aangegeven plaatsing van kinderen uit Utrecht te Alkmaar, van kinderen uit Friesland en Groningen te Doetichem is dat ten minste al dadelijk niet het geval. Maar ook de wenschelijkheid van dergelijke plaatsing in eigen streek is twijfelachtig. Integendeel schijnt er zelfs meer voor te pleiten de bedoelde kinderen aan eigen sfeer te onttrekken en zooveel mogelijk onder andere invloeden te brengen. Maar het is nog 't meest geraden bij de plaatsing vooral rekening te houden met den aanleg en lichamelijken toestand van het kind, waardoor zulk een overwegende invloed op de mogelijkheid van zijn toekomstig bestaan wordt uitgeoefend. Zoo zoude het nieuw te bouwen gesticht, waar gelegenheid bestaat tot arbeid in de open lucht, bestemd moeten zijn voor hen, die neiging en geschiktheid hebben voor

voelen des Ministers omtrent dit punt werd prijs gesteld.

Algemeen werd erkend, dat de beslissing omtrent het werk, hetwelk in het gesticht verricht zal worden, van veel invloed is op de plaats van vestiging. Mocht bij den landbouw en de boschcultuur volhard worden, dan zou voor eene vestiging op het terrein te Avereest zeer veel pleiten. Daarheen zouden dan, volgens de leden, die geen heil zagen in de voorbereiding van stedelingen voor landbouwarbeid, hoofdzakelijk de jongens van het platteland moeten gezonden worden. In verband daarmede werd gevraagd, welke de numerieke verhouding is van de jongens in de opvoedingsgestichten, die uit de steden komen, tot die van het platteland.

Het cijfer van *f* 275 000 voor een gesticht, waarin ten hoogste 240 jongens een onderkomen zullen kunnen vinden, achtte men zeer hoog. Het particuliere gesticht Neerbosch, hetwelk gunstig bekend staat, werd met veel geringer middelen tot stand gebracht. Men verzocht overlegging van de plannen voor het te stichten gebouw.

Ten slotte werd de vraag gedaan, of niet meer partij te trekken zou zijn van de bestaande gestichten, en of niet door uitbreiding daarvan het plan van een nieuw gesticht zou kunnen vervallen. — Doch hiertegen werd opgemerkt, dat men de gestichten niet te groot moet maken; de voorgenomen uitbreiding van dat te Alkmaar kwam aan sommige leden reeds niet vrij van bedenking voor.

---

veld- en tuinbouw, terwijl die arbeid ook niet zal nalaten gunstig te werken op de zoo veelvuldig voorkomende scrofuleuse gestellen en daarmede op de geheele persoonlijkheid dier opvoedelingen.

De vraag of het geheele terrein afkomstig van de voormalige kolonie Ommerschans, voor het nieuwe gesticht zal worden gebruikt, is ontkennend te beantwoorden. Er behoort niet meer grondvlakte te zijn dan voor het doel ruim voldoende is. De niet bij het nieuwe gesticht te betrekken gronden zijn afgestaan ten gebruike van het Departement van Oorlog. Eene schetskaart als verlangd wordt, zal ter griffie der Kamer worden overlegd. Tevens wordt hiernevens gevoegd de gevraagde staat betreffende de numerieke verhouding van de jongens in de opvoedingsgestichten die uit de steden komen tot hen die op het platteland geboren zijn. Daarbij is nog gevoegd een overzicht van de beroepen door de verpleegden, na ontslag, in de maatschappij uitgeoefend in verband met het in die inrichting genoten onderwijs, wat betreft de in de jaren 1883, 1884, 1885, 1886 en 1887 ontslagenen, hetwelk — al zijn er geen positieve conclusiën uit te trekken — toch een zeker licht verspreidt over de onderwijs- en beroepsquaestie.

Dat de bouwkosten voor het nieuwe gesticht geraamd zeer hoog zijn, wordt niet gedeeld. Bij vermijding van alle weelde, moet de bouw toch deugdelijk zijn, ruim en voldoende aan de eischen van de hygiène. Met het oog op de verplichting tot nachtelijke afzondering moeten de slaapzalen groote afmetingen hebben. Dat een en ander grooten invloed heeft op de bouwkosten zal wel geen betoog behoeven, terwijl eene vergelijking met particuliere gestichten, welke anders zijn ingericht en waar men andere eischen stelt, toch eigenlijk niet kan opgaan.

Ten slotte moet de ondergeteekende verklaren, zich niet te mogen vereenigen met het besproken denkbeeld om in plaats van het getal gestichten te vermeerderen, de bestaande inrichtingen te vergrooten. In deze zijn reeds meer kinderen opgenomen dan voor hunne vorming wenschelijk is. Nog verdere verhooging van het cijfer zou eene miskenning zijn van het doel waarmede de kinderen naar de opvoedingsgestichten worden opgezonden. De voorgenomen uitbreiding van het gesticht te Alkmaar zal dan ook niet zoozeer strekken om een grooter getal verpleegden te huisvesten als wel om aan redelijke eischen van verpleging en van onderwijs in ambachten te kunnen voldoen.

Ter voldoening aan het in het Voorloopig Verslag kenbaar gemaakt verzoek, wordt het plan voor het te stichten gebouw mede ter griffie der Kamer nedergelegd.

Bijlage van de Memorie van Antwoord.

A. De onderstaande staten hebben alleen betrekking op de in de jaren 1883—1887 ontslagen verpleegden, omtrent wier gedrag en positie in de maatschappij gedurende een tijdvak van vijf jaren een onderzoek heeft kunnen plaats hebben. Door de later ontslagen opvoedelingen niet op te nemen, die gedurende korter tijd nagegaan zijn kunnen worden (namelijk gedurende vier, drie, twee en één jaar), wordt een wellicht minder gunstig, maar zuiverder overzicht verkregen.

I.

RIJKSOPVOEDINGS-GESTICHT TE:	Jaar van ontslag.	Aantal der ontslagenen.				
		Totaal.	omtrent wie inlichtingen ontbreken.		omtrent wie inlichtingen aanwezig zijn.	
			Overleden.	Onbekend.	Militair.	Een beroep uitoefenend.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Alkmaar.....	1883	42	1	2	14	25
	1884	28	—	3	4	21
	1885	28	1	5	7	15
	1886	31	—	4	10	17
	1887	28	—	1	8	19
Doetinchem.....	1883	16	—	7	3	6
	1884	26	3	12	2	9
	1885	32	1	10	6	15
	1886	27	2	8	5	12
	1887	27	1	4	6	16

Het verschil der getallen van kolom 5 tusschen Alkmaar en Doetichem is opmerkelijk. De scherpte van het onderzoek naar de ontslagenen en de beschouwing omtrent het voldoende van ingekomen inlichtingen kan hier van invloed zijn. In kolom 6 zijn allen opgenomen, die zich in militairen dienst bevonden te land of ter zee, hier te lande en in de koloniën en bezittingen.

Het volgend overzicht heeft betrekking op de ontslagen verpleegden van kolom 7.

II.

RIJKS-OPVOEDINGS-GESTICHT TE:	Jaar van ontslag.	Aantal der ontslagenen hier bedoeld (zie I, 7).	Gedrag.				Verdiensten.		
			Goed.	Redelijk.	Slecht.	Onbekend.	Met verdiensten.	Zonder verdiensten.	Onbekend.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Alkmaar.....	1883	25	21	1	1	2	23	2	—
	1884	21	19	—	2	—	17	3	1
	1885	15	12	—	3	—	12	3	—
	1886	17	14	3	—	—	16	1	—
	1887	19	14	2	3	—	17	2	—
Doetinchem...	1883	6	5	—	1	—	5	1	—
	1884	9	5	1	3	—	5	1	3
	1885	15	11	1	3	—	11	2	2
	1886	12	9	1	1	1	8	3	1
	1887	16	11	2	1	2	13	1	1

Een der twee in 1887 ontslagen opvoedelingen uit het gesticht te Doetinchem wier gedrag als onbekend is opgegeven, wordt verpleegd in het krankzinnigengesticht te Zutphen (zie II, 7).

Het gedrag der militairen (kolom 6 van staat I) schijnt vrij algemeen goed te zijn, verscheidenen zijn tot korporaal of tot sergeant bevorderd, van enkelen echter is bekend, dat zij zich slecht gedragen. Voorts mag worden verondersteld, dat er ook onder hen, die in kolom 5 van staat I zijn opgenomen — hetzij dan omdat nasporing vruchteloos bleef, hetzij omdat zij naar het buitenland zijn vertrokken — worden gevonden, die zich goed gedragen en eigen verdiensten hebben.

De volgende staten geven een overzicht over de maatschappelijke positie van de ontslagen opvoedelingen, omtrent wie de vereischte inlichtingen aanwezig zijn (zie kolom 6 en 7 van staat I), wat hun beroep betreft, in verband met de in het gesticht genoten opleiding.

III a.

RIJKS-OPVOEDINGS-GESTICHT TE:	Jaar van ontslag.	Aantal van ontslagenen hier bedoeld (zie I, 6 en 7).	Aantal van ontslagenen die ambachtsonderwijs genoten.	Beroep na ontslag.				
				Hetzelfde ambacht waartoe opgeleid.	Ander ambacht.	In militairen dienst.	Veldarbeid.	Onbekend beroep.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Alkmaar.....	1883	39	39	9	10	14	6	—
	1884	25	25	5	7	4	6	3
	1885	22	22	7	2	7	3	3
	1886	27	27	7	4	10	2	4
	1887	27	27	9	3	8	4	3
Doetinchem...	1883	9	8	2	3	2	—	1
	1884	11	11	2	2	2	1	4
	1885	21	19	5	4	5	1	4
	1886	17	17	5	4	5	2	1
	1887	22	17	4	5	4	1	3

III b.

RIJKSOPVOEDINGS-GESTICHT TE:	Jaar van ontslag.	Aantal van ontslagenen hier bedoeld (zie I, 6en 7).	Aantal opgeleiden tot veldarbeid (landbouw)	Beroep na ontslag.			
				Veld- of tuinarbeid.	Een ambacht.	In militairen dienst.	Onbekend beroep.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Doetinchem.....	1883	9	1	—	—	1	—
	1884	11	—	—	—	—	—
	1885	21	2	—	1	1	—
	1886	11	—	—	—	—	—
	1887	22	5	3	—	2	—

B. STAAT van de numerieke verhouding van de opvoedelingen die uit de steden komen tot die van het platteland.

RIJKSOPVOEDINGS-GESTICHT TE:	Jaar van opneming.	Aantal der opgenomenen.	Herkomst.	
			uit de stad.	van het platteland.
Alkmaar.	1887	77	43	34
	1888	98	61	37
	1889	121	78	43
	1890	101	69	32
	1891	85	58	27
	1887—1891	482	309	173
Doetinchem.....	1887	50	31	19
	1888	80	57	23
	1889	75	55	20
	1890	86	57	29
	1891	76	52	24
	1887—1891	367	252	115

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(30 September 1892.)

De heer VAN ALPHEN: Tegen de oprichting van een nieuw Rijksopvoedingsgesticht heb ik in principe geen bezwaar, de zaak is duidelijk genoeg in de Memorie van Toelichting uiteengezet; aan een derde gesticht voor jongens bestaat dringend behoefte en dat daartoe benuttigd wordt een Rijksterrein, hetwelk de Regeering daarvoor geschikt acht, dit prijs ik. Bij herhaling heb ik bij verschillende Ministers er op aangedrongen, dat dit Rijksterrein, hetwelk bijna niet gebruikt wordt, zou worden aangewend voor doeleinden in het belang van het Rijk. Tot zoover ga ik dus gaarne met den Minister mede. Doch nu meen ik nog daarenboven, dat dit domein nuttiger had kunnen worden aangewend. Ik had mij voorgesteld dat niet alleen het terrein op zich zelve, de grond, benuttigd zoude worden in 's Rijks belang, maar ook de gebouwen op dien grond aanwezig.

Doch dit laatste wordt tot mijne teleurstelling slechts voor een klein gedeelte gedaan.

Van het vroegere bedelaarsgesticht is nog aanwezig het hoofdgebouw, hecht en sterk, met daar aanwezige muren en grachten. Ook daarvan wordt geen gebruik gemaakt.

De Minister wil alles overbrengen naar een terrein waar zoo goed als niets gevonden wordt. Daar is niets dan *Veldzicht*, de vroegere geneesheerswoning, die niet als gesticht in aanmerking kan komen. Daar wordt ook gevonden eene hoeve, maar dat is eene van de slechtste die er is. De beste die tot dit doel kan dienen is die welke door den tegenwoordigen onder-directeur wordt gebruikt, doch die ligt verder, dicht bij het oude gesticht.

Nu heeft de Regeering gevoeld dat deze er bij moet worden gebruikt, doch ten gevolge daarvan is de uitbreiding van het plan in localen zin zeer groot geworden. Wij hebben van de Regeering eene schets erlangd op verzoek der Commissie van Rapporteurs, en nu ontvangt men daarvan den indruk dat ongeveer 300 H. A. in gebruik zullen worden genomen voor het nieuwe gesticht. Dit moet dan ook wel, want anders kan men er die hoeve niet in krijgen. Daardoor gaat al het voordeel dat aanwezig was in het bezit van eigen terrein, op in de plannen van de tegenwoordige Regeering. Wij hebben dan nu volgens mijne schatting 300 H. A. noodig, wat, tegen *f* 300 per hectare berekend, eene som uitmaakt van *f* 90 000, laat ons, met de gebouwen medegerekend, zeggen dat *f* 100 000 in beslag worden genomen door de waarde van de terreinen. Daarop zal een gesticht worden gebouwd dat *f* 275 000 kosten zal, dit is dus samen met den ondergrond eene som van *f* 375 000. Daar zullen dan een paar honderd jongens hunne opvoeding erlangen.

Nu moet ik herzeggen, dat ik wel wensch mede te gaan met de Regeering, maar toch eenigszins gekant ben tegen een zoodanig weelderig plan.

Ik zal slechts op enkele punten wijzen, want ik wil den Minister in hoofdzaak in zijne plannen niet hinderen. Er is rondom dat groote terrein geprojecteerd eene breede gracht en — men kan dit niet weten uit de figuren, doch ik heb er informatiën over ontvangen — er wordt ook een ringmuur daargesteld. Alzoo wij krijgen een ringmuur en eene breede gracht, zoodat men allicht zou vragen: hebben wij met spinhuisboeven te doen, dat zij op deze wijze moeten worden opgesloten? Zijn die ringmuur en die gracht bepaald noodig? Wanneer men dit geheele plan inziet komt men spoedig, mijns inziens, tot de overtuiging dat de inrichting weelderig is. Die kostjongeheeren krijgen een schoon terrein, letterlijk eene buitenplaats — de heeren die er geweest zijn zullen het niet tegenspreken — eene schoone landelijke omgeving. Is het nu bovendien absoluut noodig dat zij nog als in een paleis gehuisvest worden?

Het komt mij voor dat indien men bij de oude gebouwen was gebleven, men die gemakkelijk zoodanig had kunnen opknappen dat zij zeer goed aan het doel konden beantwoorden.

Ik weet wel, dat er bij de oude gebouwen eenige van slecht gehalte zijn, bijvoorbeeld eene school, die niet bruikbaar meer is en gesloopt dient te worden; daarvoor zou men de Roomsch-Katholieke kerk kunnen gebruiken. Er zijn ook meerdere gebouwen, die voor andere doeleinden zouden kunnen worden aangewend. Het hoofdgebouw, waarin men de jongens zou kunnen opsluiten — want hiertoe heeft de rechter ze toch veroordeeld — zou men toch kunnen gebruiken; het is hecht, sterk, veilig en ruim, wat de Minister niet zal tegenspreken.

Het is wat somber, doch een opvoedingsgesticht behoeft ook niet zoo bijzonder riant te zijn. In het nieuw ontworpen gebouw vindt men van allerlei, o. a. eene touwbaan, maar is dit wel raadzaam?...

Is de touwslagerij nu in onze dagen een métier, waarvoor men veel jongelieden

zal kunnen opleiden met een vooruitzicht. dat zij daarin hun brood zullen vinden? Nu die industrie machinaal gedreven wordt, zal men spoedig te veel touwslagerijen en te veel touwslagers hebben. De jongens zullen later moeilijk eene betrekking vinden in hun vak. Daartegenover mis ik bijv. eene timmer- en smidswerkplaats. Laat men deze in plaats van de touwslagerij stellen.

Mij komt het voor, dat de grond van de zaak hierin ligt, dat de Minister *à tout prix* het oude Ommerschans wil verlaten. Ik meen, dat Zijne Excellentie of een ander van de leden der Regeering eene vorige maal gezegd heeft, dat men de jongens uit het nieuwe gesticht wellicht *schansjongens* zou noemen, iets waarvoor ik niet zoo bevreesd ben. Tegen scheldwoorden kan men zich moeilijk wapenen. De Minister had immers het gesticht Ommerschans den naam „Veldzicht" kunnen geven of elken anderen fraaien naam, dien men voor eene buitenplaats kan aannemen. Men ziet toch ook daar naar alle kanten uit op velden en bosschen.

De Minister heeft, zoo stel ik het mij voor, van zijne evengenoemde gedachte uitgaande, voor zijn plan het advies gevraagd van den bouwmeester voor de justitieele gebouwen en op die wijze kan men een zeer fraai gebouw krijgen, — de heer Metzelaar heeft inderdaad een zeer fraai plan bezorgd — doch ik vind het te kostbaar *f* 375 000 te besteden voor 240 jongens; dan moet iedere jongen per jaar *f* 1500 verrenten aan zijne woning, behalve het onderhoud, dat ik stel op *f* 0,50 per dag. Het stuit mij zeer tegen de borst die jongens te moeten huisvesten op eene buitenplaats en in een kasteel.

Ik vind mij niet weinig bezwaard om in deze met den Minister meê te gaan. En al wil ik nu geene poging doen om des Ministers plannen overhoop te werpen, de bezwaren, die tegen de uitvoering bestaan, heb ik toch gemeend te moeten memoreeren. Dit is, geloof ik, de plicht van den volksvertegenwoordiger, die niet alleen met het terrein bekend is, maar ook meent, dat zuinigheid moet worden betracht. Wij hebben geen geld uit te deelen. Alles moet uit de belastingen worden opgebracht, en wanneer men ook belastingen moet heffen om verwaarloosde jongens tot eene betere conditie te brengen, dan heb ik daarvoor wel iets over, omdat het de plicht is van den Staat, maar ik geloof niet, dat men die jongens moet installeeren op een voet, ongeveer gelijkstaande met die van kostjongeheeren. Ik ben althans huiverig om de penningen der belastingschuldigen daarvoor te zien aanwenden....

Indien wij ons niet behoefden te binden dat het nieuwe gesticht te Avereest gevestigd zal zijn, maar op het domein Ommerschans, dan zou ik den Minister het Rijksopvoedingsgesticht voor jongens zeer gaarne willen toestaan; ik zou alleen deze restrictie willen maken, dat niet onherroepelijk nu reeds besloten worde tot de vestiging op het terrein dat tegenwoordig Veldzicht heet.

De heer HELDT: Een groot euvel, dat de opleiding van verwaarloosde jongens van Rijkswege nog heeft, is, dat zij er niet worden gehouden tot zij zelfstandig in de maatschappij kunnen optreden en in hun onderhoud voorzien. Ik denk hierbij aan andere dergelijke inrichtingen, bij voorbeeld aan de weeshuizen; daarin worden de jongens gehouden tot hun 20ste, 21ste jaar, een leeftijd waarop zij een ambacht voldoende kunnen hebben geleerd om zich in de vrije maatschappij te kunnen redden. De verblijftijd in de Rijksopvoedingsgestichten daarentegen is slechts 2, 3 of 4 jaar, zoolang de straftijd duurt.

Nu wil de Minister in de inrichting, waarvoor dit wetsontwerp strekt, de jongens, tuin-, bosch-, en veldarbeid doen aanleeren, in tegenstelling van die te Alkmaar en te Doetinchem, waar gewoon ambachtsonderwijs wordt gegeven. Op zich zelf beschouwd juich ik dit toe. Eene opleiding in bedrijven waarin op het platteland voornamelijk arbeid wordt gevonden kan zeer goed zijn voor jongens

van het platteland, terwijl zoodanige opleiding, gegeven aan jongens uit steden en vooral uit groote steden, alleen geschikt is om het doel der afzondering en opvoeding geheel te doen mislukken. Zooals ik reeds gelegenheid had op te merken, wordt de opleiding in de gestichten niet voltooid, het aangeleerde zal dus onvoldoende zijn voor de jongens om zich er in de maatschappij onafhankelijk mede te kunnen redden en zich in die streken van het land te vestigen, waar arbeid in hun bedrijf wordt gevonden en daarmede den kost te verdienen. Hoe zal het zulke jongens gaan, wanneer zij veld- en dergelijken arbeid hebben aangeleerd, die in de groote gemeenten niet wordt beoefend en waarin zij dus geen werk kunnen vinden? Zij komen dan bij hunne familie en in de kringen waarin zij vroeger verkeerden en waaruit de justitie hen wenschte te redden, terug, bijna even onbeholpen als voorheen en het verblijf in de gestichten zal voor de jeugdige deugnieten veeleer verderfelijk geweest zijn; het zal voor een groot deel zijn doel hebben gemist.

De vraag is nu of het de bedoeling van den Minister is, om in de nieuwe inrichting te Avereest bij voorkeur jongens te plaatsen die op het platteland tehuis behooren. Eene ongeveer gelijkluidende vraag werd reeds gedaan in de afdeelingen, maar het antwoord door den Minister gegeven, slaat niet geheel op hetgeen bedoeld werd.

De Minister zegt in zijne Memorie van Antwoord o. a.:

„Dat terrein leent zich tot het onderwijs in en het verrichten van veld- en tuinarbeid, zoomede tot de boschcultuur, waarmede de verpleegden zich na hun ontslag een behoorlijk bestaan zullen kunnen verzekeren. Het aanleeren van eenig ambacht is daarmede echter niet onvereenigbaar.

Het aanvullen al dadelijk van den veld-, tuin- en boscharbeid, behalve met het maken van manden en het slaan van touw, met het beoefenen der houtsnijkunst en van andere huisindustrie, voor zoover daartoe gelegenheid is te vinden, kan een geschikt complement zijn van den in den winter dikwijls te staken veldarbeid. Ook aan het onderwijs zoowel der jongeren als der meer volwassenen zal groote zorg moeten worden besteed."

Mijne opvatting van deze toelichting is, dat de Minister, behalve den veldarbeid enz., zekeren arbeid wil doen onderwijzen, welke des winters in den huiselijken kring kan beoefend worden en waarmede de jongens, ook als zij volwassen zijn, geheel of gedeeltelijk vergoeding zullen vinden voor het alsdan te derven dagloon, waarmede in het onderhoud moet worden voorzien. Deze bedoeling juich ik ten zeerste toe.

Maar hoe daarmede nu weder het aanleeren van het touwslaan te rijmen is, begrijp ik niet. Met den vorigen geachten spreker ben ik het geheel eens dat touwslaan op zich zelf een métier is dat men in deze gestichten niet onderwijzen moest. Het is een van de minst loongevende bedrijven, en er zijn maar zeer weinig gemeenten in het land, waar de jongens dat bedrijf kunnen voortzetten. En touwslaan is allerminst een tak van industrie, dien men des winters aan den huiselijken haard beoefenen kan. In elk geval zou ik dus den Minister aanraden, dat touwslaan *niet* te doen onderwijzen.

Manden maken is nog iets anders. Op zich zelf is het ook een van die mindere en minloonende bedrijven, die wel het laatst door iemand gezocht worden, doch het kan er nog mede door; en mandenmaken kan bovendien heel goed des winters, als nevenbedrijf in den huiselijken kring worden beoefend.

Hoezeer ik dus het denkbeeld van den Minister kan huldigen, om een deel der jongens voor veldarbeid en verschillende huisvlijtarbeid op te leiden, dring ik er echter ernstig op aan, dat voor die opleiding uitsluitend bestemd worden jongens van het platteland, in wier omgeving die bedrijven worden beoefend.

Voor hen bestaat dan het vooruitzicht dat zij, in het vrije leven teruggekeerd, in de plaats hunner inwoning weder werk kunnen vinden in het bedrijf dat hen min of meer, doch altijd slechts gedeeltelijk, in het gesticht is aangeleerd.

De heer SMIDT, *Minister van Justitie*: Door den geachten spreker uit Ommen is zeer te recht de opmerking gemaakt, dat het hier zake is van een gesticht, niet voor spitsboeven, maar tot opvoeding van knapen. Inderdaad, het betreft hier de opvoeding van Rijkswege van jeugdige personen, die, wanneer zij met bewustheid, met besef, met oordeel des onderscheids gehandeld hadden, zich aan eene strafbare daad zouden hebben schuldig gemaakt, doch die, voortgekomen uit eene omgeving, die zich niet bekommerde om hetgeen zij deden, de hoop en het vertrouwen niet hebben verbeurd, dat zij door eene goede opvoeding nog zullen worden nuttige burgers van de maatschappij. Het publiek belang, daarbij betrokken, is de reden waarom ook in het nieuwe Wetboek van Strafrecht de bevoegdheid tot plaatsing van dergelijke personen in een Rijksopvoedingsgesticht aan den rechter werd verleend. Naar ik geloof, te recht. Ten minste, met volle overtuiging zou ik ook nu, wanneer het eene dergelijke bepaling betrof, de verdediging daarvan op mij nemen, niet alleen uit een theoretisch oogpunt, maar ook wegens de feitelijk geblcken goede resultaten, na de ervaring dienaangaande opgedaan.

Wanneer het nu juist ware, wat de geachte afgevaardigde, de heer Van Alphen, aan zijne opmerking toevoegde, dat de inrichting van het gebouw, zooals het op de overgelegde teekening is ontworpen, de karaktertrekken zou dragen van eene gevangenis voor misdadigers, zou ik de eerste zijn om te erkennen dat het weinig beantwoordde aan hetgeen bedoeld wordt.

Maar ik geloof dat hier een misverstand bestaat. Het is mogelijk dat er zekere hieroglyphen op de teekening staan, waarvan ook ik de beteekenis niet dadelijk zou kunnen ophelderen, maar hiervan kan ik de verzekering geven, dat wel eene gracht rondom het gebouw zal worden gegraven, maar dat van een ringmuur daarnevens geen sprake is. Vermoedelijk zullen de door den geachten spreker bedoelde figuren, die op de situatieteekening voorkomen, iets anders moeten aanduiden, misschien boomen of heesters, of iets dergelijks.

In verband met het algemeen karakter van het gesticht, heeft ook de geachte afgevaardigde uit Amsterdam, de heer Heldt, eene opmerking gemaakt. Wanneer ik den geachten spreker goed begrepen heb, dan heeft hij eene hoofdgrief, die daarin bestaat, dat de opvoedelingen niet in het gesticht blijven tot zoodanigen leeftijd dat zij geheel zelfstandig en onafhankelijk van anderen in de maatschappij kunnen optreden. De Vergadering vergunne mij dit onderwerp ter zijde te laten. De grief, ware zij al juist, is toch niet gericht tegen het voorstel dat op dit oogenblik de Vergadering bezighoudt, maar het zou een bezwaar zijn tegen het Wetboek van Strafrecht, want daarin is bepaald tot welken leeftijd de rechter de plaatsing in opvoedingsgestichten kan gelasten.

De heer Van Alphen heeft ook bedenking geopperd tegen de voorgestelde plaats. Hij zou zich met het voorstel kunnen vereenigen wanneer slechts de vrijheid werd gelaten aan den Minister — een vertrouwen waarvoor ik hem dank zeg — om het gesticht ook te vestigen in de gemeente Ommen. Nu zou ik evenwel onoprecht zijn, indien ik niet verklaarde, dat, wanneer uit het wetsontwerp ook werd weggelaten de bepaalde aanduiding dat het gesticht geplaatst zou worden in Avereest, bij de uitvoering der wet de vestiging toch zou geschieden op de plaats die nu is aangewezen.

In zooverre is het dan ook veiliger het wetsontwerp te laten zooals het is, dan weet de Vergadering wáárover zij stemt, en de Regeering welke beteekenis aan den uitslag der stemming te geven is.

Het is ook niet dan nà langdurig beraad en degelijk, zelfs persoonlijk onderzoek, dat de nu aangewezen plaats is uitgekozen.

De geachte afgevaardigde zou echter de voorkeur geven aan de bestaande oude gebouwen van de bedelaars. Ik heb daartegen drieërlei opmerking.

In de eerste plaats: men moge meenen dat eene algemeene benaming, in den lande gebruikelijk, geen invloed behoort te hebben, toch dient er rekening te worden gehouden met het feit, welke beteekenis in het algemeen er aan gehecht wordt. Men raadplege de opinies, wanneer van iemand gezegd wordt: hij heeft te Leeuwarden gezeten of wel hij is in de Schans geweest. En waar wij hier te doen hebben met jeugdige personen, van wie men nuttige burgers wil maken, die men in de maatschappij hun kost wil laten verdienen, gelijk nu gelukkig met velen uit de opvoedingsgestichten 't geval is, daar moet men nauwlettend waken dat zij niet reeds van te voren in de oogen van het publiek een Kaïnsteeken op het voorhoofd dragen.

De tweede reden is, dat de gebouwen, die vroeger gediend hebben voor de bedelaars, wat de inwendige inrichting betreft, geheel ongeschikt zijn voor een opvoedingsgesticht.

Iedereen die de oude lokalen gezien heeft, moet de overtuiging verkregen hebben dat, waar het jongelieden betreft, die èn physiek, èn moreel, èn intellectueel opgebeurd moeten worden, hun niet eene plaats worde verstrekt in lokalen, waar gebrek is aan licht en lucht, die uit een hygiënisch oogpunt niet zijn aan te bevelen en wier ruimte bovendien veel te wenschen overlaat.

Behalve dat ware aan te voeren dat het Departement van Justitie niet de beschikking heeft over die oude gebouwen, zou eene derde reden deze zijn: Reeds in 1883, toen de gestichtenwet in behandeling was, is in de stukken en door leden, ter plaatse bekend, vermeld dat die gebouwen toen reeds gebrekkig en bouwvallig waren. Zou men dan verstandig doen, die vervallen gebouwen, waaraan in jaren niets is gedaan, nu nog weder te gaan oplappen en daaraan jaar op jaar grove kosten van onderhoud en herstelling te besteden, zonder daardoor nog ooit te verkrijgen wat aan de matigste eischen zal beantwoorden?

Hoezeer ik mij bewust ben, zelf doorgaande neiging te hebben tot het betrachten van zuinigheid, wensch ik toch te waarschuwen, dat de zuinigheid de wijsheid niet bedriege.

De sommen die benoodigd zijn, heeft de geachte spreker gezegd, zijn dan toch verbazend hoog.

Ik ontken het niet, dat ik zelf er inderdaad tegen opgezien heb. Maar ze zijn nu eenmaal noodig. De geachte spreker uit Ommen, die op mijn plan heeft trachten te beknibbelen, vergunne mij echter dit ook te doen ten aanzien van de berekening die door hem werd gemaakt.

De te hooge schatting van den geachten spreker spruit hieruit voort, misschien ten gevolge van onvolledige toelichting, dat het terrein door hem in rekening gebracht, te groot is genomen.

Dat terrein, het kan trouwens blijken uit eene meting op de teekening, bedraagt ongeveer 80 hectaren. Nog al eenig verschil bij de door hem genoemde oppervlakte. En ik zou het toch ook niet gaarne grooter hebben. Er moet wel ruimte zijn. Doch waar land-, tuin- en boschbouw voor een dergelijk gesticht wordt uitgeoefend, moet men daaraan ook geen te groote uitbreiding geven; dat bemoeilijkt het toezicht, vergroot de onkosten en leidt tot minder opbrengst.

De geachte spreker heeft gelijk, als hij zegt dat de gebouwen die er nu staan niet alle geschikt zijn om bij het gesticht te worden gebruikt. De hoeve o. a. in de nabijheid van het te bouwen gesticht aan de vaart, is in vervallen staat; zij zal wel afgebroken kunnen worden. Doch die welke gelegen is in de nabijheid

van de Ommerschans, is uitstekend en ik heb, hoewel ze mij sterk betwist werd, haar voor deze inrichting voorbehouden, als zijnde voor den te drijven land- en tuinbouw hoogst geschikt. Wel ligt zij op de uiterste grens van het terrein, maar dit is niet alleen geen bezwaar, maar kan haar ook dienstbaar doen zijn als plaats van toezicht en wachtpost.

Nu een woord over hetgeen de geachte spreker noemde de weelderigheid van het plan.

Daar ik van den beginne af met alle kracht heb aangedrongen op vermijding van alles wat noodeloos of luxurieus kon gerekend worden en dit ook later met zorg meende gecontroleerd te hebben, was ik wel eenigszins beklemd over de opmerking van den geachten afgevaardigde. Maar na hem ten einde toe gehoord te hebben, doet het mij toch genoegen, dat inderdaad niet is aangeduid, wat de gebezigde qualificatie kan rechtvaardigen.

Alleen toch werd in dit opzicht gewezen op de „zeer breede gracht", die rondom het gebouw geprojecteerd is. Wellicht had die gracht voor het eigenlijke doel iets smaller kunnen genomen zijn. Maar is dit nu eene weelde?

Er moet toch zeker toezicht mogelijk zijn op de jongelieden, vooral bij avond, en daarvoor moet de aanhoorigheid van het gebouw toch afgesloten zijn. De breedte van de gracht veroorzaakt ook geene bijzondere kosten; integendeel, zij bespaart er, daar zij ook genomen is naar aanleiding van de behoeften van het terrein. De specie uit die gracht is noodig; zij zal dienen tot de noodige ophooging van het terrein; de kosten van grondaanvoer van elders zouden veel hooger loopen.

Er is wel gezegd dat, al heeft men niet met spitsboeven te doen, het daarom toch niet noodig is de jongelieden in een paleis te huisvesten.

Wat is te verstaan onder een paleis?

Voor 200 à 240 jongens is toch zekere ruimte noodig. Wil men nu enkel naar aanleiding van de groote lokalen het gesticht bestempelen met den naam van paleis, dan heb ik er geen bezwaar tegen, maar bewijst het niets voor beweerde overdaad. Wanneer men echter met het woord paleis, het gesticht als eene soort van vorstelijk verblijf wil aanduiden, dan zou ik den geachten afgevaardigde willen verzoeken zich de moeite te getroosten eens te gaan omzien naar de tegenwoordig bestaande Rijksopvoedingsgestichten te Alkmaar en te Doetinchem; dan zal hij ervaren dat, wat inrichting, verblijf en ameublement betreft, van een vorstelijk verblijf geen sprake kan zijn. En ook dit gesticht zal op geen andere wijze worden ingericht. De lokalen ja, die zijn ruim, maar men bedenke dat bij de tegenwoordige eischen, en te recht gestelde eischen, van voldoende lucht en van nachtelijke afzondering, door alcoves, die lokalen inderdaad ruim moeten zijn. Men moet tevens niet vergeten dat meer en meer in de maatschappij de hygiënische eischen op den voorgrond treden en dat daarmede terdege rekening moet gehouden worden, als er ernstig sprake zal zijn van physieke en moreele opvoeding van tal van jongens.

Eindelijk de bedenkingen van de beide geachte afgevaardigden met betrekking tot de werkzaamheden die de Regeering voornemens is in dit opvoedingsgesticht bij voorkeur te laten verrichten.

Naar ik meen heeft geen van beiden zich verklaard tegen de hoofdwerkzaamheid, als bedrijf, namelijk de uitoefening van den landbouw. En in zoover ben ik het ook eens met de beide geachte afgevaardigden, dat het niet de bedoeling moet zijn, daar uitsluitend den landbouw te laten leeren. Landbouw — tuinbouw en boschcultuur daaronder begrepen — neem ik wel aan als hoofdrubriek, maar daarnevens is het voornemen er het een of ander bedrijf mede te verbinden. Zoo is genoemd het mandenmaken en touwslaan. Over het algemeen zijn bedoeld al zulke werkzaamheden die gedurende den winter of op dagen, waarop men niet in

de open lucht kan werken, kunnen verricht worden en nuttig zijn. Dit werk wil men ook doen leeren en verrichten door die opvoedelingen, die blijken niet of vooralsnog niet geschikt te zijn voor werk in de open lucht.

Mandenmakerij is eene werkzaamheid, die te allen tijde in huis of schuur kan verricht worden. Tot nog toe werd daaraan in geen van de beide andere gestichten gedaan. Mandenmakerij is eene werkzaamheid, die ook uitnemend niet als hoofdbedrijf kan worden uitgeoefend, en soms ook nuttig en noodig kan zijn voor het landbouwbedrijf zelf.

Wat de touwbaan betreft, wil ik, na de opmerkingen van de beide geachte sprekers, die ik in deze aangelegenheid als ervaren leidslieden aanmerk, zeer gaarne in overweging nemen, of het wel zaak is, dat bedrijf te behouden. Ze mogen evenwel niet uit het oog verliezen, dat ook voor oefening iets noodig is en dat er ook werkzaamheid moet zijn voor jongelieden, die blijk geven dat zij bij voorbeeld door gebrek aan intellect, niet iets anders kunnen verrichten. Op dit oogenblik is er, niet zonder eenig nut, eene lijnbaan op den Kruisberg bij Doetinchem. Het lag in het denkbeeld, om, wanneer de bezwaren geopperd door de geachte sprekers mij niet terughouden, de touwbaan van den Kruisberg over te brengen naar het gesticht Veldzicht, omdat er aan den Kruisberg behoefte bestaat aan uitbreiding van de bestaande bedrijven en het mij voorkomt raadzaam te zijn, niet alle bedrijven in alle gestichten te hebben. Het is ook hier: *qui trop embrasse mal étreint*, en het is tevens kostbaar, omdat men voor de verschillende vakken verschillende bazen of leermeesters moet hebben met de noodige toestellen en materialen. Ook in dit opzicht is het raadzaam, eenige verdeeling en scheiding te maken.

Eindelijk, moge men, naar aanleiding van de opmerkingen van den heer Heldt, in aanmerking nemen, dat hetgeen omtrent den arbeid in de opvoedingsgestichten is gezegd, niet in absoluten zin moet worden genomen. Als het op de uitvoering aankomt, moet naar omstandigheden worden gehandeld. Men maakt voor dergelijk gesticht een algemeen plan, maar bij de uitwerking valt er voor hen, die daarmede belast zijn, wat de bijzonderheden betreft, dikwijls nog veel te leeren. Zoo geloof ik gaarne met den geachten spreker dat het in zekere geringe mate, nuttig zou kunnen zijn om in dit gesticht een weinig onderwijs in het timmeren te geven, niet als vak (dat zou men moeten behouden aan den Kruisberg en in Alkmaar), maar om in den tijd, waarin men anders niet kan werken, aan diegenen, die voor land- en tuinbouw opgeleid worden, de handigheid bij te brengen, met hamer en zaag te kunnen omgaan, wat in het land- en tuinbouwbedrijf en ook bij de boschcultuur dikwijls zeer nuttig is.

Verder moet men bij een programma van werkzaamheden als het hier betreft, nimmer vergeten, dat eene belangrijke werkzaamheid altoos overblijft, en, ofschoon door de geachte sprekers niet genoemd, toch eigenlijk de hoofdzaak, namelijk de vorming van het hoofd en zooveel mogelijk ook van hart en karakter, terwijl ook het onderwijs in de zoogenaamde huisvlijt hier eene plaats zoude vinden.

De heer VAN ALPHEN: Er is alle reden om den Minister dankbaar te zijn voor de welwillende wijze waarop hij de door mij gemaakte bedenkingen heeft willen rescontreeren. Mijn hoofdbezwaar is niet opgelost, wat trouwens ook nauwelijks te voorzien was. Met het oog op eene mogelijke nadere overweging van de plannen, was door mij verzocht om ook de gemeente Stad-Ommen in het wetsontwerp te noemen. De Minister heeft daartegen evenwel bedenking Waarom begrijp ik niet. Want zooals uit de voorgelegde plannen blijkt, ligt een gedeelte van het terrein ook in de gemeente Stad-Ommen. Er zou dus niets tegen zijn om te zeggen: het Rijksopvoedingsgesticht zal worden opgericht in de gemeente Avereest en Stad-Ommen.

Nu de Minister bij voorbaat echter elk denkbeeld van nadere overwegieg wenscht te ecarteeren, begrijp ik dat ik op verwezenlijking van mijn denkbeeld niet behoef te rekenen De Minister is weder teruggekomen op het denkbeeld om de jongelieden niet te brengen op het terrein van het oude Ommerschans, omdat hun daardoor het Kaïnsteeken op het voorhoofd zou worden gedrukt. Het klemmende van die bewering kan ik niet inzien. De Minister kan elken naam aan het gesticht geven, en ik geloof dat dan spoedig de naam van Ommerschans zoude zijn uitgesleten.

De Minister heeft met nadruk bestreden de bewering dat het plan weelderig zoude zijn. Ik heb reeds gezegd dat wij niet in staat zijn gesteld om dit in bijzonderheden te bewijzen....

Intusschen erkent de Minister dat hij er zelf heeft tegen opgezien om zulk een aanzienlijk bedrag aan te vragen. Ik kan mij dit best begrijpen; Zijne Excellentie is er van huis uit ook niet op aangelegd om het geld te vermorsen, maar was hij alzoo van gevoelen dat het eene aanmerkelijke som was, dat een zwaar offer werd gevergd, dan meen ik, ware er in die dispositie van geest toch wel wat meer te drukken geweest. Ik geloof dat degeen die het plan gemaakt heeft wel wat is verleid geworden door de ongelimiteerde ruimte van terrein die te zijner beschikking was. Indien hij zich had moeten behelpen op een bestaand klein terrein, had hij dezelfde inrichting kunnen ontwerpen en zou het minder geld hebben gekost.

Nu zegt de Minister dat wat ik omtrent den ringmuur gezegd heb niet juist is, wel omtrent de gracht. Ik ben verheugd dat te hooren; ik had vernomen dat èn een ringmuur èn een gracht werden geprojecteerd. De gracht moet er zijn voor afsluiting bij nacht, doch ik ben blij te hooren dat wij geen ringmuur krijgen. Ik zou dit ook onzin vinden waar men de jongelieden gedurende een groot gedeelte van den dag land- en tuinbouw laat verrichten, waardoor zij dus vanzelf buiten zijn. De gracht zal dus alleen dienen voor veiligheid bij nacht.

Dat de specie uit de gracht zou kunnen dienen voor ophooging van het terrein heb ik niet onderzocht Wanneer de Minister in dezen tijd van het jaar de gracht wil laten maken, geloof ik niet dat dit goed gezien is. Wil hij het à tout prix doen, dan zou hij in die vrij laag gelegen terreinen allicht in baggerwerk vervallen en ik geloof dat daardoor het plan aanzienlijk zou rijzen in de kosten.

De Minister heeft ook gezegd dat ik overdreef aangaande de grootte van het terrein. Wij hebben vanwege de Commissie gevraagd eene schets te mogen ontvangen van het terrein Ommerschans. Dat is 807 H. A. groot volgens eene opgave in het Voorloopig Verslag, door de Regeering in de Memorie van Antwoord niet weersproken, en aangezien geen grootte genoemd wordt, maar men op de schets ziet dat ongeveer de helft van het terrein wordt ingenomen voor het gesticht, moet men tot de conclusie komen dat er minstens 300 H. A. in beslag genomen zullen worden. Ik meen mij daardoor voldoende gerechtvaardigd te hebben omtrent dit punt van overdrijving....

Met den aard van het gestichtswerk, kan ik mij, na de mededeelingen des Ministers, nu wel vereenigen. Alleen vind ik het bedenkelijk dat men hen te uitsluitend met landbouw wil bezighouden. De meeste jongetjes zijn uit de steden afkomstig en zijn van huis uit niet aan den landbouw gewend. Ik zou daarom wel willen dat de tuinbouw wat meer op den voorgrond werd gesteld, omdat de jongens daarin beter kunnen leeren hun kost te verdienen.

Het doet mij genoegen, dat de Minister geneigd is wat meer uitbreiding te geven aan het ambachtsonderwijs, daar toch het meerendeel der jongens zijne bestemming in ambachtsarbeid zal moeten zoeken, vooral timmer- en smidsarbeid.

Intusschen ik ben het met den Minister eens, dat het eigenlijk onderwijs hoofdzaak moet zijn en daaraan een groot deel van den dag moet zijn gewijd.

De heer HELDT: Ik dank den Minister voor het gegeven antwoord, dat in vele opzichten bevredigend mag worden genoemd. Het doet mij onder andere genoegen, dat de Minister ook aan het doen geven van slöydonderwijs wil denken. Waar ik echter nog voor waarschuwen wil is, dat men zich hoede voor tweeslachtigheid, dat men bijv. niet deels ambachts- en deels landbouwonderwijs geve aan denzelfden jongen; het een òf het ander, tenzij het ambachtsonderwijs van eene soort is dat 's winters, als het veld niet kan worden bewerkt, thuis kan worden uitgeoefend.

Tot mijn leedwezen heeft de Minister niet beantwoord de door mij gedane vraag, of er op zal worden gelet, dat jongens uit groote steden gezonden worden naar een gesticht, waar ambachtsonderwijs gegeven wordt, en die van het platteland naar deze nieuwe inrichting waar het landbouwbedrijf als hoofdbedrijf zal worden beoefend.

Waar ik in mijne eerste rede sprak over den korten duur, die de jongens maar in een gesticht vertoeven, was dit in verband met de laatste vraag. Werd toch de opvoeding in de gestichten voortgezet tot het 20ste of 21ste jaar, dan zou er niets tegen zijn, dat een jongen uit den Haag of Amsterdam werd bestemd om opgeleid te worden in veld- en dergelijken arbeid. Vrij bedreven als hij in deze soort van arbeid bij zijn ontslag zou kunnen zijn, zou hij zich kunnen vestigen waar hij verkoos en hij arbeid kan vinden. Doch doorgaans is de straftijd te beperkt en kunnen de jongens gedurende dien korten tijd welke zij in de gestichten verblijven, niet voldoende een vak leeren. Daarom moet rekening worden gehouden met de gemeente of de streek waaruit de jongen gekomen is, waar hij zich na zijn ontslag weder zal moeten vestigen en dus arbeid moet kunnen vinden.

Ten slotte nog eene opmerking, waartoe een blik die ik in de teekeningen, welke thans op de Ministerstafel liggen, sloeg, mij aanleiding geeft. Zij betreft de inrichting van de ziekenzalen. Vergis ik mij niet, dan huldigen, vooral bij het inrichten van ziekenlokalen, de medische autoriteiten het stelsel van gestrenge afzondering voor besmettelijke zieken, terwijl volgens de hier liggende teekeningen de lokalen voor besmettelijke ziekten onmiddellijk grenzen aan de andere ziekenzalen en toegang erlangen door denzelfden gang waarmede de gewone ziekenzalen bereikt worden.

Dit geeft mij aanleiding den Minister te vragen: of over de inrichting der ziekenzalen eene medische autoriteit geraadpleegd is, en zoo dit het geval niet is, ben ik zoo vrij Zijne Excellentie aan te raden dit alsnog te doen, opdat niet heel spoedig eene kostbare verbouwing voor afzondering van lokalen voor besmettelijke ziekten moge volgen.

De heer SMIDT, *Minister van Justitie*: Den geachten afgevaardigde uit Amsterdam vraag ik verschooning dat ik verzuimd heb eene door hem gedane vraag te beantwoorden, namelijk: of het in de bedoeling ligt om de jongens, afkomstig van het platteland, te brengen in het nieuwe gesticht en niet de jongens uit de steden. Het antwoord staat, meen ik, eigenlijk reeds in de stukken. Maar laat mij dit daarvan zeggen. Het hoofddoel is inderdaad om degenen, die van het platteland afkomstig en daardoor meer geëigend zijn om in de open lucht te werken, te brengen te Avereest, maar niet onbepaald. Ik ben het nl. niet eens met den geachten spreker wanneer hij meent dat voor degenen die afkomstig zijn uit steden, de land- en tuinbouw, ook met het oog op hunne toekomst, zou zijn een ongeschikt vak. Vooral wat den tuinbouw betreft, geloof ik dat het tegenovergestelde het geval is. Ten aanzien van dit opvoedingsgesticht zou ik voorloopig bijna nog meer hechten aan tuinbouw dan aan landbouw, maar het een is van het ander niet te scheiden. Bovendien, juist voor de velen, die uit steden afkomstig, een scrophuleus gestel bezitten, is het werken in de open lucht hoogst heilzaam.

Daarom zullen niet uitsluitend plattelandbewoners voor tuinbouw worden bestemd, maar zal men naar omstandigheden moeten handelen en rekening moeten houden met de individualiteit van bijna ieder die in deze gestichten eene plaats moet vinden.

Voor het overige zal ik de practische opmerkingen der beide geachte leden, die ik als zaakkundigen aanmerk, gaarne alsnog ernstig nagaan.

Op de nog gedane vraag ten aanzien van de inrichting der ziekenzalen, kan ik mededeelen dat geneeskundigen geraadpleegd zijn. Ik durf echter de eischen der geneeskundige wetenschap bij dit gesticht niet toepassen: de kosten zouden nog vrij wat hooger worden. Bij voorbeeld indien men het barakkenstelsel hier in toepassing zou willen brengen. Maar uit een hygiënisch oogpunt is een uitsluitend barakkenstelsel ook niet noodig. Met goed gevolg wordt hier te lande zeker gemengd stelsel toegepast, dat in de verte in het onderwerpelijk plan, zoo goedkoop mogelijk, is gevolgd. Door een doorgang kan men wel is waar ook uit de ziekenzalen komen in het gedeelte voor besmettelijke ziekten bestemd. Maar gelukkig komen deze in dergelijke gestichten weinig voor. Mocht dit echter het geval eens zijn, dan kan de binnendoorgang worden gesloten, en geeft eene buitendeur tot het vertrek voor besmettelijke zieken toegang.

[Het wetsontwerp wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.]

Eindverslag der Eerste Kamer.

Onderscheidene leden begroetten dit wetsontwerp met ingenomenheid. Velen achtten het goed gezien om het op te richten gesticht in de gemeente Avereest te vestigen en het den naam van *Veldzicht* te geven, waardoor de minder gunstig bekende naam *Ommerschans* is vermeden.

Sommigen achtten het niet overbodig tegen eene te weelderige inrichting van het nieuwe gesticht eene waarschuwende stem te doen hooren. Hebben de jongens het te *Veldzicht* te goed, dan is het gevaar niet denkbeeldig, dat ouders ten aanzien der veroordeeling hunner zonen tot plaatsing in het nieuwe Rijksopvoedinsgesticht onverschillig worden of haar wellicht niet ongaarne zien.

Eenige leden konden zich vereenigen met het voornemen der Regeering om in de nieuwe inrichting in hoofdzaak land- en tuinbouw en boschcultuur te doen uitoefenen. Enkelen meenden, dat het voor jongens uit steden afkomstig minder gewenscht is den land- en tuinbouw te beoefenen, dan een ambacht te leeren. Anderen deelden in die meening niet. Huns inziens zouden de stedelingen, in den landbouw en aanverwante bedrijven geoefend, later zich ten platten lande gaan vestigen, hetgeen met het oog op de overbevolking der steden niet anders dan in het algemeen belang kan zijn. Zij wezen vervolgens hierop, dat de gezeten arbeider, die in den tuinbouw bedreven is, daarin eene bron van bijverdiensten kan vinden, welke hem in menige levensomstandigheid ten goede kan komen.

Met het oog op de omstandigheid, dat er voortaan drie Rijksopvoedingsgestichten zullen zijn, twee op het platteland en een te Alkmaar, werd door eenige andere leden de meening voorgestaan, dat het overweging verdient het gesticht te Alkmaar voor jongens uit de steden te bestemmen en de beide anderen voor jongens afkomstig van het platteland. In het eerste gesticht zouden dan zooveel mogelijk ambachten, in de beide andere land-, tuin- en boschbouw moeten worden aange-

leerd. Wederom andere leden konden zich met eene zoo streng volgehouden classificatie niet vereenigen. Voor de toekomst van vele uit steden afkomstige jongens, is het van belang, dat zij eenige bedrevenheid in tuinbouw opdoen. Dit kan hun later te pas komen.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(28 October 1892.)

De heer SMIDT, *Minister van Justitie:* De wenk om te waken tegen te weelderige inrichting van het nieuwe gesticht, zal volgaarne worden behartigd. Niettemin moet de inrichting van het gesticht toch zóó deugdelijk en doelmatig zijn, dat volkomen gezorgd kan worden voor eene goede opleiding en opvoeding van de daarin geplaatsten.

Over den arbeid, die in het nieuwe gesticht zal geleerd en verricht worden, is alleszins verschil van meening mogelijk. Wanneer men de staten nagaat, die bij de Memorie van Antwoord aan de andere Kamer zijn overgelegd, dan blijkt daaruit dat het getal jongens, afkomstig van het platteland, betrekkelijk grooter is dan in den regel vermoed werd, en dat juist ook met het oog daarop, het inderdaad gewenscht is, eene inrichting te hebben, waar land- en tuinbouw en ook boschteelt behooren tot de werkzaamheden, waartoe de jongens opgeleid kunnen worden.

Zal intusschen het gesticht uitsluitend dienen voor hen die van het platteland komen? Ik meen dat men niet al te systematisch en daaromtrent dus niet te beperkt moet te werk gaan; ook voor hen die uit steden komen kan het doelmatig zijn onderricht en opleiding te ontvangen speciaal in den tuinbouw. Voor hun lateren terugkeer, zij het in de steden, is bedrevenheid in tuinbouw niet gering te achten. Zoowel in de steden toch, als in hare nabijheid kan dat bedrijf eene goede toekomst verzekeren. Het wordt trouwens in het Verslag zelf in het algemeen ook wel wenschelijk geacht dat de bestemming der drie gestichten verschillend zij, maar tevens wordt daarin de meening uitgedrukt, dat de classificatie niet te streng moet worden volgehouden. Hiermede kan ik mij geheel vereenigen. Er komen gevallen voor, waarin de physieke toestand der jongens dringend vordert dat zij veelvuldig of voortdurend in de open lucht komen en werkzaam zijn. Men moet buitendien de grenzen niet te steil en te streng nemen, omdat er ook hulparbeid is, die van zeer groot belang in de maatschappij kan zijn en tot de verdiensten van het gezin kan bijdragen.

Eindelijk mag niet uit het oog worden verloren, dat geen te uitsluitende bestemming aan het nieuwe gesticht mag gegeven worden, omdat er ook arbeid en gelegenheid tot opleiding moet zijn bij minder gunstig weder en in de wintermaanden. Zonder die gelegenheid en zonder doelmatige werkzaamheid te zijn, is het ergste wat voor dergelijke gestichten denkbaar is. Er moeten dus ook wel andere werkzaamheden zijn dan landelijke. Zelfs, indien ze op zich zelf geen nuttige strekking hadden — wat echter geenszins het geval is — zou men in dezen van den nood eene deugd moeten maken.

[Het wetsontwerp wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.]

Art. 9.

De wet van 30 Juni 1855 (*Staatsblad* n° 48) en alle met de tegenwoordige wet strijdende voorschriften zijn ingetrokken.

ONTWERP-MODDERMAN, art. 11 = **Art. 9.**

Memorie van Toelichting.

Zoo als hiervoren [zie bl. 138] is betoogd kan met de wet van 30 Junij 1855 (*Staatsblad* n°. 48) ook de geheele regeling der kantonnale huizen van bewaring vervallen. Overigens is het duidelijk dat de vele Koninklijke besluiten, etc. waarop de tegenwoordige toestand berust, door de nieuwe regeling worden vervangen.

In het *Nader gewijzigd ontwerp* van den Minister DU TOUR VAN BELLINCHAVE is artikel 11 geworden *art.* 9.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(11 October 1883)

Amendement van den heer VAN ECK,

strekkende om art. 9 te lezen: »De wet van 30 Juni 1855 (*Staatsblad* n°. 48) wordt ingetrokken."

De heer VAN ECK: De uitdrukking, in art. 9 opgenomen, is zeer gewoon; de uitdrukking namelijk dat ingetrokken worden eene wet, in casu de wet op de huizen van bewaring, en alle met de tegenwoordige wet strijdende voorschriften. Nu kunnen die voorschriften, ofschoon ze niet genoemd worden, niets anders zijn dan maatregelen van algemeen bestuur, Koninklijke besluiten en misschien ook ministerieële circulaires. Maar mag de Wetgevende Macht zulke voorschriften intrekken? Het zijn daden van de uitvoerende macht, en nu zegt art. 54 der Grondwet: „De uitvoerende macht berust bij den „Koning." Gaan wij nu intrekken daden door of namens den Koning gepleegd, dan pleegt de Kamer daden van de uitvoerende macht, en dit kan zij niet doen, want daartoe is zij niet bevoegd.

Bovendien brengt het begrip van de rechten der Vertegenwoordiging mede, dat zij zich niet menge in de uitvoerende macht.

Zoo begrijpt het ook de rechterlijke macht. Wanneer een besluit eens niet mocht worden ingetrokken door de Wetgevende Macht, meene men niet dat zoodanig besluit daarom kracht van bestaan zoude behouden. Neen, dan vervalt het, omdat de steun aan dat besluit ontbreekt; omdat een besluit der uitvoerende macht, zal het kracht hebben, moet steunen op de wet.... Wanneer de rechterlijke macht een oordeel moet uiten over de werking van een besluit, en zij meent dat dit besluit onbevoegdelijk is genomen of bestaat, dan trekt zij het niet in, maar ontzegt daaraan alle kracht.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Deze wet is het gevolg van het gebiedend voorschrift van art. 22 Wetboek van Strafrecht. De Wetgevende macht heeft bij dat Wetboek gewenscht, dat ook het gevangeniswezen wierd geregeld bij de wet, en dit niet alleen de aanwijzing der gestichten maar ook hunne innerlijke inrichting. Nu vervallen door de aanneming van deze wet alle Koninklijke besluiten en ministerieële aanschrijvingen, gegrond op andere wetten Maar het verschijnsel doet zich voor, dat de tegenwoordige regeling van het gevangeniswezen niet steunt op de wet maar op Koninklijke besluiten, en acht ik het in deze veiliger bij deze wet de vroegere besluiten in te trekken. In elk

geval is de bepaling niet schadelijk. Er zoude strijd kunnen bestaan, welnu, men make de quaestie bij dit artikel uit; en om alle moeilijkheden te voorkomen, luidt het dat al wat met deze wet strijdt wordt ingetrokken.

De heer VAN ECK: Het wordt thans moeilijk voor mij om mijne wijziging vol te houden. Doch ik kan later bij iedere andere gelegenheid die wijziging op nieuw voorstellen. Ik merk echter tot mijn genoegen op, dat de Minister niet heeft tegengesproken dat dergelijke uitdrukking in de wet niet thuis behoort. Derhalve mag ik aannemen dat ook volgens hem, zij eene inbreuk is op de rechten der uitvoerende macht.

Maar de Minister meent, dat in dit geval door mijn voorstel moeilijkheden zouden ontstaan. Ik geloof het niet, want zoodra andere wettelijke voorschriften treden in de plaats der thans bestaande, zullen van zelve de tegenwoordige besluiten vervallen.

Nu daaromtrent echter in dezen verschil van gevoelen bestaat, geloof ik dat het beter is de quaestie thans niet verder ter sprake te brengen.

[Het amendement werd alzoo ingetrokken.]

Overgangsbepalingen.

Art. 10.

Voor zooveel reeds bestaande gebouwen betreft, kan door Ons voor een bepaalden tijd worden toegelaten dat de gewone strafgevangenis en het huis van bewaring in hetzelfde gebouw zijn gevestigd, mits beiden van elkander zijn afgescheiden.

Dit werd hier bijgevoegd bij de wet van 28 Augustus 1886 (*Stb.* 130).

Zoolang de gebouwen voor de bijzondere strafgevangenis te *Gorinchem*, bedoeld in art. 7 sub 1, die voor de bijzondere strafgevangenissen te *'s Hertogenbosch* en te *Eindhoven*, bedoeld in art. 7 sub 2, en die voor de bijzondere strafgevangenis te *'s Hertogenbosch*, bedoeld in art. 7 sub 3 dezer wet, nog niet zijn voltooid, worden door Ons andere strafgestichten aangewezen tot opneming der veroordeelden, waarvoor de genoemde bijzondere strafgevangenissen bestemd zijn. Zoolang de bijzondere strafgevangenis te *Amersfoort* nog niet is voltooid, wordt door Ons een ander gesticht aangewezen tot opneming van de veroordeelden, waarvoor de genoemde bijzondere strafgevangenis is bestemd.

Zoolang in de bijzondere strafgevangenis te *Leeuwarden* de inrichting tot afzonderlijke opsluiting nog niet is tot stand gebracht, ondergaan de mannen, die tot gevangenisstraf van langeren duur dan vijf jaar zijn veroordeeld, hunne straf, voor zoover die in afzondering moet worden ondergaan, in de gewone strafgevangenis te *Groningen*.

ONTWERP-MODDERMAN, art. 12. Voor zooveel reeds bestaande gebouwen betreft, kan door Ons voor een bepaalden tijd worden toegelaten dat strafgevangenis en huis van bewaring in hetzelfde gebouw zijn gevestigd, mits beiden van elkander zijn afgescheiden.

Gevangenisstraf van meer dan drie maanden kan in dergelijke gevangenis niet worden ten uitvoer gelegd.

Memorie van Toelichting.

Wanneer al in de toekomst in alle arrondissements-hoofdplaatsen 2 gevangenissen in afzonderlijke gebouwen zullen zijn gevestigd, voorloopig zal rekening moeten worden gehouden met de omstandigheid dat op dit oogenblik op onderscheidene dier plaatsen gebouwen in gebruik zijn waarin de noodige localiteiten èn voor een kleine strafgevangenis èn voor een klein huis van bewaring aanwezig zijn en onderling geheel van elkander kunnen worden afgescheiden. Natuurlijk mag dergelijke combinatie geene blijvende zijn. Er zal, voor zoover geene mogelijkheid bestaat er twee afzonderlijke *gebouwen* van te maken, tot den bouw van een tweede gesticht moeten worden overgegaan. Maar het ligt voor de hand dat men daartoe eerst overgaat, nadat de andere arrondissements-hoofdplaatsen alle geholpen zijn. Inmiddels zullen dadelijk maatregelen moeten worden genomen om eene behoorlijke afscheiding te verzekeren.

Wordt het toegelaten in de gebouwen, waarin strafgevangenis en huis van bewaring tijdelijk nog vereenigd zijn, ook zwaardere straffen tenuitvoerteleggen, zoo treedt het karakter van strafgevangenis te zeer op den voorgrond. Met het oog op de tot hechtenis veroordeelden, op de preventieven enz., moet dit worden vermeden.

Voorl. Versl. der Tweede Kamer.

Door hen, die de spoedige uitvoering der strafwet wenschten, werd de bepaling der eerste alinea zeer toegejuicht omdat die invoering daardoor zeer zou worden vergemakkelijkt.

Enkele leden wenschten den termijn van drie maanden in de laatste alinea genoemd veranderd te zien in een termijn van één jaar.

Memorie van beantwoording.

Onder de tegenwoordige regeling worden geene zwaardere straffen dan die van ten hoogste 3 maanden in de gewone huizen van arrest ten uitvoer gelegd en de ondervinding heeft niet geleerd dat uitbreiding van den termijn noodzakelijk of wenschelijk zou zijn.

Wat de toekomst betreft, terwijl de kleine gevangenissen beschikbaar moeten blijven voor de executie der lichte straffen, zullen de *zeven* groote gevangenissen (*Breda*, *Arnhem*, *'s Gravenhage*, *Rotterdam*, *Amsterdam*, *Utrecht* en *Groningen*) bovendien de noodige ruimte bevatten voor diegenen die tot eene straf van meer dan drie maanden veroordeeld zijn.

Nota van wijzigingen

van den Minister DU TOUR VAN BELLINCHAVE.

Art. 12 wordt *art.* 10 en het *eerste* lid daarvan wordt gelezen, als volgt:

»Voor zooveel reeds bestaande gebouwen betreft, kan door Ons voor

een bepaalden tijd worden toegelaten dat de gewone strafgevangenis en het huis van bewaring in hetzelfde gebouw zijn gevestigd, mits beiden van elkander zijn afgescheiden."

[Zie over de beteekenis van *gewone strafgevangenis* ook de toelichting bij art. **6**, hiervoor bl. 142.]

Voorgestelde wijziging

van de Commissie van Rapporteurs.

Het schriftelijk voorstel strekt om het laatste lid van art. 10 weg te laten.

Het was vergezeld van de volgende *toelichting:*

Deze wijziging heeft, evenals die op art. **6**, geen ander doel dan te voorkomen dat de uitvoerende macht meer worde gebonden dan noodig of wenschelijk is.

[Dit voorstel is door de Commissie *ingetrokken* bij haar Verslag van 1 October 1883.]

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(11 October 1883.)

Amendement van de heeren VAN DER KAAY *en* KIST,

strekkende om het tweede lid van art. 10 te doen vervallen.

De heer VAN DER KAAY: De reden, die ons genoopt heeft deze wijziging voor te stellen, is dezelfde, die ten grondslag lag aan de wijziging, om het laatste lid van art. 6 [zie hiervoor bl. 146] te doen vervallen. Aangezien nu dat amendement is aangenomen, mag ik verwachten, dat de Kamer zich ook met dit amendement zal vereenigen; ik durf zelfs hopen, dat de Minister wel gezind zal bevonden worden om het over te nemen. Het beoogt alleen wat meer vrijheid te geven in den tijd van overgang en den Minister niet te binden aan noodelooze beperking. Het geheele artikel betreft een tijdelijken maatregel, waarvan de duur door de uitvoerende macht, door den Koning, wordt bepaald.

Daar ik de invoering van het Wetboek van Strafrecht binnen den kortst mogelijken tijd oprechtelijk wensch, wensch ik ook elke beperking van de vrijheid der Regeering gedurende het overgangstijdperk te voorkomen, om die invoering gemakkelijk te maken en daardoor te bespoedigen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Ik leg mij neder bij het advies van den geachten afgevaardigde en verklaar de wijziging over te nemen.

[Het amendement werd alzoo door de Regeering overgenomen.]

Wet van 28 Augustus 1886 (Staatsblad n⁰. 130) houdende aanvulling en wijziging der wet van 3 Januari 1884 (Staatsblad n⁰. 3), tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan en van aanverwante gestichten.

[Zie het overige der geschiedenis dezer wet hiervoor bij art. **7**, bl. 175 en bij art. **8**, bl. 236.]

ONTWERP VAN WET. ART. 2.

Aan artikel 10 van voormelde wet wordt als tweede en derde lid toegevoegd:

»Zoolang artikel 7 dezer wet, voor zoover betreft de vestiging van de bijzondere strafgevangenissen, bedoeld in de nummers 2 en 3 van dat artikel, en de vestiging der bijzondere strafgevangenis te *Gorinchem* niet is uitgevoerd kan door Ons worden toegelaten, dat die bijzondere gevangenissen tijdelijk met gewone strafgevangenissen of met Rijksopvoedingsgestichten in één gebouw zijn vereenigd of dat de hierbedoelde veroordeelden in gewone strafgevangenissen worden opgenomen.

»Zoolang in de bijzondere strafgevangenis te *Leeuwarden* geen gelegenheid bestaat tot afzonderlijke opsluiting gedurende de eerste vijf jaren, kan door Ons worden toegelaten, dat die gevangenis tijdelijk voor dit deel der straf gevestigd is in het gebouw voor de gewone strafgevangenis te *Groningen*."

Memorie van Toelichting.

Met het oog op de gevallen beslissingen omtrent de door de Regeering in 1884 gedane voorstellen tot het bouwen van gevangenissen te Amsterdam en Breda, zijn wegens den minder gunstigen financieelen toestand dusver — met uitzondering alleen voor die te Gorinchem — geen gelden aangevraagd voor het stichten der bijzondere strafgevangenissen, vermeld in art. **7** der wet, noch voor het bouwen van een cellenvleugel in het tuchthuis te Leeuwarden. Tegen de verwachting van den wetgever zullen dus op het tijdstip der inwerkingtreding van het nieuwe Wetboek van Strafrecht, 1 September a. s., voor de bijzondere strafgevangenissen nog geene gebouwen zijn gesticht of ingericht, want ook die te Gorinchem zal dan nog niet gereed zijn. Het is daarom noodig dat de overgangsbepalingen in de wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n⁰. 3) in dien zin worden aangevuld, dat door den Koning ook kan worden toegelaten, dat de bijzondere strafgevangenissen tijdelijk met andere strafgevangenissen of met Rijksopvoedingsgestichten in één gebouw gevestigd worden, of dat de hierbedoelde veroordeelden in gewone gevangenissen worden opgenomen.

Dit laatste doelt voornamelijk op de vrouwen, die op den duur te Eindhoven zullen worden geplaatst en, in afwachting dat de bijzondere gevangenis aldaar gebouwd wordt, hetgeen wellicht nog in langen tijd niet noodig zal zijn, zeer goed voor den huisdienst in andere gevangenissen kunnen worden gebruikt.

[Het vervolg dezer Memorie van Toelichting is te vinden bij art. **7**, hiervoor bl. 175.]

Eindverslag van de Tweede Kamer.

Art. 2. De redactie van dit artikel scheen niet gelukkig. Blijkens de Memorie van Toelichting moet de uitvoering van art. 7 sub 1°., 2°. en 3°. der gestichtenwet worden verschoven, *omdat de gebouwen nog niet gereed zijn*. De *vestiging* — de term welke de Regeering ten deze gebruikt — eener gevangenis omvat echter meer dan het maken van het gebouw. Daaronder is begrepen de geheele inrichting, het bestuur, beheer, de gevangenen zelve. Waarom niet eenvoudig gezegd dat de wijziging, bij dit artikel voorgesteld, zal gelden »zoolang de gebouwen voor de (hierbedoelde, met name aan te wijzen) gevangenissen nog niet gereed zijn"?

Dat de wetgever den Koning machtigt om *toe te laten* dat de uitvoerende macht, die geacht wordt bij den Koning zelf te berusten, van eene wettelijke bepaling afwijkt en dus eenigermate zichzelf dispensatie geeft, werd door sommigen minder goed geacht, dan dat de wet aan den Koning de macht geeft de gestichten aan te wijzen, waarin de gevangenen zullen worden opgenomen.

Behalve uit het gebouw bestaat eene gevangenis uit de gevangenen, en de geheele inrichting met college van regenten, cipier of directeur, bewaarders enz. Is het nu de bedoeling der Regeering met de bepaling, »dat de bijzondere strafgevangenissen of Rijksopvoedingsgestichten in één gebouw zullen zijn *vereenigd*," om voor de hier bedoelde veroordeelden, wier aantal in de eerste jaren slechts gering zal zijn, eene in zijn geheel georganiseerde gevangenis in het leven te roepen? De slotalinea »of dat de hierbedoelde veroordeelden in gewone strafgevangenissen zullen worden opgenomen" doet zulks veronderstellen. Al die omslag voor weinig personen en, naar men vertrouwde, voor korte jaren scheen sommigen niet wenschelijk. Het kwam hun beter voor die periode te laten vervallen en door den Koning alleen te doen aanwijzen de gestichten, waarin de hierbedoelde gevangenen zouden worden opgenomen.

Blijkens de Memorie van Toelichting is de Minister voornemens, de vrouwen boven de 60 jaren en haar, die volgens geneeskundige verklaring voor afzonderlijke opsluiting ongeschikt zijn, voor den huisdienst in andere gevangenissen te bestemmen. De uitvoering van dit plan zou volgens sommigen teleurstelling baren, daar de huisdienst in gevangenissen tamelijk zwaar is en zij, die wegens leeftijd boven 60 jaren en wegens zwakheid van geest of lichaam voor afzondering ongeschikt zijn, veelal niet berekend zijn voor de werkzaamheden van den huisdienst.

De bedoeling der derde alinea van art. 2 is volgens de Memorie van Toelichting om de vestiging der cellulaire afdeeling in de bijzondere strafgevangenis te Leeuwarden uit te stellen tot dat *de bouw van een cellenvleugel* is tot stand gekomen. De aanhef der alinea zegt dat echter niet.

Er bestaat gelegenheid tot afzonderlijke opsluiting gedurende de eerste vijf jaren, ook dan als er maar enkele cellen aanwezig zijn. En dat er eenige cellen in de gevangenis te Leeuwarden zijn, meenden sommige leden te weten. Het kwam daarom juister voor de voorgestelde uitzondering te doen voortduren »zoolang in de bijzondere strafgevangenis te Leeuwarden de inrichting tot afzonderlijke opsluiting nog niet is tot stand gebracht".

Ook het slot gaf aanleiding tot bedenking. Het heet daar, »dat de bijzondere strafgevangenis te Leeuwarden tijdelijk voor een deel der straf

gevestigd is in het gebouw voor de gewone strafgevangenis te Groningen". Hoe kan, vroeg men, een deel der strafgevangenis te Leeuwarden gevestigd zijn in het gebouw der gevangenis te Groningen? Daargelaten, dat zulks materieel niet wel mogelijk is, schijnt uit deze redactie te kunnen worden afgeleid, dat het bestuur der bijzondere strafgevangenis te Leeuwarden ook beheer zal voeren over het deel der gevangenis, dat te Groningen is gevestigd. Mocht dit werkelijk het voornemen der Regeering zijn, dan achtte men zoodanige regeling niet vrij van bedenking. Men achtte het beter, dat de Groninger gevangenis in haar geheel onder eigen bestuur verbleef, en zou daarom de voorkeur geven aan eene redactie die voorschreef »dat de mannen, die tot gevangenisstraf van langer duur dan 5 jaren zijn veroordeeld, hunne straf in afzondering in de gewone strafgevangenis te Groningen ondergaan." De volgende redactie zoude te gemoet komen aan de bedenkingen hierboven aangevoerd:

»Zoolang de gebouwen voor de bijzondere strafgevangenis te Gorinchem, bedoeld in art. 7 sub 1 — die voor de bijzondere strafgevangenissen te 's Hertogenbosch en te Eindhoven bedoeld in art. 7 sub 2 — en die voor de bijzondere strafgevangenis te 's Hertogenbosch en te Montfoort, bedoeld in art. 7 sub 3 dezer wet nog niet zijn voltooid, worden door Ons andere strafgestichten aangewezen, tot opneming der veroordeelden, waarvoor de genoemde bijzondere strafgevangenissen bestemd zijn.

»Zoolang in de bijzondere strafgevangenis te Leeuwarden de inrichting tot afzonderlijke opsluiting nog niet is tot stand gebracht, ondergaan de mannen, die tot gevangenisstraf van langeren duur dan 5 jaren zijn veroordeeld, hunne straf in afzondering in de gewone strafgevangenis te Groningen."

De navolgende vragen werden naar aanleiding van dit artikel nog gedaan:

Is de gevangenis te Gorinchem niet te min juister plaatse genoemd?

Zal de plaatsing in het gebouw voor de gewone strafgevangenis te Groningen geene kosten na zich slepen, en is daar voldoende ruimte?

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(12 Augustus 1886.)

[ALGEMEENE BERAADSLAGINGEN.]

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Het Eindverslag op den voet volgende, heb ik de eer mede te deelen:

[Zie het hieraan voorafgaande bij art. 7 hiervoor blz. 177 en 178.]

6. Wat de redactie van art. 2 betreft: de uitdrukking dat door den Koning de tijdelijke vereeniging van gestichten van verschillenden aard *kan worden toegelaten*, is gekozen, omdat art. 10 op gelijke wijze is geredigeerd.

Ten einde de beraadslaging niet onnoodig te rekken, verklaar ik mij echter bereid, de door de Commissie van Rapporteurs voorgestelde redactie over te nemen, mits het woord „*strafgestichten*" worde veranderd in „*gestichten*". Dit is noodig omdat de bedoeling is, de bijzondere strafgevangenissen voor jeugdige veroordeelden, thans te *Doetinchem* en *Montfoort* gevestigd, met bestendiging van den tegenwoordigen toestand, tijdelijk te vereenigen met Rijksopvoedingsgestichten.

6*a*. De vrouwen die wegens ongeschiktheid voor de cel in eene gewone strafgevangenis zullen worden opgenomen, zullen daar ongetwijfeld nuttig kunnen worden beziggehouden, zij het niet met zwaar, dan toch met licht werk. Voor het geheele Rijk is haar aantal berekend op 15.

7. Eindelijk kan ik nog mededeelen dat de gevangenis te Groningen voor de opneming van mannen, die tot eene tijdelijke gevangenisstraf van langeren duur dan 5 jaar zijn veroordeeld, voldoende ruimte bevat, en dat voor hunne plaatsing in dat gesticht *niets* behoeft te worden uitgegeven.

(13 Augustus 1886.)

Door de Regeering werd eene wijziging voorgedragen, strekkende om het artikel te doen luiden:

„Zoolang de gebouwen voor de bijzondere strafgevangenis te *Gorinchem*, bedoeld in art. 7 sub 1, die voor de bijzondere strafgevangenissen te *'s Hertogenbosch* en te *Eindhoven* bedoeld in art. 7 sub 2, en die voor de bijzondere strafgevangenissen te 's Hertogenbosch en te Amersfoort, bedoeld in art. 7 sub 3 dezer wet, nog niet zijn voltooid, worden door Ons andere gestichten aangewezen tot opneming der veroordeelden, waarvoor de genoemde bijzondere strafgevangenissen bestemd zijn.

„Zoolang in de bijzondere strafgevangenis te Leeuwarden de inrichting tot afzonderlijke opsluiting nog niet is tot stand gebracht, ondergaan de mannen, die tot gevangenisstraf van langeren duur dan vijf jaren zijn veroordeeld, hunne straf in afzondering in de gewone strafgevangenis te Groningen."

De heer KIST: Ik begrijp dat eene wijziging in art. 2 in den geest van het voorstel noodig is: de wet heeft geen overgangsbepaling voor het geval dat de bijzondere strafgevangenissen niet gereed zijn; ze zijn niet gereed, dus wordt voorziening geëischt. De Memorie van Toelichting geeft mij echter aanleiding even aan te toonen dat de schuld omtrent het niet gereed zijn der bedoelde gevangenissen niet ligt bij de Kamer. Volgens den Minister heeft de afstemming van de aanvraag van gelden voor de huizen van bewaring te Amsterdam en te Breda hem doen afzien van het aanvragen van gelden ter uitvoering van de gestichtenwet. Die rechtvaardiging acht ik onjuist en onbillijk. Vooreerst staat noch het huis van bewaring te Amsterdam noch dat te Breda in direct verband met die uitvoering. Het huis te Amsterdam is zeer slecht, maar dat was de toestand reeds vóór de aanneming der gestichtenwet, en ware die wet niet aangenomen, de toestand zou dezelfde gebleven zijn en evenzeer voorziening hebben gevorderd.

Is de Minister bovendien in zijne poging om geld te krijgen voor het huis te Amsterdam zoo ongelukkig geweest, dat hij daarop niet kan terugkomen? Geenzins....

Nu de Kamer voor de cellulaire gevangenissen reeds de volle sommen heeft toegestaan, mag de Regeering niet veronderstellen, dat de Kamer weigeren zou om juist de kleinere noodzakelijke uitgaven, waarop bij de aanneming van de gestichtenwet bepaaldelijk is gerekend, toe te staan. Wanneer de Kamer dus voor de noodzakelijkheid staat deze overgangsbepalingen aan te nemen, ligt de schuld daarvan niet aan haar, maar aan de Regeering.

Nu de bepaling zelve.

De Minister [heeft] nagenoeg de redactie overgenomen, die reeds te lezen stond in het Voorloopig Verslag [Eindverslag]. Dit erken ik, maar de Minister heeft er toch o. a. eene lettergreep uitgelaten, die m. i. eene zeer ingrijpende wijziging medebrengt. In het Verslag stond, dat zij die geplaatst behooren te zijn in de bijzondere gevangenissen, die ik nu niet noemen zal, voorloopig opgenomen kunnen worden in hetzelfde gebouw waarin „STRAF*gestichten*" zijn gevestigd. Nu schrapt echter de Minister het woord *straf*. Deze weglating is volstrekt niet onbelangrijk. Een *straf*gesticht is een gesticht waarin straf wordt ondergaan, terwijl onder gestichten moet verstaan worden de rijksopvoedingsgestichten, waar geen straf wordt ondergaan.

Het gevolg dezer redactie zal nu zijn, dat voor diegenen, die veroordeeld zijn, maar plaats moeten vinden in eene bijzondere gevangenis, en o. a. voor hen die tot zeer zware straffen zijn veroordeeld, maar wegens zwakheid van geest of lichaam of wegens hun ouderdom niet geschikt worden geacht voor de cel, de Regeering de bevoegdheid zal hebben deze allen onder een dak met de rijksopvoedingsgestichten te plaatsen. Dit acht ik zeer verkeerd. Gisteren nog heeft de Kamer uit een votum doen blijken hoezeer zij gekant is tegen het amalgameeren van veroordeelden met niet-veroordeelden. En nu zou voorloopig aan de Regeering die bevoegdheid worden gegeven, en niet voor korten tijd, want indien men in aanmerking neemt, dat thans het geld nog niet is aangevraagd voor die gestichten en daartoe wellicht vooreerst de moed zal ontbreken, kan men gemakkelijk berekenen dat die voorloopige toestand zeer lang zal duren.

Daarom geef ik der Regeering in ieder geval in overweging, het woord „gestichten" te veranderen bijv. in „strafgevangenissen", opdat onveroordeelde jongelingen niet vermengd worden of onder één dak komen met zeer zware veroordeelden.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Ik geloof dat de Regeering eenigzins onbillijk [wordt] beoordeeld. Eene overgangsbepaling moet toch in ieder geval in deze wet komen om den overgang van de oude tot de nieuwe strafwet mogelijk te maken. Ik behoef slechts te wijzen op de gestichten, die hier achtereenvolgens in dit artikel genoemd worden, en dan vraag ik: hoe was het mogelijk geweest om in het vorige jaar te Ommen een gesticht te bouwen, terwijl daar nog de veroordeelde bedelaars zijn opgenomen? Hoe was het mogelijk geweest om in Amersfoort het huis van bewaring, dat bestemd is voor strafgevangenis voor meisjes, te verbouwen? Hoe was het mogelijk om reeds thans in Leeuwarden te bouwen nu die gevangenis nog veel te bevolkt is? En wat Eindhoven betreft geldt hetzelfde argument. Het huis van bewaring aldaar was door den heer Modderman bestemd om te worden eene gevangenis voor vrouwen. Maar dat huis van bewaring is op dit oogenblik nog in gebruik. Dus, tenzij men in die gemeente een geheel nieuw gebouw had gesticht, was er werkelijk geen ander middel dan de zaak te laten rusten tot het Wetboek van Strafrecht in werking is. Ik geloof dus dat de bezwaren ernstig genoeg zijn, die mij verhinderd hebben om na aanneming der wet van 1884 tot de uitvoering over te gaan, terwijl het mij ook nooit gebleken is, dat de Kamer geld beschikbaar heeft willen stellen.

Nu wat de heer Kist zegt omtrent de verandering van het woord strafgesticht in gesticht. Ook daaromtrent geloof ik dat het onmogelijk is eene andere redactie aan te nemen, of men zou het gesticht voor jongens te Alkmaar of dat aan de Kruisberg in eens weder moeten maken tot strafgevangenis. Dat gaat niet aan. Men heeft in der tijd eene willekeurige raming gemaakt en aangenomen een vermoedelijk aantal dat veroordeeld zou worden. Maar zoolang het Wetboek van Strafrecht niet eenigen tijd in werking is, kan men geen geld aanvragen om gestichten te bouwen voor een nog onbekend aantal veroordeelden. Ik geloof dus dat het ten volle gerechtvaardigd is wanneer men het woord „strafgestichten" verandert in „gestichten". Dan blijft men in ieder geval vrij. Het zal echter het streven van de Regeering zijn zooveel mogelijk overeenkomstig de bedoeling van de wet te handelen. Wanneer deze bepaling wordt aangenomen, zal er slechts een zeer matig gebruik van worden gemaakt en alleen in de uiterste noodzakelijkheid.

De heer ROOSEBOOM: Ik zou den Minister van Justitie wel willen verzoeken in het tweede lid van art. 2 eene kleine wijziging te brengen, eene wijziging in de redactie, volstrekt niet het wezen der zaak geldende. Wanneer ik goed gehoord heb, luidt dat tweede lid thans aldus: „Zoolang in de bijzondere strafgevangenis

te Leeuwarden de inrichting tot afzonderlijke opsluiting nog niet is tot stand gebracht, ondergaan de mannen, die tot gevangenisstraf van langeren duur dan 5 jaren zijn veroordeeld, hunne straf in afzondering in de gewone strafgevangenis te Groningen."

Er staat dus eigenlijk dat de mannen, die tot meer dan vijf jaren gevangenisstraf zijn veroordeeld, hunne straf zullen ondergaan in afzondering in de gewone strafgevangenis te Groningen. Dat is kennelijk de bedoeling niet, want deze bepaling slaat alleen op het gedeelte der straf, dat in afzondering moet worden ondergaan.

De bedoeling is waarschijnlijk, dat het laatste gedeelte van het lid aldus gelezen wordt: „ondergaan de mannen, die tot gevangenisstraf van langeren duur dan 5 jaren zijn veroordeeld, *hunne straf in afzondering*, in de gewone strafgevangenis te Groningen," maar aangezien er geen komma achter „afzondering" staat, kan men het artikel evengoed lezen op de wijze, zooals ik deed.

Om allen twijfel weg te nemen geef ik in overweging om de woorden: „in afzondering" te vervangen door de woorden: „voor zooveel die in afzondering moet worden ondergaan."

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Na deze toelichting heb ik geen bezwaar de verlangde verandering aan te brengen.

Door de Regeering werd in het nieuw voorgestelde Art. 2 eene wijziging gebracht, strekkende om het einde van de tweede alinea van het artikel aldus te lezen:

„ondergaan de mannen, die tot gevangenisstraf van langeren duur dan 5 jaren zijn veroordeeld, hunne straf, voor zoover die in afzondering moet worden ondergaan, in de gewone strafgevangenis te Groningen."

Amendement van de heeren KIST *en* BEELAERTS VAN BLOKLAND

om in de eerste alinea van het artikel het woord „gestichten" te veranderen in „strafgestichten."

De heer KIST: Ik kan zeer kort zijn, aangezien ik zooeven de toelichting reeds gegeven heb.

De strekking van het amendement is alleen om te zorgen dat de veroordeelden, bestemd voor de bijzondere gevangenissen, niet onder één dak zullen komen met degenen, die in de strafgevangenissen hunne straf ondergaan moeten.

De Minister heeft voorts ter rechtvaardiging van de niet uitvoering der gestichtenwet ten aanzien van de bijzondere gevangenissen nu weer een ander argument aangevoerd dan in de Memorie van Toelichting. In die memorie wordt het voorgesteld, alsof de Kamer geene gelden voor deze zaak wil toestaan.

Thans heeft de Minister gezegd dat aan de bestaande gevangenissen niet verbouwd kon worden, zoolang zij nog in gebruik zijn. Ik betwijfel of dat zoo is.

De bestaande huizen zijn niet zoo bevolkt dat tot de uitvoering niet zoude kunnen worden overgegaan.

Het tuchthuis te Leeuwarden, bepaaldelijk, heeft in verhouding tot zijne capaciteit eene geringe bevolking, en zeer goed zoude een deel verbouwd kunnen worden, terwijl een ander deel in gebruik blijft. Bovendien zou in de eerste jaren althans het aantal benoodigde cellen gering kunnen zijn en zeker het cijfer van 25 niet te boven behoeven te gaan. Later zou dat, omdat er 5 jaren cellulair gezeten wordt, toenemen, maar in de eerste jaren kan dat aantal gering wezen en zou het al zeer weinig bezwaar hebben opgeleverd eenige cellen in gereedheid te brengen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Het bezwaar tegen dat amendement schuilt bepaald in de strafgevangenis voor veroordeelde meisjes. Daarvoor is geen plaats behalve te Montfoort. En nu vraag ik: waar moeten die meisjes blijven? Ik weet het niet. Ik herhaal wat ik straks zeide, men kon niet gehoorzamen aan de bepalingen van de wet die daartoe Amersfoort bestemde, omdat die localiteiten voor andere doeleinden werden gebruikt. De Regeering had er geen beschikking over, en heeft dus niet anders kunnen handelen dan de zaak voorloopig aan te houden.

Nu dat gebouw vrij komt, kan de wet worden opgevolgd.

Indien de geachte voorstellers mij echter willen mededeelen waar zij denken dat gestrafte meisjes voorloopig geplaatst behooren te worden, zal mij dit zeer aangenaam zijn, want ik verklaar dit niet te weten.

De heer KIST: Ik ben zoo vrij op te merken, dat het laatste argument van den Minister alleen slaat op de meisjes en niet op de overige categorieën. Die meisjes kunnen overigens zonder groot bezwaar naar eene strafgevangenis of huis van bewaring gezonden worden waar zich veroordeelde vrouwen bevinden. Het is beter bij veroordeelde vrouwen, dan bij niet veroordeelde meisjes.

Ik zie dat bezwaar niet zoo sterk in, wanneer de afzondering maar zooveel mogelijk wordt bevorderd.

In ieder geval schijnt dit beter dan veroordeelden te plaatsen bij niet veroordeelden.

Men moet toch niet uitsluitend letten op het belang der veroordeelden, maar vooral op het belang der niet veroordeelden.

Het streven is altijd geweest om beide soorten niet te vermengen, ten einde het bederven der niet veroordeelden te voorkomen en aan de plaatsing in een opvoedingsgesticht de schande eener veroordeeling niet te verbinden. Van dat beginsel, dat steeds heeft voorgezeten, moeten wij niet afwijken.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Indien dit amendement werd aangenomen, zou er raad geschaft moeten worden en zouden de gestrafte meisjes naar den Bosch gezonden kunnen worden. Maar in welken toestand zullen dan die kinderen van 14 tot 18 jaren komen door het verkeer met vrouwen van het slechtste allooi? De invloed daarvan zal veel nadeeliger zijn dan de gemeenschappelijke opsluiting van gestrafte meisjes en opvoedelingen. Dat kan niet met elkander vergeleken worden.

Een enkel woord over het tuchthuis te Leeuwarden. De verbouwing daarvan is geraamd op *f* 75000, en ik ben huiverig geweest daarvoor verleden jaar reeds gelden aan te vragen, om de eenvoudige reden, dat ik overtuigd ben dat wij voorloopig eerder te veel dan te weinig cellen zullen hebben Nu meen ik dat het vooral geldelijk voordeeliger is om vooreerst maar de cellen te Groningen te gebruiken, en eerst later, wanneer het noodig is, te Leeuwarden te bouwen. Strikt genomen zijn er nu reeds cellen te Leeuwarden, die in gebruik zouden kunnen genomen worden; maar wanneer de geachte afgevaardigde uit Winschoten mij andermaal de vraag deed, die hij nu twee jaren geleden tot mij richtte: „zijn het cellen of hokken?", dan zoude ik hem moeten erkennen, dat zij niet voldoen aan de eischen die men tegenwoordig voor cellen stelt. Men zal dus wel niet kunnen voorkomen dat er later gebouwd moet worden, doch vooreerst, dit verklaar ik openhartig, is het niet noodzakelijk.

De heer DE RANITZ: Dit wetsontwerp hangt samen met de invoering van het nieuwe Strafwetboek. Volgens art. 13 van de gestichtenwet treedt de wet in werking te gelijk met het Wetboek van Strafrecht. Dus zou die wet 1 September a. s.

reeds moeten zijn uitgevoerd, en dat is feitelijk onmogelijk; men kan al die categoriëen van gevangenissen, al die gestichten en gestichtjes niet zoo in eens gereed hebben. Eene overgangsbepaling was dus volstrekt noodig, die aan de Regeering tijdelijk dispensatie gaf van de volkomen en volledige uitvoering dier wet.

Het komt mij voor dat het verwijt dat van meer dan ééne zijde tot de Regeering is gericht, dat zij de Kamer heeft verrast en met een voorstel is gekomen, waarop deze onvoorbereid was, niet volkomen gegrond is. Bij het Eindverslag is door de Commissie van Rapporteurs, op grond van enkele moeilijkheden in de redactie, eene gewijzigde redactie voorgesteld, die niet een ander beginsel of eene andere toepassing behelsde, maar eenvoudig eene verandering van vorm was. Nu heeft de Regeering gisteren — en niet eerst heden morgen, al is het zeer wel mogelijk dat niet allen de wijziging hebben verstaan, omdat de Minister eene nota heeft voorgelezen, — gezegd, dat zij die redactie overnam, maar met deze wijziging, dat er gelezen zal worden „gestichten" in plaats van „strafgestichten". Ook in dit opzicht was de Kamer niet onvoorbereid. Wij hebben het artikel gedrukt voor ons, en de leden hebben sedert gisteren de zaak kunnen overwegen.

En nu acht ik de opmerkeng van de Regeering volkomen juist, dat het veel beter is dat de veroordeelde meisjes, die kinderen zijn beneden de 18 jaren, gebracht worden in een gesticht waar ook andere meisjes zijn, al zijn zij wat jonger, dan naar 's Bosch, waar het uitvaagsel bijeen is van de vrouwelijke Nederlandsche gevangenisbevolking. Daar vindt men de brandstichtsters, de kindermoordenaressen en de giftmengsters, alle vrouwen, die zich aan zware misdaden hebben schuldig gemaakt. Nu is de bedoeling der Regeering alleen om de meisjes beneden de 18 jaren, die tot korter of langer gevangenisstraf worden veroordeeld, te brengen bij eene andere categorie van meisjes, die zich ook aan misdrijven hebben schuldig gemaakt, maar van welke door den rechter verklaard is, dat zij niet met oordeel des onderscheids hebben gehandeld.

En nu is de grens van het oordeel des onderscheids moeilijk te trekken. Ik heb zelf den directeur van het huis van opvoeding te Alkmaar hooren zeggen, dat hij dikwijls jongens had gekregen omtrent wie hij zich verwonderde dat de rechtbank verklaard had dat zij zonder oordeel des onderscheids hadden gehandeld.

Het trekken van die grens is zoo moeilijk dat het geen wonder is dat de eene rechter die heel anders opvat dan de andere. Ik meen daarom dat het niet gevaarlijk is om, zooals de Regeering wil, die verschillende categorieën van jonge vrouwen of meisjes tijdelijk in één gesticht te brengen, te Montfoort, waar reeds eene dergelijke inrichting bestaat.

Ik herinner er aan dat deze zaak volstrekt niet nieuw is, en dat hetgeen nu gewenscht wordt ten opzichte van de meisjes, sinds jaren toegepast is op de jongens. Het is algemeen bekend dat toen het gesticht te Alkmaar overbevolkt was, men het gedeeltelijk geëvacueerd heeft, en de jongens naar de Kruisberg vervoerd heeft Toen werden daar onder hetzelfde dak verpleegd jongens die veroordeeld waren beneden de achttien jaren, en anderen die geacht werden zonder oordeel des onderscheids gehandeld te hebben, en toch heeft dit nooit aanleiding tot moeilijkheden gegeven. Men kon niet zeggen dat de eene categorie zooveel slechter of beter was dan de andere.

Veel hangt er in deze zaak af van het bestuur en de inrichting der gestichten; en is het noodig, dan zal daarin wel gelegenheid bestaan die verschillende categorieën van gevangenen van elkander af te scheiden.

Het komt mij inderdaad voor dat dit wetsontwerp in het tegenwoordige stadium moet aangenomen worden.

Het is niet onjuist dat de Regeering door de Kamer wel eenigszins is tegengewerkt in hare bedoeling om volledige uitvoering te geven aan de gestichten-

wet; en ik moet bekennen dat ik zelf daaraan niet geheel en al vreemd ben.

De Kamer zal zich herinneren dat bij de behandeling van de voorlaatste begrooting van Justitie het huis van bewaring te Breda een onderwerp van beraadslaging heeft uitgemaakt. In Breda was eene nieuwe cellulaire gevangenis gebouwd, en nu stelde de Regeering voor om, ten einde volledige uitvoering te geven aan de gestichtenwet, niettegenstaande die nieuwe cellulaire gevangenis er was, te Breda een nieuw huis van bewaring te bouwen, daar het oude ongeschikt was. De Minister moest dit voorstel doen, ten einde te voldoen aan artikel 5 van de gestichtenwet, volgens hetwelk gebouwen bestemd tot strafgevangenissen niet tevens kunnen dienen tot huizen van bewaring. De Kamer heeft toen echter het voorstel van de Regeering verworpen, en daardoor implicite, in verband met de overgangsbepaling van art. 10, beslist dat het huis van bewaring te Breda tijdelijk in de cellulaire gevangenis kon gevestigd worden.

Het is volstrekt niet zeker dat er zoo vele soorten van gevangenissen noodig zullen zijn als de bedoeling van de gestichtenwet is, en daarom acht ik het goed om bij wijze van overgangsbepaling te beproeven of er niet voldoende gestichten zijn. Het is zeer wel mogelijk dat de Minister gelijk had toen hij zooeven opmerkte, dat wij op het oogenblik misschien reeds te veel cellen hebben. Maar hoe dit zij, de invoering en de werking van het nieuwe Strafwetboek zullen de behoefte het best doen kennen.

Wanneer men let op art. 7 van de gestichtenwet, dan ziet men dat de meest mogelijke gevallen zijn gespecialiseerd. In de eerste plaats heeft men gevangenen voor het leven en van meer dan *vijf* jaren. Het is zeker rationeel voor die gevangenen eene afzonderlijke gevangenis te bouwen. Maar zelfs moeten nieuwe gevangenissen gebouwd worden voor die gevangenen, die boven de 60 jaren oud zijn of om de eene of andere reden minder geschikt zijn voor de cel, en hoevelen dat zullen zijn is geheel onzeker. Men kan dat niet vooruit bepalen. Alleen de ondervinding zal daaromtrent uitspraak kunnen doen.

En dan heeft men nog de speciale gevangenissen voor jongens en meisjes, de Rijksopvoedingsgestichten voor jongens en meisjes, de Rijkswerkinrichtingen voor mannen en vrouwen, behalve nog de huizen van bewaring.

En nu stelle men zich niet voor, zooals mijn geachte buurman, dat die maatregelen kleine uitgaven na zich zullen slepen. Integendeel zullen zij bij volledige uitvoering der gestichtenwet gedurende verscheidene jaren de begrooting van Justitie zeer bezwaren. Indien, zoo niet in alle, dan toch in verscheidene arrondissements hoofdplaatsen nieuwe huizen van bewaring, en voor alle in de gestichtenwet genoemde categorieën van gevangenen nieuwe gestichten met al den aankleve van dien gebouwd moeten worden, dan zullen de kosten zeer aanzienlijk zijn. Wij weten toch allen, dat gevangenissen dure gebouwen zijn; de ondervinding bij den bouw van de cellulaire gevangenissen opgedaan, heeft ons dit genoegzaam geleerd.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Ik hoop dat men niet uit het oog zal verliezen, waarop zooeven door den geachten afgevaardigde uit Zutphen is gewezen, namelijk dat men hoogst waarschijnlijk te veel cellen heeft gebouwd, althans eer te veel dan te weinig, zoodat men eenen Minister niet moet tegengaan wanneer hij bij overgangsmaatregelen zooveel mogelijk tot eene besparing van uitgaven wil komen, althans voorloopig daar het middel voor aan de hand doet.

Door de heeren KIST en BEELAERTS VAN BLOKLAND werd het door hen voorgesteld amendement in dier voege aangevuld, dat

in de 1ste alinea van art. 2 in plaats van „bijzondere strafgevangenissen

te *'s Hertogenbosch* en *Amersfoort*", worde gelezen: „bijzondere strafgevangenis te *'s Hertogenbosch*"; terwijl aan de 1ste alinea het volgende worde toegevoegd: „zoolang de bijzondere strafgevangenis te Amersfoort nog niet is voltooid, wordt door Ons een ander gesticht aangewezen tot opneming van de veroordeelden, waarvoor de genoemde bijzondere strafgevangenis is bestemd."

De heer KIST: Ik geloof dat weinig toelichting noodig is. Het bezwaar tegen ons amendement gold uitsluitend het gesticht Amersfoort, bestemd voor de veroordeelde meisjes. Wij gevoelen eenigermate de moeilijkheid, om voor die meisjes spoedig eene geschikte plaats te vinden buiten de strafgevangenis. Die moeilijkheid, door de Regeering geopperd, is door den heer De Ranitz nader toegelicht, tot mijn spijt op vrij reactionnaire motieven. Maar wij erkennen de moeilijkheid, en daarom willen wij den Minister zijn zin geven, doch uitsluitend voor dat punt waarop zijn bezwaar betrekking heeft. Zijne bezwaren betreffen ook uitsluitend de meisjes. Het is waar, het kan hard en verkeerd zijn om jonge meisjes, al zijn ze veroordeeld, te plaatsen in het gezelschap van vrouwen, waaronder er zeer verdorvene kunnen zijn. Maar aan den anderen kant heeft het ook een zeer groot bezwaar om bijv. vrouwen, die tot langdurige gevangenisstraf zijn veroordeeld, te plaatsen in een gesticht voor onveroordeelde meisjes. De bijzondere gevangenissen door ons bedoeld zullen bestemd zijn voor veroordeelde vrouwen en mannen ook tot langdurige gevangenisstraf, maar die wegens ziekelijken, zenuwachtigen toestand of leeftijd niet in eene cellulaire gevangenis geplaatst kunnen worden. Indien men nu wil beschermen de veroordeelde meisjes, dan mag men toch niet minder doen voor de *on*veroordeelde meisjes en hen blootstellen aan het gezelschap van zeer zwaar veroordeelde vrouwen Hetzelfde geldt voor de overige bijzondere ge vangenissen. Daarom willen wij de bevoegdheid der Regeering, om veroordeelden onder hetzelfde dak te plaatsen met onveroordeelden, alleen beperken tot de gevangenis te Amersfoort. Mij dunkt, de Regeering die geen ander bezwaar tegen ons amendement had dan met het oog op de bevolking van die gevangenis, kan nu geen bedenking meer hebben ons amendement over te nemen.

[Het amendement werd door de Regeering overgenomen.]

De heer DE RANITZ: Wij zijn nu klaar met de meisjes, maar hoe zal het nu gaan met de jongens? Wanneer het oorspronkelijk Regeeringsvoorstel was aangenomen, bestond de mogelijkheid om de veroordeelde jongens beneden 18 jaren te zenden naar een rijksopvoedingsgesticht voor jongens. Maar die mogelijkheid is nu uitgesloten. Nu zal men die jongens alleen kunnen zenden naar eene strafgevangenis. Waarheen zullen zij dan gezonden worden? Het ons voorgesteld wetsartikel gaat uit van de veronderstelling dat de gevangenis te 's Hertogenbosch voor de jongens niet gereed is, anders zouden zij derwaarts gaan; daartoe dient de overgangsbepaling. Wanneer nu ten gevolge van het door de Regeering overgenomen amendement van den geachten afgevaardigde, naast mij gezeten, de jongens alleen gezonden mogen worden naar eene strafgevangenis, welke is deze dan? Die op den Kruisberg bestaat niet meer voor hen. Ik zou hieromtrent gaarne eenige inlichting ontvangen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Voor de jongens is het bezwaar niet groot: zij kunnen geplaatst worden te 's Hertogenbosch, waar thans reeds velen gehuisvest zijn.

De heer W. VAN DEDEM: Mag ik vragen of ik te recht van meening ben dat de Rijkswerkinrichtingen begrepen zijn onder het hier gebezigde woord *strafgestichten?*

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Ik kan verwijzen naar de wet van 3 Januari 1884; daarin is dat voorzien en geregeld.

De heer W. VAN DEDEM: Voor zoover mij bekend komt het woord „strafgesticht" niet voor in die wet, hoewel er lang over werd gediscuteerd. Ik wenschte daarom geconstateerd te hebben dat de Rijkswerkinrichtingen onder de hierbedoelde strafgestichten zijn begrepen, ten einde allen lateren twijfel daaromtrent weg te nemen.

De heer KIST: De vraag van den geachten afgevaardigde uit Hoorn moet, naar mijne bescheidene meening, bevestigend worden beantwoord. Volgens de tegenwoordige wet is opzending naar eene rijkswerkinrichting eene straf, en een gesticht waar deze wordt ondergaan is een strafgesticht.

[Het gewijzigde Art. 2 werd aangenomen met 56 tegen 2 stemmen.]

Amendement van den heer BEELAERTS VAN BLOKLAND

om na Art. 2 een nieuw artikel aan de wet toe te voegen, luidende:

„De bepaling van art. 2 dezer wet blijft niet langer in werking dan tot 1 Januari 1889."

De heer BEELAERTS VAN BLOKLAND: De strekking van dit artikel is om, voor zooveel in ons is, te waken dat het voorloopige en tijdelijke niet perpetueel worde. De noodzakelijkheid van dergelijke bepaling is mij gebleken uit de rede van den geachten afgevaardigde uit Zutphen, welke eene doorloopende philippica tegen de gestichtenwet bevatte, en die, nu de Minister zich aanvankelijk met die rede heeft vereenigd, aan art. 2 van het wetsontwerp eene zeer bedenkelijke interpretatie zoude kunnen doen geven.

Wanneer art. 3 in het wetsontwerp wordt opgenomen, gelijk ik de eer heb voor te stellen, dan zal er een prikkel zijn om de gestichtenwet uit te voeren met plichtmatigen spoed. Wordt die bepaling niet opgenomen, dan zoude, indien onverhoopt de heden door den Minister en den geachten afgevaardigde uit Zutphen aangeheven bezuinigingsleus eene *ratio decidendi* mocht worden, de heilzame werking der gestichtenwet te dezen aanzien voor langen tijd worden verijdeld.

De heer VAN BAAR: Als een artikel, zooals dit, met bijna algemeene stemmen wordt aangenomen, en men komt onmiddellijk daarop met een amendement bij wijze van een nieuw artikel om dat pas aangenomen artikel geheel of bijna in duigen te werpen, dan is dat, dunkt mij, een indigniteit... . Tegen eene dergelijke wijze van reageeren moet ik hier opkomen. Was er nog een redelijke termijn voorgesteld lang genoeg, dan zou er iets voor te zeggen zijn. Maar hoe is het mogelijk in zulk een kort tijdsbestek alle dergelijke gestichten te bouwen? Dat is physiek onmogelijk! Daarbij, wanneer men eenig vertrouwen kon schenken aan eenig Minister — ik spreek niet van dezen Minister in het bijzonder, maar van alle Ministers, laat zij zijn zooals ze willen — dan moet men in hem toch wel zooveel ijver en goede trouw veronderstellen, dat hij de wet niet onuitgevoerd zal laten. Maar om op eene wijze, als hier wordt voorgesteld, als 't ware de klem op den mond te zetten, neen dat komt niet te pas.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Ik moet de

aanneming van dit amendement ten sterkste ontraden. Twee zaken zijn mogelijk, òf men zal reeds dadelijk ettelijke duizenden voteeren tot uitvoering van de wet, òf — en dit komt mij meer waarschijnlijk voor — er zal over een of anderhalf jaar een voorstel van Regeeringswege worden ingediend om deze bepaling weder uit de wet te nemen. In ieder geval zal het dus op teleurstelling uitloopen. Het doel — een goed doel op zich zelf — zal niet worden bereikt.

[Het amendement van den heer Beelaerts van Blokland werd verworpen met 40 tegen 18 stemmen en het geheele wetsontwerp met 56 tegen 2 stemmen aangenomen.]

Eindverslag der Eerste Kamer.

[Zie het hieraan voorafgaande bij art. 8 hiervoor bl. 242.]

In eene andere afdeeling werd er op gewezen, dat de Minister eene onjuiste opvatting schijnt te hebben van de beteekenis van het votum der Kamer omtrent de voorgenomen gevangenisbouw te Amsterdam, en daarom achtte men het nuttig in het licht te stellen, dat de hooge prijs, namelijk *f* 100 000 voor het terrein, de grond is geweest waarop het daarop betrekkelijk wetsontwerp bestreden is.

[Na de beraadslagingen in de Eerste Kamer vermeld bij art. 8, hiervoor bl. 242 en 243, werd het wetsontwerp door die Kamer met algemeene stemmen aangenomen.]

Art. 11.

De bestaande cellulaire gevangenissen te *Goes*, *Sneek*, *Deventer* en *Appingedam* blijven, als gewone strafgevangenissen, in gebruik.

(Dit artikel kwam in het eerste ontwerp niet voor.)

Gewijzigd ontwerp, art. 13. De bestaande cellulaire gevangenissen te Goes, Sneek, Deventer en Appingedam blijven, als strafgevangenissen, in gebruik.

Nota van wijzigingen

van den Minister Du Tour van Bellinchave.

Art. 13 wordt *art.* 11, en daarin wordt, in plaats van »strafgevangenissen" gelezen: »*gewone strafgevangenissen*".

[Zie over de beteekenis van *gewone strafgevangenissen* de toelichting bij art. 6, hiervoor bl. 142.]

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(11 October 1883.)

De heer DE SAVORNIN LOHMAN: Dit artikel staat onder de overgangsbepalingen, doch behoort daarin mijns inziens niet thuis. Het bevat toch een voorschrift van blijvenden aard. Op zich zelf doet het er niet veel toe af. Maar art. 11 is eene uitzondering op art. 6. Men heeft in dat artikel, ten gevolge van het

amendement van den heer Pompe, aangenomen dat men niet verplicht is in alle arrondissements-hoofdplaatsen gevangenissen te hebben. Met het oog op dat artikel nu vrees ik dat als men dit artikel onder de andere overgangsbepalingen laat staan, de Regeering zou kunnen meenen dat deze cellulaire gevangenissen op den duur moeten verdwijnen om ze door nieuwe gestichten te doen vervangen. Dat is niet juist. Deze gevangenissen maken even goed als alle andere deel uit van het stelsel van gevangenissen en behooren dus vermeld te worden onder de andere artikelen. Nu kan ik hierop geen amendement voorstellen, omdat wij niet stemmen over de nummers der artikelen, maar indien de Regeering zich vereenigen kon met hetgeen ik hier heb opgemerkt, zou ik willen voorstellen dat de Vergadering, zooals meer geschied is, aan den President der Kamer en aan de Regeering verlof verleende om na aanneming van dit wetsontwerp dit artikel op eene andere plaats te stellen waar het meer tehuis behoort. Vergis ik mij in mijne opmerking, dan laat ik haar voor wat zij is.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Ik geloof dat de geachte spreker zich in deze vergist. Men lette toch op de eerste twee woorden: „de bestaande." Mocht, wanneer de wet eenmaal in werking is, door een of ander toeval b v. de gevangenis te Sneek door brand vernield worden, dan moet volgens de wet die gevangenis daar niet weder opgebouwd worden, want alinea 1 van art. 6 bepaalt dat die gevangenis zal moeten zijn te Leeuwarden. Van het afbreken van die gevangenissen is geen sprake. Ik hoop zelfs dat zij zeer lang zullen blijven staan. Maar komt er eenmaal een tijdstip dat zij op nieuw zouden opgebouwd moeten worden, dan moet die opbouw zijn in de arrondissements-hoofdplaats.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN: Mag ik even den Minister vragen wat hij doen zou wanneer een van die gevangenissen eens voor de helft of voor een vierde afbrandde? Zal hij dan zeggen: die gevangenis is voor een vierde of voor de helft „overgegaan," verdwenen? Wij hebben, zegt immers de Minister, hier te doen met gevangenissen, die niet blijven bestaan; men mag ze dus niet meer opbouwen. Ik geloof dat het een verkeerd stelsel is om van het toeval te laten afhangen of die gevangenissen zullen blijven bestaan of niet.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* Als een vierde gedeelte van een van deze gevangenissen afbrandde, zou ik adviseeren het overige drievierde gedeelte af te breken.

VERVALLEN ARTIKEL 14

van het gewijzigd ontwerp van wet.

GEWIJZIGD ONTWERP, art. 14. Het gesticht te Ommerschans alsmede de twee mannengestichten te Veenhuizen blijven, als Rijkswerkinrichtingen, in gebruik tot dat het beschikbaar worden van de gestichten te Hoorn en Leeuwarden hunne geleidelijke ontruiming zal hebben mogelijk gemaakt.

Nota van wijzigingen

van den Minister DU TOUR VAN BELLINCHAVE.

Art. 14 *vervalt.*

Hiervan werd gegeven de volgende *toelichting:*

Nu Veenhuizen als Rijkswerkinrichting blijft [zie bij **art. 8**], kan dit artikel vervallen. Bij de invoering der wet kan de bevolking die daarna wordt aangebracht te Veenhuizen worden opgenomen.

Kan de bevolking te Ommerschans niet onmiddellijk worden geëvacueerd, welnu, de bepaling van **art. 12** geeft vrijheid die aangelegenheid naar omstandigheden te regelen. Verdere bepaling is onnoodig.

VERVALLEN ARTIKEL 15

van het gewijzigd ontwerp van wet.

GEWIJZIGD ONTWERP, art. 15. De kantonnale huizen van bewaring die op het in art. 17 bedoelde tijdstip bestaan, blijven gedurende de eerste twee jaren na dat tijdstip ter Onzer beschikking.

Memorie van Beantwoording.

Deze bepaling wordt noodig geacht, ten einde te voorkomen dat de Regeering 1 Mei 1884 dadelijk geheel afhankelijk zou worden van de goedwilligheid der gemeentebesturen. Ontheft eerst *deze* wet (art. 11 [9]) de gemeente van den last haar door de wet van 1855 opgelegd, er is niets onredelijks in dat die ontheffing, voorzooveel het gebouw zelf betreft, worde opgeschort, totdat de plaatsruimte door de nieuw gebouwde gestichten gewonnen, de ontruiming der tegenwoordige kantonnale huizen zal hebben mogelijk gemaakt.

Dat de Staat deze laatste huizen geen dag langer zal gebruiken dan noodig is, spreekt van zelf. De omstandigheid dat de Staat, zoolang hij ze gebruikt, onderhoud en cipier moet bekostigen, strekt daarvoor tot waarborg.

Nota van wijzigingen

van den Minister DU TOUR VAN BELLINCHAVE.

Art. 15 *vervalt.*

Hierbij was gevoegd de volgende *toelichting:*

Ondergeteekende acht dat artikel niet vrij van bedenking omdat op vele plaatsen de kantonnale huizen van bewaring door de gemeenten zijn gehuurd en toch niet wel bij deze wet aan de eigenaars de verplichting kan worden opgelegd om ze voor den Staat beschikbaar te houden. De gebouwen die aan den Staat behooren kan de Regeering, als zulks noodzakelijk moet zijn, tijdelijk tot huis van bewaring bestemmen — maar eene afzonderlijke wetsbepaling behoeft daartoe de bevoegdheid niet te verleenen — daartoe strekt het 2de lid van **art. 6.**

Voorloopig Verslag van het tweede onderzoek in de Afdeelingen der Tweede Kamer.

Meerdere leden wenschten artikel 15 van het vorige ontwerp te behou-

Memorie van antwoord.

Eindelijk nog een enkel woord over de intrekking van art. 15 van het ontwerp MODDERMAN, op welke wijziging de Kamer in haar

den. Het is veiliger, de kantonnale gevangenissen bij de invoering van het strafwetboek niet onmiddellijk buiten werking te stellen, omdat deze maatregel, bij het plaatsgebrek, dat thans in vele gevangenissen bestaat, tot moeilijkheid en vertraging in de executie zou aanleiding geven.

---

verslag aanteekent: »Het is veiliger" enz.

Dit is volkomen juist: maar — men houde den ondergeteekende deze opmerking ten goede — door de intrekking van het art. 15 wordt die meerdere veiligheid volstrekt niet in gevaar gebracht.

Nog nooit heeft iemand er aan getwijfeld dat de overgang gemakkelijk moet kunnen gemaakt worden door zoo noodig nog tijdelijk enkele bestaande kantonnale gevangenissen in gebruik te houden, en de ondergeteekende zeker allerminst!

Maar wat beweert hij? dat dit doel volkomen bereikt kan worden tengevolge van art. 6, § 2, van het ontwerp van wet, waarin de Minister aanleiding kan vinden zooveel huizen van bewaring *tijdelijk aan te houden*, als hij noodig oordeelt; altijd intusschen onder ééne voorwaarde, namelijk dat de Regeering over de gebouwen, hetzij als eigenaar, hetzij als huurder of gebruiker, kunne beschikken.

En die voorwaarde is niet zonder beteekenis. Want men moet er rekening mede houden dat de bestaande kantonnale gevangenissen slechts ten deele gevestigd zijn in gebouwen toebehoorende aan het Rijk, en voor het meerendeel in gebouwen toebehoorende aan gemeenten of particulieren, door dezen aan het kanton verhuurd.

Wat nu deze laatste gebouwen betreft, zoo is het geval zeer wel mogelijk, dat de gemeente of de particulier de huur niet wenscht te vernieuwen. En wat zal men in dat geval met de bepaling van art. 15 aanvangen? Daarin wordt, wel is waar, voorgeschreven, dat het gebouw ter beschikking van Justitie moet blijven gedurende 2 jaar na de invoering der wet, maar die bepaling is juridisch onbestaanbaar; men kan de gemeente of een particulier zoo maar niet door eene wetsbepaling de vrije beschikking over hun eigendom ontnemen. Als zij weigeren, dan zal dus de bepaling onuitgevoerd blijven; en, zooals wij boven zagen, zou zij toch juist alléén in dàt geval eenig nut hebben.

Een voorbeeld zal dit beter opheldéren dan een breed betoog.

Het huis van bewaring te Apeldoorn behoort aan de gemeente; het is verhuurd aan het kanton. Stel nu: de huur is verstreken juist tegen den termijn van invoering der nieuwe wetgeving en de gemeente wenscht van haar eigendomsrecht gebruik te maken, de huur niet te verlengen en aan het gebouw eene andere bestemming te geven. Ze heeft daartoe als eigenares onbetwistbaar het recht. Hoe wil men nu de gemeente dwingen, om het gebouw nog 2 jaren in huur af te staan? Dit kan immers niet. Als de wet van 1855 niet direct moest afgeschaft worden en men liet die nog 2 jaren bestaan, dan zou men op grond daarvan de gemeenten van het kanton kunnen verplichten om met Rijks subsidie ergens een nieuw huis van bewaring te doen inrichten. Maar ook dan nog zou de staat nooit eenig recht op een *bepaald gebouw* hebben en de gemeente Apeldoorn bijv. kunnen dwingen *hetzelfde* gebouw aan het kanton in huur te laten.

Een gebruiksonteigening, als in art. 15 bedoeld, is niet mogelijk;

met dergelijke bepaling, waaraan in 't éénige geval dat ze nuttig zou zijn toch geene uitvoering gegeven kan worden, wordt het ontwerp niet verrijkt: de ondergeteekende zou ze daarom liefst zien vervallen.

Wenscht de Kamer het artikel te handhaven, zij stelle zich dan vooraf de vraag: of zij bijv. de gemeente Rotterdam — die het rechtsgebouw aan den Staat verhuurt — bij de wet zou kunnen verplichten, om de huur gedurende een bepaalden tijd te verlengen.

Art. 12.

De vonnissen, uitgesproken vóór de in werking treding dezer wet, worden, naar regelen door Ons te stellen, in de bij deze wet bedoelde of andere bepaaldelijk door Ons daartoe aangewezen gestichten ten uitvoer gelegd.

ONTWERP-MODDERMAN, art. 13 = **Art. 12.**

Memorie van Toelichting

Zonder dit artikel zou men na de invoering dezer wet geen enkele vroeger uitgesproken straf meer kunnen executeren en ook met de loopende straffen in ongelegenheid geraken. Immers, zoo als in art. 11 [9] is bepaald, vervalt de geheele vroegere regeling.

Voor een geleidelijken overgang naar den nieuwen toestand behoort dus te worden gezorgd.

Het is wenschelijk de regeling hiervan geheel aan het uitvoerend gezag over te laten, hetwelk trouwens slechts eene tijdelijke bestendiging is van den bestaanden toestand. Daarbij zal rekening gehouden moeten worden zoowel met die vonnissen, welke nog geheel moeten worden geëxecuteerd als met die wier executie reeds gedeeltelijk heeft plaats gehad. Beide vonnissen zullen zooveel mogelijk in de nieuwe gevangenissen moeten worden geëxecuteerd, maar geheel zal dit niet kunnen noch behoeven te geschieden.

[In het *Gewijzigd ontwerp* werd dit artikel: *art.* 16, en in het *Nader gewijzigd ontwerp* van den Minister DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *art.* 12.]

Art. 13.

Deze wet treedt in werking te gelijk met het Wetboek van Strafrecht. [1]

ONTWERP-MODDERMAN, art. 14 = **Art. 13.**

---

[1] Ingevolge art. 2 der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) op 1 September 1886

Voorl. Versl. der Tweede Kamer.

Het artikel gaf aanleiding tot tweeerlei opmerking. Vooreerst merkte men op, dat het doel dezer wetsvoordragt is de noodige posten op de begrooting te brengen ten einde gevangenissen gereed te hebben, als het Wetboek van Strafregt in werking treedt. Maar op die wijze treedt dan toch deze gedeeltelijk in werking vóór de invoering van het Strafwetboek. In de tweede plaats werd er met kracht op gewezen, dat de invoering van het Strafwetboek niet zou behoeven te worden verschoven totdat al de gebouwen die naar aanleiding van deze wet zullen moeten worden daargesteld, zullen zijn voltooid en in gebruik gesteld. Daarmede toch zouden naar het oordeel van velen tal van jaren verloopen en de invoering van het Strafwetboek noodeloos worden vertraagd. Men meende, dat door gepaste overgangsbepalingen de termijn van invoering zou kunnen worden bespoedigd en men zou er prijs op stellen bekend te mogen worden gemaakt wat dienaangaande het gevoelen van de Regering is.

Memorie van Beantwoording.

Deze bepaling wenscht de ondergeteekende onveranderd te behouden. Tusschen »*verbinden*" en »*werken*" bestaat een groot onderscheid. Door hare afkondiging wordt de wet »verbindend"; van dat tijdstip af kan alles worden gedaan wat noodig is om de latere »in werkingtreding" mogelijk te maken; dus ook op de begrooting gelden worden toegestaan voor den bouw van gestichten die *later* (bij de invoering van het strafwetboek) onder de alsdan gevorderde benaming worden in gebruik gesteld.

Wat voorts de opmerking betreft dat de invoering van het strafwetboek niet behoeft te worden verschoven tot dat al de gebouwen die naar aanleiding dezer wet zullen moeten worden ingericht, zullen zijn *voltooid*, zoo kan uit zijn antwoord op het verslag der Eerste Kamer der Staten-Generaal bij de behandeling der begrooting voor zijn Departement voor het loopende jaar, duidelijk blijken dat de ondergeteekende die meening deelt.

Met bekwamen spoed moet worden getracht te bevorderen dat den 1sten Mei 1884 (naar de ondergeteekende zich voorstelt, het oogenblik der invoering van het strafwetboek) zooveel mogelijk de gevangenissen etc. in overeenstemming met de bepalingen daarvan zijn gebracht.

Voor zooveel dit dan nog niet het geval is, zal aan de daaraan verbonden bezwaren zooveel mogelijk moeten worden tegemoet gekomen (evenals zulks trouwens thans ook geschiedt), maar van uitstel der invoering, uit dien hoofde, zal geen sprake mogen zijn.

[In het *Gewijzigd ontwerp* werd dit artikel: *art.* 17, en in het *Nader gewijzigd ontwerp* van den Minister DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *art.* 13.]

NADERE WIJZIGINGEN VAN DE GESTICHTENWET.

Zooals vóór het afdrukken van voorgaande bladen reeds te verwachten was (vg. het N.B. op den aanvang van blz. 155), is in de gestichtenwet weder eene wijziging gebracht, en wel bij de wet van 6 Juni 1900 (*Stb.* n°. 79). De inhoud en geschiedenis dezer wijzigingswet worden medegedeeld op de hierna volgende bladzijden 307 tot 310.

Daarenboven zijn belangrijke wijzigingen voorgesteld bij het op 28 Juni 1900 door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen ontwerp van wet, houdende beginselen en voorschriften omtrent maatregelen ten opzichte van jeugdige personen, waarbij is voorgedragen de intrekking:

van het bepaalde sub 3, in art. **7**,

van de woorden: „en de rijksopvoedingsgestichten" in het eerste lid van art. **8**

en van het derde lid van art. **8** der gestichtenwet,

en waarin verder nieuwe bepalingen omtrent de Rijksopvoedingsgestichten, gelijk mede omtrent eene nieuwe categorie van inrichtingen: de tuchtscholen, zijn opgenomen.

Daar in dit wetsontwerp, — thans (September 1900) bij de Eerste Kamer der Staten-Generaal in behandeling, — tevens wijzigingen in de wet *tot vaststelling der beginselen van het gevangeniswezen* zijn vervat, zal, wegens den samenhang der verschillende daarin behandelde onderwerpen, de inhoud en geschiedenis daarvan, wanneer het wet zal zijn geworden, hierachter worden opgenomen nà de op bl. 311 en volgende behandelde wet betrekkelijk de beginselen van het gevangeniswezen.

WET VAN 6 JUNI 1900 (Staatsblad N°. 79),

tot wijziging der wet van 3 *Januari* 1884 (*Staatsblad* n°. 3) *tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan, en van aanverwante gestichten, zooals die reeds is gewijzigd bij de wetten van* 28 *Augustus* 1886 (*Staatsblad* n°. 130), 10 *December* 1888 (*Staatsblad* n°. 176), 6 *Mei* 1889 (*Staatsblad* n°. 51) *en* 29 *October* 1892 (*Staatsblad* n°. 241).

OVERZICHT VAN DE GESCHIEDENIS DEZER WET.

I. Het Ontwerp van bovengenoemde wet werd aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend bij Koninklijke boodschap van 28 Februari 1900, vergezeld van eene memorie van toelichting, onderteekend door den Minister van Justitie Mr. P. W. A. Cort van der Linden.

II. Het Verslag, d.d. 3 April 1900, van de Commissie van Rapporteurs der Tweede Kamer (bestaande uit de heeren Travaglino, Willinge, Loeff, Van Raalte en De Beaufort) bevatte alléén de mededeeling, dat het ontwerp in de afdeelingen tot geene bedenkingen aanleiding had gegeven en dat ook de Commissie van Rapporteurs geene aanleiding had gevonden tot het maken van eenige opmerking.

III. In de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd het ontwerp op 5 April 1900 zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

IV. Het Eindverslag van de Commissie van Rapporteurs der Eerste Kamer (bestaande uit de heeren Godin de Beaufort, Van Alphen, Schimmelpenninck van der Oije, Van Zinnicq Bergman en Fennema) werd vastgesteld op 30 Mei 1900 en bevatte niet anders

dan dat bij het afdeelingsonderzoek door enkele leden was te kennen gegeven, dat zij in plaats van dit ontwerp liever de indiening van een voorstel van meer ingrijpenden aard gezien zouden hebben, daar zij van oordeel waren dat op den duur eene meer belangrijke wijziging niet achterwege kon blijven.

V. In de Eerste Kamer der Staten-Generaal werd het ontwerp op 31 Mei 1900 zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

VI. Na door de Koningin op 6 Juni 1900 te zijn goedgekeurd, werd de wet in het *Staatsblad* van 1900 onder nummer 79 opgenomen, als volgt:

(Staatsblad n°. 79.) Wet van den 6en Juni 1900 tot wijziging der wet van 3 Januari 1884 (Staatsblad n°. 3) tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan, en van aanverwante gestichten.

WIJ WILHELMINA, *bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat de wenschelijkheid is gebleken van eene wijziging der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan, en van aanverwante gestichten, zooals die reeds is gewijzigd bij de wetten van 28 Augustus 1886 (*Staatsblad* n°. 130), 10 December 1888 (*Staatsblad* n°. 176), 6 Mei 1889 (*Staatsblad* n°. 51) en 29 October 1892 (*Staatsblad* n°. 241);

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Eenig Artikel.

In artikel 7, 2°., van voormelde wet wordt het woord „*Eindhoven*" vervangen door „*Gorinchem*".

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en

Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te Soestdijk den 6en Juni 1900.

(*get.*) WILHELMINA.

De Minister van Justitie,
(*get.*) CORT V. D. LINDEN.

Memorie van Toelichting.

Bij art. 7 der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3), tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan en van aanverwante gestichten, is bepaald, dat er zullen zijn bijzondere strafgevangenissen, bestemd o. a. tot opneming van hen die een gevangenisstraf van meer dan drie maanden en niet meer dan vijf jaren moeten ondergaan en verkeeren in een der gevallen bedoeld in het 2de of 3de lid van art. 12 van het Wetboek van Strafrecht, en dat die gevangenissen zullen zijn gevestigd: voor de vrouwen te Eindhoven. Dewijl kon worden voorzien, dat bij het in werking treden dier wet te dier plaatse geene gelegenheid zou bestaan om de bovenbedoelde straffen ten uitvoer te leggen, werd met aanvulling van art. 10 dier wet, bij de wet van 28 Augustus 1886 (*Staatsblad* n°. 130) bepaald, dat zoolang de gebouwen o. a. voor de bijzondere strafgevangenis te Eindhoven niet voltooid zouden zijn, bij Koninklijk besluit andere strafgestichten zouden worden aangewezen tot opneming der veroordeelden, waarvoor de meergenoemde bijzondere strafgevangenissen bestemd zijn. Dit heeft plaats gehad bij het Koninklijk besluit van 14 September 1886 n°. 26, waarbij is bepaald, dat die veroordeelden in gewone strafgevangenissen zullen worden opgenomen en daarin, voor zooverre noodig, hunne straf in gemeenschap zullen ondergaan. Dit was uit den aard der zaak een tijdelijke maatregel en het voornemen bestond dan ook, door het bouwen van eene gevangenis te Eindhoven, aan den bij de gestichtenwet gestelden eisch te voldoen. Aan het uitvoeren van dat voornemen bleek echter eene groote moeielijkheid verbonden te zijn, wijl met geen mogelijkheid eenig juist cijfer der bevolking waarop moest worden gerekend, was te bepalen.

Bij nader inzien meende men dus eenigen tijd te moeten laten verloopen om dan daarna met de ervaring ten opzichte der behoefte aan een gesticht van grooter of kleiner omvang te rade te gaan. Sedert heeft de ervaring geleerd, dat het getal vrouwen, dat naar de wet in de termen zou vallen om in eene bijzondere strafgevangenis als waarvan ten deze sprake is, te worden opgesloten, zeer gering is. Niettemin acht de ondergeteekende het niet goed den ter voorziening in eene dadelijke behoefte tijdelijk genomen maatregel voortdurend te bestendigen, en zulks te minder wijl er thans eene geschikte en tevens min kostbare gelegenheid bestaat, om een bepaald gesticht voor tot gevangenisstraf van meer dan 3 maanden en niet meer dan 5 jaren veroordeelde vrouwen, die voor het verblijf in de cel wegens ouderdom of lichamelijke

gesteldheid ongeschikt zijn, aan te wijzen en wel de bijzondere strafgevangenis voor vrouwen te Gorinchem. Dit kan geschieden, omdat die gevangenis voor een groot deel onbewoond is en het zich niet laat aanzien, dat in dien toestand verandering zal komen. Bij raadpleging van de statistiek van het gevangeniswezen blijkt toch, dat sedert het jaar 1887, toen de gevangenis werd in dienst gesteld, het sterktecijfer der bevolking achtereenvolgend is gedaald van 36 tot 25, 22, 20, 17, 15, 14, 13, 12, 10, 9 en 7. Voor aanraking van de bij dit wetsontwerp bedoelde categorie van veroordeelden met de overige zich in het gesticht bevindende vrouwen behoeft geene vrees te bestaan, dewijl de verschillende categorieën door het aanbrengen eener weinig kostbare afscheiding in enkele zalen volkomen van elkander kunnen worden afgezonderd. Overigens meent de ondergeteekende tot ondersteuning van dit voorstel, om één gesticht voor verschillende categorieën van personen te bestemmen, te kunnen verwijzen naar het gesticht te Montfoort, waarin krachtens de wet van 6 Mei 1889 (*Staatsblad* n^{0}. 51) [zie hiervoor bl. 183 en volg.] tweeërlei soort van meisjes worden gehuisvest. Wil men de gestichtenwet op dit punt onveranderd behouden en tevens een einde maken aan de tijdelijke regeling der zaak, dan zal dit eene beteekenende uitgave tot stichting van een gebouw en aanschaffing van meubilair en vervolgens eene blijvende uitgave voor het ambtenaarspersoneel en voor het onderhoud van gebouw en meubilair vorderen. De ondergeteekende meent daartoe niet te moeten medewerken en heeft daarom de voorkeur gegeven aan de indiening van bijgaand ontwerp van wet.

[Zie wat de verdere behandeling van het wetsontwerp betreft, vorenstaand Overzicht, bl. 307 en 308, sub II, III, IV en V.]

WET VAN 14 APRIL 1886 (Staatsblad No. 62),

tot vaststelling der beginselen van het gevangeniswezen, gewijzigd bij art. 2 *der wet van* 10 *December* 1888 (*Staatsblad* n°. 176).

[Zie over eene *voorgestelde* nadere wijziging dezer wet het aangeteekende op bl. 306.]

OVERZICHT VAN DE GESCHIEDENIS DER WET VAN 14 APRIL 1886 (Staatsblad n°. 62).

(Waar bij de behandeling dezer wet melding gemaakt wordt van het ontwerp-, of concept-Modderman, wordt bedoeld een door dien Minister aan de gevangenisbesturen om advies toegezonden concept, en niet een ingediend wetsontwerp. Zie het Regeeringsantwoord op het Verslag van de Tweede Kamer bij Art 4.)

I. Bij Koninklijke Boodschap van 27 Maart 1884 werd het Ontwerp van bovengenoemde wet, vergezeld van eene memorie van toelichting, onderteekend door den Minister van Justitie Mr. M. W. baron du Tour van Bellinchave, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend.

II. Door de Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer, bestaande uit de heeren Mrs. van Gennep, Vos de Wael, de Beaufort, de Vos van Steenwijk en Pompe van Meerdervoort, werd op 16 December 1885 het Verslag vastgesteld, tevens bevattende het Antwoord der Regeering met een Gewijzigd Ontwerp van Wet.

III. De Openbare beraadslagingen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal werden gevoerd op 3, 4 en 5 Maart 1886 en in laatstvermelde zitting werd het wetsontwerp met 44 tegen 16 stemmen aangenomen.

IV. Het Eindverslag der Commissie van Rapporteurs van de Eerste Kamer, bestaande uit de heeren Mrs. van Tienhoven, van Swinderen, Smitz en de Sitter, werd op 10 April 1886 vastgesteld en het Antwoord der Regeering daarop door den Minister van Justitie Mr. M. W. baron

du Tour van Bellinchave in de zitting der Eerste Kamer van 12 April 1886 voorgelezen.

V. In de Eerste Kamer hadden de Openbare beraadslagingen plaats op 12 April 1886 en in die zitting werd het wetsontwerp met 24 tegen 5 stemmen aangenomen.

VI. Op 14 April 1886 door den Koning goedgekeurd, werd de wet in het *Staatsblad* van **1886** onder n°. **62** opgenomen, luidende als volgt:

(Staatsblad n°. 62.) Wet van den 14den April 1886, tot vaststelling der beginselen van het gevangeniswezen.

Wij WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben dat, volgens art. 22 van het Wetboek van Strafrecht, de wet de beginselen stelt waarnaar de inrichting en het beheer der gevangenissen, de verdeeling der gevangenen in klassen, de arbeid, de bestemming van de opbrengst van den verplichten arbeid, het onderwijs, de godsdienstoefeningen en de tucht bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur zullen worden geregeld; dat art. 32 van dat Wetboek dezelfde voorziening eischt ten aanzien van de Rijkswerkinrichtingen, terwijl zij ten aanzien van de Rijksopvoedingsgestichten mede wenschelijk is;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

TITEL I.

Inrichting en beheer.

Art. 1.

Het opperbeheer der gevangenissen en Rijkswerkinrichtingen berust bij Onzen Minister van Justitie.

Art. 2.

Het beheer van de in het vorig artikel genoemde gestichten wordt gevoerd door een directeur of door een cipier onder de bevelen van colleges van regenten.

De leden worden door Ons benoemd en ontslagen.

Bij tijdelijke ontstentenis van colleges van regenten wordt in de vervulling hunner werkzaamheden door Ons op andere wijze voorzien.

Ten opzichte van het college van regenten over de Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen worden door Ons afzonderlijke regelen gesteld.

Art. 3.

De directeuren worden door Ons benoemd en ontslagen; de cipiers en overige beambten door Onzen Minister van Justitie, na de colleges van regenten te hebben gehoord.

Art. 4.

De gevangenen, bedoeld in art. 3, 2° en 3°, van de wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3), worden aan geene andere beperkingen onderworpen dan die voor het doel hunner opsluiting of in het belang der orde volstrekt noodzakelijk zijn.

Art. 5.

In de verschillende gestichten worden mannen en vrouwen te allen tijde van elkander gescheiden.

Art. 6.

Zij, die in gemeenschap geplaatst zijn, worden gedurende den nacht onderling afgezonderd.

In buitengewone gevallen staat het college van regenten uitzonderingen op dien regel toe.

Art. 7.

Bij de regeling van den werktijd, van het arbeidsloon en van de kantine staan de veroordeelden in de strafgevangenissen ten achter bij de veroordeelden in de huizen van bewaring en in de Rijkswerkinrichtingen.

Art. 8.

De veroordeelden in de strafgevangenissen en in de huizen van bewaring ontvangen in den regel gedurende de twee eerste etmalen van hun straftijd niet anders dan water en brood.

Art. 9.

De pistole bestaat alleen in de huizen van bewaring.

Art. 10.

Aan gevangenen en verpleegden kan van Rijkswege bij hun ontslag reisgeld of reisgelegenheid worden verstrekt.

Onder gevangenen wordt verstaan de bevolking der gevangenissen; onder verpleegden die der Rijkswerkinrichtingen.

TITEL II.

Indeeling in klassen.

Art. 11.

Bij de klassenindeeling der gevangenen en der verpleegden wordt hoofdzakelijk gelet op het verleden, het gedrag en het feit, waarvoor de veroordeeling heeft plaats gehad, en daarbij tevens zooveel mogelijk rekening gehouden met den leeftijd en de mate van ontwikkeling alsmede met den duur der straf, alles in onderling verband.

De indeeling in klassen geschiedt door het college van regenten, met dien verstande, dat de tot levenslange gevangenisstraf veroordeelden steeds van de andere gevangenen gescheiden blijven.

TITEL III.

Arbeid en arbeidsloon.

Art. 12.

De verplichte arbeid zal zich bij voorkeur uitstrekken tot den huisdienst en over voorwerpen voor 's Rijks dienst.

Art. 13.

Het door den gevangene of verpleegde verdiend arbeidsloon is zijn eigendom.

Dit loon wordt in de strafgevangenissen, behalve voor hen die tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld zijn, en in de Rijkswerkinrichtingen verdeeld in uitgaanskas en zakgeld.

Het laatste blijft onder bewaring van het bestuur van het gesticht, doch is ter beschikking van den gevangene of verpleegde, volgens daaromtrent te stellen regelen.

Art. 14.

Moedwillig door den gevangene of verpleegde tijdens zijn straftijd toegebrachte schade kan zoowel op de uitgaanskas als op het zakgeld worden verhaald.

De uitgaanskas is overigens onvervreemdbaar en niet vatbaar voor beslag.

Zij wordt den gevangene of verpleegde bij of na zijne in vrijheidstelling uitgekeerd. De uitkeering kan ook in termijnen geschieden.

Art. 15.

In de strafgevangenissen geldt als regel, dat de gevangenen elken werkdag gedurende ten minste 10 uur arbeiden.

Art. 16.

Aan elken gevangene en verpleegde wordt minstens één etmaal per week als rustdag gegund.

TITEL IV.

Onderwijs en godsdienstoefeningen.

Art. 17.

In de gevangenissen en Rijkswerkinrichtingen wordt onderwijs in lezen, schrijven en rekenen als regel, behoudens persoonlijke uitzonderingen, gegeven aan de veroordeelden voor meer dan drie maanden, die den leeftijd van 40 jaar nog niet hebben bereikt.

Voortgezet en vakonderwijs kan naar de behoefte, in verband met den persoonlijken aanleg der gevangenen en verpleegden, worden verstrekt.

Art. 18.

In de gevangenissen en Rijkswerkinrichtingen wordt gelegenheid gegeven om godsdienstonderwijs te ontvangen.

Art. 19.

Behoudens uitdrukkelijke vrijstelling nemen de gevangenen en verpleegden aan de godsdienstoefeningen, die te hunnen behoeve worden gehouden, deel.

TITEL V.

Tucht.

Art. 20.

In de gevangenissen en Rijkswerkinrichtingen is de oplegging der navolgende disciplinaire straffen geoorloofd:

1°. opsluiting in eene volstrekt donkere strafcel;

2°. gewone sluiting in de boeien;

3°. opsluiting in eene gewone strafcel;

4°. opsluiting in eene gewone cel;

5°. verstrekking van water en brood in plaats van het gewone voedsel;

6°. onthouding van arbeid, van het genot der vrije lucht, van lectuur, van bezoek, van het schrijven of ontvangen van brieven, van het gebruik maken der kantine of van andere voorrechten.

Meerdere dezer straffen kunnen gelijktijdig worden opgelegd.

De straf sub 1° wordt opgelegd voor ten hoogste 48 uren.

De straffen sub 2°, 3° en 5° worden opgelegd voor ten hoogste 4 weken.

De straf sub 4° wordt opgelegd voor ten hoogste 6 maanden.

De straf sub 5° wordt, ingeval zij langer duurt dan 2 dagen, slechts om den anderen dag toegepast.

Het genot der vrije lucht kan voor niet langer dan 7 dagen worden onthouden.

Art. 21. [1]

Behalve de straffen, in het vorig artikel genoemd, kan in de Rijkswerkinrichtingen te *Veenhuizen* n°. 2 en te *Veenhuizen* n°. 3 ook verplaatsing naar de Rijkswerkinrichting te *Hoorn* als straf worden opgelegd.

Art. 22.

Behalve de straffen in artikel 20 genoemd, kan in de bijzondere strafgevangenis te *Leeuwarden* ook de lijfstraf worden opgelegd.

Art. 23.

Geen straf wordt opgelegd, dan nadat de overtreder door hem, die de straf geeft, is gehoord.

TITEL VI. [2]

Rijksopvoedingsgestichten.

Art. 24.

Op de Rijksopvoedingsgestichten zijn toepasselijk artikel 1, artikel 2, artikel 3, artikel 6, artikel 10 alinea 1, artikel 13 alinea 1, artikel 14, artikel 16 en artikel 19 dezer wet.

Art. 25.

De daarin geplaatste minderjarigen worden als verpleegden aangemerkt.

Art. 26.

Het geheele bedrag van het verdiend arbeidsloon wordt in de Rijksopvoedingsgestichten als regel tot uitgaanskas bewaard.

---

[1] Dit artikel werd gewijzigd door art. 2 der wet van 10 Dec. 1888 (*Staatsblad* n°. 176); zie volgende bladzijde onderaan.

[2] Van dezen titel, bevattende de artt. 24 tot en met 28, wordt de intrekking voorgesteld bij het wetsontwerp, hiervoren vermeld op blz. 306.

Art. 27.

Aan de verpleegden in de Rijksopvoedingsgestichten wordt gegeven gewoon lager onderwijs en ambachtsonderwijs, alsmede, behoudens de uitzonderingen door het college van regenten aan te wijzen, godsdienstonderwijs.

Art. 28.

In de Rijksopvoedingsgestichten is de oplegging geoorloofd der disciplinaire straffen in artikel 20 dezer wet vermeld sub 2°, 3°, 5° en 6°.

De straf sub 2° wordt opgelegd voor ten hoogste 3 dagen;

de straf sub 3° voor ten hoogste 7 dagen;

de straf sub 5° voor ten hoogste 14 dagen en, ingeval zij langer duurt dan 2 dagen, slechts om den anderen dag.

Het genot der vrije lucht kan voor niet langer dan 3 dagen worden onthouden.

Art. 29.

Deze wet treedt in werking te gelijk met het Wetboek van Strafrecht.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's Gravenhage, den 14den April 1886.

(get.) WILLEM.

De Minister van Justitie,
(get.) DU TOUR VAN BELLINCHAVE.

OVERZICHT VAN DE GESCHIEDENIS DER WET VAN 10 DECEMBER 1888 (Staatsblad nº. 176).

Zie dat overzicht hiervoor blz. 7 tot 11; zie voorts bl. 244 volg.

Art. 2 dier wet luidt:

In artikel 21 der wet van 14 April 1886 (*Staatsblad* nº. 62) vervallen de woorden: „nº. 2 en te Veenhuizen nº. 3."

ALGEMEENE OPMERKINGEN.

KARAKTER DER STRAF.

Memorie van Toelichting.

Bij eene afzonderlijke wet de beginselen aan te wijzen, welke bij de regeling van het gevangeniswezen in acht genomen moeten worden, werd noch door de Commisie van het ontwerp Strafwetboek, noch door den Minister SMIDT wenschelijk geacht.

Uit de Memorie van Toelichting, behoorende bij het eerste Regeeringsontwerp, blijkt, dat het denkbeeld wel is overwogen, maar dat men er zich niet mede heeft vereenigd, omdat men vreesde »door wettelijke regeling in deze de administratieve macht te veel te zullen belemmeren in hare vrijheid van handelen, en deze vrijheid juist eene onmisbare voorwaarde achtte van hare volle verantwoordelijkheid voor alles wat het bestuur der gevangenissen betreft." [Zie deel I bl. 315.]

De 2de alinea van het tegenwoordig art. 22 schreef dan ook oorspronkelijk niet anders voor dan dat de inrichting, het beheer, de arbeid, het onderwijs en de tucht zouden worden geregeld bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur. Eerst later zijn de woorden »naar beginselen bij de wet te stellen" er door den Minister MODDERMAN bijgevoegd, toen de artt. 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20 [en 31] op voorstel der Commissie van Rapporteurs uit het ontwerp werden verwijderd. [Zie deel I bl. 261.]

Is eene zoogenaamde beginselenwet derhalve thans onvermijdelijk, — de juistheid van het hierboven er tegen aangevoerd bezwaar zal door weinigen worden ontkend, — en de ondergeteekende is er dan ook op bedacht geweest bij deze eerste wettelijke regeling alle onnoodige uitbreiding te vermijden en zich tot de hoofdpunten te beperken.

Meent men nu in bijgaand ontwerp eene zuivere reproductie te zullen vinden van de uit het ontwerp Strafwetboek uitgevallen artikelen, dan zal men zich in die verwachting bedrogen vinden. Eensdeels bevat het ontwerp *meer*, onder anderen doordat het ook op de Rijksopvoedingsgestichten betrekking heeft, maar bovendien wijkt ook de inhoud der vroegere artikelen soms niet onbelangrijk van hetgeen thans voorgesteld

wordt af. Bij de behandeling der artikelen zal hierop nader de aandacht worden gevestigd, maar ondergeteekende wil hier de algemeene opmerking laten voorafgaan, dat hij tegen die afwijkingen te minder bezwaar had, omdat de voornaamste reden, waarom de Commissie van Rapporteurs indertijd de verwijdering der genoemde artikelen uit het ontwerp Strafwetboek wenschte, juist gelegen was in de omstandigheid, dat zij zich met vele der daarbij voorgestelde bepalingen niet kon vereenigen.

Het behoeft intusschen wel geen betoog, dat die afwijkingen niet ten gevolge mogen hebben, dat het verband met het Wetboek van Strafrecht zou worden verbroken. Voor eene goede regeling van het gevangeniswezen is dat verband onmisbaar.

Het is noodig hieraan bij deze te herinneren, omdat de mededeeling van den ondergeteekende in de zitting der Eerste Kamer van den 24sten Jan. ll., dat door hem bepalingen noodig worden geacht als thans in de artt. 6 [8] en 19 [22] van bijgaand ontwerp zijn opgenomen, buiten de Vertegenwoordiging enkele ontboezemingen hebben uitgelokt, waaruit blijkt, dat men zijne bedoeling niet juist heeft begrepen.

Zoo heeft men onder anderen gevraagd, of de Minister dan zou wenschen terug te keeren tot den tijd dat de wraaktheorie nog geoorloofd — of wel de absolute afschrikkingstheorie nog onmisbaar werd geacht. Maar behoeft het nog uitdrukkelijk gezegd, dat die vraag *ontkennend* moet worden beantwoord? De tijden dat de straf het karakter droeg van wraakoefening wenscht de ondergeteekende niet in 't leven terug te roepen; evenmin zou hij tot het absolute afschrikkingsstelsel wenschen terug te keeren. Het penitentiair stelsel, zooals het thans in het Strafwetboek is aangenomen, draagt ten volle zijne sympathie; en hij is overtuigd, dat niet alleen de individu, maar in de eerste plaats de Staat zelf er de beste vruchten van plukt, als men tijdens den straftijd de zedelijke en maatschappelijke verbetering van den gevangene zooveel mogelijk bevordert. Hieromtrent mag niet de minste twijfel bestaan; hij verklaart dan ook uitdrukkelijk, dat hij geene reactie tegen het *strafstelsel* zou wenschen.

Maar is het daarom noodig dat hij volkomen goedkeurt de wijze waarop men tot dusverre aan het stelsel *uitvoering* heeft willen geven? Is dan over de grenzen aan het penitentiair stelsel gesteld, geen verschil van gevoelen geoorloofd?

Het is de plicht van den Staat, de straf *zooveel mogelijk*, dat is voor zooverre het kan geschieden *zonder haar eigenlijk doel te miskennen en haar in gestrengheid te doen verliezen* — dienstbaar te maken aan de zedelijke en maatschappelijke verbetering van den misdadiger. Daarover zijn allen het eens. Maar is het zoo onnatuurlijk dat dezelfde eenstemmigheid ontbreekt als het er om te doen is de grens aan te wijzen *waarbuiten* het eigenlijk doel der straf zou worden miskend of *waarbuiten* de straf in gestrengheid zou gaan verliezen?

Toch is het van overwegend belang die grens duidelijk voor oogen te houden. Wat daarbuiten ligt, mag niet worden geduld. De straf wordt niet opgelegd in het belang van den veroordeelde, maar in dat der maatschappij. En dat maatschappelijk belang eischt dringend:

1°. dat de gevangenis in de volksovertuiging eene gevreesde strafplaats blijve; en

2°. dat de ontslagene *niet* verbeterde gevangene (zelfs de grootste voorstander van het penitentiair stelsel zal niet ontkennen dat dit getal nog zeer groot is) een' heilzamen afschrik van het gevangenisleven hebbe bekomen en zich daardoor van de recidieve late afschrikken.

Men begrijpe den ondergeteekende dus goed. In sympathie voor het penitentiair strafstelsel van het nieuw strafwetboek wenscht hij voor niemand onder te doen. Maar, als hij eenigszins strengere behandeling der gevangenen verdedigt, dan is het omdat hij zeer bevreesd is de hiervoren genoemde grens te overschrijden en omdat hij het voor den Staat wenschelijker oordeelt dat een enkel middel tot verbetering (hoe deugdelijk ook op zich zelf) ongebruikt blijve dan dat de straf haar streng karakter zou verliezen.

Als de belangen der maatschappij aan de zucht om die van den gevangene te bevorderen, werden ten offer gebracht, zou het een ware ramp zijn. Den straffenden arm des Staats mag het nimmer aan de noodige veerkracht ontbreken. Het is niet voldoende dat men heeft eene uitstekende strafwet en conscientieuse ambtenaren, die met ijver de misdaad bestrijden of vervolgen: — de straf moet ook met zorg worden voltrokken. En die strafvoltrekking staat met de beide eersten in zóó nauw verband, dat van den stempel dien zij er op drukt de meerdere of mindere waarde afhangt.

Eene Regeering, die het verband inziet dat tusschen die drie factoren bestaat, en in de handhaving der rechtsorde een eerste levensvoorwaarde voor den Staat erkent, kan het oog niet sluiten voor het gevaar dat er in gelegen zou zijn als door de wijze van voltrekking de beteekenis der strafvervolging teloor ging: — en zal dit à tout prix moeten trachten te voorkomen.

Tot hoever mag men nu gaan met de middelen tot verbetering?

Hiervoor zijn geen algemeene regels te stellen, maar in elken Staat en op elk tijdstip moet die vraag in verband met den maatschappelijken toestand worden beantwoord.

Als de gevangenisbevolking bestond uit personen die allen eene zekere mate van maatschappelijke welvaart en ontwikkeling genoten, — hun zou de enkele vrijheidsberooving op zich zelve — welke ook de wijze hunner verpleging zij — zwaar genoeg blijven vallen.

Maar nu men verkeert in eene maatschappij als de onze, waar in de klasse, waartoe het meerendeel der gevangenisbevolking behoort, vaak armoede heerscht en van stoffelijke welvaart althans geen sprake kan zijn, mag de Regeering niet dan na nauwgezette overweging maatregelen nemen of bestendigen waardoor aan het lot der gevangenen een schijnbare of werkelijke verbetering wordt of werd aangebracht.

Is het toch niet een erkend — en een verklaarbaar feit tevens, dat het enkele gemis der vrijheid door velen weinig wordt betreurd omdat hun daardoor de vaak zoo harde strijd om het bestaan wordt gespaard? Ligt het dan niet voor de hand dat onder die omstandigheden de Regeering dubbel voorzichtig moet zijn opdat men zich niet te veel aan het verblijf in de gevangenissen gewenne?

Zeker! — met voldoening kan er op worden gewezen wanneer een gevangene gezond van lichaam en krachtig van geest de gevangenis verlaat, in staat bovendien om door het uitoefenen van een ambacht in

zijn onderhoud te voorzien en voldoende ontwikkeld om zich daardoor te eerder een behoorlijk bestaan te verschaffen. Maar tegenover dien éénen staan anderen over, van wie niets terecht komt. En met het oog op deze laatsten moet men voorzichtig zijn. De maatregelen die men neemt om tot gunstige uitkomst te geraken, mogen er nooit toe leiden om de schaal in 't algemeen ten voordeele van het leven *in* de gevangenis te doen overslaan. Men trachte in de eerste plaats de menschen *uit* de gevangenis te houden!

Het moge uit het vorenstaande blijken dat de ondergeteekende in het hierbijgaande ontwerp, niet dan ongaarne de belangen van de gevangenen minder op den voorgrond doet treden — onder anderen bij de regeling van het onderwijs — dan tot dusverre het geval was. Maar zijns inziens wordt dit door den maatschappelijken toestand van het oogenblik dringend geëischt. Komt later de tijd, dat uitbreiding geoorloofd is, de ondergeteekende zal er zich oprecht in verheugen, maar men zou in werkelijkheid aan het penitentiaire stelsel thans een slechten dienst bewijzen als men het verband met de maatschappij verbrak.

Wil het stelsel goede vruchten dragen — en daartoe is het zoo bij uitnemendheid geschikt — men zij dan zeer voorzichtig in de toepassing. Door te grooten ijver van onhandige vrienden zou het slechts in discrediet kunnen worden gebracht.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie van Rapporteurs meent omtrent de inrichting van haar Verslag te moeten opmerken, dat zij het voorbeeld gevolgd heeft in deze haar door andere commissiën gegeven.

In dit Verslag is het schriftelijk antwoord der Regeering op de door de Commissie schriftelijk medegedeelde opmerkingen met kortere regels gedrukt.

Waar de mondelinge bespreking tusschen Regeering en Commissie, die na de schriftelijke gedachtenwisseling heeft plaats gehad, geene nieuwe gezichtspunten heeft opgeleverd, wordt van dit nader overleg geen melding gemaakt.

De uitdrukking: »de Commissie" wordt zoowel van de meerderheid der Commissie als van de geheele Commissie gebezigd. Indien de Commissie zich eenparig met de voorgestelde amendementen vereenigt, wordt dit uitdrukkelijk gezegd. Uit die amendementen blijkt overigens voldoende in welke gevallen zij het noodig heeft geacht haar gevoelen tegenover dat der Regeering te blijven handhaven en daarover de beslissing der Kamer in te roepen. Zij heeft dit niet gedaan omtrent punten, die zij van minder gewicht achtte, maar in het gevoelen der Regeering berust, zonder daarbij altijd van de onjuistheid der door haar gemaakte opmerking overtuigd te zijn.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

De Commissie kan zich, evenals de leden, in het algemeen vereenigen met de beginselen omtrent de wijze van uitvoering der straf, neêrgelegd in de algemeene beschouwingen van de Memorie van Toelichting.

Zij is met den Minister van gevoelen, dat al datgene behoort ver-

richt te worden, wat redelijkerwijze kan gedaan worden om de gevangenis in de volksovertuiging eene gevreesde strafplaats te doen blijven.

Moge in enkele opzichten, als daar zijn zekerheid van voeding en huisvesting, eenige bevoorrechting boven den toestand van vrijheid niet altijd te voorkomen zijn, die zelfs bij sommigen, althans bij gemeenschappelijke opsluiting, wellicht opweegt tegen het gemis der vrijheid, dan moet niet alleen de materieele verpleging tot het strikt noodzakelijke worden beperkt, maar ook in geregelden arbeid, alsmede in strenge orde en tucht een nader correctief worden gevonden. Door den Minister MODDERMAN zijn reeds in dien geest stappen gedaan, en men kon het slechts goedkeuren, indien door dezen Minister op dien weg wordt voortgegaan.

Betuigt dus de Commissie hare instemming met het beginsel in het algemeen, dat de vrijheidstraffen met de noodige gestrengheid moeten worden toegepast, de meerderheid meent echter naar aanleiding van sommige in het ontwerp voorkomende bepalingen, waarop zij bij de behandeling der artikelen zal terugkomen, te moeten waarschuwen om daarin niet te ver te gaan, waardoor het doel, dat men wenscht te bereiken, zoude worden voorbijgestreefd. Men verlieze niet uit het oog, dat, wat de strafgevangenissen betreft, door de werking van het nieuwe Strafwetboek reeds vele bezwaren tegen den bestaanden toestand zullen vervallen.

Immers na de invoering van dat wetboek zal de gevangenisstraf van minder dan vijf jaren geheel, en die van langeren duur gedurende de eerste vijf jaren cellulair worden ondergaan. Ongerekend den gunstigen invloed, die daarvan op de gevangenen is te verwachten, zal het karakter der gevangenis als gevreesde strafplaats daardoor in niet geringe mate worden verhoogd.

Anders is het met de huizen van bewaring in verband met de korte vrijheidstraffen. De Commissie acht een zeer ernstig bezwaar gelegen in het weinig afschrikkende der straf, meer bepaaldelijk wat aangaat de subsidiaire gevangenisstraf ter vervanging van opgelegde geldboete. Het valt niet te ontkennen dat thans personen, die zeer goed in staat zijn om eene opgelegde boete te betalen, aan de subsidiaire gevangenisstraf boven betaling der boete de voorkeur geven. Bij het toenemend aantal wetten en verorderingen tegen wier overtreding subsidiair gevangenisstraf wordt bedreigd, moet dit als een bedenkelijk verschijnsel beschouwd worden.

Reeds zal voor een goed deel aan dit bezwaar te gemoet worden gekomen, indien het bedrag der boete meer in overeenstemming wordt gebracht met den duur der subsidiaire hechtenis, en voor het tijdstip van het ondergaan dier straf geen rekening wordt gehouden met de wenschen van den overtreder. Maar ook in de wijze van uitvoering der straf is eenig correctief wenschelijk. Bij het eerste ontwerp van het Wetboek van Strafrecht werd daarom in overeenstemming met de Commissie van Rapporteurs over het ontwerp bepaald, dat de hechtenis van drie dagen of minder in afzondering zoude worden ondergaan. In verband met het gewijzigd minimum der gevangenisstraf tot één dag, is die verscherpte toepassing der hechtenis door den Minister MODDERMAN teruggenomen en niet in het wetboek overgegaan. [Dl. I bl. 310.] De tegenwoordige Minister heeft naar een ander middel gezocht om hetzelfde doel

zonder de daaraan verbonden bezwaren te bereiken. In beginsel kan de Commissie zich, evenals vele leden, met deze poging wel vereenigen.

De Minister beaamt ten volle de opmerking, dat men voorzichtig zijn moet bij het aanwijzen der grens, tot hoever de gestrengheid tegenover de gevangenen te drijven. Men moet waken zijn doel niet voorbij te streven, opdat men niet van het eene kwaad in het andere vervalle. Het is evenzeer noodzakelijk te vermijden alles wat aan *gene* zijde dier grens ligt, als geboden is het aan de *noodige* gestrengheid niet te laten ontbreken. Eenerzijds het gevaar om verbittering te wekken en te verharden; anderzijds het gevaar om door te ongevoelige straffen onverschilligheid te kweeken; zeer zeker, de vrees om in een der beide uitersten te vervallen is gerechtvaardigd en nauwgezetheid plicht waar men tot het bepalen der grens overgaat.

De Minister heeft zijnerzijds dan ook zeer ernstig overwogen tot hoeverre hij gaan moest; hij heeft de bezwaren, door de meerderheid der Commissie tegen enkele zijner meest ingrijpende voorstellen ingebracht, gewikt en gewogen, doch het heeft er hem niet toe geleid zijne voorstellen te wijzigen: in hoofdzaak is zijn standpunt hetzelfde gebleven. Ook na persoonlijk meerdere gevangenissen te hebben bezocht, is bij hem de overtuiging blijven bestaan, dat verscherping van het *straf*karakter der tegenwoordige gevangenisstraf *noodzakelijk* is.

De Commissie meent, dat na de invoering van het strafwetboek de omstandigheid dat de celstraf alsdan 5 jaar zal duren, vanzelve voldoende verscherping van het verblijf in de gevangenis zal aanbrengen. Men houde intusschen in het oog, dat thans reeds de meeste straffen beneden de 2 jaar in de cel worden ondergaan.

Ten aanzien van de straffen van korten duur zal de invoering van het Wetboek van Strafrecht dus niet veel verandering aanbrengen. En het is juist voor die categorie dat verscherping noodig is; de behoefte daaraan treedt bij de veroordeelingen tot straffen van langeren duur uit den aard der zaak meer op den achtergrond.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(3 Maart 1886.)

De heer VAN BAAR: Onder alle bepalingen en voorschriften, welke de richtige uitvoering en mitsdien de heilzame gevolgen van eene goede strafrechtelijke wetgeving moeten bevorderen, bekleeden zeer zeker die, welke ons thans bezighouden, eene eerste en voornaamste plaats. En daarom is het mij recht aangenaam te kunnen verklaren dat ik met dit wetsontwerp — met de beginselen die daaraan ten grondslag liggen — in het algemeen gaarne zal medegaan.

Voorop staat vast — vast als een paal boven water, als *primum verum* — dat ook de gevangenis, ja de gevangenis in de eerste plaats moet zijn *straf;* wezenlijke *straf;* moet zijn de rationeele toepassing van het oude *luere in corpore.* Staat dat beginsel vast en zijn allen, althans verreweg de meesten, het daarover eens, komt het nochtans, zooals gewoonlijk, ook hier vooral aan op de toepassing. Het is niet genoeg eene mooie theorie te verkondigen, wanneer de practijk daaraan niet beantwoordt. En nu is, dunkt mij, de vraag, de bescheiden vraag alleszins gewettigd of in den

tegenwoordigen tijd met dat groote beginsel wel altijd, althans genoegzaam rekening wordt gehouden?

Van twee zijden dreigt gevaar, groot gevaar, van de eene zijde door te ver gedreven wekelijke humaniteit, en van den anderen kant door het dwepen, het al te zeer dwepen met verbetering. Beide beginselen zijn uitmuntend op zich zelve en alleszins prijzenswaardig, mits men voet bij stuk houde en de gevangenissen niet doe ontaarden van haar hoofddoel.

Humaniteit. Ik zal mij niet opwerpen als de verdediger van die onderaardsche holen en kerkers, waar zon, noch maan, noch licht bijna kon doordringen, met zilte, natte muren, blokken, ketens en al dergelijke toestellen, die afschrikkend werken op de verbeelding als wij ze in historie of roman aantreffen en er voor sidderen; maar moet men nu in een ander uiterste vervallen?

Is het noodig, is het oirbaar, dat men in plaats van die kerkers gebouwen inricht, die niet alleen beantwoorden aan alle eischen van comfort, gemak en geriefelijkheid, maar zelfs voldoen aan de striktste eischen der aestestiek? Dat geloof ik niet; er is een *modus in rebus.*

Tusschen die ouderwetsche kerkers, die inderdaad afschuwwekkend en afschuwelijk waren, en de gebouwen, die men thans daarstelt en met recht paleizen genoemd worden, is eene groote ruimte. *Paleizen*, zeg ik, die men, hoe prachtig gebouwd ook, niet aanschouwt met verwondering, maar met verontwaardiging — met verontwaardiging nog niet zoozeer om de nuttelooze en kostbare geldverspilling — doch vooral omdat zij, in stede van afschrikkend te werken, als het ware eerder aanlokken om binnen te treden, en alzoo inviteeren om daarin schuilplaats en rust te zoeken.

Is het geene schande — ik spreek niet ten opzichte van deze Regeering en vooral niet van dezen Minister van Justitie, maar van de tendenz in het algemeen, van de ziekelijke humaniteit — dat men de aanmerking, ja wat erger is, de berekening hoort maken, dat de huisvesting van een boef meer kost dan de woning van een hoog geplaatst ambtenaar in een der eerste provinciesteden?

Nu wil ik niet eens spreken over de kleeding of ligging, maar wensch nog uitdrukkelijk de aandacht te vestigen op een punt, en dat is de *voeding*. Zeer zeker hebben ook de gevangenen aanspraak op eene voeding die aan de eischen der hygiène voldoet, maar is het noodig dat men den spitsboeven spijzen toedient van veel betere qualiteit dan die, welke men aan de militairen geeft?

En zoo is het ook met het zoogenaamde stelsel tot verbetering, laat ik het clericale woord bezigen, tot *bekeering* van de rampzaligen. Zeker! het is alleszins loffelijk dat zulke pogingen worden gedaan, maar dit moet niet op eene wijze geschieden dat de gevangenis niet meer wordt beschouwd als eene strafinrichting maar als eene soort van verbeterhuis. Dat gaat te ver!

Men verontschuldige de drift en hartstocht waarmede ik deze zaak bespreek, omdat ik het treurig verschijnsel dat zich heden ten dage voordoet, niet onbesproken kan of wil laten. En dat is, dat de schrik, de vrees voor de gevangenis meer en meer verdwijnt, dat het zoogenaamde prestige tegen dergelijke inrichtingen is verdwenen. En daartoe beroep ik mij op al degenen, die, zooals ik, met dergelijke zaken of personen gemoeid zijn en daarvan mitsdien ervaring hebben en daarover kunnen oordeelen, en beweer uitdrukkelijk, dat velen — zeer velen niets meer om de gevangenis geven.

Hetgeen ik zeg is even toepasselijk op hechtenis als op gevangenis, vooral zelfs op de eerste. Wanneer er geen middel wordt gevonden om de gevangenis pijnlijker, dat is: *gevoeliger* te doen zijn en alzoo te zorgen dat men zich die straf meer aantrekt, dan zal zij geheel en al demoraliseerend werken, en er welhaast geen middel tot repressie zijn. De groote fout — ik heb het meermalen gezegd, doch herhaal

het en zal het blijven herhalen — is dat de geldboete altijd door gevangenisstraf kan worden vervangen en dat zelfs den meer gegoede, den rijke door de gevangenis de boete kan worden kwijtgescholden. Daardoor is de schande, welke van ouds aan die straf kleefde, helaas! in onrustbarende mate verdwenen.....

De heer DE VOS VAN STEENWIJK: Wanneer men leest hetgeen de Minister [in de Memorie van Toelichting] mededeelt, moet wel de gedachte opkomen dat wij een bedenkelijk werk verrichten, dat wij gevaar loopen de wetgevende macht inbreuk te doen maken op de uitvoerende en de verantwoordelijkheid der laatste te ondermijnen, dat de Minister Modderman ons op een verkeerd pad heeft geleid, toen hij, in afwijking van het gevoelen van de Commissie tot het ontwerpen van een Strafwetboek en van zijn ambtsvoorganger, den heer Smidt, voorstelde bij de wet de beginselen te regelen, die ons thans bezighouden.

De Minister zegt daar het volgende:

„Bij eene afzonderlijke wet de beginselen aan te wijzen, welke bij de regeling van het gevangeniswezen in acht genomen moeten worden, werd noch door de Commissie van het ontwerp Strafwetboek, noch door den Minister Smidt wenschelijk geacht.

„Uit de Memorie van Toelichting, behoorende bij het eerste Regeeringsontwerp, blijkt, dat het denkbeeld wel is overwogen, maar dat men er zich niet mede heeft vereenigd, omdat men vreesde, „door wettelijke regeling in deze de administratieve macht te veel te zullen belemmeren in hare vrijheid van handelen, en deze vrijheid juist eene onmisbare voorwaarde achtte van hare volle verantwoordelijkheid voor alles wat het bestuur der gevangenissen betreft."

Deze voorstelling der zaak acht ik minder juist. Zoowel de ontwerpers van het Strafwetboek als de Minister Smidt waren van oordeel, dat de beginselen van het gevangeniswezen *bij de wet* moesten worden geregeld.

Tot staving hiervan beroep ik mij op de artikelen in beide ontwerpen voorkomende, waarin de beginselen van het gevangeniswezen geregeld worden, zij betreffen de classificatie, de nachtelijke afzondering, den arbeid, het loon, het onderwijs, de godsdienstoefeningen en de straffen.

Waar de Minister Smidt de in de Memorie van Toelichting aangehaalde woorden gebruikt, heeft hij geheel iets anders op het oog, gelijk blijkt wanneer men den geheelen zin in verband leest. De periode luidt aldus: „Alles wat de *inwendige regeling* betreft, is van zoo afwisselenden aard, dat het niet vatbaar is voor eene wettelijke voorziening: al het eigenlijk huishoudelijke van het gesticht, regeling van de verpleging, zoowel gewone als buitengewone, wijze van kleeding, ligging, voeding, cantine, pistole, toezicht enz. is daaronder begrepen. Het bestuur eener gevangenis is voorts geene zelfstandige macht, maar een tak van administratie, ressorteerende onder een Departement van algemeen bestuur. Regeling van dit beheer bij de wet zoude nadeelig werken, als belemmerende de administratieve macht in hare vrijheid van handelen, eene onmisbare voorwaarde van hare volle verantwoordelijkheid voor alles wat het bestuur der gevangenissen betreft" [Dl. I bl. 315].

Wat de Minister Smidt hier zegt ziet niet op de wet die wij behandelen, maar op de huishoudelijke reglementen die bedoeld worden bij de 2de alinea van art. 22. Zijn gezag kan niet worden ingeroepen om deze wettelijke regeling te beperken.

Evenmin kan, geloof ik, den toets van het onderzoek doorstaan wat de Minister van Justitie verder mededeelt omtrent de redenen, die de Commissie van Rapporteurs voor het Strafwetboek hebben bewogen om voor te stellen de artt. 13 tot en met 20 daaruit te doen vervallen. De Minister zegt, dat zulks was gelegen in de omstandigheid „dat de Commissie zich met vele der daarbij voorgestelde bepalingen niet kon vereenigen". Als men echter leest hetgeen de Commissie op art. 13 aanteekent, ziet men dat eene geheel andere reden heeft gegolden. De Commissie zegt,

„dat zij met vele leden in de afdeelingen van gevoelen is, dat de artt. 13, 14, 16, 17, 18, 19 en 20 al. 1 niet in een strafwetboek op hunne plaats zijn en moeten vervallen. Het Wetboek bepale den aard der straf en regele de bevoegdheid om straf op te leggen, maar niet hare uitvoering. Het blijve, hetzij *aan eene speciale wet*, hetzij aan algemeene maatregelen van inwendig bestuur overgelaten om alles te regelen wat de tucht, den arbeid, de classificatie, het onderwijs in de gevangenissen betreft." En verder: „De minderheid der Commissie was echter voor het behoud van artt. 16, 17, 18, 19 en 20, als bevattende, evenzeer als de bepaling omtrent de klassenverdeeling, eenige beginselen omtrent den *aard* der gevangenisstraf, die naar hare meening in de wet behooren te worden vastgesteld." [Dl. I bl. 260 en 261.]

Ten zeerste betreur ik het, dat de Minister zulk eene onjuiste opvatting heeft gehad van het gevoelen der Commissie van Rapporteurs, dewijl ik meen daaraan te moeten toeschrijven, dat hij op onderscheidene punten van de vroegere voorschriften is afgeweken, afwijkingen die, althans in veler en ook in mijn oog, geen verbeteringen zijn, en die dan ook door een uitnemend deskundige met den naam van „bedenkelijke reactie" zijn bestempeld. Van reactie nu moeten wij ons in deze materie vooral onthouden. Wij hebben op voorstel en onder de leiding van een der grootste criminalisten niet alleen van ons land, maar van geheel Europa, een wetboek gemaakt, dat door alle deskundigen als een meesterstuk van strafwetgeving wordt geprezen, en zouden wij nu dat schoone werk niet ontsieren als wij in eene secondaire wet bepalingen opnamen, die tegen den geest van dat wetboek aandruischen?

Niet ver van hier hebben wij voor eenige jaren een monument in antieken stijl gesticht ter huisvesting van het Departement van Justitie. Indien nu een boersch architect in den gevel van dat fraaie gebouw een wansmakelijk product van moderne bouwkunst aanbracht, zou dan daardoor de schoonheid van het gebouw niet verloren gaan? En zouden wij niet evenzoo handelen als wij in deze wet bepalingen opnamen die aandruischten tegen de goede beginselen van dit Strafwetboek? Van die reactie moeten wij ons onthouden.

De heer VAN OSENBRUGGEN: Als naar gewoonte heb ik met zeer veel belangstelling de rede van den geachten afgevaardigde uit Eindhoven aangehoord. In dit geval te meer, omdat ik in vele opzichten met hem van gevoelen verschil. Ik zal niet zeggen dat ik mij stel op een geheel tegenovergesteld standpunt, want ik zou niet gaarne wenschen dat men dacht dat ik tot zulk een uiterste zou willen vervallen, want ook ik ben van gevoelen dat de straf moet worden gevoeld.

Dit wetsontwerp staat echter niet op zichzelf, maar moet verband houden met het aangenomen Strafwetboek. Dit heeft de geachte afgevaardigde uit het oog verloren; hij beoordeelt dit wetsontwerp alsof het geheel op zichzelf staat, en nu is het toch niet te ontkennen dat bij sommige artikelen het verband met het Strafwetboek uit het oog is verloren. Bij de artikelen zal er gelegenheid zijn hierop te wijzen en ik zal daarom daarover nu niet in bijzonderheden treden.

De geachte afgevaardigde zeide dat van twee zijden een werkelijk gevaar dreigt, in de eerste plaats van de toepassing der humaniteitsbeginselen. Ik geef toe dat men alles kan overdrijven. Wanneer ik er voor opkom om in de gevangenis die beginselen van humaniteit toe te passen, die ik meen dat nergens ontbreken mogen, dan wil ik daarom niet geacht worden te behooren tot hen, die in de gevangenis zouden wenschen hetgeen bedoeld wordt met het voldoen aan de eischen van comfort en gemak. Gingen wij dien weg op, dan zouden wij een slechten weg bewandelen en niet het doel bereiken dat wij ons stellen.

Wanneer de geachte afgevaardigde zegt: de gevangenis mag niet zijn een verbeterhuis, dan kom ik er rond voor uit dat ik op dit punt lijnrecht sta tegenover

hem. Waarom kan eene straf niet van dien aard zijn dat zij tevens strekt tot verbetering van de gevangenen? Is er dan geen maatschappelijk belang in gelegen dat zij, die voor korteren of langeren tijd in de gevangenis moeten vertoeven en later in de maatschappij moeten terugkeeren, hebben leeren inzien het kwaad dat zij bedreven hebben, waardoor kan worden voorkomen dat zij ten tweeden male de overtreding begaan waarvoor zij zijn gevangen gezet?

Nog een punt ook door dien geachten spreker ter sprake gebracht. De voeding. Ik wil niet in eene vergelijking treden met de militairen, want dit punt is thans niet aan de orde. Ik wil alleen zeggen dat de voeding eenvoudig moet zijn, niet schadelijk voor de gezondheid, verder wil ik niet gaan. Het is mij niet bekend dat daaromtrent eene overdreven weelde heerscht en daarop belangrijke besparing zou kunnen worden toegepast.

Ten laatste meende de geachte spreker dat waar hechtenis wordt opgelegd eene pijnlijke straf moet worden toegepast. Ik laat geheel in het midden of het wenschelijk of nuttig is dat geldboete overal vervangen wordt door subsidiaire gevangenisstraf. Maar dit is zeker dat onder de bestaande wetgeving ieder, tot geldboete veroordeeld, de keuze heeft om de geldboete te betalen of gevangenisstraf te ondergaan, eene straf die toch altijd ten nadeele komt van de mindergegoeden, die de geldboete niet kunnen betalen. De vermogenden kunnen door betaling van eenige guldens de gevangenisstraf voorkomen, en nu zal ik er niet toe medewerken om die straf pijnlijker te maken voor de minder door de fortuin begunstigden. Veel minder nog zal ik mij vereenigen met alle amendementen om de gevangenisstraf gevoeliger te maken; maar ik zal ook niet medewerken aan de andere zijde om overdreven weekelijke humaniteit in de beginselen van het gevangeniswezen te wenschen.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie:* De geachte afgevaardigde uit Eindhoven vereenigt zich tot mijn genoegen met de beginselen van dit wetsontwerp; maar, zeide hij, alles komt aan op de toepassing. Dit is, mijns inziens, slechts gedeeltelijk juist; want art. 22 van het Wetboek van Strafrecht gebiedt alleen, dat de beginselen van het gevangeniswezen bij de wet zullen worden vastgesteld, terwijl de toepassing wordt overgelaten aan een algemeenen maatregel van inwendig bestuur.

Volgens den geachten spreker dreigt voornamelijk het gevaar eensdeels voor te groote humaniteit, anderdeels voor bovenmatige gestrengheid en daaraan ontleent hij zijne bezwaren. Hij zeide met verontwaardiging de paleizen te hebben aanschouwd die tot gevangenissen zullen dienen. Hij vergete echter niet dat, zoo voor het uitwendige aan de eischen der bouwkunst voldaan is, het inwendige der cellengevangenissen geenszins de kenmerken draagt van te groote humaniteit. In deze tracht men in Nederland gelijken tred te houden met alle beschaafde natiën van Europa; mijne ambtsvoorgangers hebben dit in het oog gehouden, evenals de tegenwoordige Regeering; men heeft gemeend ten aanzien van de ruimte der cellen rekenschap te moeten houden met de eischen der hygiëne. Die ruimte is eene zaak van groot gewicht; is de cel te bekrompen, dan is het eene ware marteling daarin eenigen tijd te moeten doorbrengen; men heeft dus de ruimte gekozen, die kan beantwoorden aan de eischen der gezondheidsleer.

Het verschil in ruimte met de cellen, die men elders aantreft is zoo gering dat daarvan geen verwijt kan gemaakt worden.

Vervolgens komt de geachte afgevaardigde tot de voeding, die hij overdreven acht; hij meent dat daaraan te veel geld wordt besteed; maar men vergete niet, dat wanneer de Staat eene straf oplegt en iemand van zijne vrijheid berooft, men hem dan toch, wanneer zijn straftijd geëindigd is, niet zoodanig moet hebben afgemat